

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XL

FRANCESC FELIU I TORRENT

CATÀLEG DELS MANUSCRITS
FILOLÒGICS D'ANTONI DE BASTERO

PREMI MARIA ÀGUILÓ 1999

BARCELONA
2000

CATÀLEG DELS MANUSCRITS FILOLÒGICS
D'ANTONI DE BASTERO

This One

1D52-TJG-TEZR

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XL

FRANCESC FELIU I TORRENT

CATÀLEG DELS MANUSCRITS
FILOLÒGICS D'ANTONI DE BASTERO

PREMI MARIÀ AGUILÓ 1999

BARCELONA
2000

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Feliu, Francesc

Catàleg dels manuscrits filològics d'Antoni de Bastero. — (Biblioteca filològica ; 40)

Bibliografia. Índexs. — Premi Marià Aguiló 1999

ISBN 84-7283-510-3

I. Institut d'Estudis Catalans II. Títol

III. Col·lecció: Biblioteca filològica (Institut d'Estudis Catalans) ; 40

1. Bastero i Lledó, Antoni de, ca. 1675-1737 — Arxius — Catàlegs

2. Filologia — Manuscrits — Catàlegs 3. Manuscrits — Catalunya — Catàlegs

017:091Bastero i Lledó, Antoni de

© Francesc Feliu i Torrent

© 2000, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 2000

Tiratge: 600 exemplars

Text revisat lingüísticament pel Servei de Correcció de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-7283-510-3

Dipòsit Legal: B. 35101-2000

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

A proposta de la ponència formada pels senyors Antoni Ferrando i Francès, Joan Martí i Castell i Joan Veny i Clar, membres de la Secció Filològica, l'Institut d'Estudis Catalans, en sessió plenària tinguda el dia 3 d'abril de 1999, acordà per unanimitat de concedir el Premi Marià Aguiló a Francesc Feliu i Torrent pel seu treball *L'obra filològica d'Antoni de Bastero i Lledó. Edició de la Història de la llengua catalana*.

Així mateix, la Secció Filològica, en la sessió del dia 14 de gener de 2000, prengué l'acord de publicar una part de la dita obra, la qual, amb el títol *Catàleg dels manuscrits filològics d'Antoni de Bastero*, és editada a cura del senyor Joan Martí i Castell.

TAULA

PRÒLEG	9
ABREVIACIONS	11
1. JUSTIFICACIÓ D'AQUEST INVENTARI	13
2. CATÀLEG DELS MANUSCRITS	23
2.1. Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona	33
2.2. Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona	113
2.3. Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona	147
2.4. Biblioteca de Catalunya	193
2.5. Arxiu Històric Municipal de Barcelona	208
3. ÍNDEX DEL CATÀLEG	211
3.1. Índex de noms, autors i obres	213
3.2. Índex temàtic	223
3.3. Índex dels manuscrits	230
4. APÈNDIX: LA BIBLIOTECA D'ANTONI DE BASTERO	233
4.1. Reconstrucció de la biblioteca d'Antoni de Bastero	238
5. BIBLIOGRAFIA	247

PRÒLEG

Adesiara hom ha plantejat i planteja la utilitat i, doncs, el sentit actual de la filologia. La importància que des del començament del segle XX adquireixen progressivament les anàlisis particularment teòriques i sincròniques sobre les llengües resta protagonisme a una part de les ciències del llenguatge que es considera poc apta per a aquesta tasca taxonòmica i d'extrema abstracció, que guanya terreny entre els investigadors. La realitat, tanmateix, hauria de fer-nos més conscients de la transcendència del coneixement sobre la història dels estats successius de l'idioma en el procés de la seva evolució per a entendre la pròpia idiosincràsia, que s'evidencia en les ideologies lingüístiques dominants de les diverses èpoques. L'aprofitament de les aportacions més rellevants de la metodologia que ha caracteritzat la filologia i la incorporació dels avenços notables de la lingüística i de la sociolingüística responen a qualsevol dubte sobre la validesa i la necessitat imprescindible de la diacronia per a una adequada exposició de la història de les llengües.

El treball de Francesc Feliu que presentem és un exemple molt eloqüent de l'exigència del recurs a la filologia si hom vol delimitar amb rigor, sense simples aproximacions equívokes, i, doncs, interpretar correctament i exhaustivament un autor i la seva obra. I el que és vàlid per a la singularitat d'un estudiós ho és, per extensió, per a tota la cronologia de la formació de la llengua catalana.

Francesc Feliu assoleix un objectiu ardu, que probablement es passaria per alt justament per la tasca feixuga i minuciosa a què obliga. No és gaire agraïda la confecció d'estudis com el que ha fet, ja que se sap d'antuvi que el resultat final, en el millor dels casos, serà haver organitzat, catalogat, descrit, atribuït l'autoria, d'un bon gruix de textos d'un personatge especialment interessant per a la comprensió de la història del català, i... prou. Com si això fos poc! No es té en compte que precisament aquests esforços fan possible de comprendre i de poder elaborar lentament però amb seguretat la concepció global del que és el

procés de consolidació, els moments d'auge i de crisi d'una llengua. Sovint, rere la poca consideració d'excel·lents treballs de recerca meticulosa, com aquest de Francesc Feliu, s'hi amaga el reconeixement no explícit que exigeixen una preparació científica específica poc freqüent, caracteritzada per una visió interdisciplinària de la realitat, que obliga a l'aprofundiment en aspectes molt diversos; requereixen el que anomenem erudició, mot de poca modernitat, no pas perquè no faci referència a un concepte noble i actual, sinó per l'hegemonia d'una excessiva atomització que n'allunya l'investigador, centrat exclusivament en àmbits molt i molt acotats de les ciències del llenguatge.

En l'obra que el lector té a les mans, Feliu cataloga i analitza els manuscrits d'Antoni de Bastero, dispersos a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona, la Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona, la Biblioteca de Catalunya i l'Institut Municipal d'Història de Barcelona. I, en apèndix, hi descriu la biblioteca que el mateix Bastero posseïa, per tal de fer-ne encara més pròxima la biografia. Tots dos fins contribueixen a un acurat acostament de la producció d'un autor especialment destacat en la història de la filologia catalana del segle XVII i XVIII, que, en canvi, havia restat en un injustificat oblit i de qui es tenia un coneixement, ultra incomplet —i per la mateixa incompleció—, amb moltes inexactituds. Feliu descobreix nous manuscrits de la Història de la llengua catalana, i, consegüentment, esmena les aportacions de Milà i Fontanals primer i de Joaquim Rubió i Ors després, les conclusions del qual respecte al nombre de manuscrits de Bastero ningú no havia posat en dubte; com indica Francesc Feliu, segurament per les dificultats de lectura i comprensió que contenen: el corpus basterià és especialment complex d'estructura, de caràcter i de continguts. En alludir a la localització dispersa, explica quines raons justifiquen que es trobin allà on es troben o que alguns s'hagin perdut. Feliu fa, doncs, una tasca de reunificació, òbviament no material, sinó d'interpretació i anàlisi, que supera conclusions errònies precedents, producte de la desconexença de la vida i el destí itinerants dels manuscrits sobre filologia d'Antoni de Bastero.

Hi ha encara un aspecte particularment important en el treball de Francesc Feliu: la nostra tradició d'estudis de codicologia s'ha projectat gairebé exclusivament en els textos medievals i complets; a partir de l'època moderna, trobem grans ombres en la filologia catalana que ens han impedit conèixer sòlidament la història dels nostres territoris a partir dels segles XVI i XVII. La recerca de Feliu evidencia aquest buit i contribueix a avançar en el coneixement de períodes que, en la consideració de decadents, injustament han deixat d'interessar. Una aportació afegida, que no és, en canvi, gens secundària.

Joan MARTÍ I CASTELL
Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

ABREVIACIONS

§	epígraf, epígrafs	núm.	número
arx.	arxiu, arxius	p.	pàgina, pàgines
BC	Biblioteca de Catalunya	r.	recto
BUPB	Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona	RABLB	Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
cap.	capítol, capítols	s.	segle, segles
cur.	curador	s. a.	sense any
ed.	editor	s. d.	sense data
<i>et al.</i>	<i>et alii</i> , 'i altres'	SDG	Seminari Diocesà de Girona
f.	foli, folis	seg.	següent, següents
fr.	francès	s. l.	sense lloc
ll.	llibre, llibres	v.	verso
mm	mil·límetre	<i>v. gr.</i>	<i>verbi gratia</i> , 'per exemple'
ms.	manuscrit, manuscrits	vol.	volum, volums

1. JUSTIFICACIÓ D'AQUEST INVENTARI

El present treball, tot i que constitueix una unitat perfectament delimitada, fou en origen, com ja s'ha dit, una part de la meua tesi doctoral, titulada *L'Obra filològica d'Antoni de Bastero i Lledó. Edició de la Història de la llengua catalana*. Les meves recerques sobre el filòleg Bastero pretenien començar a treure de l'oblit una producció notabilíssima per a la història de la filologia catalana setcentista, que amb prou feines havia merescut l'atenció dels especialistes des del magnífic estudi monogràfic que va dedicar-hi Joaquim Rubió i Ors, fa més de cent anys.¹ Qualsevol investigació nova que s'hagués volgut emprendre sobre algun aspecte de l'obra de Bastero havia d'encarar-se per força a la necessitat de revisar-ne les circumstàncies vitals i establir-ne la biografia, i aquesta va ser la meua primera ocupació.² Hi havia però un altre requisit que també resultava inexcusable; calia tenir un coneixement complet i exacte del corpus basterià, que no proporcionava cap dels escassos treballs de referència. Inventariar i catalogar la producció manuscrita d'Antoni de Bastero em va semblar, quan vaig iniciar les meves recerques, un pas previ absolutament necessari per a una correcta anàlisi de la *Història de la llengua catalana* que em proposava d'editar, i no anava pas errat; el producte d'aquesta

1. Joaquim RUBIÓ I ORS, *Bastero, provenzalista catalán. Estudio crítico-bibliográfico que con ocasión de conmemorar el quinquagésimo aniversario de su ingreso como socio activo en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona [...]*, Barcelona, 1894 —recollit després dins el xvi volum de *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras* (Barcelona, 1898, p. 5-100). Vaig fer-ne una recensió dins el meu treball titulat «L'empremta d'Antoni de Bastero entre els seus contemporanis i la pervivència del seu record. Revisió crítica dels estudis basterians», *Arxiu de Textos Catalans Antics* [Barcelona], núm. 17, 1998, p. 573-595.

2. El resultat d'aquestes recerques ha estat publicat a Francesc FELIU, «Els inicis de la Filologia catalana moderna: estudi biogràfic d'Antoni de Bastero i Lledó, canonge de Girona (1675-1737)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. xxxix, Girona, 1998, p. 235-341.

feina va recompensar amb escriu l'esforç que suposava, entre altres coses, perquè em va permetre treure a la llum, com explicaré més avall, nous manuscrits d'aquesta obra que havien restat oblidats i ningú no coneixia.

Aquest catàleg dels manuscrits filològics de Bastero ha comportat una feina llarga i molt feixuga. Crec, però, que ha estat també una feina profitosa al capdavant, perquè esbrossa considerablement el camí cap a la realització de nous estudis i, sobretot, de noves edicions de les obres del canonge, que sens dubte ens hauran d'ajudar a forjar-ne un millor concepte i a afinar més en la valoració que se'n faci d'ara endavant, des de la perspectiva de la història de la filologia catalana. I és que el coneixement que es tenia fins ara de l'obra d'Antoni de Bastero era esbiaixat, parcial i incomplet, i estava condicionat fatalment per aquesta mancança bàsica.

En efecte, només Manuel Milà i Fontanals i, després, Joaquim Rubió i Ors, van plantejar-se, a l'hora d'emprendre els seus respectius estudis sobre el filòleg, la necessitat de veure *in situ* els manuscrits basterians i d'inventariar-los. Milà, en el breu article que inaugura la bibliografia sobre el canonge filòleg, publicat al *Diario de Barcelona* l'any 1856, en compta només vint-i-quatre entre l'Acadèmia de Bones Lletres i la Biblioteca Provincial i, ajudant-se de les informacions de Fèlix Torres i Amat, és el primer d'intentar determinar-ne la procedència;³ uns quaranta anys més tard, Joaquim Rubió es proposa fer un inventari complet dels manuscrits existents en aquests dos fons, i en troba dinou a la Biblioteca Provincial i vint-i-un a l'Acadèmia —a banda dels dos manuscrits no filològics, propietat de l'erudit gironí Emili Grahit.⁴ D'això fa més d'un segle, però cap dels treballs que posteriorment s'han publicat sobre algun aspecte de l'obra de Bastero —sobre la *Història de la llengua*, més concretament— no ha esmenat substancialment la llista de Rubió, que s'ha anat repetint amb poques alteracions i s'ha donat per bona,⁵ ni cap

3. Manuel MILÀ, «Bastero, filólogo catalán», *Diario de Barcelona*, 1856 [cito per *Obras Completas* [...], Barcelona, 1892, vol. iv, p. 446]. En realitat, Manuel Milà interpreta malament les paraules de Torres Amat, que parla de vint-i-quatre toms en foli referint-se exclusivament als manuscrits de la *Crusca provenzale*; dels papers i llibres de Bastero, en general, només diu «que eran muchos y muy preciosos», sense especificar quants n'hi havia (Torres, 1836, p. 96).

4. Joaquim RUBIÓ I ORS, «Bastero, provenzalista catalán», p. 69-70. En la mateixa llista inclou també dos manuscrits més, que dona per perduts; un d'aquests és la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català* d'Agustí Eura, que Rubió atribueix a Bastero identificant-la amb la *Història de la llengua catalana* que havia vist Milà, cosa que dona peu a una llarga confusió entre aquestes dues obres no resolta fins fa pocs anys (sobre aquesta qüestió, vegeu: Feliu, 1994, p. 163-165).

5. Algunes d'aquestes aportacions han pogut, tan sols, afegir algun volum més a la colla: Pere Bohigas (Bohigas, 1943) donava notícia per primera vegada del volum de la *Història de la llengua catalana* de la Biblioteca de Catalunya; Modest Prats (Prats, 1974), de quatre dels volums miscel·lanis del seminari de Girona; Rosa Maria Postigo (Postigo, 1975) actualitzava la llista dels manuscrits de la Universitària, segons el catàleg modern d'aquesta biblioteca.

d'aquests treballs, sobretot, no s'ha proposat mirar-se aquests manuscrits, entendre'ls, analitzar-los conjuntament.

I és que els manuscrits basterians són certament difícils de llegir, de sistematitzar i d'entendre, per tal com tots són esborranys o bé reculls de materials molt diversos, i pocs tenen una certa unitat formal. Els manuscrits, tanmateix, són un recurs excepcional per al coneixement dels hàbits de treball, interessos personals, circumstàncies vitals o idees del canonge i, ho repeteixo, una referència inexcusable per a l'estudi de la seva obra, com sigui que només una ínfima part d'aquesta va poder arribar a la impremta. És per aquesta raó que ja vaig decidir-me a incloure un primer inventari, encara provisional, dels manuscrits de Bastero en un article publicat l'any 1994,⁶ quan encara no tenia llest el present catàleg; la sola consideració conjunta de tots els manuscrits, deia en aquella ocasió, ja proporciona a l'estudiós una referència prou explícita de la importància del treball d'Antoni de Bastero, dels seus projectes.

Acabo de dir que la majoria dels manuscrits són esborranys, que pocs tenen unitat formal; aquesta és precisament la primera qüestió que cal aclarir, quina mena de manuscrits són aquests que hem conservat del canonge filòleg. Sembla clar que Antoni de Bastero, malgrat el que avui ens faci pensar l'aspecte dels seus manuscrits, era un home escrupolós. La seva pulcritud, justament, és allò que va induir-lo a relligar, cap al final de la seva vida, tots els seus papers de treball; apunts i notes de tota mena, els esborranys més o menys avançats de les obres projectades que havia anat conservant, alguns durant molts anys, van esdevenir volums manuscrits, similars als que el canonge posseïa en la seva ben proveïda biblioteca. Gràcies a això, i encara que la memòria d'aquest estudiós per força s'havia d'anar perdent de forma progressiva, n'hem pogut conservar excepcionalment tota la documentació, que ens proporciona avui dades de primera mà per a l'estudi i el reconeixement de la seva obra. Ens caldrà, però, tenir present aquesta circumstància i establir distincions, dins del corpus basterià, entre el que són pròpiament manuscrits d'obres —encara que siguin esborranys—, els manuscrits que contenen treballs previs de referència, els que recullen simplement apunts i materials de treball, i els volums, finalment, que reuneixen papers personals i documentació d'arxiu.

L'altra qüestió que cal resoldre és per què són allà on són els manuscrits de Bastero, com hi han anat a parar. La història no te gaires secrets, i ja Milà i Rubió l'havia intuïda; tots els llibres i els papers d'Antoni de Bastero, després de la seva mort, passaren a ser propietat del seu germà Baltasar, bisbe de Girona⁷ i,

6. Francesc FELIU, «La Història de la llengua catalana d'Antoni de Bastero», *Estudi General*, núm. 14, Girona, 1994, p. 165-170.

7. Fèlix TORRES I AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona, 1836, p. 96.

com ja he explicat en un altre lloc, persona estretament vinculada al canonge, fins i tot en l'aspecte intel·lectual, i perfecte coneixedor de la seva obra.⁸ El bisbe els degué guardar a casa seva fins que al mes de març de l'any 1745, no sabem si per motius de salut, va deixar la seu gironina per retirar-se al convent dels carmelites de Reus, on havia de morir deu anys després. Abans de morir, però, sembla que llegà els papers del seu germà —i potser també els seus— als agustins de Barcelona, a través d'un tal pare Izquierdo, que fou provincial de l'orde, per la qual cosa quedaren des de llavors dipositats al convent de Sant Agustí —que posseïa una rica biblioteca força freqüentada, per cert, de la gent de l'Acadèmia barcelonina.⁹ Els llibres de Sant Agustí, segons el que disposava la Reial ordre de 1835, van passar a formar part, juntament amb els dels altres convents desamortitzats, de la Biblioteca Pública Provincial de Barcelona, que s'acabava de crear, localitzada a l'antic convent de Sant Joan de Jerusalem fins al seu trasllat, l'any 1880, al nou edifici de la Universitat de Barcelona. Una part dels manuscrits de Bastero, però, va separar-se de la resta i, com alguns altres de la mateixa procedència, va passar a l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, que com és sabut va recollir també, amb la desamortització dels béns eclesiàstics, nombrosos objectes artístics per salvar-los de la destrucció. És per això que Manuel Milà i Joaquim Rubió troben els manuscrits de Bastero a la Biblioteca Provincial i a l'Acadèmia de Bones Lletres.

Hi troben el grup més important de manuscrits, però alguns els passen per alt. Quan Baltasar de Bastero s'emporta els manuscrits de Girona, n'hi queden alguns, barrejats amb els molts llibres del seu germà que tampoc no va endur-se, a la biblioteca del palau. Aquesta biblioteca episcopal, molt acrescuda durant la segona meitat del segle XVIII per part dels bisbes «il·lustrats» com Tomàs de Lorenzana, va anar quedant arraconada fins que, ja a la dècada de 1760-1770, va incorporar-se al fons de la biblioteca del seminari.¹⁰

8. Sobre aquesta qüestió, vegeu Francesc FELIU, «Els inicis de la Filologia catalana moderna [...]», especialment les p. 256-258, 274-276 i 281-282.

9. Els papers de Bastero, pel que sembla, no van ser pas dipositats pròpiament a la biblioteca conventual, sinó que es trobaven en una altra estança del convent, juntament amb la resta dels llibres —alguns molt valuosos— que havien format part de la biblioteca particular del pare Izquierdo. Aquesta petita biblioteca, excepcionalment rica en temes literaris i manuscrits antics, no va barrejar-se mai amb la biblioteca del convent fins a la desamortització, tal com ho explica el canonge barceloní Caietà Barraquer en el seu clàssic treball sobre els convents catalans del primer quart del segle XIX (Barraquer, 1906, vol. II, p. 195).

10. Vegeu, sobre aquest punt, el treball de Josep M. MARQUÈS, «La biblioteca del Seminari», *Revista de Gerona*, Girona, 1966, p. 51-52. La incorporació de la biblioteca episcopal al fons del seminari —on hi havia, entre d'altres, la biblioteca de l'antic col·legi dels jesuïtes— es va fer d'una manera un xic precipitada, i no es va elaborar cap registre d'entrada, per la qual cosa ara és impossible saber quins volums tenen aquella procedència —i comprovar, per tant, la nostra hipòtesi. Vegeu també, relacionat amb això, el que explico a l'apèndix del catàleg.

Per aquest motiu hi ha actualment també al seminari de Girona manuscrits d'Antoni de Bastero. Alguns dels volums barcelonins, d'altra banda, van extraviar-se en algun dels múltiples trasllats que han sofert, o bé perquè algú els va prendre i no els va tornar, i per això la Biblioteca de Catalunya ha pogut adquirir-los modernament a llibreters de vell. A grans trets, això explica la dispersió actual dels manuscrits. Dispersió que, sumada a l'errònia catalogació o al desconeixement d'alguns dels volums per part de les mateixes institucions que els acullen, ha impedit que en tinguéssim fins ara una visió de conjunt.

La meua recerca ha permès, en efecte, localitzar nous volums per a l'inventari. A l'Acadèmia de Bones Lletres he trobat un volum, inventariat com a «Gramàtica francesa, anònima», que és de Bastero; un altre, erròniament titulat «Estudios sobre la lengua española», que és precisament un segon volum de la *Història de la llengua catalana*; quatre volums de poesies de trobadors barrejats entre els materials de la *Crusca*, i uns quaderns més de la *Història de la llengua*, classificats com a un estudi anònim sobre el nom de Catalunya. A la Universitària he pogut localitzar alguns fulls més de la *Història de la llengua*, i al seminari de Girona, tres volums de miscel·lània, barrejats entre els impresos. Així mateix, la comparació amb altres volums de la mateixa sèrie m'ha permès corroborar que Bastero fou el recopilador del volum de poesies provençals de la Biblioteca de Catalunya, i dels índexs de poesies del seminari de Girona. Segurament falta encara algun volum, que potser s'ha perdut definitivament —en podem documentar alguns perquè s'esmenten en algun lloc dels seus papers, o perquè queda un buit en les sèries de manuscrits—, però no sembla que pugui tractar-se de cap text important.¹¹

Així, el catàleg que trobareu a continuació inclou finalment seixanta-nou volums manuscrits, dels quals només trenta-set podem afirmar que contenen pròpiament les obres de Bastero, és a dir, *La Crusca provenzale* (trenta volums del diccionari, més un en què s'amplien i es perfeccionen els capítols introductoris), la *Història de la llengua catalana* (quatre grups de papers —no m'atreveixo a dir volums, perquè no ho són pròpiament, ja que segurament aquesta obra no arribà a ser mai relligada, i en tot cas ho hauria d'haver estat en un únic volum), la *Gramàtica italiana* (un volum) i la *Gramàtica francesa* (un volum). Hi ha onze manuscrits més, on trobem el que podríem anomenar treballs de referència, recerques pensades en principi per servir de base a les obres projectades, però que tenen una entitat i un pes suficients per considerar-los gairebé també com a obres perfectament publicables; és el cas dels quatre *Zibaldoni*, on es copien amb un gran rigor i d'una forma coherent molts llibres i docu-

11. No sembla que n'hi hagi cap altre, almenys, en cap dels arxius i biblioteques que en guarden manuscrits, ni tampoc a l'arxiu de l'Acadèmia Arcadia de Roma, que vaig poder consultar a la primavera del 1993.

ments interessants, alguns d'aquests rars, antics, o de difícil accés, i sobretot del repertori de poesia trobadoresca (set volums, amb els índexs), on es fa una veritable antologia dels còdexs provençals de la Biblioteca Vaticana.

La resta són, de fet, apunts i materials de treball diversos, i també manuscrits que reuneixen documentació d'arxiu o de caire personal —fullets impresos, correspondència, etc.: hi ha nou quaderns de notes sobre diverses qüestions lingüístiques o gramaticals i lexicografia —un quadern és de Salvini; cinc volums, d'una sèrie miscel·lània en foli; cinc volums més, d'una altra miscel·lània, en quart, i un lligall exclusivament de papers personals i correspondència.¹² He inclòs en el catàleg, finalment, el manuscrit que recull una col·laboració de Bastero amb Pere Serra i Postius, oblidat completament pels estudiosos de l'obra del canonge; es tracta d'un col·loqui titulat *Lo perquè de Barcelona*, en la redacció del qual Bastero va col·laborar de forma efectiva.

S'han extraviat, que coneguem, un dels volums d'anotacions lexicogràfiques —concretament el que contenia la segona part d'un compendi del diccionari italià de l'Acadèmia de la Crusca, que s'inicia al ms. 3-II-9 RABLB— i quatre quaderns on Bastero havia començat a confegir un diccionari trilingüe català-francès-italià, segons que diu ell mateix en una indicació a l'índex del segon tom de la miscel·lània en foli:

Diferents apuntaments y vàrias notas que fíu per la idea del vocabulari català, francès e italià que volia compilar, abans que tingués intenció de fer la gramàtica italiana per ús de nosaltres catalans, ni menos la *Crusca*; y per ço fíu fer aquells llibres blancs en quart que són en ma llibreria, per plantejar dit vocabulari, contenint quiscun llibre una lletra, ab tres ordes de alfabet: lo primer, ab lo senyal N, pels noms; altre ab lo senyal V, pels verbs; y l'altre ab lo senyal o lletra A, pels adverbis y partícules, etc., en los quals llibres trobaràs ja registrats o escrits molts vocables.¹³

12. Entre els papers de Bastero hi degué haver també una gran miscel·lània de documents processals, bàsicament eclesiàstics —sentències, decisions i documentació de causes rotals diverses—, manuscrits i impresos, de la qual he vist un volum, amb el número d'ordre 23, a la Biblioteca Universitària, encara sense catalogar. La inscripció al lloc diu «*Miscelánea. Diverse. 23*» i a sota s'hi pot veure el signe de propietat que apareix també en altres dels seus manuscrits i en la major part dels volums de la seva biblioteca. No en sé absolutament res més d'aquesta sèrie miscel·lània, que vaig descobrir per casualitat, però en tot cas tampoc no entraria en els objectius del meu catàleg, que se circumscriu, com explicaré de seguida, als manuscrits que tenen alguna relació amb l'obra filològica del canonge.

13. Ms. 3-II-2 RABLB. Segons Cecili Padró Llusà, citat de Josep M. Madurell, hi hagué a la biblioteca particular de Pere Serra i Postius un manuscrit titulat «*Expulsión de los moriscos de Tortosa, de Antonio Bastero*» (Madurell, 1973, p. 13), però no tinc cap més referència d'aquest text ni el més mínim indici sobre l'interès del sagristà de Girona per aquest tema; potser es tracta d'un error, o potser només vol dir que aquest manuscrit havia estat propietat d'Antoni de Bastero, la qual cosa ja és més versemblant.

En aquest catàleg tinc només en compte, com s'ha vist, els manuscrits que tenen alguna cosa a veure amb el que podem considerar l'obra filològica d'Antoni de Bastero, ja sigui perquè s'hi relacionen directament, en tant que són esborranys, manuscrits de treball, recopilacions d'autoritats, apunts, etc., ja sigui perquè ho fan de forma indirecta, que és el cas dels reculls de correspondència on es parla dels diversos projectes, o del col·loqui de Serra i Postius, on la intervenció del canonge és sobretot estilística i erudita, però s'esmenten, ben contemporàniament, les obres del canonge. No considero, doncs, altres volums com el titulat *Gerundensis Elemosine Panis*, existent a la Biblioteca Universitària, que recull part de la documentació d'un plet de la Pia Almoina,¹⁴ o el *Llibre mestre de las rendas, drets y patronats y otras prerogativas de la sacristia major de la Seu de Girona* i els índexs dels diferents arxius d'aquesta sacristia, de la qual fou titular el canonge Bastero, encara que són també majoritàriament autògrafs i m'han estat utilíssims per establir nombrosos detalls de la biografia.¹⁵ Tampoc no esmento el manuscrit de la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català* existent a la Biblioteca Universitària, que el catalogador d'aquesta biblioteca encara atribueix equivocadament a Bastero.¹⁶

El catàleg dels manuscrits d'Antoni de Bastero que he construït no és, tanmateix, un catàleg convencional,¹⁷ i no té la brevetat i l'esquematisme ca-

14. És el manuscrit 1814, datat a Roma l'any 1710, que recull tots els antecedents i la documentació prèvia del plet que afectà l'Almoina del Pa de la catedral de Girona, i que va motivar l'anada a Roma del sagristà Bastero, patró del benefici de la pabordia de l'Almoina (vegeu Feliu, 1998a, p. 248-252). Aquest és, de fet, el primer volum (tom I) de documentació del plet, i n'hi degué haver força més —Rubió, en el seu treball, diu que Emili Grahit posseïa el volum XI d'aquesta sèrie (Rubió, 1894, p. 69-70); la lletra és pràcticament sempre de Bastero i sembla que la selecció dels documents i la reconstrucció històrica del plet també. Es tracta d'un volum enquadernat en pergami i amb tapa dura —d'uns 285 × 205 mm, i 25 mm de gruix—, i està en força bon estat; hi ha relligats també alguns impresos rotals i alguns gravats.

15. Els darrers volums esmentats es troben actualment dipositats a l'Arxiu Capítular de la Seu de Girona.

16. Ja he parlat en un altre lloc sobre la falsa atribució de la *Controvèrsia* a Bastero (Feliu, 1994, p. 163-165). El manuscrit catalogat amb el número 42 a la Biblioteca Universitària és un petit volum en quart, procedent també del convent dels agustins, com els manuscrits que ens interessen, però que cap més circumstància no relaciona amb el nostre canonge —ni la lletra, per descomptat, ni cap detall de l'enquadernació, l'aspecte o la disposició del manuscrit. Crec que aquest volum no va arribar mai ni a estar a les mans de Bastero, que ja posseïa una còpia d'aquest tractat entre els seus papers —avui al ms. 140 del seminari de Girona.

17. En realitat, una part dels manuscrits que s'hi recullen han estat ja catalogats per la Biblioteca Universitària —Francisco MIQUEL ROSELL, *Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, Barcelona, [1958-1969]—, encara que amb nombrosos errors i mancances. Alguns altres manuscrits han estat parcialment descrits en un treball recent de Pep VILA: «Els impresos italians del seminari de Girona [...]», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XI, Girona, 1999. En qualsevol cas, mai no s'han analitzat aquest manuscrits des d'una perspectiva conjunta, ni amb una voluntat d'exhaustivitat.

racterístics avui de pràcticament tots els catàlegs bibliogràfics, que solen elaborar-se ja, generalment, de manera informatitzada. M'he permès de fer un catàleg discursiu, una mica a l'antiga usança; una descripció raonada de les particularitats i els continguts de cada un dels volums inventariats, on es copien els índexs manuscrits de Bastero, quan n'hi ha —sovint inclouen comentaris ben interessants—, i també altres fragments dels textos, quan considero que tenen alguna importància. He mirat d'observar les pautes i els criteris que suggereixen, per a la catalogació de manuscrits, Pere Bohigas, Anscari M. Mundó i Amadeu J. Soberanas a les seves ja clàssiques «normes»,¹⁸ tot i que he hagut d'adaptar-los a la naturalesa dels documents que m'ocupaven, ja que aquestes normes, com en general tots els manuals i estudis que he pogut consultar sobre la pràctica de la codicologia,¹⁹ s'orienten exclusivament cap a la descripció de còdexs medievals i de manuscrits perfectament acabats, i no resolen molts dels problemes que plantegen els lligalls i els esborranys que jo volia catalogar. Això que dic no vol ser pas, de cap manera, una justificació de les moltes mancances i arbitrarietats que segurament es podran trobar en la meua feina, però cal tenir-ho en compte i mirar d'establir, en el futur no gaire llunyà, criteris millors i més adequats per a les edicions i el treball en general sobre textos de l'època moderna, on hi ha encara tant per fer.

En síntesi, he estructurat la descripció dels manuscrits en tres apartats: «Aspecte exterior del manuscrit», «Descripció interior» i «Continguts del volum». Els dos darrers, quan ho exigeix la pròpia constitució del manuscrit —les miscel·lànies, per exemple, que relliguen de vegades coses massa diverses— els uneixo en un de sol, i en alguna ocasió —quan es tracta de fulls solts, o relligats dins d'un manuscrit major— obvio el primer apartat. Sempre que reproduïx textos ho faig entre cometes i en cursiva. En la transcripció de textos manuscrits, segueixo els criteris habituals de regularització gràfica —separació de paraules, ús de les majúscules, distribució de *i/j* - *u/v*, signes de puntuació, etc., segons els usos actuals—, sense modificar en cap moment la llengua del text, ni per corregir errors evidents;²⁰ desfaig sistemàticament les abreviatures i només en conservo algunes que són també avui habituals. Quan algun passatge, paraula o fragment no es pot llegir, ho indico amb el signe [...], i quan hi ha més d'una redacció d'una paraula o passatge, reproduïx sempre la que entenc que és la darrera versió. Pel que fa als impresos, respecto la grafia i els formats originals, i intento reproduir en la mesura que

18. Bohigas, Mundó i Soberanas, 1977.

19. M'han estat útils especialment els manuals d'Elisa Ruiz i Jacques Lemaire (Ruiz, 1988; Lemaire, 1989).

20. Tanmateix, elimino sistemàticament alguns &, quan són soberrers —és un hàbit gràfic bastant freqüent en Bastero, i a voltes excessivament reiteratiu, per acabar frases, tancar citacions, etc.

pugui la pròpia disposició del text —les inscripcions al llom dels volums, tot i ser manuscrites, les respecto i les tracto, en general, com els textos impresos. Sempre que no dic una altra cosa, la lletra del manuscrit és d'Antoni de Bastero, i mentre no indiqui el contrari els quaderns són en foli o en quart —no n'hi ha de menors— segons quin sigui el format general del volum. Quan expresse la mida dels fulls, sempre poso primer l'altura.

He acompanyat el catàleg d'uns índexs de noms d'autors i d'obres citades i de matèries, per donar-li més utilitat i per agilitar-ne la consulta; he dividit el text de la descripció en paràgrafs, la numeració dels quals recomença a cada manuscrit, per tal de referir-hi els índexs esmentats —l'índex dels manuscrits permet, llavors, localitzar-ne la pàgina. Aquesta numeració de paràgrafs és absolutament arbitrària, tot i que respecta més o menys l'estructura interna del text. He prescindit, finalment, de les notes a peu de pàgina a l'interior del catàleg, per no dificultar la localització de les referències internes.

Afegeixo també, en darrer lloc i a manera d'apèndix, una reconstrucció aproximada de la biblioteca d'Antoni de Bastero que, indirectament, la meua recerca per a l'elaboració del catàleg m'ha permès de fer. No es tracta d'un estudi decisiu ni concloent, però crec que complementa molt bé la descripció dels manuscrits, i pot ajudar igualment, per exemple, a examinar les fonts utilitzades pel canonge.

2. CATÀLEG DELS MANUSCRITS

[1] Tal com he explicat, el present catàleg inclou seixanta-nou volums manuscrits de naturalesa molt diversa, que trobem actualment repartits en cinc fons documentals diferents; són, per ordre d'importància, l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona, la biblioteca del Seminari Diocesà de Girona, la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona. Gairebé tots aquests manuscrits són autògrafs —només en alguns llocs puntuals trobem altres mans que no són la de Bastero—, i també gairebé tots han estat ordenats i rel·ligats —quan inclouen fullets impresos, per exemple— sota la cura del mateix autor. Cap d'aquests manuscrits, però, no ha assolit un estadi d'obra acabada, i els volums que no apleguen materials de treball o altra mena de documentació personal, ens aporten únicament esborranys de les obres projectades, més o menys avançades.

He cregut que valia la pena, abans d'iniciar la catalogació pròpiament dita de cada bloc de manuscrits, fer una descripció preliminar del contingut de cada un dels fons documentals adduïts, per tal de poder establir les interrelacions existents entre els diversos manuscrits i per oferir-ne així mateix una primera visió, més sintètica i global.

[2] A l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona es guarden, en total, trenta-quatre manuscrits d'Antoni de Bastero, de mides i característiques diverses, un dels quals és en realitat un exemplar del primer volum, imprès, de *La Crusca provenzale* (Bastero, 1724), que ha estat rel·ligat amb molts fulls blancs entremig per tal d'incorporar-hi múltiples addicions i correccions manuscrites; el considerarem, però, un manuscrit a tots els efectes. Tots —llevat del darrer,

que està inclòs en un dels lligalls que guarden els papers propis de l'Acadèmia— procedeixen de l'antiga biblioteca del convent dels agustins de Barcelona, com ja he explicat més amunt, i van ingressar en aquest arxiu després de la desamortització dels convents, a mitjan segle passat. A banda d'aquests manuscrits, l'arxiu de l'Acadèmia guarda també nombrosos papers de Josep de Bastero i Vilana, nebot del filòleg i actiu membre d'aquesta institució, alguns dels quals aprofiten materials del seu oncle (vegeu, sobre aquesta qüestió, Feliu, 1998*b*). Això explica, segurament, per què el darrer manuscrit de la llista es trobava ja, abans que hi arribessin els altres, entre els papers de l'Acadèmia.

- [3] Els ms. 3-II-1, 2 i 3 són tres volums molt similars, en foli —el segon una mica més curt—, que apleguen papers molt diversos, bona part relacionats amb la redacció de la *Història de la llengua catalana*. A l'inventari dels manuscrits d'aquest arxiu surten com a *Miscelánea de Historia y Filología*, i Joaquim Rubió en va descriure els continguts, encara que només de forma aproximada (Rubió, 1894, p. 71-72). La numeració manuscrita original que hi ha en el llom —tom I, tom II i tom IV— ja fa pensar que almenys hi degué haver un altre volum en aquesta sèrie, que jo anomeno simplement *miscel·lània en foli*; en efecte, a la biblioteca del seminari de Girona he localitzat dos volums més, d'aspecte idèntic, que completen la sèrie —tom III i tom V. Aquests dos volums gironins, però, relliguen majoritàriament textos impresos —per això els devien confondre i classificar entre els llibres i no entre els manuscrits—, i en canvi els de l'Acadèmia contenen gairebé de forma exclusiva textos manuscrits. Tots aquests manuscrits porten un índex de la mà de Bastero a la primera pàgina.
- [4] El ms. 3-II-4 és l'exemplar imprès de *La Crusca provenzale* que he esmentat abans, que per les seves característiques cal considerar ara com un manuscrit a tots els efectes. Sembla que les nombrosíssimes modificacions incorporades al text primitiu de l'imprès cal interpretar-les com la preparació d'una nova edició augmentada d'aquest primer volum —ens consta que Antoni de Bastero havia expressat en diverses ocasions la seva intenció de tornar a Itàlia per continuar, primer, o per reiniciar, després, la publicació del seu diccionari (Feliu, 1998*a*). En qualsevol cas, aquest volum ara gairebé ha triplicat el gruix que tenia en la versió original.
- [5] El ms. 3-II-5 és un volum, en força mal estat, que reuneix un gran nombre de citacions textuais extretes del text del *Tirant lo Blanc*,

amb algunes anotacions de caràcter lexicogràfic als marges. A l'inventari de l'Acadèmia surt amb el títol de *Notes filològiques al Tirant lo Blanch*.

Segueixen a aquest manuscrit quatre petits volums —ms. 3-II-6, 7, 8 i 9—, que l'inventari de manuscrits anomena *Quaderns de notes filològiques*. Recullen efectivament tot un seguit d'anotacions i materials diversos, de caràcter gramatical i lexicogràfic; no duen cap mena de numeració, però els agrupa la naturalesa del contingut i llur aspecte i proporcions, que són molt similars —es tracta d'una mena de llibrets estrets i llargs. Hi degué haver, tanmateix, almenys un altre volum semblant a aquests, on s'hauria continuat el buidatge del diccionari italià de la Crusca iniciat al ms. 3-II-9, que es deu haver perdut.

- [6] El ms. 3-II-10 correspon a l'esborrany de la gramàtica italiana per a ús dels catalans que Antoni de Bastero esmenta ja en la *Prefazione* impresa de *La Crusca provenzale* com el seu primer projecte de caràcter lingüístic, abandonat a mig fer per iniciar el recull d'aquell diccionari —en un breu treball meu sobre aquesta gramàtica he fet notar que potser Bastero va tornar-hi a treballar després, pensant poder-la publicar (Feliu, 1998c). Sigui com sigui, aquesta obra —la primera gramàtica en català d'una llengua moderna— no està acabada i alguns dels capítols hi són tot just enunciats; caldria veure si estudiant amb més deteniment els materials dels manuscrits de la sèrie precedent i del ms. 1386 BUPB se'n pot arribar a completar alguna part més.

- [7] Després d'aquest manuscrit trobem sis caixes en aquest fons, que l'inventari qualifica de *Materials per a la formació de la Crusca*. En realitat només cinc d'aquestes caixes corresponen a aquest epítet —els ms. 3-II-11, 13, 14, 15 i 16; contenen al seu interior catorze volums manuscrits, d'aspecte i proporcions similars, amb part de les entrades lèxiques del que pròpiament havia de ser la *Crusca provenzale*, és a dir, un diccionari de provençalismes italians. Aquests volums són germans d'uns altres setze que es troben actualment a la Biblioteca Universitària, i entre tots aquests gairebé es pot reconstruir completament aquesta obra, que Bastero no va poder publicar per manca de diners i per les circumstàncies de la seva vida —dels trenta volums manuscrits, però, n'hi ha que pertanyen a una primera redacció o esborrany de l'obra (quatre de l'Acadèmia i nou de la Universitària) i n'hi ha que n'aporten una segona redacció, molt més acabada (deu, de l'Acadèmia i set, de la Universitària); el que anomeno *primera redacció* és bàsicament una acumulació de dades i testimonis, i la segona és una redacció ja

gairebé definitiva i llesta per anar a la impremta, que selecciona i sintetitza força la versió anterior.

- [8] L'altra de les caixes inventariades com a *Materials per a la formació de la Crusca* —ms. 3-II-12— conté en realitat quatre volums manuscrits amb còpies de poesies provençals, extretes dels còdexs vaticans 3204, 3206, 3207 i 3208 —aquesta localització antiga no correspon a l'actual. Cal relacionar aquests volums amb el ms. 240 de la Biblioteca Universitària —que copia també poesies del còdex 3204—, el ms. 1600 de la Biblioteca de Catalunya —que relliga un altre volum similar a aquests, amb les poesies del còdex 3205—, i el ms. 138 del seminari de Girona, on hi ha els índexs, probablement incomplets, del contingut de tots aquests volums. Certament aquesta magna antologia de trobadors està vinculada al projecte de la *Crusca provenzale*, però té entitat suficient per considerar-la un treball autònom, que d'haver-se publicat hauria estat el precedent més immediat dels repertoris trobadorescos amb què s'inicia, de fet, la filologia romànica. Joaquim Rubió va glossar amb una gran riquesa de detalls el contingut dels quatre volums de l'Acadèmia (Rubió, 1894, p. 72-82).
- [9] Els ms. 3-II-17, 18 i 19 són tres volums miscellanis de la sèrie de quatre anomenada dels *Zibaldoni* —*barreja*, en italià; el quart d'aquesta sèrie és el ms. 239 de la Biblioteca Universitària. Aquests volums, també de format gran, es distingeixen de la miscel·lània en foli perquè estan molt més ben enquadernats —amb tapa dura— i tenen més coherència interna; en efecte, cada un agrupa materials corresponents a determinats àmbits lingüístics —així els tres volums de l'acadèmia són el *Zibaldone francese*, el *Zibaldone italiano* i el *Zibaldone castigliano-latino*. Tots tres manuscrits contenen còpies extenses de llibres que després Bastero utilitza en la composició de les seves obres, i la seva disposició interna és més neta, rigorosa i respectuosa amb els textos copiats que no ho és la dels volums de les altres sèries miscel·lànies —s'hi reproduïxen fins els escuts o gravats que hi ha en els impresos de referència.
- [10] Erròniament inventariat com a *Estudios sobre la lengua española*, el ms. 3-III-4 de l'Acadèmia conté una part, fins fa poc desconeguda, de la *Història de la llengua catalana* d'Antoni de Bastero. Aquest volum en realitat no va arribar a ser mai relligat com a tal —com sospito que tampoc no ho devia estar originàriament el que ara coneixem per ms. 1173 de la Biblioteca de Catalunya— i es guarda a l'interior d'unes co-

bertes de pergami aprofitades. Hi trobem, en un estadi molt més provisional que no pas el primer llibre, contingut al manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, el llibre tercer de la *Història de la llengua*, més alguns papers que corresponen a alguna altra part de l'obra. Alguns dels capítols són aquí tot just enunciats, i no es degueren arribar a redactar mai. Hi ha altres fragments d'aquesta obra dispersos al lligall 14 de l'Acadèmia, i als ms. 962 i 2029 de la Biblioteca Universitària.

- [11] El ms. 3-III-9, tot i que també figura entre els anònims en el fitxer de l'Acadèmia, és inequívocament d'Antoni de Bastero. La seva lletra és perfectament identificable, i el seu nom surt, una mica amagat, en un lloc del manuscrit. Es tracta, segons l'inventari d'aquell fons, d'una *Gramàtica francesa en català* —concorda amb el fet que Bastero expressa, al pròleg de la *Gramàtica italiana*, la voluntat de publicar-ne també una de francesa—, però en realitat el volum no té una estructura ben definida; és tracta més aviat d'una recopilació de notes gramaticals sobre la llengua francesa, destinades segurament a articular una gramàtica, però encara en un estadi molt dispers. No hi ha cap intent de pròleg ni cap text de caràcter teòric, i sembla de factura molt primerenca, si hem de jutjar pels hàbits ortogràfics o estrictament gràfics —la *r* en forma de *x*, etc.
- [12] Al número 5 del lligall 14 de l'arxiu de l'Acadèmia trobem, finalment, una altra part de la *Història de la llengua catalana* que, com he dit més amunt, no prové de la biblioteca dels agustins, com tots els altres manuscrits d'aquest fons, sinó que devia ser-hi de molt abans, possiblement perquè el nebot acadèmic de Bastero el va aprofitar per a algun dels seus treballs. Justament, la presència aquí d'uns quants quaderns solts d'aquesta *Història* —el quart capítol del llibre primer— confirma la hipòtesi que aquesta obra no va arribar a ser mai enquadernada com la resta dels papers del canonge —potser perquè el va sorprendre la mort quan hi treballava—, ja que és poc probable que haguessin arrencat aquests quaderns del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, com jo mateix aventurava en un treball anterior (Feliu, 1994).
- [13] A la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona hi ha, en total, vint-i-tres manuscrits que tinc en compte en aquest catàleg —dos d'aquests inclosos en lligalls que contenen també documents d'altres procedències. Tots provenen, com els volums de l'Acadèmia, de la biblioteca de l'antic convent de Sant Agustí de Barcelona, i varen passar a

ser propietat de la Biblioteca Provincial de Barcelona, avui Universitària, com a conseqüència de les desamortitzacions del patrimoni eclesiàstic dutes a terme al segle passat. No incloc, com ja he explicat al capítol anterior, un manuscrit que havia estat atribuït a Bastero i que el catàleg d'aquesta biblioteca encara li atribueix —el ms. 42, de la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català* d'Agustí Eura— ni tampoc un altre manuscrit —el ms. 1814— que, encara que majoritàriament redactat per Antoni de Bastero, no té res a veure amb la seva obra filològica ni ens aporta cap notícia rellevant en aquest camp.

- [14] Els ms. 21 i 22 són dos volumets pràcticament idèntics que hem de considerar, en realitat, com una mena de blocs de notes, destinats a la recopilació de dades sobre els trobadors i, sobretot, de paraules per al diccionari de la *Crusca provenzale*. El catalogador de la Biblioteca els anomena, efectivament, *Materiales para la formación de un diccionario italiano-provenzal, en catalán*, i podem relacionar-los d'alguna manera —encara que el format és diferent— amb els quaderns de notes gramaticals i lexicogràfiques que es guarden a l'Acadèmia.
- [15] El ms. 239, com ja he dit, és el quart volum de la sèrie dels *Zibaldone* —concretament es tracta del *Zibaldone provenzale*. Té el mateix aspecte dels volums de l'Acadèmia i conté bàsicament còpies de fragments d'obres catalanes antigues, majoritàriament extretes dels còdexs medievals vaticans. En aquest cas, però, sembla que l'interès dels textos copiats és majoritàriament la llengua que utilitzen —hi ha moltes paraules subratllades, i anotacions lingüístiques als marges—, més que no pas el contingut del que expliquen, contràriament al que passa en els altres volums de la sèrie, que extracten obres que Bastero després va citar com a autoritats en els seus treballs.
- [16] Ja hem vist també que el ms. 240 forma part de la sèrie de volums de poesies de trobadors de què he parlat al paràgraf [8]. Aquest conté l'antologia del còdex vaticà 3204 —és el conegut actualment com a cançonier provençal K, de la Bibliothèque Nationale de París, fr. 12473—, continuada al primer dels quatre volums de l'Acadèmia, que n'és una «*giunta*». El 3204 és el més important dels còdexs trobadorescos copiats per Bastero, i conté anotacions marginals de Bembo i del Petrarca.
- Els ms. del 243 al 257 són setze volums més del diccionari de la *Crusca provenzale*, que cal afegir, com he dit, als catorze de l'Acadèmia; el seu aspecte és molt semblant i alguns estan també en força mal

estat de conservació. Al catàleg de la biblioteca consten com a *Materiales para la formación de un diccionario italiano-provenzal, en catalán*, i cal afegir-los un altre volum, que es devia dispersar en algun moment, i ara està catalogat amb el número (4) dins el ms. 962 d'aquest mateix fons.

- [17] D'això que he dit ja es pot deduir que aquest ms. 962, en realitat, no és més que una carpeta on s'apleguen quaderns i lligalls manuscrits de procedència i d'índole diversa. A banda del número (4) que ja he esmentat, ens interessa també el número (3), procedent igual que l'altre del convent dels agustins de Barcelona —els altres papers del manuscrit, segons assenyalava el catàleg de la biblioteca, provenen probablement del convent dels mínims de Barcelona, i dels dominics de Penyaforat, al Penedès. En aquest número (3) trobem un quadern amb diverses anotacions gramaticals d'Antonio Maria Salvini que possiblement el custode Crescimbeni passà a Bastero, juntament amb la còpia del *Donatz proensals* també de Salvini que trobem tot darrere —Antoni de Bastero n'havia fet una altra de pròpia mà, que trobem ara relligada al ms. 1600 de la Biblioteca de Catalunya. Al darrere hi ha encara alguns papers extraïats, alguns del manuscrit de la *Història de la llengua catalana*.

- [18] El ms. 1386 és un petit volum en foli que aplega papers i anotacions diverses, la majoria relacionats amb l'elaboració de la *Gramàtica italiana* —ms. 3-II-10 de l'Acadèmia de Bones Lletres. El catalogador de la biblioteca el titula, equivocament, *Materiales para formar una gramática y diccionario italiano-provenzal*. Per la seva naturalesa —que no pel format— podem relacionar també aquest volum amb els quaderns de notes gramaticals de l'Acadèmia descrits al paràgraf [5] d'aquest mateix apartat.

L'últim manuscrit de la Biblioteca Universitària que tinc present en aquest catàleg és el ms. 2029. No és més que un aplec de papers, sense cap relació entre si, que han rebut del catalogador de la biblioteca una numeració interna completament arbitrària. El número (23) d'aquest manuscrit, anomenat al catàleg *Papeles varios*, correspon als folis 113 i 114, i és precisament un bifoli extraviat del manuscrit de la *Història de la llengua catalana*.

- [19] A la biblioteca del Seminari Diocesà de Girona hi ha vuit volums d'Antoni de Bastero, encara que només cinc són al fons de manuscrits de la biblioteca, i només de quatre consta la relació amb el filòleg a

l'inventari del fons, que no és més que una simple llista. Gairebé tots són volums miscellanis, llevat d'un volum que cal relacionar amb l'antologia de trobadors de què ja he parlat més amunt. Aquests manuscrits, així com molts dels llibres d'Antoni de Bastero que també he localitzat en la mateixa biblioteca —vegeu l'apèndix d'aquest catàleg— deuen provenir de la biblioteca episcopal, incorporada actualment a la biblioteca del seminari, i es degueren separar de la resta ben aviat, ja que el bisbe Bastero se'ls devia deixar a Girona quan, en retirar-se, va endur-se les coses del seu germà, ja difunt —explico amb més detall aquesta qüestió al capítol anterior.

- [20] El ms. 138 figura a l'inventari del fons com a *Índex de cançons dels còdexs provençals vaticans 3204-3208*, i conté efectivament diversos índexs de les poesies i els trobadors antologats en els volums de l'Acadèmia, de la Biblioteca Universitària i de la Biblioteca de Catalunya. A l'inventari no en consta l'autoria, però la lletra és inconfusible i la vinculació als altres volums, determinant. Caldria comprovar, tanmateix, si aquests índexs són complets, ja que hi ha alguns espais blancs entremig.
- [21] Els ms. 139, 140, 141 i 142, i el volum 946/580, classificat entre els llibres impresos —segurament perquè relliga una major part de documents impresos— formen una sèrie miscel·lània completa, que anomeno simplement *miscel·lània en quart*. Té característiques semblants a la miscel·lània en foli i inclou sense gaire ordre intern un gran nombre de documents diversos, impresos i manuscrits barrejats, amb un índex manuscrit a la primera pàgina de cada volum. Els quatre volums del fons de manuscrits —numerats com a tom I, II, III i V, respectivament— surten a l'inventari del fons amb els noms de *Relazione diverse*, *Miscelánea català*, *Relaciones y sermones impresos* i *Correspondència*, però només el primer d'aquests títols apareix escrit al volum en qüestió. L'altre volum —el número IV d'aquesta sèrie— surt al fitxer de la biblioteca pel nom d'un dels impresos que relliga: Mergelina y Muñoz, Luys Antonio, *Memorial en que el perro de Tobías representa sus derechos* [...]; una breu anotació al final de la fitxa adverteix només: «relligat amb Ramon de Marimon».
- [22] He localitzat dos volums més, entre els impresos d'aquesta biblioteca, que completen la sèrie de la miscel·lània en foli de l'Acadèmia de Bones Lletres. Són els 34/557 i 34/586, d'aspecte idèntic als ja descrits, per bé que aquests relliguen majoritàriament documents impresos. De

fet aquesta distinció ja la marca la inscripció original que porten al llom —aquests dos són *Miscellània d'impresos* i els altres tres, *Miscellània de manuscrits*—, però he d'agrupar-los tots cinc, ja que la numeració dels volums defineix una única sèrie miscel·lània —aquests són el tom v i el tom ii, respectivament.

- [23] La Biblioteca de Catalunya posseeix també dos volums de Bastero al seu fons general de manuscrits, per haver-los adquirit modernament —abans degueren formar part del grup de manuscrits que, amb la desamortització, passaren a la Biblioteca Provincial; Manuel Milà vegé allà, almenys, la *Història de la llengua catalana* (Milà, 1856). En un altre fons documental de la mateixa biblioteca, anomenat *Sèrie general d'arxiu*, he trobat a més un altre plec de papers d'Antoni de Bastero; aquest manuscrit no té la mateixa procedència dels anteriors, ja que formava part de l'antic fons documental de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, adquirit parcialment per la Diputació Provincial i cedit a l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1919, el qual va dipositar-lo a la que havia de ser l'actual Biblioteca Nacional de Catalunya —vegeu, per a això, Fontanals (1993) i el *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, v (1918-1919), p. 262-264, i vii (1923-1927), p. 368-371. Desconec el motiu pel qual aquests papers van anar a parar a l'Hospital, però en tot cas sembla clar que el manuscrit de la sèrie d'arxiu no estava amb la resta dels manuscrits barcelonins, al convent de Sant Agustí.

- [24] El ms. 1173 conté el llibre primer de la *Història de la llengua catalana*, com ja he dit més amunt, i fins ara havia estat considerat el manuscrit únic d'aquesta obra. Va ser comprat per la biblioteca l'any 1931, dins un lot de manuscrits i llibres vells, als llibreters Salvador Barbra i Francesc Vindel, i degué ser enquadernat en aquella ocasió —consta que anava relligat en cartoné i tenia nombrosos fulls solts a l'interior. Hi trobem certament la part més treballada i més enllestida de la *Història de la llengua*, que com ja sabem va quedar inacabada (Feliu, 1997); amb tot, aquest manuscrit no passa de ser un esborrany, amb múltiples addicions, correccions i esmenes.

- [25] El ms. 1600, també enquadernat modernament, va ser adquirit per la biblioteca a l'octubre de l'any 1947, a la llibreria Porter, de Barcelona. Reuneix, en realitat, dos manuscrits diferents; en primer lloc hi ha una còpia de Bastero del *Donatz Proensals* de Santa Maria del Fiore, de Florència —ja hem vist que en posseïa una altra còpia, de Salvini, que potser li va arribar després—, i al darrere s'hi ha afegit un altre dels

volums de l'antologia de trobadors —concretament el que correspon al còdex vaticà 3205. Al darrere hi ha encara alguns fulls que no corresponen a cap d'aquests dos documents. De fet, no hi consta enlloc explícitament cap data ni tampoc l'autoria de Bastero —així ho fa notar el fitxer de la biblioteca—, però no n'hi ha cap dubte tenint en compte la lletra, l'aspecte del manuscrit, la connexió amb altres volums, etc.

- [26] El ms. 601 de la «Sèrie general d'arxiu» és inventariat amb el nom de *Papers sobre l'administració d'assumptes eclesiàstics gestionats a la cúria romana per Antoni de Bastero i Lledó (13 petits lligalls)* i procedeix de l'antic hospital de Barcelona, com ja he explicat. És impossible saber les causes per les quals aquesta documentació era allà, però en tot cas, la descripció del fons efectuada per la biblioteca ja adverteix la presència de diversos documents amb «qüestions jurídiques i d'altres, de caràcter eclesiàstic, no relacionades directament amb l'Hospital de la Santa Creu». De fet, no es tracta d'un volum unitari sinó d'una carpeta que aplega, com veurem, alguns esborranys de cartes i altra documentació ben diversa —tota relacionada amb els negocis d'Antoni de Bastero, que degué subsistir, bona part dels anys que va haver de restar a Roma, fent d'expedicioner i de gestor d'assumptes eclesiàstics. L'historiador Pere Voltes Bou utilitzà diverses vegades aquestes «copias de cartas particulares» al primer volum de la seva obra sobre la Barcelona austriacista (Voltes, 1963).

- [27] A l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona, emplaçat actualment a la Casa de l'Ardiaca, no hi trobem pròpiament cap manuscrit d'Antoni de Bastero, però hi he localitzat casualment el manuscrit únic d'una obra de Pere Serra Postius que conté nombroses correccions, anotacions i fragments redactats i escrits pel canonge Bastero. De fet, el títol d'aquest text —un col·loqui entre tres personatges sobre temes d'erudició barcelonina, inacabat, que va ser publicat per Ramon Domènec Perés l'any 1929 amb uns criteris certament discutibles (Perés, 1929)—, adverteix que es tracta de *Lo perquè de Barcelona y memòrias de sas antiguedats en forma de diàlego, de Pere Serra y Postius, de l'Acadèmia de Barcelona, ab notas del Molt Illustre senyor don Anton de Bastero y Lledó, canonge y sacristà mayor de Gerona, altre de la dita Acadèmia*. En un altre lloc ja m'he referit a aquest text, un dels pocs testimonis de la literatura en prosa de l'època, per il·lustrar la relació existent entre Serra i Bastero (Feliu, 1998a); l'incloc en el catàleg, deixant a part que és un text parcialment redactat pel filòleg, perquè con-

té algunes referències interessants i aclaridores a les obres del canonge. Malauradament no és possible saber la procedència del manuscrit, que pot ser comprat o pot provenir d'algun llegat modern a aquest arxiu, perquè no hi ha cap registre d'entrada dels manuscrits.

2.1. REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

Manuscrit 3-II-1

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Enquadernat en pergamí, amb tapes senzilles. La mida de les cobertes és, aproximadament, 333 × 220 mm, i el volum fa 27 mm de gruix.

La inscripció manuscrita del llom és com segueix: «*Miscel·lània* / *M.S. / Tom. / I*». Les cobertes havien tingut quatre fermalls de pell, ara totalment fets malbé.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Obre el volum, en foli, un quadern de sis fulls de paper blanc sense foliar, el primer dels quals és enganxat a la coberta, a manera de guarda. Enganxada sobre la guarda, una papereta impresa indica: «*Por Real orden pertenece a la Academia de Buenas Letras de Barcelona, procedente de la Biblioteca de Agustinos*». Al recto del segon full d'aquest quadern hi ha, manuscrit, l'índex del volum, i la resta de fulls són en blanc. L'índex, de la pròpia mà d'Antoni de Bastero, és el següent:

[3] «*Miscel·lànea*

Anales de Cataluña, de don Narcís Feliu, tomo 1 —contiene los sucesos desde la primera población de España hasta el año 1163. En Barcelona, 1709 fol. 1
Tomo 2 —contiene los sucesos desde el año 1163 hasta los de 1458 . . . 21
Lo tercer tomo, que també se estampà en Barcelona, no l'he vist.
Tesoro de la lengua castellana, de don Sebastián Covarrubias 33
Diccionario de la lengua castellana de la Real Academia Española —arriba fins a la lletra N, inclusive 73

- Vocabulari portuguès-llatí del pare Benito Pereyra, de la Companyia de Jesús* 93
- Noticias y vocabulari sobre la llengua romància* fols. 95 ad 112
- Notas del Glosari del Du Fresne, y en particular de vocables antics y catalans que usàvan los francesos, trets dels exemples que aporta dit Du Fresne* 113
- [4] *Sèrie y orde de las ciutats y províncias que los moros anavan conquistant, etc., quant entraren en Espanya —tret del pare Mariana* 119
- Notícias històriques sobre autors y crònicons antics, tretas del pare Mariana* 120
- Miscel·lànea de notícias extretas de la Història del pare Mariana* . . . 123
- Notícias vàrias en punt de geografia* 133
- Notas sobre algunas llenguas y caràcters antics, etc.* 139
- Del officio y rito mozárabe, su origen e historia, etc.* 144.»

Al primer full del segon quadern comença una foliació, de la mateixa mà de l'índex, que en endavant prendrem com a referència.

- [5] El primer document d'aquesta miscel·lània és còpia, com s'indica a l'índex, d'alguns fragments dels *Anales de Cataluña* de Feliu de la Peña, amb algunes anotacions i comentaris afegits del mateix copista. Ocupa cinc quaderns en foli, de 6, 8, 6, 8 i 4 fulls, respectivament.

Al recto del primer full hi ha la citació completa del títol de l'obra de referència i un resum del contingut del primer tom, així com indicacions relatives a la data i el lloc d'impressió. Al recto d'una quartilla de paper solta —que no compta en la foliació— intercalada entre el primer i el segon full del primer quadern, trobem una breu anotació, treta també dels *Anales* i amb lletra també de Bastero, referida a un tal Ramon de Puig, de l'orde dels hospitalers. Són en blanc els fulls 1 v., 31 v. i 32.

- [6] El segon document, còpia manuscrita de bona part del diccionari de Covarrubias —sembla que hi és pràcticament tot—, ocupa tres quaderns, de 22, 14 i 4 fulls, respectivament. Al recto del primer full (f. 33) hi ha la referència completa de l'obra copiada i de l'edició utilitzada. Hi llegim també el següent comentari de Bastero: «*Lo autor estigué en Roma, com és de veure en alguns vocables ahont ho diu, etc.; y me apar que degué treballar en dita ciutat de Roma esta obra, per los molts llibres italians que cita, conforme he observat, etc.*». Són en blanc els fulls 33 v., 54, 71 v. i 72.

- [7] El tercer document, que és còpia de totes les entrades fins a la lletra *N* del diccionari de l'Academia Española —en alguns casos, quan li

interessa, el canonge copia les definicions, i en la resta només fa una llista de les paraules—, és escrit sobre:

— un quadern en foli de quatre fulls —a l'interior del qual hi ha un plec de mides desiguals, format per set quartilles doblegades longitudinalment—, on hi ha les lletres *A* i *B*.

— un quadern en quart de dotze fulls més una quartilla que també hi queda cosida, on es conté la lletra *C*.

— i un quadern en foli de sis fulls, on hi són copiades les lletres de la *D* a la *N*.

Les quartilles doblegades compten com un sol full en la foliació original, i els quatre últims fulls del quadern de dotze no compten en la foliació.

Al recto del primer full (f. 73) hi ha el títol de l'obra: *Diccionario de la lengua castellana de la Real Academia Española*, i també la següent anotació de Bastero: «*Diccionari castellà. Lo número 10 del Discurso del origen de la lengua, en fol. 44, se contradix ab lo número 22 del Discurso sobre las etimologías —en fol. 54*». Són en blanc els fulls 73 v., 74 v., 76, 77, el full que segueix al 86 v. (sense foliar) i 92.

- [8] El quart document és un bifoli de proporcions menors als folis anteriors, amb un paperet solt al mig, sense numerar. Hi trobem una llista de paraules portugueses, algunes amb l'equivalent llatí, ordenades alfabèticament. Al recto del primer full (f. 93) s'hi llegeix únicament la referència completa de l'obra de procedència, i el verso d'aquest full és en blanc.

- [9] Segueixen una sèrie de papers amb diverses anotacions sobre el romanx:

a) Un bifoli en quart, que inclou tres quaderns més, també en quart, de 4, 2 i 4 fulls respectivament —el segon d'aquests quaderns, una mica més gran—, que formen una mena de llibreta (fulls 95-105; l'últim full, en blanc, no consta en la foliació). S'hi ha copiat fragments d'un «*Manuale de praeparatione ad mortem, quei ei un mussament davart la preparatiun tiers la mort*». Al recto del primer full es reproduïx la portada d'aquest llibre. Al recto i part del verso del full 100, un text ratllat que no correspon a l'obra de referència —té a veure més aviat amb qüestions d'història del català.

b) Un foli (f. 106) doblegat a la part esquerra per formar un taló, que permet abraçar un quadern de sis fulls en foli (f. 107-112), on es registren tot un seguit de paraules romanxes, classificades alfabèticament sota cada lletra, i amb l'equivalent català. Al recto del full 106 trobem diferents observacions a propòsit del romanx i de la seva ex-

tensió geogràfica. Són en blanc els fulls 106 v. i 112 v. —i només consta la indicació següent, a la part de baix: «*lingua romancia*».

- [10] El document següent és un aplec de referències extretes del *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis* de Du Cange. Ocupen un quadern en foli de sis fulls (f. 113-118), del qual són en blanc el primer (113) —només aquesta anotació, al recto: «*Apuntaments del Du Fresne, Glossarium*»—, el 114 v., el 115 i el 116 v.
- [11] Segueixen tot un seguit d'anotacions extretes de la *Història d'Espanya* de Juan de Mariana, qualificades en diferents llocs de «*Miscel·lànea*». Comprenen quatre quaderns en foli, de 4, 4, 4 i 2 fulls, respectivament (fulls 119-132), dels quals són en blanc els fulls 119 v., 120 v., 121, 122, 128 v., 129, 130, 131 v. —al recto, només una breu anotació, ratllada—, i 132 —només l'anotació, al recto, de «*Miscel·lànea*». Hi ha un foli solt entremig, doblegat i sense numerar, on es copia una citació extreta de la *Disertació sobre la pàtria de Paulo Orosio*, de Pau Ignasi de Dalmases, a propòsit de la fiabilitat dels crònicons i les històries antigues.
- [12] El document següent són apunts extrets de diversos autors, agrupats sota el títol de «*Geografia*». Ocupen els quatre primers fulls d'un quadern de sis (133-138), en foli; són en blanc els fulls 136 v., 137 i 138. Hi ha un petit retall de paper solt entremig, sense numerar, amb alguna altra anotació.
- [13] El penúltim grup de papers d'aquesta miscel·lània és un quadern en foli de quatre fulls, més un foli enganxat al davant (fulls 139-143), que semblen haver estat destinats, com la majoria dels que he catalogat en aquest volum, a la redacció d'alguna part de la *Història de la llengua catalana*. En aquest cas es tracta d'un aplec d'apunts sobre tipus de lletra antics de diferents llocs, i potser havien de conformar un apartat en aquella obra amb el títol de «*Llenguas y caràcters o letras*», que podem llegir reiteradament a l'encapçalament d'aquests fulls. Són en blanc els 139 v., 140 —només el títol esmentat, al recto—, 141 v., 142 v. i 143.
- [14] Per acabar trobem un bifoli on s'ha copiat, a les pàgines interiors, un text sobre el ritus mossàrab extret de la *Cronica seràfica* d'Eusebio González de Torres —és molt interessant que se citi una edició d'aquest llibre de 1737, fet que indica que el rel·ligat dels manuscrits

(d'aquests volums miscellanis, almenys) el féu Bastero ben poc abans de morir. Al recto del full 144 hi ha només una breu anotació sobre la llengua aràbiga, i el verso del 145 és en blanc. Tanca el volum un bifoli de paper blanc, el segon full del qual s'ha enganxat a la coberta, com a full de guarda.

Manuscrit 3-II-2

[1] ASPECTE EXTERIOR

Enquadernat en pergamí, de manera similar al volum anterior. Les mides de la coberta són, aproximadament, 290 × 220 mm, i el volum fa 55 mm de gruix.

La inscripció manuscrita del llom és com segueix: «*Miscellan[ia] / M.S. / Tom. III*». Les cobertes havien tingut quatre fermalls de pell, ara molt fets malbé —un d'aquests, inexistent.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Obre el volum un quadern en foli de vuit fulls de paper blanc fi, sense foliar, el primer dels quals és enganxat a la coberta a manera de guarda. Només són escrits el primer i el segon full r./v., i el recto del tercer, on podem llegir un detallat índex del volum:

«Índice

Los continuadores del Bolando: Acta sanctorum mensis junii, tom. 3. Hi són las notícias de un preciós y miniat còdice de las lleys palatinas del rey de Mallorca Jaume II —any 1337—, y promulgadas en llengua catalana per lo rey de Aragó Pere IV, altrament III, en l'any 1344 —estas, en català, escritas de mà del mateix rey de Aragó, són en lo Real Arxiu de Barcelona fol. 1

Una carta que, a instància de mon germà don Francisco —que goze de glòria— escriguí al pare Mar[...], a Madrid, y la remetí baix plec de dit mon germà, en assumpto de ma Crusca, en lo mes de juliol 1723 . . . 13

Un petit ensaig de mas obras, o Crusca, que peresentí a la redunança de Arcàdia, e a son president lo Custodi, abans que aquell comú me fes la honra'm féu de admètrer-me, etc. 15

[3] *Lo que avia començat a treballar en Roma, segons la primera idea, etc., y conté lo següent:*

—Prefazione, divisa in quattro capi preliminari per più chiarezza delle materie che in essa si trattano e promettono, attenenti all'opera . . . 35

- Preliminare Primo, nel quale si tratta della origine delle lingue in comune, ed in particolare della ebraica e della greca, e della latina* 41
- Nota treta de Plínio —lib. 6, cap. 6— y de altres autors que diuen que antigament, en la ciutat que ara és deserta nomenada Dioscúrias, en la província de Còlchide, s'i trobava gent de tres centas nacions, que usàban respectiue de altras tantas differentes llengüas —és dins del fol.* 55
- Algunas observacions y apuntaments que fiu sobre Bembo, Prose, lib. 1, a la partícula: «Non solamente catalani [...].»* 56
- [4] *Notas que, quant treballava la Crusca, anava sent de mà en mà, per recort, dels vocables mestres, ço és de aquells aont porto algunas cosas generals que serveixen per los demás de la mateixa sèrie o terminació, o altre assumpto —com, per exemple, en amanire porto la differència que y ha entre lo provençal antic y lo modern que's parlava en la Provença en temps de Claudi Buyers, qui féu y estampà un llibre de rimas provençals intitulat Jardin deys musos provençals, imprès en Aix, any 1628, del qual n'hi ha un exemplar en la Biblioteca Barberina; y verbi gracia a la veu vermiglio, aont demostro que la llengua provençal és la mateixa que la de Gasconya y Llenguadoc, criticant al Redi, etc. Todas estas se lligan en la present miscelánea, des del fol. 63 ad 69, y se tindran ara presents per la Istoria, que serviran de descans en los estudis, etc.* 63 ad 69
- Nota dels vocables en los quals lo Vocabulari de la Crusca porta uns mateixos passos per los exemples* 72
- [5] *Differents apuntaments y varias notas que fiu per la idea del vocabulari català, francès e italià que volia compilar, abans que tingués intenció de fer la Gramàtica italiana per ús de nosaltres catalans, ni menos la Crusca; y per ço fiu fer aquells llibres blancs en quart que són en ma llibreria, per plantejar dit vocabulari, contenint quiscun llibre una lletra, ab tres ordes de alfabet —lo primer, ab lo senyal N. pels noms; altre ab lo senyal V, pels verbs; y l'altre ab lo senyal o lletra A, pels adverbis y partícules, etc.—, en los quals llibres trobaràs ja registrats o escrits molts vocables. Estos apuntaments o notas són des del fol. 77 al 107 —en lo fol. 77, una nota de alguns vocables exquisits del Vocabulari de Lacavalleria.* 77 ad 107
- Alguns passos de poetas antics toscans y sicilians que notí per esser imitació dels provençals, etc. —en lo fi del dit fol.* 77
- Ortografia moderna italiana con qualche altra cosa di lingua, per uso del seminario di Padova, Padova, in seminario, appresso Gio. Manfrè, 1721 —veja's lo pròlec* 108
- [6] *Jacobi Facciolati, Oratio: «Latina lingua non est ex gramaticorum libris comparanda», et De ortu, interitu ac reparatione linguae latinae, Patavii, ex typographia seminarii, 1713* 116
- Lezioni fatte da Giovan Batista Gelli nella Accademia fiorentina sopra varii luoghi di Dante e del Petrarca, Firenze, 1558, in octavo.* 120
- Lodovico Antonio Muratori, Trattato [della] perfetta poesia italiana —i lombardi non sanno pronunziare il c, dicendo invece di certo, perciò, etc, zerto, perzò, etc.; né il ch, dicendo ciesa per chiesa, etc.* 121

- L'alfabet grec, ço és lo nom de sas lletras, la pronunciació y las que-ls corresponen* 122
- Orlando furioso di M. Lodovico Ariosto, con diverse annotazioni e osservazioni fatevi da vari autori, etc.* 124 ad 128
- Nota dels vocables que la Crusca nota per «voc. ant.»* 133
- Nota dels vocables que quant treballava la Crusca anava notant, y los avia de vèurer y examinar in fonte del Vocabolario* 134, 139, 140
- [7] *Nota de un pas de Giovanni Villani, lib. 7, cap. 85, de l'exemple que porta la Crusca a la veu selvaggio, que diu: «Ed egli, e sua gente catalana erano ancora molto selvaggi[...].»* 134
- Nota dels vocables francesos que quant treballava la Crusca anava notant per a vèurer-los en los Orígens de la mateixa llengua, de Menage, y en lo Tesor que ha escrit Nicozio sobre dita llengua, y en lo Dictionari universal de Feurretiere* 137
- Nota dels vocables castellans, semblantment, que anava notant en lo treball y estudi de ma Crusca per a vèurer-los en Covarrubias, etc.* 137 retro
- Compendi dels vocables del Vocabolario [della] Crusca, ab la nota dels autors dels exemples que en quiscun vocable porta y de tot lo demás —de modo que aquella + que veurà al marge y al costat de dits vocables, o de la major part, vol dir que en fonte és en la Crusca del vocabolari gran imprès en Florenza, 1691, no-y ha més ni menys* 145
- [8] *Resumen y expoli degli Avvertimenti del Salviati —diu aquest autor, en un lloc: «La provenzale altresì, che trecento anni addietro di tutti i volgari ebbe il vanto, non cadde ultimamente per lo rizzarsi della nostra favella[...].» Se veurà aquest expoli [al]* 151
- Memorial y expoli del Ubaldini Tavola [als] Documenti [d'amore di Francesco] Barberino, en quant a vocables y cosas provençals —a la veu scudiere se fa menzió de Giovanni di Bransilva, scrittore provenzale* 158
- Expoli del Apparato [a les] Opere [di] santa Caterina, del Gigli, per lo que toca a vocables y cosas dels provençals, etc.* 165
- Alguna de las observacions del Tassoni sobre'l vocabulari* 171
- Notas y expoli del tom. 1 delle Prose toscane del Salvini* 172
- La correcció de algunas paraulas y un o altre modo de dir de ma Crusca, [que] me féu l'abate Fabrizzi, pastor àrcade, ans de estampar-la* 178
- Nota de alguns dels passos del comentari sobre Dante de Cristoforo Landini y de Benvenuto da Imola* 186
- [9] *Restret y expoli del Dialogo delle lingue, dit lo Ercolano, di Benedetto Varchi* 188 ad 200
- Ita «Gli affissi», contenguts y explicats en lo dit mateix llibre de l'Ercolano del Varchi* 204 ad 215
- Nota de algunas cosas de la correcció del citat diàlogo del Varchi feta per Lodovico Castelvetro* 201
- Còpia de algunas cartas que escriguí a Florència, y algunas respuestas, particularment a l'abate Anton Maria Salvini, a qui remeté la Prefació de ma Crusca, si bé que après quant la imprimí hi anyadí més cosas, y ab més ex-*

- tensió y retocs, etc., y també li remetí, per ensaig, lo preliminar de la lletra N, junt ab alguns vocables com nabisso, etc., ab tot lo que en tal vocable tinc escrit en los coderns 216 ad 218
- Llista del joc de Gènova, aont són continuats tots los magistrats, tribunals, administracions y officis de dita ciutat, ab sos noms 219
- Memorial dels llibres que me'n portí y traguí de Roma, ab la llicència original al peu del Sant Offici per extràurer-los, y revista de la duana de Ripagrande 220
- [10] Índex de todas las obras del pare Segneri, en tres tomos 224
- Titolare cardinalizio, ço és lo tractament que dónan los cardenals en llurs cartas, segons la distinció de personas a qui escriuen 225
- Carta en italià escrita del Gran Turc al papa Innocenci XI —any 1670—, y la resposta del Papa 229
- Nota de las monedas de Itàlia, ab sas armas, retratos y gerolífics o emblemmas, ab sos lletreros o mots, etc. —particularment de la moneda papalina 233
- Còpia de'Memoriale presentato al papa Innocenzo xiii dalli parenti di Giovanni Antonio Marini, carcerato per delitto di falsificazione di lettere apostoliche. És molt persuassiu implorant la gracia y misericòrdia de Sa Santitat, com en effecte la obtingué, puix fou deliberat del suplici a mort a què estava condemnat, lo que fou commutat en presó perpètua dins un presidi de l'Estat, etc. 239
- [11] Dos scenaris, l'un intitulat Giovaniano —opera tradotta dal francese, da rappresentarsi nel seminario romano da signori convittori delle camere mezzane, en lo carneval de 1723; l'altro, Il vecchio capriccioso —comedia da rappresentarsi en lo mateix seminari, y per los mateixos seminaristas, en lo carneval de 1724 241 y 243
- Discurs en Italià fet per lo papa Benet XIII als cristians que foren rescatats en Túnez, en l'any de jubileu 1725 245
- Fragment de cert memorial o escriptura en italià en què's tracta sobre cert asiento fet ab un olandès per la fàbrica della Passonata di fiume, etc. . . 249
- Altres fragment de escriptura en italià, dependent de cosas jurisdiccionals sobre la monarquia de Sicília, ço [és] de aquell tribunal, així dit, etc. . . 251
- Prefazione del Decamerone, del Salviati, aont nota: «Seguitamo dico, l'incostanza de'testi, poiché è verisimile, che non pur da diversi, ma né da uno stesso non si favelli sempre ad un modo[...].» —vide 253
- Llista dels noms y pàtria dels cardenals existents en lo còncave de l'any 1724 253
- [12] Còpia de la carta del Papa a monsenyor lo Tesorer general della Càmara, en l'any 1668, sobre la mesada o salari de pagar-se al plenipotenciari del Papa en lo congrés de la pau de Aquisgrana 254
- La virtù degli Agnus Dei 255
- Lista del seminario di Napoli, per l'estrazione, etc. 256
- Dichiarazione delle virtù della bevanda del caffè, in Roma, nell'anno 1671 257

- Las bassarolas o carta que pàssan los minyons en Florència —hi és la benedicció de la menja, etc.* 258
- Avvertimenti a'reverendi sacerdoti e sagrestani, d'Innocenzo xi, e confermati da Clemente xi nell'anno 1714, quali di nuovo si pubblicano per ordine speciale di nostro signore Innocenzo xiii. *Roma, 1723* 259
- Nota del cap. 82 del llibre 8 de la Istoria de Giovanni Villani, aont diu que en l'any 1305 los florentins «chiamarono lor capitano di guerra Ruberto Duca di Calavra, figliuolo e primogenito rimaso del re Carlo II, il quale venne in Firenze d'aprile del detto anno con una masnada de 300 cavalieri araonesi e catalani, e molti mugaverì a piede, la qual fu molto bella gente e avea tra loro di valenti nomati uomini di guerra»* 260
- [13] *Una deliberació de la Arcàdia sobre los requisits que han de tenir los arcades difunts per a que se'ls alce làpide o monument, etc.* 261
- Llista de todas las obras impresas del Crescimbeni fins que jo me n'aní de Roma per retornar a Espanya, en l'any 1724, en lo mes de juny —y arribí a Arenys de Mar, aont desembarqué lo dia del gloriós sant Jaume* . . . 202
- Disertatio de antiquitate linguae hebraicae contra syros et chaldeos, de don Juli Bartolucci, de l'orde cisterciense, en lo tom 3 de sa Bibliotheca rabbinica* 264
- Benedictus Pererius, comentari sobre lo Gènesis, aont tracta diffusament de la llengua hebrea y de altrs orientals, etc.* 274
- Cronografia de Gilabert Genebrardo, teòlec parisiense y règio professor de la llengua ebrea, etc. —escrigué en l'any 1579* 279
- Atlante veneto, nel quale si contiene la descrizione geografica, storica, profana e politica degli imperi, regni, provincie...*, opera del padre Mario Coronelli, minore conventuale, cosmografo della Republica e professore de Geografia nella università di Venezia. *Estampat en la mateixa ciutat, any 1690 —prenguí còpia dels §§. aont tracta de las llenguas que se parlan en Europa.* 781
- [14] *Hieroglyphica, sive de sacris Egyptiorum litteris, comentarii Joannis Pierrii Valeriani.* 782
- Angelus Monosimus, Flos italianae linguae.* 789
- Set espècies de falcons, aucells caçadors, que en Castella se diuen: 1, neblí; 2, sacre; 3, gerifalte; 4, bahari; 5, borni; 6, aleto; 7, azor —en lo comentari de Góngora.* 790
- Fàbula del pago y de la grua, en vers italià, treta delle Dicerie morali di Giulio Cesare Capaccio* fol. idem.»

La foliació que en endavant prendrem com a referència comença al primer full del segon quadern. Només són numerats els fulls dels quaderns en foli, i no hi ha cap altra mena de foliació per als papers inserits entremig, solts, enganxats als fulls o relligats al mateix volum.

- [15] El primer document ocupa els vuit primers fulls recto i verso, i una part del recto del novè, d'un quadern de dotze folis. És, efectivament, una còpia d'un fragment del volum tercer dels *Acta sanctorum* dels bol·landistes, corresponent al mes de juny de 1701, en què es dona notícia de les *Lleis palatines* de Jaume II de Mallorca. S'hi reconstrueix la genealogia d'aquest rei, es descriuen els aspectes més interessants del manuscrit, es fa un inventari dels continguts i tota una sèrie d'observacions a propòsit del text i de la circumstància històrica, acompanyades d'alguns dibuixos d'escuts o mapes il·lustratius.
- [16] El segon document és l'esborrany d'una carta que Antoni de Bastero degué adreçar possiblement al bisbe Ramon de Marimon, a Madrid, on li donava notícia de l'obra de la *Crusca* i demanava la seva intercessió davant les autoritats borbòniques. La trobem escrita sobre un bifoli, a l'interior del qual hi ha relligat un altre foli doblegat, al qual s'ha enganxat dos papers més petits —i un altre al recto del primer full. Tots aquests papers més petits contenen additaments al text del bifoli. Aquest és un document molt interessant per les informacions autobiogràfiques i sobre el projecte de la *Crusca* que conté, i l'he transcrit, juntament amb altra documentació epistolar, a Feliu (1998a), p. 306-311.
- [17] El tercer document ressenyat a l'índex són dos quaderns en foli de deu fulls cadascun, que reuneixen, com s'ha indicat a l'índex, la documentació a propòsit de la *Crusca* —encara en fase d'elaboració— que Bastero va presentar als àrcades i que li va valer l'ingrés en aquella acadèmia. Al recto del primer full (f. 15) hi ha una simulació del que podria haver estat la portada de l'obra, amb la lletra elegant i el text centrat, de la manera següent: «*La / Crusca Povenzale, / ovvero / Le voci, frasi, forme, e maniere di dire, / che la gentilissima, e celebre Lingua Italiana ha prese / dalla Provenzale; arricchite, illustrate, e difese / con motivi, autorità, ed esempi. / Con un Ragionamento in fronte / a guisa di Prefazione, diviso in cinque Capi preliminari attenenti / alla proposta materia, dove fra l'altre cose si tratta, e si discor- / re appieno delle Origini, e de' progressi delle suddette favelle, / e di altre delle più antiche del Mondo; e si dimostra, che la Provenzale, Nudrice, e Maestra della / Italiana, è la medesima appunto, che / la catalana, o vero Limosina, / ch'è tutt'uno. / Aggiuntovi un Ristretto / delle Vite di alcuni Poeti antichi Provenzali, Padri / della Poesia volgare, tra gli altri molti, che furono di nazione Catalana; ed alcuni di altre Provincie della Corona d'Aragona. / Ed / un copiosissimo Indice / di tutte le materie, e no-*

tizie storiche sparse per entro il Libro / appartenenti per lo più alle Contee di Catalogna, e di / Provenza, e loro circonvicine; oltre agl'Indici / delle Voci, e Locuzioni, &c. / Opera di Don Antonio Bastero, Nobile Barcellonese, / Dottor in Filosofia, e nell'una, e l'altra Legge, Canonico / e Sagrestano Maggiore della Cattedrale di Girona, / Giudice, ed Esaminatore Sinodale della / medesima Diocesi; / Tra gli Arcadi detto / Iperide». Això darrer del nom arcàdic hi és afegit posteriorment.

- [18] Segueix una mena d'explicació del propòsit de l'obra, dirigida als àrcades, en què es fa una mica d'autobiografia i s'exposa l'origen i la idea de la compilació del diccionari, d'una manera semblant a com es planteja això a la definitiva *Prefazione* impresa —de fet, podem considerar que es tracta d'una primera versió, més reduïda, d'aquest mateix text. Es titula «*Introduzione in forma di lettera dedicatoria a' benigni e cortesi lettori*», i ocupa des del recto del full 16 fins al recto del 23. En els fulls 27-31 —a l'altre quadern— trobem les notes a aquesta *Introduzione*, que de fet ja han estat copiades al marge en el propi lloc que els pertocava. Als fulls 32 r. i 33 r., i en un paper enganxat al recto del primer, hi ha diverses anotacions, molt brutes, sobre les qüestions que han de ser objecte del prefaci de la *Crusca*. La resta de pàgines són en blanc.

- [19] El quart document recull la introducció i una part del primer dels «*capi preliminari*» que, segons el projecte primitiu, havien de constituir la *Prefazione* de la *Crusca* —segons aquest testimoni, haurien d'haver estat quatre; segons la fictícia portada que he reproduït abans, havien de ser cinc, com hem vist. Abasta un bifoli (f. 35 i 55), enganxat vora la costura amb el quadern anterior, que inclou a dins dos altres quaderns: un de quatre fulls (37-40), i l'altre de deu (41-45 i 49-54). Al mig d'aquest darrer quadern s'hi ha incorporat un altre bifoli (46 i 48) escrit amb una lletra molt més cursiva i dolenta, que conté tot un seguit d'anotacions externes al text dels *capi preliminari* —moltes, ratllades—, referides a les *Tavole storiche, genealogiche e chronologiche* de Carlo Delfini Boursaler, el primer full de les quals —imprès, en foli gran, que conté l'índex del volum— ha estat relligat, doblegat, a l'interior del bifoli, i constitueix el full 47 del volum. Hi ha diversos papers solts entremig dels fulls descrits, amb anotacions i apunts que hi fan referència, i alguns d'enganxats als folis dels quaderns ja esmentats: un, al verso del full 35 —aquest constitueix el full 36; un altre, al recto del 44; dos papers al verso del 54 i dos més al recto del 55. Són en blanc els fulls 37, 40 v., 46 r., 53 v., 54 v. i 55.

- [20] El full 35 conté, doncs, la introducció al que havia de ser aquest pròleg, amb el títol següent: «*Prefazione, divisa in quattro capi preliminari per più chiarezza delle materie che in essa si trattano e premettono attenenti all'opera*». Al full 41 comença el «*Preliminare primo, nel quale si tratta della origine delle lingue in comune, ed in particolare della ebraica e della greca, e della latina*», amb el primer apartat, titulat «*Del significato del nome lingua, delle sue divisioni ed origini in generale, ed specialmente della ebraica*», que abraça del full 41 r. al 45 v. Del recto del 49 al recto del 54 trobem el segon apartat, titulat «*Torre di Babel, o della confusione delle lingue*». La resta de fulls contenen les notes a aquests textos, o altra mena d'anotacions.

La introducció d'aquesta primitiva *Prefazione* ens assabenta també del contingut dels altres preliminars, que no es devien arribar a redactar mai amb aquesta estructura, i en els quals hi ha, com podem veure, l'embrió de la *Història de la llengua catalana* i de la història de l'italià embastada com a preàmbul de la *Gramàtica italiana*: «*Il secondo preliminare contiene la istoria dell'idioma provenzale, dal principio ch'egli nacque sino a' nostri tempi. Nel terzo si discorre appieno dell'origine della lingua italiana e de'suoi progressi. E nel quarto, finalmente, s'avvertiscono al lettore alcune cose più particolari attenenti all'opera, e si dà ragione dell'ordine in essa osservato*» (Feliu, 1997, p. 22-46; 1998c, p. 17).

- [21] El següent ítem esmentat a l'índex, que no és més que una entre d'altres anotacions sobre diverses llengües antigues, no es troba pròpiament al full 55 —que és en blanc, com ja he dit—, sinó entre els papers sense numerar enganxats al verso del full 54 i al recto del 55. Aquestes anotacions, com les que ja he esmenat dels papers solts del document anterior, són extretes de diversos autors; concretament la nota sobre la ciutat de Dioscúrias cal remetre-la a les obres d'Angelo Rocca.

- [22] El cinquè document és un aplec d'observacions interessants, en català i en un estadi de redacció força avançat, a propòsit d'alguns llocs del primer llibre de les *Prose* del Bembo —i també sobre les *Vides de trobadors* del Crescimbeni. Ocupen un quadern de sis fulls (56-61) més el primer full d'un altre bifoli (62 i 71), que inclou a dins el document següent, i hi ha un paper més petit, sense numerar, relligat entre els fulls 56 i 57. Concretament, trobem una observació sobre la identitat de la llengua catalana o llemosina i la provençal (fulls 56 i 57), observacions a propòsit de la vida d'alguns trobadors i sobre la identitat

dels trobadors catalans (fulls 58-60 r.), i altres apunts i referències diverses sobre la influència de la poesia dels trobadors en l'idioma italià (fulls 60 v.-62).

- [23] El següent és un quadern de vuit fulls d'un color més fosc (el sisè, el verso del setè i el vuitè, en blanc), inclòs com s'ha dit a l'interior del bifoli format pels fulls 62 i 71. Hi ha diverses anotacions a propòsit d'algunes paraules italianes concretes, disposades alfabèticament, «*per recort*», tal com s'indica a l'índex, a l'hora de redactar el diccionari de la *Crusca*.

Segueix un quadern de sis fulls —però el tercer ha estat tallat vora la costura, i no compta en la foliació— amb diverses anotacions, agrupades temàticament, destinades també a l'elaboració de la *Crusca*: f. 72 r./v.: «*Nota dels vocables en los quals se val d'un mateix exemple*»; 73 r.: «*Nota d'exemples*»; 74 r.: «*Memòria dels vocables en los quals me aparto, o me deuré apartar, de l'orde del vocabolari della Crusca*»; 74 v.: «*Memòria de lo que vòlan dir las lletras al costat dels mots*»; 75 r.: «*Nota de poetas antics citats en la Crusca*», i 76 r.: «*Nota dels vocables en los quals trobo diversitat en lo compendi, además dels molts en los quals dit compendi abrevia y toca sols los exemplos, y sens citar-ne los autors*».

- [24] L'índex inclou sota el títol «*Diferents apuntaments y varias notas que fiu per la idea del vocabulari català, francès e italià*» tota una sèrie de fulls amb anotacions diverses, del 77 al 107. Hi ha, en realitat, un quadern en foli de sis fulls (77, 78, 79, 80, 81 i 86) amb un altre de quatre inserit abans del darrer (82-85); un quadern de sis fulls més (87-92); un altre de deu, una mica més foscos (93-102), i un darrer quadern de quatre folis (103, 105, 106 i 107) al qual s'ha afegir un foli doblegat que per la banda escrita és el full 104, i per l'altra banda —entre el 106 i el 107— no està numerat. Contenen el següent: «*Llista de certs vocables de Lacavalleria, exquisits*» (77 r.); fragments de poetes italians antics extrets de diversos autors (77 r./v.); «*Llista dels vocables de Lacavalleria que refuto y reproveo ab la abreviadura n.*» (79 r.); algunes anotacions sobre la disposició tipogràfica prevista per al diccionari de la *Crusca provençal* (81 r., 82 v. i 83 r.); llista d'«*Abreviacions per la nomenclatura*» (82 v. i 85 r., transversalment; 87 i 88 r.); unes breus llistes de paraules amb referència a les pàgines d'algun diccionari català, segurament el de Lacavalleria (89 r.); diverses llistes de paraules catalanes, algunes amb equivalències italianes o amb variants formals, etc., aquestes sí destinades, segurament, a la formació del diccionari trilingüe.

güe (93, 94, 95 v., 97, 98, 99 r., 103 r., 104 r., 105 i 106). La resta de pàgines són en blanc.

- [25] Segueix un quadern també en foli de vuit fulls, al primer dels quals trobem copiat un fragment, sembla, del pròleg d'aquesta *Ortografia moderna* citada a l'índex i també a l'encapçalament del text. Als quatre fulls centrals d'aquest quadern (110-113) hi ha una llista de mots italians, de vegades amb l'equivalent llatí, ordenats alfabèticament —fins a la lletra *M*; a l'índex no consta, i no sabem a quin diccionari correspon el buidatge. La resta de fulls del quadern són en blanc.

La còpia d'alguns fragments de l'*Oratio* de Facciolato esmentada a l'índex ocupa els dos primers folis (116 i 117) d'un quadern de quatre. Les notes sobre les *Lezzioni* del Gelli són al primer full del quadern següent, també de quatre fulls, que conté també les notes del Muratori als altres tres (121-123) i l'alfabet grec en un requadre, al recto del 122. Els dos quaderns següents, de quatre fulls cada un, contenen diverses anotacions copiades de l'edició de Ruscelli de l'*Orlando furioso*, citada exhaustivament a l'encapçalament del full 124, i especialment del vocabulari adjunt (124-126 r. i 128-130).

- [26] Segueixen quatre quaderns, de 12 —més un full, el 134, enganxat al plec—, 2, 2 i 2 fulls, respectivament, amb diverses llistes de paraules i amb apunts per incloure en la redacció del diccionari de la *Crusca provençal* (fulls 132-150). Inclouen el següent: llista de paraules italianes sense cap més indicació (132 v.); «*Nota delle voci antiche*» (133 r.); «*Vocables que he de vèurer en la Crusca gran*» (134 r., 135 i 136, i també 139 i 140); «*Nota dels vocables francesos que he de vèurer en los Orígens de la mateixa llengua de Ménage, en lo Tesor de la matexa llengua de Nicosio y en lo Diccionari universal de Faurretiere*» (137 r.); «*Vocables castellans que se han de vèurer en Covarrubias*» (137 v., i 138), i llista alfabètica de paraules italianes amb la seva definició, sembla que extretes del diccionari de la *Crusca* (145-150 r.).

- [27] El quadern en foli següent, de sis fulls (151-156), conté la còpia d'alguns fragments dels *Avvertimenti* del Salviati, amb algunes anotacions de referència al marge. En segueix un altre de vuit fulls amb una selecció de mots i referències literàries extrets de la *Tavola* d'Ubal dini —són escrits el 157 r., 158-161 i 162 r. Al quadern següent, de sis fulls (165-170) trobem semblantment extractes del Gigli (169 v. i 170, en blanc), i al quadern que ve després, de vuit fulls, notes tretes de les *Osservazioni sopra il Vocabolario degli accademici della Crusca* del Tas-

soni (171 r.) i les *Prose toscane* del Salvini (172-177, però en blanc 176 v. i 177 r.), totes destinades a la construcció de la *Crusca* provençal. D'un dels fulls d'aquest darrer quadern se n'ha tallat un tros, a la part inferior, i no consta en la foliació (és entre els 176 i 177).

- [28] Les correccions de Fabrizzi, escrites de la seva pròpia mà, ocupen els sis primers fulls (178- 183) del quadern següent, de vuit fulls, una mica més gruixuts que la resta. Al darrere trobem un bifoli, altra vegada amb la lletra de Bastero, amb extractes dels comentaris de Landini sobre el Dante (186-187).

Tot seguit trobem una sèrie de papers —quatre quaderns, de 6, 2, 8 i 12 fulls, respectivament— que contenen diversos extractes i còpia de fragments sencers de l'*Ercolano* de Varchi i de les correccions a aquesta obra del Castelvetro. Concretament, són extractes diversos del diàleg de Varchi i del seu pròleg del f. 188 al 200 —al 196 r. una llista de conceptes amb diversos números de pàgina de referència, que sembla que no correspon a l'obra extractada— corresponen a les correccions de Castelvetro, del 201 al 203; i es copia quasi íntegrament la part de l'*Ercolano* en què es parla de la categoria gramatical dels «*affissi*», dels f. 205 a 215. Són en blanc els fulls 194 v., 195, 196 v., 197 r. i 204 —només amb un títol, al recto.

- [29] Segueix un aplec de papers entre els quals trobem diversos esborranys de cartes enviades per Antoni de Bastero, alguna carta rebuda, i altres anotacions que no podem desxifrar —una llista de persones amb algunes adreces, potser a qui es va enviar *La Crusca provenzale*. Les cartes han estat transcrites a Feliu (1998a), p. 303-305. Hi ha molts paràgrafs ratllats i alguns passatges costen molt de llegir. Només tres d'aquests fulls consten en la foliació: el primer i el darrer, que formen un bifoli que aplega la resta de papers a dins (216 i 218), i un dels papers enganxats a l'interior del bifoli esmentat, que també té les proporcions d'un foli (217). La resta són papers més petits, de mides irregulars.

A continuació s'ha relligat al volum un full imprès: «LISTA degl'Illustrissimi Signori dell'Anno 1723. di Giugno, tanto quelli, / che giuocano, come quelli, che non giuocano, e quelli, /che giuocano sono con il suo numero». Com que és més gran que els folis dels quaderns manuscrits, se n'ha hagut de doblegar cap a dins tota una franja de la part inferior i del costat esquerre.

- [30] Segueix un quadern de quatre fulls on hi ha anotada la llista dels llibres que Bastero s'endugué de Roma, ordenats per mides —vegeu,

més endavant, l'apèndix d'aquest catàleg, sobre la biblioteca del filòleg— amb el vistriplau dels agents duaners al capdavall. Aquesta llista ocupa només els tres primers fulls del quadern (220-222 r.), i al recto del quart full (224), en blanc, s'ha enganxat una quartilla (223) on s'inventaria, al recto, el contingut dels dos volums de les obres del pare Segneri.

- [31] Els dos quaderns següents, de quatre fulls cada un (225-228 i 229-232), contenen la còpia d'un text anomenat «*Titolare cardinalizio*», el primer, i «*Lettera scritta dal gran turco al somo Pontefice Innocenzo xi, 1670*» —amb la «*Risposta di papa Inocenzo xi al gran turco*»—, el segon. Són copiats per una altra mà que no la de Bastero, amb una cal·ligrafia molt neta i ampul·losa. És en blanc el verso del full 228.

El quadern que hi ha rel·ligat a continuació, de sis fulls —233-238, però els dos del mig no formen bifoli, sinó que estan sobreposats pel taló—, conté diverses anotacions de difícil lectura, sembla que relatives a les diverses monedes encunyades pels papes. Tots els fulls d'aquest quadern només són escrits al recto.

Segueix un bifoli (239-240) amb la «*Copia di memoriale presentato alla santità di nostro signore papa Innocenzo XIII dalli parenti di Giovanni Antonio Marini, carcerato per delitto di falsificazione di lettere apostoliche*», tal com consta a l'encapçalament. No és escrita per Antoni de Bastero, encara que hi ha algunes correccions puntuals, sobre la línia del text, de la seva mà. El verso del segon full és en blanc.

- [32] A continuació s'han rel·ligat un seguit de fulls impresos, de naturalesa diversa:

«GIOVINIANO / *Opera Tradotta dal Francese*. / Da rappresentarsi nel Seminario Romano da' Signori / CONVITTORI delle Camere Mezzane. / Nelle Vacanze del Carnevale dell'Anno M.DCC.XIII. / *Nel mese di Febbraro, cioè Domenica 19. Mercordì 22. Sabbato 25. Martedì 28*». Plec de dos fulls que conté l'argument de l'obra, el repartiment i el guió de les escenes. El peu d'impremta és com segueix: «In ROMA, Per Caetano Zenobj avanti al Seminario Romano. / CON LICENZA DE'SUPERIORI».

«IL VECCHIO / CAPRICCIOSO / *COMEDIA* / Da rappresentarsi nel Seminario Romano da' Signori / CONVITTORI delle Camere Mezzane, / Nel carnevale dell'Anno MDCCXXIV». Fulletó d'identiques característiques que l'anterior. El peu d'impremta: «In ROMA, Nella Stamparia di Gaetano Zenobj avanti al Seminario Romano. / CON LICENZA DE'SUPERIORI».

- [33] «PATERNA, E PIETOSA EXPRESSIONE / DELLA SANTITÀ DI N. S. PAPA / BENEDETTO XIII. / DELL'INCLITO ORDINE DE'PREDICATORI. / A LI POVERI CRISTIANI RISCATTATI IN TUNESI / in numero di 370, in occasione, che insieme con li medesimi / meritarono l'onore postrarsi à suoi Santi Piedi nel Vaticano, / li RR.PP. Redentori Spagnuoli di le Provincie di Castiglia, e / Andalusie del Reale, è Militar Ordine della Madonà SS. della / MERCEDE Redenzione de'Schiavi, il dì 5. Giugno / dell'Anno del S. Giubileo 1725. / DATA NUOVAMENTE IN LUCE / PER IL P. M. FR. ALESSANDRO ILLOMEI, VICARIO, / e Procuratore Generale del medesimo Ordine in Roma. // PIA PATERNAL EXPRESSION / DE LA SANTIDAD DEL PAPA / BENEDICTO XIII. / DEL INCLITO ORDEN DE PREDICADORES. / A LOS POBRES CHRISTIANOS RESCATADOS EN / Tunez, e numero de 370, en occasion, que juntamente con ellos / merecieron el honor de postrarse à sus Santos Pies en el Vaticano / los RR.PP. Redentores Españoles de las Provincias de Castilla, y / Andaluzia del Sagrado, Real, y Militar Orden de N. Señora / de la MERCED Redencion de Cautivos, el día 5. / de Junio del Año del S. Iubileo 1725. / LA DA NUEVAMENTE A LA LUZ PUBLICA, Y DEDICA / AL ILUSTRÍSSIMO, Y REVERENDÍSSIMO SEÑOR / Obispo, y Muy Ilustre Cabildo de Barcelona. / EL REAL, Y PRIMER CONVENTO DEL DICHO / Orden, por medio de su Prior, / EL R. P. M. FR. JOSEPH RIBERA. / Barcelona: En la Imprenta de Jayme Suriá, à la calle de la Paja»:

Es tracta d'un plec de quatre fulls (245-248) on el text —després de la dedicatòria, al verso del primer, que és en castellà— és escrit a dues columnes, contraposant llatí i castellà. El verso del quart full és en blanc.

- [34] Dos fulls (249-250) que corresponen a un capítol —el capítol vi— titulat «*Spesa dell'opera*», que degué ocupar les pàgines 19-22 d'un llibre anomenat *La passonata difesa*, segons que llegim a l'encapçalament de cada full.

Dos fulls de llibre més (251-252), sense cap referència que permeti identificar-ne la procedència.

- [35] El full 253 és un foli més gran que la resta del volum, que ha hagut de ser doblegat cap a sobre per la part superior i per la part inferior. És escrit només al recto, on hi ha una llista de noms de persona amb el seu lloc de procedència, a dues columnes, ordenats respectivament en «*Vescovi*», «*Preti*» i «*Diaconi*». Segons que s'indica a l'índex, es tracta dels cardenals assistents al còncile de 1724. Abans d'aquest full s'ha relligat, mitjançant un fals taló —onglet, en diuen els francesos—, un tall de paper, estret, sense numerar. És mig foli tallat longitudinalment, i escrit només al recto, amb còpia d'un fragment de la dedicatòria als lectors de l'edició del *Decameró* feta per Lionardo Salviati.

- [36] Segueix un altre full amb una carta al recto —segons l'índex, còpia d'una carta del papa, de 1668—, escrita per una mà que no és la de Bastero.

Després, un seguit de fulls solts, impresos, de diferents mides (f. 255-259):

«*LE VIRTU' DELL' AGNUS DEI* / Cauate dal Libro Chiamato il Ceremoniale, doue trattandosi della Benedittione / di essi, verso il fine, si ritrouano registrate in questa maniera». Només imprès al verso, amb un escut pontifici i un gravat de l'Agnus Dei. Peu d'impremta: «IN ROMA, Nella Stamperia della Reu. Camera Apostolica».

«*LISTA DEL SEMINARI DI NAPOLI PER L'ESTRAZIONE DEL PRIMO APRILE MDCCXXIV*». Imprès també per una sola cara, en sentit apaïsat —un tros es manté plegat cap a dins. Peu d'impremta: «IN ROMA, Nella Stamperia della Reverenda Camera Apostolica») (*Con Priuilegio* ».

- [37] «*DICHIARATIONE / delle virtu' / DELLA BEVANDA DEL CAFFE' / Tradotta dalla lingua Inglese nella lingua Italiana*». Imprès per una sola cara, amb orla. Peu d'impremta: «IN ROMA, Per il Mone-ta. MDCLXXI. Con licenza de'superiori».

Una carta de l'abecedari, impresa a dos colors —vermell i negre—, per una sola cara i en sentit apaïsat —una part, plegada. Té orla i dos gravats al boix, i inclou l'abecedari i el sil·labari pròpiament, una oració i una fórmula per a la benedicció de la taula. El peu d'impremta és com segueix: «*IN FIRENZE CON LICENZA DE'SUPERIORI MDCCXXII*».

«*Auvertimenti alli RR. Sacerdoti, e Sagrestani / Dati dalla fan. mem. d'Innocenzo XI., e confermati dalla fan. mem. di Clemente / XI. nell'anno 1714. quasi di nuouo si publicano per ordine speciale / di N.S. INNOCENZO XIII*». Imprès per una sola cara en un full retallat, d'un color més fosc. Peu d'impremta: «IN ROMA, Nella Stamperia della R. Cam. Apostolica 1723».

- [38] Segueix un full de paper (f. 260) amb una anotació manuscrita, d'Antoni de Bastero, al recto, extreta de la *Història* de Giovanni Villani. Al verso i en sentit invers, hi ha altres apunts també de Bastero, que no sabem a què corresponen. Enganxats a aquest full hi ha dos papers més, impresos: el primer (f. 261) és una prova d'impremta amb un text breu d'una resolució de l'acadèmia Arcadia —impresa del dret al davant, i del revés al darrere—, i el segon, més petit (f. 262), sembla arrencat d'algun llibre, i conté, al recto, una llista de les «*Opere stam-pate dal Signore Arciprete Gio: Mario Crescimbeni*», classificades per mides. Tanca aquest bloc de papers un altre full amb anotacions ma-

nuscrites de Bastero força il·legibles, algunes ratllades, que no consten a l'índex. Enganxat al verso d'aquest full hi ha un quadernet de sis fulls en quart —més una quartilla aprofitada de l'envoltori d'una carta, enganxada al verso del darrer full del quadern (f. 264-270)—, amb anotacions referides al tercer volum de la *Bibliotheca Rabbinica* de Julio Bartoloccio, tal com ho adverteixen una anotació al verso del full anterior, un petit paper enganxat al recto del full 264, i una altra anotació cap al final, al verso del full 269 —és en blanc el full 269 r. Aquestes anotacions continuen en el bifoli següent (f. 271-272 r.).

- [39] A continuació trobem relligats dos quaderns, de sis i dos fulls respectivament, on hi ha altres anotacions, de les mateixes característiques que les anteriors, referides al comentari bíblic de Pererio sobre el llibre del *Gènesi* (f. 274-278) i sobre la *Cronografia* de Genebrard (f. 279) Són en blanc el primer full i el darrer, i el paper d'aquest dos quaderns està molt tacat.

- [40] Finalment, trobem un bifoli del qual només és escrit el recto del primer full (281), amb una anotació procedent d'un atles anomenat *Atlante veneto*, a l'interior del qual s'han enganxat un seguit de papers:

— Un foli amb amb apunts al recto sobre jerogífics egípcis —al verso algunes anotacions, ratllades, relatives al plet de l'Almoïna (Feliu, 1998a, p. 248-252)

— Un altre foli, escrit només al recto, amb anotacions corresponents al llibre *Floris italicae linguae*, de Monosini.

— Quatre papers més petits, sense numerar i de proporcions molt diverses, enganxats uns sobre els altres al recto del segon full del bifoli que els enclou, amb breus anotacions dels llibres ja esmentats a l'índex.

Tanca el volum un bifoli de paper blanc, el segon full del qual queda enganxat a la coberta, a manera de full de guarda. La numeració dels últims fulls és equivocada i fora de lloc —el recopilador s'ha distret i ha confós el 2 del 200 per un 7.

Manuscrit 3-II-3

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum és enquadernat en pergamí, com els dos anteriors. Les mides de la coberta, que ha estat rosegada en alguns llocs, són aproximadament 330 × 220 mm, i el gruix del volum —el més prim dels

tres d'aquesta sèrie— és irregular, perquè conté fulls de mides molt diverses. Al mig, on hi ha més gruix de paper, fa 12 mm aproximadament.

La inscripció manuscrita del llom, una mica borrosa, és com segueix: «*Misc[ellània] / M.S. / Tom. IV*». Les cobertes havien tingut quatre fermalls de pell, dels quals ara només es conserven els dos de la part superior.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

No hi ha fulls de guarda enganxats al darrere de les cobertes. Com en els casos anteriors, obre el volum un quadern sense foliar, de quatre fulls, del qual només és escrit el recto del segon full, amb un índex detallat del contingut del volum:

«*Miscellànea*»

- Notas tretas, part del Thesaurus antiquitatum romanarum, y part de l'atlas francès Nouvel atlas, ou teatre du monde* fols. 3 ad 10
Del llibre De antiquo Latio, del cardenal Corradini fol. 10 tergo
De Piton, Histoire [de la] ville [d']Aix 12 y 13
De Richard de Wassebourg, Antiquités de la Gaule 14
Julii Cesaris Scaligeri, lib. 15 Exotericarum exercitationum 15
Philippus Bretius, Geographia veteris et nova 16
[3] *Gonzalo Argote de Molina, Nobleza del Andaluzía* 17 y 18
Sèrie de alguns reys de Castella 18
Any 1440, la invensió de la stampa per un alemany, y fou imprès lo primer llibre, que fou sancti Agustini De civitate Dei 18 in fine
Lo parenostre en patois, y altre en llemosí 19
Tasso, Discursos [sobre] poètica 20
Joannes Paulus Xammar, De antiquitate et praeheminentia..., Barcelona, etc. 21
Oratio Pompei Ugonis adversus barbaros latini candoris hostes, etc., habitata in gymnasio romano, anno 1587 22
Glossarium [...] continens latino-barbara obsoleta et novae significationibus vocabula, etc. —autore Henrico Spelmanno, equite anglo-britanno 24
Du Fresne, Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis . . . 25
[4] *Notas del temps que feya la Crusca, y són: 1) que los vocables provenzals que porta Bembo, los confirma també Varchi —Ercolano; 2) de posar l'accent sobre los vocables —ut en la prefació del vocabulari compendiat, etc.; 3) sobre lo portar molts exemples provenzals sota un vocable, etc.; 4) per què lo llenguatge dels poetes apar sia different del dels prosadors —és de Salviati, Avvertimenti....* 30

<i>Del Tesoro di M. Brunetto Latino</i> —nota: «di latino in romanzo», ço és en francès.	32
«E noi vediamo che, per natura, quelli che abitano in oriente parlano nella gola, siccome parlano gli hebrei; gli altri che sono nel mezzo della terra parlano al palato, siccome sono i greci; e quelli che nella parte di occidente parlano a denti, siccome fanno gl'italiani» —és del dit Tesor.	32
<i>De abreviaduras, ortografia, pronunciació y termes, etc., tret del Vocabulario francese</i>	33 ad 42
<i>Observacions sobre ma Crusca que féu y me donà en Roma Joan Torres</i>	44 et seqq.
<i>Nota de l'Ordinari antic dels pàrrocos de Barcelona</i> —lingua laica: «Hoc Mossènyer...»; y de la edició del Vocabulari de Nebrissa, en Barcelona, any 1507 —lingua occitana.	47
[5] <i>Notas tretas de un procés de l'arxiu de la mitra de Girona, de l'any 1415</i> —lingua laica	48
<i>Riccordano Malespini, Istoria fiorentina</i> —«Conoscendo lo re di Francia come il re Pietro di Raona era ardito e di gran cuore, ma come catalano di natura fellone...» (Carlos, «il quale per dispetto il chiamavano Arlotto Antoniotto»)	49
<i>Notas varies tretas de differents llibres & vides.</i>	53 ad 64
<i>Mieres, Super Constitutionibus Cataloniae</i>	66
<i>Apuntaments per la resposta a las observacions que féu lo bisbe a ma Crusca</i> —ditas observacions són en la miscel·lânea in quarto.	68
<i>Còpia de carta a NN.</i>	70
<i>Plans e idea, etc.</i>	fol. 1.»

La foliació que en endavant prendrem com a referència comença al primer full del segon quadern en foli d'aquest volum.

- [6] Aquest segon quadern és un bifoli que, pel que es dedueix de l'índex, degué ser incorporat al volum posteriorment a la resta —però abans de la foliació. A les dues cares del primer full trobem anotat un interessantíssim esbós, en forma de llista de capítols, del que devia haver estat el projecte inicial de la *Història de la llengua catalana*; no hi ha data ni cap altra indicació significativa en aquest esquema, que s'arxiva amb un títol ben poc explícit: «Plans e idea, etc.». Al recto del full següent només hi trobem anotades algunes referències bibliogràfiques sobre història hispànica, a la part superior de la pàgina. El verso és en blanc.

- [7] Segueix un quadern de vuit fulls una mica més petits que els anteriors —265 × 200 mm— a l'interior del qual hi ha cosit un full solt (el f. 7), de la mateixa mida, gràcies a un *onglet*, o fals taló. Només és en

blanc el verso del foli número 5. Els fulls 3, 4 i 5 contenen, efectivament, anotacions procedents del tom VIII del *Thesaurus antiquitatum romanarum*, i els 6, 7, 8 i 9, anotacions de l'atles francès, però les anotacions de Corradini les trobem només a la part inferior del verso del full 9. Els fulls 10 i 11 contenen, ratllats, diversos assajos de l'inici del primer capítol de la *Gramàtica de la llengua italiana* —el que jo he anomenat, en alguna ocasió, la seva «*Història de la llengua italiana*», contingut al ms. 3-II-10 de l'Acadèmia (Feliu, 1998c, p. 17). Hem de pensar, doncs, que aquest quadern, on s'havia començat la *Gramàtica italiana*, degué ser aprofitat posteriorment per fer-hi les anotacions abans esmentades.

- [8] Els fulls 12 i 13 —270 × 200 mm, aproximadament— han estat cosits al volum per mitjà de falsos talons, d'uns 40 mm d'amplada, que queden doblegats cap endavant. Només són escrits al recto, i contenen diverses anotacions, amb la localització exacta de llibre, capítol i foli, extretes de la *Histoire de la Ville d'Aix capitale de la Provence [...] par Jean Scholastique Pitton, docteur en Médecine* —tal com s'indica a l'ençalament del full 13.

En aquest punt, hi ha un paper solt —uns 160 × 220 mm—, imprès per una cara i sense foliar, que conté una «*Tabla para la conjugación de los verbos, compuesta por don Felipe Senillosa*». No hi ha data ni cap mena d'anotació manuscrita.

- [9] Els fulls 14, 15 i 16 són folis tallats per la meitat en sentit longitudinal —uns 265 × 100 mm; el darrer, una mica més curt. Només són escrits al recto, i contenen la còpia de breus fragments considerats d'interès de les obres que se citen acuradament a cada paper: M. Richard de Wassebourg, archidiache de Verdun, *Antiquitez de la Gaule Belgique, Royaume de France, Austrasie et Lorraine*, a París, 1549 (f. 14); Julii Caesaris Scaligeri *Exotericarum exercitationum*, ll. 15 (f. 15); *Parallela Geographiae veteris et novae*, auctore Philippo Brietio, abbavilaeo societatis Jesu sacerdote, Parisiis, 1648. Són cosits al volum per la part de baix, sota el tall d'uns dos centímetres practicat a la part inferior de la banda esquerra, el qual permet obrir i llegir la part escrita del paper de més amunt del tall, que queda també doblegada cap endavant.
- [10] Els fulls 17 i 18 —uns 165 × 200 mm— són de paper més gruixut, i se subjecten al volum per mitjà de falsos talons, que queden doblegats cap endavant. El full 19 —150 × 200 mm— és cosit de manera semblant, formant un taló cap endavant que inclou entremig els dos fulls

anterior. Aquests dos fulls —el verso del primer, en blanc— contenen anotacions tretes del llibre *Noblezza del Andaluzia*, de Gonzalo Argote de Molina, sobre la dinastia castellana, i s'hi reproduïxen fragments de poemes castellans antics. Al full 19, en canvi, escrit només per una cara, hi trobem transcrit el parenostre i l'avemaria en occità. La lletra és d'Antoni de Bastero, i també l'anotació següent: «*Aquest Pater et Avemaria en patès me'l dictà un ome de la vila de Sant Flour, en lo Llenguadoc —o de Carcassona, que no-m recorda bé[...]*». Hi ha un altre paper, juntament amb aquest —una quartilla, sense numerar—, on s'ha transcrit una altra versió occitana d'aquelles oracions; la lletra, aquest cop, no és la de Bastero, però sí que ho és l'anotació feta al darrere d'aquest full: «*Lo retroscrit Pater et Ave, en llemosí, lo escrigué un metge de la ciutat de Tuille, del baix Llemosí —Limoges és del Lemosí alt; digué que al dit llenguatge comunement lo anomenan llemosí y no patès, puix patès és genèric —així com en Llenguadoc, llenguadocien; en Tolosa, tolosan; en Provença, provençal, etc.*» (m'he referit a aquests apunts “de camp” a Feliu, 1999, p. 111-114). El paper esmentat s'aguanta enganxat per l'angle inferior esquerre al full 20, que el segueix.

- [11] Els fulls 20 i 21 són dos fulls holandesos cosits al volum pel mateix sistema dels fulls 14, 15 i 16, amb un tall a l'esquerra que permet desplegar la part superior del full per llegir-ne el contingut. Són escrits, per tant, només a la meitat superior del recto, amb notes de les obres de Torquato Tasso, el primer, i les *Preheminències de la ciutat de Barcelona* de Joan Pau Xammar, el segon.

Segueix un bifoli (fulls 22 i 23) de la mateixa mida que els fulls anteriors, relligat sobre el taló que forma el full següent (f. 24). Es tracta de més anotacions de lectura, en el primer cas procedents de l'*Oratio* sobre la llatinitat bàrbara esmentada a l'índex, i en el cas del darrer full, del *Glossari* de llatí tardà també citat. Aquesta matèria continua en el quadern següent, que reuneix notes a propòsit del *Glossari* de Du Cange; és un quadern de quatre fulls, també de mida holandesa (f. 25, 26, 28 i 29), a l'interior del qual s'ha enganxat un altre full (f. 27) que, alhora, té un altre paper més estret —265 × 100 mm— enganxat al recto per la part inferior, sense numerar. Són en blanc els fulls 26 v., 27 v., 28 i 29.

- [12] Els fulls 30 i 31 també formen bifoli —270 × 200 mm— i contenen diverses anotacions —algunes, ratllades— sota l'encapçalament de «*Note e memorie per la prefazione*», el contingut de les quals ja s'especifica a

l'índex. El full 32 és un altre holandès relligat per mitjà d'un fals taló, amb notes del *Tresor* de Brunetto Latini.

Segueix un aplec de papers amb diversos apunts gramaticals i llistes de paraules franceses, sembla que extretes del *Dictionnaire des termes particuliers des arts et des sciences par quelques académiciens de l'Académie françoise*, citat a l'encapçalament del full 34. Es tracta d'un bifoli (fulls 33 i 42: 280 × 205 mm) que inclou un altre bifoli més petit (fulls 34 i 41: 265 × 200 mm), a l'interior dels quals s'ha relligat un quadern de quatre fulls en quart (f. 36-38) més dues quartilles més (f. 39 i 40), cosides per la banda esquerra. Són en blanc els fulls 33 v., 35, 37 v., 38 v., 39 v. 40 v., 41 i 42 v..

- [13] Les *Observacions sobre la Crusca provençala* de Joan Torres Oliva, exhumades ja per August Rafanell (Rafanell, 1989), ocupen tres fulls d'un quadern de quatre, més gran que els anteriors —300 × 215 mm—, que correspon als números 43-46 de la foliació.

El quadern que segueix, de sis folis (f. 47-52; el darrer, esquinçat per la part inferior) conté fragments dels textos ja degudament ressenyats a l'índex, sembla que copiats aquí pel seu interès lingüístic —trobem subratllades determinades paraules del text— i per algunes apreciacions terminològiques —*llengua laica*, *llengua occitana*. Són en blanc els fulls 48 v., 50, 51 i 52.

- [14] El bloc de materials següents (f. 53-65) ocupa dos quaderns en foli, de sis fulls cadascun, més un full (f. 64) enganxat al mig del segon quadern, i rep el títol de «*Miscel·lànea*». Es tracta d'un recull d'anotacions de fonts diverses, del mateix tipus que les de la «*Miscel·lànea*» que hem trobat a l'interior del primer volum d'aquesta sèrie, destinades clarament a la redacció de la *Història de la llengua catalana*, de la qual trobem també aquí, barrejats, alguns fragments o esborranys, ratllats. Són en blanc els fulls 53 —només hi ha el títol que he indicat—, 54 r., 59, 63, 64 v. i 65 v. El full 64 és l'envoltori d'una carta dirigida a Antoni de Bastero a Girona, aprofitat per l'altra banda.

Segueix un bifoli (f. 66-67) amb còpia d'alguns fragments de constitucions catalanes antigues i amb diverses anotacions lingüístiques i històriques, extretes del comentari de Tomàs Mieres —Barcelona, 1621.

- [15] A continuació trobem la «*Resposta a las observacions sobre La Crusca provençale*» en què Antoni de Bastero contesta les anotacions del seu germà Baltasar, relligades al ms. 142 del Seminari Diocesà de Girona. El que hi ha aquí és, de fet, l'esborrany d'aquesta resposta, que el ca-

nonge va haver de fer per escrit perquè el futur bisbe, en aquells moments, residia a Mallorca; un text prou interessant pel fet que s'hi revelen alguns detalls de l'opinió de l'autor sobre la pròpia obra i dels projectes que havia ideat a aquest respecte —n'he transcrit alguns fragments a Feliu (1998a).

Aquest text és escrit en un bifoli (f. 68-69 r.) i una quartilla solta, sense numerar, que es guarda a l'interior. Aquest bifoli està relligat al volum a l'interior del taló que forma el full següent, el qual conté al recto l'esborrany d'una carta interessantíssima, dirigida a l'Academia Española, que he transcrit, juntament amb altra documentació epistolar, a Feliu (1998a), p. 326-327. Tanca el volum un altre bifoli, de paper blanc.

Manuscrit 3-II-4

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum està enquadernat amb tapes de cartró gruixut, de color marronós i força bastes, i havia tingut quatre fermalls de pell, dels quals només en queda un, i en força mal estat, a la part superior de la coberta inicial. No hi ha cap inscripció a l'exterior del manuscrit, llevat de la indicació següent, a la part superior del lloc, mig esborrada i amb lletra majúscula molt irregular: «*LA CRUSCA PROVEN[zale]*». Les tapes fan aproximadament 345 × 240 mm, i el volum, a la part més ampla, fa uns 40 mm de gruix.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Com ja he explicat en fer la descripció general dels manuscrits, en aquest volum s'han relligat, juntament amb els quaderns del volum de *La Crusca provenzale* imprès l'any 1724, en foli, altres quaderns de paper blanc —de mida una mica irregular, però generalment una mica més estrets que els folis de l'imprès—, on hi ha addicions manuscrites del mateix autor —els folis d'aquests quaderns afegits presenten una marca d'aigua poc habitual entre els manuscrits de Bastero, amb l'escut de Girona. A més, hi ha alguns papers entremig, la majoria solts, amb més anotacions; aquests papers solts no sempre estan emplaçats al lloc del text que els correspondria. Trobem també nombroses addicions manuscrites als marges dels fulls de l'imprès. Procedeix a descriure la disposició del volum respectant l'ordenació actual dels papers

solts, que és impossible d'esmenar si no es fa prèviament la feina de llegir i editar acuradament el manuscrit; prenc com a referència la paginació de l'exemplar imprès —que comença, de fet, al cinquè dels fulls impresos— ja que no hi ha cap altra mena de foliació en el manuscrit.

- [3] Obren el volum, després d'un dels bifolis afegits, que fa de guarda, els quatre fulls inicials del volum imprès, sense pàgina. Al recto del primer s'indica només «LA / CRUSCA PROVENZALE / DI / D. ANTONIO BASTERO / VOLUME PRIMO», i al verso d'aquest full es reproduceix una citació d'Anton Maria Salvini, corresponent a les *Considerazioni critiche* incloses al seu *Trattato della perfetta poesia italiana* —Venècia, 1724—, que recull encertadament l'esperit de l'obra. Al recto del segon full imprès hi ha un gravat a tota plana, que representa un dona jove —la llengua italiana moderna— prenent la mà a una de més vella, asseguda —la llengua provençal— en una estança on *La Crusca provenzale* fa costat, en la llibreria, a les obres de Bembo, Varchi, Tassoni, Ubaldini, Redi, Salvini i Crescimbeni; a la part superior del gravat hi ha la llegenda «*Con questa moderna favella*», extreta del cant 16 del «Paradís» de la *Commedia* dantesca, i tot al voltant d'un escut que reposa, a terra, al costat de la vella llengua provençal es pot llegir també la cita de Petrarca, segons la qual la llengua vulgar «*Lancia e spada fu sempre, e scudo ed elmo*» —*Trionfo d'amore*.

- [4] Al recto del tercer full hi ha la portada de l'obra, pròpiament dita, que és com segueix: «LA / CRUSCA PROVENZALE, / OVVERO, / LE VOCI, FRASI, FORME, E MANIERE DI DIRE, / che la gentilissima, e celebre Lingua Toscana ha / preso dalla Provenzale; arricchite, e illustrate, / e difese con motivi, con autorità, / e con esempj. / AGGIUNTEVI / Alcune memorie, o notizie istoriche intorno agli antichi Poeti / Provenzali Padri della Poesia Volgare, particolarmente / circa alcuni di quelli, tra gli altri molti, che furono / di Nazione Catalana, cavate da' MSS. Vaticani, / Laurenziani, e altronde. / OPERA / DI DON ANTONIO BASTERO / Nobile Barcellonese, Dottor in Filosofia, e nell'una, e l'altra Legge, / Canonico, e Sagrestano Maggiore della Cattedrale di Girona, / ed Esaminatore Sinodale della medesima Diocesi, detto / fra gli Arcadi IPERIDE BACCHICO. / VOLUME PRIMO. / [aquí, un gravat amb l'emblema de l'acadèmia Arcàdia de Roma, amb la inscripció «GLI ARCADII»] / IN ROMA, MDCCXXIV. / Nella Stamperia di Antonio de' Rossi, nella Strada del Seminario Romano, / vicino alla Rotonda. / CON LICENZA DE' SUPERIORI». El full següent conté, al recto, la censura dels tres diputats de l'Acadèmia Arcàdia i l'autorització per utilitzar-ne l'en-

senya i el nom pastoral —vegeu el primer capítol de la tesi—, signada pel custode Crescimbeni i el sotscustode de la institució. Al verso del mateix full podem llegir la censura eclesiàstica del cardenal de Salerno, i els *Imprimatur* del sacre palau apostòlic.

- [5] Seguidament s'inicia la *Prefazione* de l'obra, al recto de la pàgina 1, que conté un gravat de tema arcàdic —amb instruments musicals i corones de llorer— a la capçalera del text, i una caplletra amb motius florals. Entre les pàgines 2 i 3, trobem un paper solt —120 × 70 mm— amb un parell d'anotacions sobre història literària italiana.

Després de la pàgina 8 trobem dos fulls afegits, dels quals és escrit el recto del primer —amb addicions a la llarga nota de la pàgina 8—, i el recto del segon —una addició al text de la pàgina 9, amb la incorporació d'una nova nota al peu.

Entre les pàgines 18 i 19, hi ha un altre full dels quaderns afegits, en blanc, i entre les pàgines 20 i 21, dos fulls més, dels quals són escrits el recto del primer —amb una addició al text de la pàgina antecedent, on s'incorpora també una nova nota— i el verso del segon —diverses addicions i notes al text de la pàgina següent. Del full imprès corresponent a les pàgines 21 i 22, se n'ha esquinçat un tros a la part superior.

- [6] Després de la pàgina 22, un foli més dels quaderns afegits —escrit per les dues bandes, amb una esmena al text de la pàgina antecedent—, i un paper solt —160 × 105 mm, aproximadament—, que completa una cita de la pàgina següent. Els dos fulls impresos que segueixen presenten diversos estrips al mig de la plana.

Entre les pàgines 26 i 27, un altre foli, escrit a recto i verso, amb afegits al text de les pàgines esmentades. També un petit retall de paper —13 × 135 mm—, amb una anotació de caràcter lexicogràfic.

Després de la pàgina 28, trobem dos papers: el primer —200 × 135 mm— està relligat al volum, i conté al recto una addició a una nota de la pàgina 29. El segon paper, més petit —65 × 135 mm aproximadament—, està solt i conté una anotació sobre història d'Itàlia. Al verso d'aquest paper, una observació interessant, ratllada, sobre la finalitat de la pròpia *Prefazione*.

- [7] Després de la pàgina 30, un altre foli dels quaderns afegits, amb una breu anotació al recto, afegeix una nova autoritat al text de la pàgina esmentada. Entre les pàgines 32 i 33 ha estat relligat al volum també un bifoli en quart, on es pot llegir una addició al text de la pàgina 33 —el verso del segon d'aquests fulls, en blanc.

Abans de la pàgina 35, al verso d'un altre foli afegit trobem un parell d'addicions que fan referència al text d'aquesta pàgina, i entre les pàgines 36 i 37 surten dos fulls més, dels quals només és escrit el primer, al recto, que aporta noves autoritats al text de la pàgina precedent. Hi ha encara un altre foli entre les pàgines 38 i 39, escrit per davant i per darrere, amb addicions al text de totes dues, respectivament.

- [8] Entre les pàgines 40 i 41 surten dos fulls en blanc. Entre les pàgines 42 i 43 trobem un petit paper solt —40 × 135 mm, aproximadament— amb una anotació referida a la darrera d'aquestes pàgines. Després de la pàgina 44, un altre paper solt —140 × 135 mm, aproximadament—, amb «*Notas miscel·làneas, o varias*» escrites en una sola cara.

Entre les pàgines 48 i 49, dos fulls més en blanc. Abans de la pàgina 51 un altre foli, al verso del qual hi ha una addició que hi fa referència. Entre les pàgines 52 i 53, dos fulls més dels quaderns afegits; són escrits el recto del primer, amb una addició al text de la pàgina precedent, i el verso del segon, amb una altra addició a la pàgina que segueix.

Hi ha una llarga addició al text de la pàgina 55 al verso d'un full que la precedeix, i entre les pàgines 56 i 57 surten dos fulls més en blanc. Entre les pàgines 60 i 61, encara dos folis més, dels quals només és escrit el segon —recto i verso—, al text de la segona de les quals hi ha dos additaments.

- [9] Entre les pàgines 64 i 65, s'ha incorporat al volum un quadern en quart, de sis fulls, un quadern en foli, de catorze fulls, i diversos papers solts —dos folis doblegats, dues quartilles i nou papers més petits, de mides diverses— entre el primer i el segon full del quadern en foli, a més d'un altre paper enganxat al verso del sisè full d'aquest quadern i de dos papers més —un foli doblegat i una quartilla—, solts entre el vuitè i el novè full del mateix quadern. En el quadern en quart —escrit al recto del primer full, recto del segon, recto i verso del tercer, i verso del quart— hi ha una ampliació del text de la pàgina 64, antecedent, però el text contingut al quadern en foli es refereix a la pàgina 67, i de fet constitueix tot un nou apartat del text de la *Prefazione*, sobre l'etimologia del nom de Catalunya i sobre les diferents denominacions del català, especialment la de «*llemosí*». Els papers solts contenen anotacions diverses, més o menys relacionades amb el tema de l'argumentació, la majoria dels quals sembla més aviat que pertanyen als manuscrits de la *Història de la llengua*, que tracta justament aquests temes

—aquesta procedència és inequívoca en el full doblat entre els fulls 8 i 9 d'aquest quadern, que és l'esberrany d'un capítol que no conservem de la *Història de la llengua*. Són en blanc els tres darrers fulls del quadern en foli, i entre les pàgines 66 i 67 —on cal remetre l'addició, com he dit—, s'hi ha afegit un altre full en blanc. Cal destacar, d'altra banda, al recto d'aquesta pàgina 67, un gravat que representa el rei Alfons I, a cavall.

- [10] Entre les pàgines 68 i 69, s'hi han afegit dos fulls, dels quals només és escrit el verso del segon, on podem llegir dues addicions al text de la pàgina 69.

Al final de la *Prefazione*, després de la pàgina 70, trobem encara un altre foli afegit, amb diverses addicions que n'amplien el contingut. Tot seguit, trobem també uns quants papers solts —tres quartilles, un bifoli (doblegat longitudinalment i amb el segon full tallat per la part inferior) i cinc papers més petits de mides diverses, de les mateixes característiques que els que hem descrit abans. Al bifoli hi ha anotacions extretes dels *Comentari* de Crescimbeni sobre diferents elogis de la llengua provençal, i les tres quartilles contenen anotacions relatives a l'ampliació de l'inventari de poetes provençals, que s'inicia en la pàgina immediatament següent.

- [11] A la pàgina 71 de l'imprès comença, efectivament, la «TAVOLA / DE I POETI PROVENZALI / DELLA ETÀ D'ORO, / Cioè dal principio del secolo XI., o in quel torno a tutto'l / Secolo XV., citati per entro'l Libro; e della qualità / delle loro Opere, che si allegano. / Con alcune Notizie Istoriche intorno alle Vite di alcuni di essi Poeti, cavate / da'MSS. Vaticani, Laurenziani, e altronde. / Disposti tutti per ordine d'Alfabeto». Entre les pàgines 74 i 75 s'hi han afegit dos fulls, escrits pel davant i pel darrere, amb additaments al text d'ambdues pàgines, respectivament. També hi ha una quartilla solta, escrita per les dues cares, amb algunes anotacions sobre poesies sacres italianes d'Ansaldi i de Salvini —contemporanis del canonge Bastero.

Entre les pàgines 76 i 77 trobem dos fulls més, als quals només hi ha escrita, al recto del segon, una ampliació del text de la pàgina 77, sobre Ausiàs Marc. Entre les pàgines 78 i 79, dos fulls més intercalats —el segon, en blanc— permeten ampliar encara més la mateixa entrada del poeta Ausiàs Marc.

- [12] Després de la pàgina 80 hi ha dos fulls més, en blanc. Entre les 82 i 83, encara dos fulls més —el verso del segon, en blanc— amb additaments

al text d'ambdues pàgines —s'afegeixen a la llista de poetes provençals Felip de Malla i fra Anselm Turmeda.

Entre les pàgines 84 i 85 s'hi han afegit dos fulls més, on només s'ha escrit, al recto del primer, una addició al text de la pàgina 84. També hi ha dos papers —200 × 195 mm, i 265 × 195 mm— amb additaments a propòsit d'un passatge de Giraut de Bornelh, però no sé trobar on cal inserir-los —poster no pertanyen a aquest manuscrit—, i un altre, amb una breu anotació referida al trobador Guillem Azemar, citat a la pàgina 85.

- [13] Entre les pàgines 86 i 87, dos fulls en blanc. Entre les 88 i 89, dos fulls més on hi ha escrit només, al recto del primer, un additament al text de la pàgina precedent, sobre Jaume Roig —on Bastero dona notícia de l'edició barcelonina de l'*Espill* de 1561, segurament després de conèixer-ne l'exemplar de la catedral de Girona.

Després de la pàgina 90, hi ha un full afegit amb una breu anotació a la part superior del verso, que amplia el text de la pàgina 91. Entre les pàgines 92 i 93 s'hi han incorporat quatre fulls —només és en blanc el verso del quart— amb additaments al text de la pàgina 92, especialment a l'entrada sobre Ramon Llull, que ha estat refeta completament i molt ampliada.

- [14] Després de la pàgina 94, un full més, amb una breu esmena, a la part superior del recto, al text de la pàgina precedent. Entre la 96 i la 97, dos fulls més, en blanc. Després de la 98, un altre full amb una breu esmena, també al recto, al text de la pàgina esmentada.

Entre les pàgines 100 i 101 s'hi ha afegit un quadern de vuit fulls: al recto del primer trobem una addició al text de la pàgina 100, i des del verso d'aquest full fins al recto del sisè, una llarga ampliació al text de la pàgina 101, corresponent a l'entrada dels set trobadors tolosans, en què es parla del consistori de Tolosa, els conceptes de l'amor cortès, etc.

- [15] Al final de la *Tavola*, després de la pàgina 102, encara trobem un full en blanc, i dos papers solts, de mida irregular —55 × 160 mm i 185 × 150 mm, aproximadament—, amb algunes anotacions referents a llibres consultats, segons s'indica, a la biblioteca dels Dalmases i a l'Arxiu Diocesà de Girona, que no és segur que tinguin res a veure amb els temes d'aquest manuscrit.

A la pàgina 103 comença la tercera part del volum imprès: «TAVOLA / DELL'ABBREVIATURE, / PER ORDINE D'ALFABETO: / Dove

si dà conto delle qualità degli Autori, o Libri d'Autori citati / per entro l'Opera, e dove si ritrovino, o chi ne sieno i Padroni». Entre les pàgines 104 i 105 hi ha dos fulls —el verso del primer, en blanc— amb addicions al text d'ambdues pàgines, respectivament. Entre aquests dos fulls, un paper petit —100 × 110 mm, aproximadament— amb una anotació que fa referència a una de les addicions —al recto del segon full—, relativa a Clemente Sánchez de Vercial.

- [16] Després de la pàgina 106, apareixen cinc fulls dels afegits al volum, dels quals només és escrit el segon i el recto del tercer, amb diverses addicions a la pàgina 107. Entremig d'aquests fulls hi ha dos papers solts —75 × 165 mm i 205 × 150 mm— amb dos apunts relatius a dues de les dites addicions —sobre Francesc Tarafa i Francesc Eiximenis.

Entre les pàgines 108 i 109, dos fulls on només s'ha escrit, a la part superior del recto del primer, una breu addició a la pàgina antecedent. Entre les pàgines 110 i 111, cinc fulls més —en blanc el segon, i el verso del cinquè— on s'ha escrit, al primer full, un additament a la pàgina antecedent —sobre la *Crònica* i les *Ordinacions* de Jaume primer—, i als tres darrers, diverses addicions corresponents a la pàgina 111.

- [17] Entre les pàgines 112 i 113, dos fulls més, amb additaments a les pàgines 112 —recto del primer— i 113 —verso del primer i recto del segon. També dos petits papers —105 × 80 mm, molt irregular, i 102 × 153 mm— amb apunts referits als llibres citats en aquestes pàgines —les cròniques de Pere II i Ramon Muntaner.

Després de la pàgina 114, un full amb breus addicions al text d'aquesta pàgina —al recto— i de la pàgina següent —al verso. Després de la pàgina 116, dos fulls més amb similars addicions, a la pàgina 116 —al recto del primer— i 117 —al recto del segon. El verso dels dos fulls és en blanc, així com també un altre foli, afegit després de la pàgina 118, al final del capítol de les abreviatures.

- [18] A la pàgina 119 comença la quarta part del llibre, els «PRELIMINARI / *Circa la natura, e qualità delle Lettere dell'Abbicci / Toscano, e Provenzale; e circa l'amistà, / e convenienza tra di loro*». Després de la pàgina 120, dos fulls en blanc.

Després de la pàgina 122 trobem un full amb una breu addició, a la part superior del recto, al text de la pàgina esmentada. Entre les pàgines 126 i 127, un altre full, en blanc, i després de la pàgina 130, un full només amb una breu addició a la pàgina antecedent, a la part superior del recto. Entre les pàgines 132 i 133, dos fulls més en blanc.

Després de la pàgina 134, un full amb dues addicions —al recto— a la pàgina esmentada; el verso és en blanc, així com també dos fulls més, afegits entre les pàgines 136 i 137; un altre entre les 138 i 139; un altre entre les 142 i 143, i dos més entre les 144 i 145.

- [19] A la pàgina 146 comença l'última part del volum: «CATALOGO / Della maggior parte delle Voci Provenzali usate dagli / Scrittori Toscani», és a dir, la llista de les paraules que haurien de constar en el diccionari de Bastero, entre les quals, adverteix, «*Quelle sopra le quali ho segnato un * asterisco sono da aggiugnarsi / al Vocabolario degli Accademici della Crusca*». A partir d'aquí ja no hi ha més folis afegits al volum, i només hi trobem, aplegats entre les pàgines 146 i 147, una colla de papers solts, tots amb anotacions i apunts de diversos textos on es marca alguna paraula o expressió per afegir al catàleg i, alguns pròpiament amb llistes de paraules per incorporar. Destaca només un dels papers —un foli holandès doblegat, que forma un petit bifoli escrit només al recto del primer full—, amb unes «*Notas per la introducció de la Taula*», per les quals podem saber que Antoni de Bastero projectava afegir també alguna mena d'introducció al *Catalogo*, on s'explicarien els criteris utilitzats en la tria dels mots italians i la consideració com a paraules d'etimologia provençal. La resta dels papers, que no cal individuar, són: un foli holandès i un bifoli de les mateixes proporcions —265 × 190 mm—, dels quals són escrits només el recto del primer i el recto del primer full del segon; un foli doblegat, que formen un quadern de dos fulls en quart, tots dos escrits; sis papers, més o menys de la mateixa mida —200 × 140 mm; un, una mica més ample—, entre els quals una carta d'un nebot del canonge, aprofitada per darrere; i disset papers més petits, de mides i formes diverses, alguns ben irregulars, que constitueixen una mena de fitxes o cèdules, amb la mateixa finalitat que els papers descrits anteriorment.

Manuscrit 3-II-5

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum degué ser relligat en cartró, però només en resta la coberta del darrere i restes del recobriment del llom; el relligat està en molt mal estat, per la qual cosa alguns dels quaderns queden separats de la resta. El manuscrit es guarda actualment a l'interior d'una carpe-

ta de cartró per evitar la dispersió dels deu quaderns que conformen el volum —d'uns 15 mm de gruix, en total. Els fulls, tots de la mateixa mida, fan 270 × 200 mm. No es llegeix cap mena d'inscripció a la part del llom que s'ha conservat.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Hi ha una paginació original, de la mà de Bastero, que s'inicia al recto del tercer full —després del primer quadern, un únic bifoli, que degué ser incorporat posteriorment al manuscrit, com veurem—, i abraça la resta de fulls escrits. El volum consta de vuitanta-dos fulls en total, dels quals només són en blanc el verso del segon, i els dos darrers, sense paginar. No hi ha papers solts entremig, llevat d'un paper plegat entre els fulls 24 i 25 —amplia una citació al recto d'aquest darrer full—, que tampoc no consta en la paginació.

[3] Com ja he avançat en la introducció del catàleg, aquest volum és un buidatge lexicogràfic del *Tirant lo blanc*, en què es copia sempre el context de les paraules o de les expressions que interessen al recopilador, i aquestes són subratllades en la citació; la majoria de vegades, aquestes paraules o expressions són també copiades al marge, i en alguns casos se n'aclareix el significat o el sentit. La lletra és petita i bastant atapeïda, però es pot llegir sense dificultat.

Els fragments copiats estan ordenats segons el capítol a què pertanyen, i també s'exfolien la dedicatòria, el pròleg del llibre i el colofó final, on s'esmenta l'autoria de Joanot Martorell i de Martí Joan de Galba, que Antoni de Bastero recull en la seva *Crusca Provenzale*.

[4] He dit que els dos primers fulls, no paginats, degueren ser incorporats posteriorment. En aquest bifoli comença efectivament el buidatge corresponent a la dedicatòria i al pròleg del *Tirant* —a l'encapçalament del primer full trobem la referència completa del títol de l'obra i la signatura de la Biblioteca Universitària de la Sapienza, a Roma, corresponent a l'exemplar incunable (un dels pocs que encara avui es conserven de la primera edició) que degué consultar Antoni de Bastero; al quadern següent (pàgina 1) es reinicia el buidatge a la dedicatòria i el pròleg —sense repetir, però, cap citació— i ja es continua amb tota la seguida de capítols. Segurament, la intenció primera del canonge fou només anotar la referència del llibre i alguns aspectes del pròleg d'aquesta novella medieval catalana, i en veure'n l'alt interès, degué decidir-se a fer-ne un buidatge exhaustiu; això explica que el co-

mencés novament en un nou quadern, ara paginat. Després devia relligar aquelles primeres anotacions amb els quaderns del buidatge formant un sol volum.

- [5] A la part superior del recto del tercer full —el primer del quadern on comença pròpiament el buidatge, doncs— hi trobem una anotació que no té res a veure amb el *Tirant*: és d'una dedicatòria dels germans Giunti —suposo que del llibre sobre el *Decameró*, citat repetidament en els treballs del canonge—, i deu ser anterior a la decisió d'utilitzar aquell quadern per a la finalitat descrita.

Manuscrit 3-II-6

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Aquest volum, enquadernat amb cobertes senzilles de pergami, té un aspecte molt similar als tres següents, amb els quals cal agrupar-lo. Les mides de la coberta són, aproximadament, 285 × 115 mm, i el volum fa 10 mm de gruix. Té quatre fermalls de pell, un dels quals està trencat.

Hi ha una inscripció manuscrita, al llom, que és com segueix: «Not[e] / per / la / Cru / sca / ed / altre / sop[ra] / Dan[te]».

- [2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Els fulls d'aquest volum —i dels tres que segueixen— són estrets i llargs, com es pot deduir de les mides de la coberta, i equivalen a la meitat d'un foli que s'obté de doblegar-ne la base i no el costat.

Obre el volum un quadern de quatre fulls —dos folis doblegats, per tant— sense numerar, que degué ser incorporat al volum posteriorment a la seva redacció, en el moment d'enquadernar-lo. El primer d'aquests fulls és enganxat a les tapes, a manera de full de guarda, de la mateixa manera que també ho és el darrer full del volum. El full segon —recto i verso— conté l'índex del volum, escrit de la mà de Bastero. És el que segueix:

- [3] «Índex

*Nota de la explicació dels vocables obscurs de alguns passos de Dante, de-
lla Crusca, y de sos orígens, y de altres passos, etc., añadida en la segona
impressió de dit Dante de la Crusca, feta en Nàpols, any 1716; lo autor de*

	<i>la qual explicació apar sia Cellerio Lacclori, segons demostra la carta dedicada</i>	<i>fol. 1</i>
	<i>Memòria dels noms terminats en anza que deixí de registrar en ma Crusca.</i>	<i>15</i>
	<i>Los que deixí de registrar, terminats en enza</i>	<i>20</i>
	<i>Los que no registrí, acabats en esco</i>	<i>23</i>
	<i>Los que no registrí, acabats en essa</i>	<i>24</i>
	<i>Los que no registrí, acabats en ea.</i>	<i>25</i>
	<i>Los diminutius in etto que no registrí.</i>	<i>33, col. 2 y 34, col. 2</i>
	<i>Los diminutius femenins in etta que no registrí.</i>	<i>36, col. 2</i>
	<i>Noms verbals y adverbis que no registrí, no obstant de aver registrat los verbs o altrás veus principals</i>	<i>fol. 29</i>
[4]	<i>Memòria dels vocables terminats en ea que registrí.</i>	<i>26</i>
	<i>Diminutius en etto, que registrí.</i>	<i>33, col. 1 y 34, col. 1</i>
	<i>Diminutius femenins in etta que registrí</i>	<i>36, col. 1</i>
	<i>Dels verbs que he registrat, en los quals se diu [en] lo Vocabulari, che si usano colle particelle mi, ti, si, etc., espresse o sottintese.</i>	<i>37</i>
	<i>Nota de vocables escrits ab i y sensa ella</i>	<i>18</i>
	<i>Vocables indiferentment terminats en ante y en ente, o que tenen la síl·laba en an y en, indiferentment</i>	<i>24</i>
	<i>Vocables escrits indiferentment ab n y sens ella.</i>	<i>38</i>
	<i>Vocables escrits indiferentment ab g y ab i</i>	<i>18 retro</i>
	<i>Altres, indiferentment ab z y ab d</i>	<i>fol. 18 retro</i>
	<i>Ab z y g.</i>	<i>fol. idem</i>
	<i>Ab z y s.</i>	<i>fol. idem</i>
	<i>Ab z y t gagliarda</i>	<i>fol. idem.»</i>

- [5] A partir del quart full, s'inicia la foliació manuscrita original que agafo com a referència, la qual inclou tots els fulls llevat d'un paper relligat entre els f. 3 i 4, que conté la continuació d'un dels textos copiats a la pàgina anterior (f. 3 v.). Són en blanc, a més dels dos darrers fulls del quadern inicial, els f. 13, 14, 17, 27, 35, 39 i 40 —que queda enganxat a la coberta posterior, com he dit, amb una disposició semblant a la de l'inici del volum.

[6] CONTINGUTS DEL VOLUM

Els continguts ja queden prou detallats a l'índex de referència. Al primer document es recull tota una col·lecció d'extractes de la *Divina comèdia* —*Infern*, f. 1 i 2; *Purgatori*, f. 3-6; *Paradís*, f. 7-10, i encara dos fulls més de «*Giunta*». La resta són llistes de paraules italianes —moltes, amb la traducció llatina—, amb algunes anotacions de referència. Cal remarcar que aquestes llistes són elaborades pel mateix

Antoni de Bastero i reflecteixen, en alguns casos, una fina percepció lingüística —pel fet que hi ha paraules que uns autors escriuen d'una manera i d'altres, d'una altra, per exemple.

Manuscrit 3-II-7

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Amb un aspecte similar als altres volums de la sèrie, aquest és el més alt dels quatre. Les mides de la coberta, en pergamí, són aproximadament 310×105 mm, i el volum fa poc més de 10 mm de gruix. Havia tingut quatre fermalls de pell, dels quals només en queda un de sencer.

La inscripció manuscrita que podem llegir al llom és com segueix: «Not[e] / gram[aticali] / trat[te] / dal / voca / bol[ario]».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Obre el volum un quadern de quatre fulls —dos folis doblegats— sense numerar, que degué ser incorporat al volum posteriorment a la seva redacció, en el moment d'enquadernar-lo. El quadern final, de dos fulls blancs, també es degué afegir en aquella ocasió. El darrer full d'aquest quadern, així com el primer full del primer plec, són enganxats a les tapes, com a guarda. Al recto del segon full del quadern inicial trobem una taula dels continguts del volum, a manera d'índex, escrita de la mà de Bastero. Tres fulls més endavant —al primer dels quaderns originals— hi ha un altre índex, de la mateixa mà però ordenat de forma diferent —segons l'ordre en què es van trobant els materials, i no pas alfabèticament, com l'altre—, que deu ser anterior. Transcriu el primer, que sembla, per tant, el més definitiu:

- [3] «Índex de las notas gramaticals dels presents coderns, tretas del Vocabulari de la Crusca:
<i>Adjectius</i>	fol. 8
<i>Adverbis</i>	26
<i>Affissi</i>	46
<i>Artigles</i>	35
<i>Aumentatius</i>	1
<i>Comparatius</i>	9
<i>Conjunció</i>	29
<i>Diminutius</i>	1
[4] <i>Gerundius</i>	21

[5]	<i>Interjecció</i>	28
	<i>Lletres doblas, o sobredobladas</i>	32
	<i>Maneras particulars de noms</i>	10
	<i>Noms collectius</i>	45
	<i>Noms numerals</i>	43
	<i>Noms de dobla terminació</i>	5
	<i>Ortografia</i>	30
	<i>Participis</i>	22
	<i>Pejoratiu</i>	1
	<i>Pronoms</i>	13
	<i>Pronúncia</i>	30
	<i>Proposició</i>	24
	<i>Ripieno</i>	38
	<i>Senyals dels casos</i>	35
	<i>Superlatius</i>	9
	<i>Sustantius</i>	8
	<i>Termes de gramàtica</i>	36
	<i>Verbs</i>	19
	<i>Vocables italians catalans</i>	40
	<i>Vocables que no saben los acadèmics què signifícan</i>	49
	<i>Ús</i>	48.»

- [6] Hi ha una foliació original, a partir del cinquè full del manuscrit —el primer escrit, després dels índexs— que inclou tots els fulls dels dos quaderns centrals —de quaranta-vuit i quaranta-quatre fulls, respectivament— llevat d'un bifoli, entre els 28 i 29 —que degué ser incorporat posteriorment, per ampliar el contingut del full 29 r.— i un altre full entre els 79 i 80. Falten els fulls 34 i 35, i són en blanc els fulls 8 v., 32 v., 37 v., 45 v., 47 v., 48 v., 49 v., 50 r., 69 v., 70, 73 v., 74, 79, 81, 86 v., 87 v., 90 v., 92 v. i 93; el primer full i el recto del segon de l'esmentat bifoli sense numerar, i el full tampoc no numerat entre els 79 i 80.

[7] CONTINGUTS DEL VOLUM

El contingut d'aquest volum s'ha de relacionar clarament amb l'obra de la *Gramàtica italiana per a ús dels catalans* —ms. 3-II-10 d'aquest mateix fons— i en demostra el caràcter de treball en bona part original: aquí trobem un buidatge autèntic i original del diccionari italià de l'Acadèmia de la Crusca amb criteris gramaticals. Potser resulten especialment rellevants el contingut del full 36 —que recull el singular interès d'Antoni de Bastero per la precisió de la terminologia gramatical, de què he parlat en el meu treball sobre la *Gramàtica italiana* (Feliu, 1998c, p. 15-16)— i el del full 48, que denota una curiosa

preocupació per aspectes de l'ús lingüístic, de la llengua viva, per tant. Finalment, cal remarcar la presència ja en aquesta llibreta, que correspon a l'època dels primers treballs lingüístics del canonge Bastero, d'un ítem amb mots italians catalans —és l'obsessió que va vertebrar, més endavant, el seu projecte de la *Crusca provenzale*.

Manuscrit 3-II-8

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum està enquadernat amb tapes senzilles de pergami, com els dos anteriors. Les mides de la coberta són, aproximadament, 275 × 105 mm, i el volum fa 15 mm de gruix. Dels quatre fermalls de pell que hi havia, només, estan en bon estat els dos de la part superior. La inscripció manuscrita del llom és com segueix: «*Note / gram[atica-li] / di / vari / Autori*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Com en els casos anteriors, obre el volum un quadern de quatre fulls que degué ser incorporat en el moment del rellegat, juntament amb un altre quadern de dos fulls blancs, al final del volum, per polir l'enquadernació; el primer full del primer quadern, i el darrer del darrer quadern, han estat enganxats a les tapes, igual que en els altres manuscrits de la sèrie, a manera de full de guarda. Hi ha una foliació original que comença al segon full del segon quadern —el primer dels quaderns originals del manuscrit—, ja que al primer full s'hi ha escrit una mena d'índex, parcial, del contingut —el volum reuneix, en realitat, el que devien haver estat tres quaderns de notes diferents, més algun full afegit després, i aquest índex correspon només al primer d'aquests quaderns; hi ha dos altres índexs com aquest als fulls 24 r. i 44 r. Al primer full del volum —el segon del plec inicial— trobem, però, l'índex complet, i ordenat alfabèticament. És el que segueix:

- [3] «*Índex de las notas gramaticales contengudas en los presents coderns, tretas de differents autors:*
<i>Abreviaduras</i>	fol. 2
<i>Abreviaduras romanas.</i>	76 y 77
<i>Accents.</i>	fol. 14
<i>Accorciamento.</i>	11

	<i>Affissi</i>	8
	<i>Adjectius</i>	73
	<i>Adverbis</i>	fol. <i>idem</i>
	<i>Artigles</i>	19, 62
	<i>Aumentatius</i>	<i>vide noms</i>
[4]	<i>Caràcters o lletres</i>	13, 31, 45, 70
	<i>Casos dels noms</i>	58
	<i>Comparatius y superlatius</i>	4
	<i>Diccions</i>	54
	<i>Diminutius de tota sort</i>	20, 29
	<i>Diftongos</i>	17
	<i>Diversitat de pronúncia en toscano</i>	<i>vide pronunciació</i>
	<i>Divisió de adjectius—v.g. devota-mente</i>	73
	<i>Entrada dels bàrbaros en Itàlia</i>	9
	<i>Gènere neutre</i>	15
	<i>Gerundius</i>	16
[5]	<i>Liquidas</i>	1
	<i>Llengua</i>	5, 23, 68
	<i>Lletres</i>	<i>vide caràcters</i>
	<i>Noms comparatius y superlatius</i>	4
	<i>Noms diminutius y augmentatius</i>	20, 29
	<i>Noms de varies maneres</i>	33
	<i>Noms en aro y en ajo</i>	73, pag. 2
	<i>Notas per lo pròlec als italians</i>	32
	<i>Notas per lo pròlec als catalans</i>	2, 39
[6]	<i>Orassió</i>	56
	<i>Ortografia</i>	25
	<i>Particips</i>	12
	<i>Pronoms</i>	21, 40
	<i>Pronunciació</i>	23, 30, 54
	<i>Ripieno</i>	10
	<i>Senyals dels casos</i>	24, 50
	<i>Síl·labas</i>	54
	<i>Termes de gramàtica</i>	10, 11, 27, 52
	<i>Verbs</i>	18, 35
	<i>Veu o sonido</i>	60
	<i>Vocables catalans antics</i>	22
	<i>Ús</i>	3.»
[7]	La foliació original, que com he dit comença al cinquè full, inclou tots els fulls relligats fins al penúltim —el darrer dels quaderns originals. Hi ha un paper solt, sense numerar entre els fulls 13 i 14 —fa referència al que es tracta al 14 r. Són en blanc els fulls: 3 v., 4 v., 8 v., 10 v., 12 v., 15 v., 16 v., 17 v., 23 v., 25 v., 26, 29 v., 30 v., 32 v., 33 v., 34,	

36-38, 39 v., 40 v., 41, 42, 43 v., 44 v., 51, 52 v., 53, 54 v., 55, 56 v., 57, 58 v., 59, 60 v., 61, 63-67, 69, 72, 74 i 75 r.

[8] CONTINGUTS DEL VOLUM

Aquest manuscrit és molt semblant al volum que el precedeix. El contingut, prou ben detallat a l'índex, que fa un buidatge exhaustiu de tot l'aplec d'anotacions reunides als seus quaderns, cal relacionar-lo també, sobretot, amb la redacció de la *Gramàtica italiana*, encara que hi trobem alguns apunts referits més aviat a qüestions de gramàtica llatina, a reflexions de caràcter més teòric, a història lingüística o a aspectes de lexicografia catalana —els «*vocables catalans antics*» del full 22, que són una selecció dels mots anotats als marges del ms. 3-II-5 d'aquest mateix fons, on, com hem vist, es fa un buidatge lingüístic del *Tirant lo Blanc*. A banda que continuen aquí les anotacions sobre terminologia gramatical, fet que confirma l'interès de Bastero pel tema, potser el que crida més l'atenció són aquestes «*notas per lo pròlec als italians*» i «*per lo pròlec als catalans*», que suggereixen que, o bé a la *Gramàtica italiana* hi havia d'haver dos pròlegs —un dels quals seria potser només una nota de cortesia als italians, pel fet de publicar una gramàtica de la seva llengua—, o bé Antoni de Bastero havia projectat fer dues edicions de la seva gramàtica —haurien d'haver estat, llavors, una en català (la que coneixem) i l'altra en italià.

Manuscrit 3-II-9

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És el més gruixut dels quatre volums d'aquesta sèrie, i l'enquadració, en pergamí, té un aspecte similar. Les mides de la coberta són, aproximadament, 280 × 105 mm, i el volum fa poc més de 20 mm de gruix. Només queda sencer un dels quatre fermalls de pell que hi havia hagut sobre les tapes, a la part superior.

La inscripció manuscrita del lloç és com segueix: «*Vocab[olario della] / Crusc[ca] / compen[diato]*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Com en els casos anteriors, obren i tanquen el volum dos quaderns, de quatre i dos fulls respectivament, que degueren ser-hi incorporats en

el moment de l'enquadrernació; el primer full del primer i el segon del darrer estan enganxats al pergamí de les cobertes, com a guarda. Aquest volum no presenta cap mena de foliació, i tampoc no hi ha índex; al primer full —el segon del plec inicial— s'explica el contingut del manuscrit, i es fan els advertiments necessaris per utilitzar-lo: «*Compendi del Vocabulari de la Crusca fins a la lletra L, inclusive, ab la nota al marge dels orígens que dita Crusca nota* —com, per exemple, A. o Ar.: *voce araba*; H. o Eb.: *voce ebrea*; G. o Gr.: *voce greca*; L.: *voce latina*; Pro.: *voce provenzale*; Lom.: *voce lombarda*; Fr.: *voce franzese*; Cic.: *ciciliana*». El fet que aquesta mena d'antologia del diccionari de la *Crusca* només arribi a la lletra L fa pensar, com ja he avançat en fer la descripció general dels manuscrits, que hi degué haver un altre volum germà d'aquest, amb la resta de les lletres, que s'ha perdut.

- [3] Com es desprèn del que s'ha dit, tot el volum és un llista de paraules o expressions italianes amb la seva definició, però no de totes s'explicita al marge l'atribució de l'origen que Bastero esmenta a l'encapçalament del manuscrit. Els trenta quaderns del volum —gairebé tots de quatre fulls— reuneixen cent vint-i-tres fulls, als quals s'ha d'afegir un paper més petit, relligat entre els fulls 5 i 6; no hi ha papers solts entremig, i només són en blanc, a banda dels fulls dels quaderns incorporats posteriorment al començament i al final, els fulls 33, 36 r., 121 v. i 122 —això corrobora que aquest manuscrit, al contrari dels altres tres de la sèrie, fou concebut des del principi de forma unitària. L'espai que ocupa cada lletra és el següent: A: 4 r. i 8-24; B: 4 v. i 25-28 r.; C: 4 v.-7 i 28 r.-43 r.; D: 43 r.-54 v.; E: 54 v.-66 r.; F: 66 r.-77; G: 78-86; I: 87-107, i L: 108 v.-121 r.

Manuscrit 3-II-10

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum en foli, de mida holandesa, relligat amb una enquadrernació senzilla, en pergamí, idèntica a la dels volums de miscel·lània descrits al començament. Les cobertes fan 290 × 210 mm, i el volum té uns 15 mm de gruix. Hi ha quatre fermalls de pell, en força bon estat —els dos inferiors, una mica mutilats.

La inscripció manuscrita del llom és la següent: «*Bastero / Gram[atica] / Itali[ana] / m.s.*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Integren el volum diversos quaderns amb fulls de mides desiguals i molts papers solts. No hi havia originàriament cap foliació, i jo mateix, havent-lo volgut microfilm, he foliat amb llapis tots els papers que l'integren (102 fulls), per tal d'evitar que se'n perdés cap.

Només el bifoli inicial —amb el primer full enganxat a la coberta, com en altres dels volums descrits— ha estat incorporat en el moment de l'enquadernació. Al recto del segon full d'aquest bifoli (f. 1) trobem justament l'anotació següent: «*Borrans originals de la Gramatiga italiana per ús dels catalans que comencí ans de emprendre l'obra de la Crusca provenzale*». La resta dels fulls, incloent-hi el full en blanc enganxat a la coberta del darrera, són tots anteriors a l'enquadernació —el que no vol dir que Antoni de Bastero no hagués treballat mai més en aquesta obra després que va emprendre el projecte de la *Crusca*, com ja he dit al paràgraf [6] de la introducció al catàleg.

[3] Constitueixen el manuscrit, després del bifoli inicial, deu quaderns en foli de mida holandesa, de 6, 6, 4 —una mica més gruixuts—, 4, 18, 14, 2, 6, 6 i 4 fulls —el darrer, enganxat a la coberta. A més d'aquests, queden també relligats al volum els fulls següents:

F. 51 i 68: són en realitat un únic foli que ha estat relligat transversalment, entremig dels fulls del sisè quadern.

F. 57 i 63: un foli aprofitat, doblegat per una banda amb la finalitat de formar un taló, que ha permès cosir-lo al volum, a l'interior del sisè quadern —el full 63 és, pròpiament, el taló; només una franja estreta de paper.

F. 70 i 77: un holandès doblegat per la meitat, sobre la base més estreta.

F. 71: un holandès cosit al volum pel sistema del taló. Inclou dins el doblec el setè quadern dels ja esmentats, de dos fulls.

[4] Queden solts en el volum els fulls següents:

F. 6 i 7: dos holandesos aprofitats per una cara —al darrere diverses anotacions referents al plet de l'Almoina de Girona (Feliu, 1998a, p. 248-252), ratllades.

F. 24 i 25: dos fulls més com els anteriors, relacionats més aviat amb la redacció de la *Crusca*.

F. 27: un altre holandès, amb una breu anotació a l'encapçalament del recto, i un altre apunt, ratllat, al final del verso.

F. 30: un full una mica més curt que els anteriors, ple d'anotacions

—al darrere, ratllades— referents a les qüestions tractades en els fulls que el precedeixen.

F. 32: un holandès amb anotacions al recto, algunes ratllades.

F. 36: un holandès on s'han anotat algunes breus qüestions, pendents de consulta.

F. 38: un altre holandès amb algunes addicions al text del full 49.

F. 50: un tros de paper —160 × 180 mm, aproximadament— sense cap altra anotació que «*Actes dels censos y censals reb la casa de Novell*».

[5] F. 56: fragment d'un full escrit —ratllat per una banda—, que no sembla tenir cap relació amb el lloc on es troba —80 × 200 mm.

F. 60: petit paper —55 × 135 mm— amb alguns exemples de superlatius anotats.

F. 73, 74 i 75: tres papers aprofitats, d'uns 15 × 135 mm, 14 × 85 mm i 155 × 155 mm, respectivament —el primer és part de l'embolcall d'una carta adreçada a Antoni de Bastero, a Roma; el altres dos són rebuts. Contenen diversos apunts sobre el tractat dels pronoms.

F. 79 i 80: és un bifoli solt, aprofitat en aquest lloc per incorporar una segona i més redacció documentada del text de la pàgina antecedent. Al recto del full 80 s'hi pot llegir: «*ex Decisionum R. P. Remboldi, fol[...]* Gerunden. *dismembrationis* —*Decisiones*, 621».

F. 85 i 87: un altre bifoli, on s'hi continua una part del text de la que he anomenat *Història de la llengua italiana* (Feliu, 1998c, p. 17).

[6] F. 86: un paper de proporcions irregulars —entre 135 i 160 mm a la base, per 21 mm d'altura— amb una anotació que no queda clar on s'ha de remetre.

F. 89: un petit paper —75 × 11 mm — amb una addició al text de la pàgina antecedent.

F. 95: un altre tros de paper amb un breu apunt bibliogràfic. Al darrere s'hi ha dibuixat una reproducció de la portada d'algun imprès rotal sobre el plet de l'Almoïna: «*GERUNDEN[sis] / ELEEMOSYN[ae]...*».

F. 99: un holandès on continua part del text de la *Història de la llengua italiana*, força il·legible.

F. 100 i 101: un bifoli que havia pertangut al darrer quadern —que era, doncs, de sis fulls—, però que ha quedat solt perquè s'han podrit els cordills que l'hi relligaven.

Són en blanc els fulls: 1 v., 2, 8 v., 9 r., 12 v., 13, 14, 15, 19, 25 v., 26 v., 32 v., 36 v., 37 v., 39, 40 v., 45 v., 50 v., 52 v., 54, 62 v., 63 v., 64-69, 70 v., 76, 77 r., 86 v., 87 v., 89 v., 94, 96 v., 100 v., 101 i 102.

[7] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al recto del tercer full —el primer dels quaderns originals del manuscrit— hi trobem un assaig del que hauria estat la portada d'aquesta obra quan s'hagués imprès, que ens aclareix en què consistia el projecte i quina estructura havia de tenir:

«Gramatiga de la llengua Italiana. / Segons la mente, y doctrina dels millors, y mes classics Autors, tant Antics com moderns: / Que hà escrit, y compost / Don Anthon de Bastero y Lledò. Doctor en Arts, y en Drets, / Jutge, y Examinador Synodal en lo Bisbat de Gerona, y Canonge / y Sacristà major de aquella Catredal; / Per us, y Servey / De la Patria y Nacio Catalana, y demes que parlian, ò entenguen / lo Catala Idioma.

Dividida en dos tomos; / En lo Primer se ensenya / Lo modo y manera practica per a llegir y pronunciar dita llengua. / Lo segon contè / Los preceptes y reglas gramaticals y ortograficas per ben apendrerla, parlarla, y escriurerla.

Tom I. / Ab llicencia dels Superiors. / En en la Estampa de / à costas, y espesas del Autor.»

[8] Tot i que l'obra és inacabada, per les indicacions que trobem en diversos llocs a l'interior del manuscrit podem reconstruir amb força fidelitat, fins i tot, l'estructura de capítols:

«Tom I: Pròlec

Cap. 1: De la significació, difinició, origen y divisió de las llenguas, y en particular de la italiana, y de sa denominació y excellència, ab altras noticias històricas y geogràficas concernents a la subjecta matèria.

Cap. 2: Dels elements, caràcters y lletras, y de la gramàtiga en comú; sas difinicions e inventors.

Cap. 3: Del alfabeto o carta que se usa en Itàlia, y de sa pronunciació.

Cap. 4: [no hi és]

Cap. 5: De las lletras vocals y consonants, y de las syllabas ba, be, bi, &c. de las bassarolas o carta.

Cap. 6: Del confegir los mots.

[9] Tom II: Tractat primer: De la gramàtiga en general.

Cap. 1: Que cosa sia gramàtiga, y son origen o etimologia.

Cap. 2: De la oració y sa difinició.

Cap. 3: Quantas sian las parts de la oració.

Tractat segon: Del nom.

Cap 1: Difinició y calitats del nom, sa divisió y diferència.

Cap. 2: Dels casos.

Cap. 3: Senyals dels casos.

- Cap. 4: Dels articles y sas declinacions.
- Cap. 5: Declinacions dels noms.
- Cap. 6: Reglas dels gèneros
- Cap. 7: Reglas de la formació dels números plurals.

- [10]
- Cap. 8: Dels noms anòmalos.
 - Cap. 9: Dels adjectius positius, comparatius y superlatius.
 - Cap. 10: Dels diminutius, augmentatius y pijoratiuis o de despreci.
 - Tractat tercer: Del pronom.
 - Cap. 1: De la difinició, divisió o diferència, y qualitats del pronom.
 - [Cap. 2]: Dels pronoms demostratius y sa declinació.
 - [Cap. 3]: Dels relatiuis ab sa declinació.
 - [Cap. 4]: Dels possessius també ab sa declinació.
 - [Cap. 5]: De la construcció dels pronoms.
 - [Cap. 6]: Dels pronoms o partícules nomenadas affissi.»

- [11] L'obra, però, és inacabada, com ja he dit, i molts dels capítols estan tot just insinuats. Les parts més ben perfilades són el pròleg (fulls 3 v.-8 r.), el primer capítol, que he anomenat *Història de la llengua italiana* (fulls 78 r.-100 r.), i en general els apartats en què es tracten qüestions fonètiques i ortogràfiques —els altres capítols del primer tom— i els tractats del nom i del pronom, on s'estableixen unes distincions prou interessants i ben estructurades. Sobre aquesta obra i les seves característiques més notables vegeu, encara, Feliu (1998c).

- [12] El quart quadern del volum (fulls 20-23), que en realitat no pertany a aquest manuscrit, és molt interessant, perquè ens revela diferents intents i els primers esbossos del projecte de la *Crusca provenzale*. Hi podem llegir diversos assajos de la portada de l'obra, semblants a aquell que he descrit al ms. 3-II-2 d'aquest mateix fons, i diversos dissenys de l'estructura d'aquest diccionari —fins i tot anteriors a la denominació de *Crusca provenzale*. El fet de trobar-lo inserit dins d'aquest manuscrit s'explica, segurament, perquè el primer capítol de la gramàtica —la *Història de la llengua italiana*— aprofita alguns dels continguts del que havien de ser els «*capi preliminari*» en el primitiu disseny de la *Crusca provenzale* —vegeu també el que n'he dit al ms. 3-II-2.

Manuscripts 3-II-11, 13, 14, 15 i 16

[1] ASPECTE EXTERIOR DELS MANUSCRITS

Com ja he explicat en la introducció del catàleg, aquestes cinc caixes contenen en realitat catorze volums en foli, de mida holandesa i gruixos diversos. També varia l'estat de conservació de l'enquadrernació i del relligat de cada un d'aquests. Els fulls estan generalment rebregats de les vores, i cargolats o aixafats als angles exteriors. Les tapes són molt senzilles, de cartró, i no pas més grosses que la mida dels fulls de l'interior —uns 270 × 200 mm.

a) *Caixa primera*

A-Azzurro: Té un gruix d'uns 20 mm i és al llom on el cartró de la coberta està en més mal estat. A l'angle inferior esquerre de la tapa s'hi ha escrit «A 1°». Sobre la coberta s'hi han fet dues anotacions, molt posteriors a la confecció del volum: «*Letra A. Parece ser el borrador del cuaderno / de dicha letra*» —en tinta, segurament de la mà de Joaquim Rubió, que va revisar i inventariar aquests manuscrits (vegeu el que he explicat al capítol 1 d'aquest mateix volum), i «*Duplicado inferior de / el primer tomo del voca / bulario*» —en llapis, d'algun catalogador posterior de l'arxiu.

- [2] *Abbandonare-Attorno*: Molt més prim que l'anterior —potser n'és una versió reduïda—, d'uns 5 mm de gruix; el llom està en més bon estat, però es desenganxa el folre de paper que recobreix el llom i part de les cobertes. A l'angle inferior esquerre de la tapa inicial hi ha escrita també la lletra A, i sobre la coberta la mateixa mà d'abans ha fet l'anotació següent, en tinta: «*Letra A / Desde Abba hasta Attorno*». Algú ha escrit també a sota, en llapis, «*Bastero / y Lladó*».

Costuma-Dormiglioso: Fa aproximadament 15 mm de gruix i el relligat, que és més senzill que en els dos volums anteriors, es manté força sòlid, encara que hi ha una esquinçada a la coberta del darrere. En aquest volum ha estat folrat amb paper no només el llom, sinó també l'extrem superior i inferior de les cobertes —però en algun lloc el folre es desenganxa. A l'extrem inferior esquerre de la coberta inicial trobem la inscripció següent, original: «*4 COSTU ad DOSSIER*», i sobre la coberta, la mateixa mà esmentada abans ha escrit: «*La crusca provenzale / Letra C y D / Desde Costuma hasta Dormiglioso*».

[3] b) *Caixa segona*

Vacanza-Zuccherò: Aquest volum està molt fet malbé, ja que els primers fulls han estat rosegats per les rates per tota la vora. Fa menys d'un centímetre de gruix i ha estat relligat amb el mateix procediment més senzill ja indicat en el volum anterior; el llom també s'ha folrat amb paper, que també ha estat rosegat i es desenganxa en alguns llocs. Sobre la coberta només s'indica, com en els casos anteriors: «*Letra V, U y Z / borrador*».

A: És el volum més gruixut d'aquesta col·lecció —cap a 30 mm de gruix—, i té el llom força deteriorat a la part inferior. El relligat d'aquest manuscrit —com el de tots els volums que segueixen— és com el dels dos primers volums que he descrit, de doble filada, i és visible en dos seccions per sobre del llom. A l'angle inferior esquerre de la coberta inicial trobem la lletra A, i també és escrita a la part superior del llom. Sobre la coberta, la mà moderna que hem esmentat abans ha anotat: «*La crusca provenzale / Letra A / Desde A hasta Azzuro*».

[4] c) *Caixa tercera*

B: L'enquadrernació està molt malmesa i les tapes de cartró només es mantenen unides al volum per un sol punt del relligat; ha desaparegut també el folre de paper del llom. Aquest volum no arriba als 20 mm de gruix. A l'extrem inferior esquerre de la coberta es pot veure la lletra B, i sobre la coberta la mateixa mà d'abans ha escrit: «*La crusca provenzale / Letra B. / Desde Bacalare a Buttiga / 2*». Sobre el tall inferior del volum es pot llegir, encara que molt borrosa, la mateixa lletra B, indicativa del contingut del volum, i això mateix passa amb tots els volums que segueixen —llevat del volum de la L, que és molt prim i no ho permet, i del de les lletres V-U-Z—, així com en la majoria dels altres volums de la redacció definitiva de la *Crusca*, a la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona.

C: Ha desaparegut la coberta inicial, i quasi la totalitat del cartró del llom; el relligat, però, es manté encara força bé, i només el primer quadern del volum està quasi desfet de la resta. El volum fa uns 20 mm de gruix. Sobre el recto del primer full d'aquest quadern, la mateixa mà d'abans ha escrit: «*La crusca provenzale / Letra C / Desde Cacca hasta Cuscinetto*».

[5] d) *Caixa quarta*

D: Té el llom fet malbé de la part inferior, la coberta del darrere una mica estripada, i fa poc més de 10 mm de gruix. Llegim la lletra *D* a l'extrem inferior esquerre de la coberta inicial, i al capdamunt del llom, i també hi ha una anotació de la mà de Bastero sobre la coberta: «*In fine alla / voce De- / striere / per ricordo / Intorno al tradurre i passi me ne son lasciato / alla voce Destriere = per memoria &*». A sota, la mateixa mà d'abans ha anotat: «*Letra D / Desde Da hasta Duro*».

G: El llom està una mica deteriorat dels extrems, però l'estat de l'enquadrernació és bo, en general —les tapes presenten taques d'humitat. Llegim la lletra *G* a l'extrem inferior esquerre de la coberta, i sobre la coberta, com en els casos anteriors, l'anotació següent: «*La Crusca Provenzale: / Letra G. / Desde Gabba hasta Gust*».

- [6] *L*: És un volum molt prim —poc més de 5 mm de gruix—, en molt bon estat de conservació —només està una mica desenganxat i trencat de les puntes el folre de paper que protegeix el llom. Es pot llegir la lletra *L*, indicativa del volum, a l'extrem inferior esquerre de la coberta i al capdamunt del llom, i la mateixa mà d'abans ha escrit sobre la tapa: «*Letra L / Desde La hasta Lustroso*».

e) *Caixa cinquena*

M: En força bon estat de conservació, aquest volum no arriba als 20 mm de gruix. Com en els casos anteriors, trobem la lletra *M* a la part de dalt del llom i a l'extrem inferior esquerre de la coberta, i sobre la coberta posteriorment s'hi ha escrit: «*La crusca provenzale / Letra M / Desde Ma hasta Mutanza*».

- [7] *O*: És un volum molt prim —uns 5 mm de gruix—, i es troba també en molt bon estat de conservació. Com en els casos anteriors, trobem la lletra *O* a la part de dalt del llom i a l'extrem inferior esquerre de la coberta, i sobre la coberta, posteriorment, la mateixa mà d'abans hi ha escrit: «*La Crusca provenzale / Letra O / Desde Obbliamento hasta Ovraggio*».

T: L'enquadrernació està una mica deteriorada, a la part inferior del llom, i falta un tros de la coberta del darrere; ha quasi desaparegut el folre de paper del llom. Aquest volum fa uns 15 mm de gruix. Podem llegir encara la lletra *T* a l'extrem inferior esquerre de la coberta

inicial i a dalt de tot del llom, i sobre la coberta: «*La crusca provenzale / Letra T / Desde Tabello hasta Tutt'huomo*».

V-U-Z: L'enquadrernació està en perfecte estat, encara que ha quasi desaparegut el folre de paper que protegia el llom, i la tapa del davant està escantonada per la part inferior. Es pot llegir la lletra V a l'angle inferior esquerre de la coberta, sobre la qual s'hi ha anotat, com en els casos anteriors: «*La crusca provenzale / Letra V-U y Z / Desde Vacanza hasta Zuccherò*».

[8] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Ja he dit que els quaderns en foli que conformen aquests volums són de fulls holandesos. Concretament hi han estat relligats:

— 1r manuscrit, 13 quaderns de 4, 8, 4, 4, 6, 6, 6, 6, 24, 26, 6, 6 i 6 fulls, respectivament.

— 2n, 3 quaderns, de 12, 10 i 10 fulls, respectivament.

— 3r, 1 sol quadern, de 34 fulls.

— 4t, 1 sol quadern, de 20 fulls.

— 5è, 16 quaderns, de 6, 10, 10, 20, 10, 10, 20, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10 i 10 fulls, respectivament.

— 6è, 8 quaderns, tots de 10 fulls —més un bifoli més petit dins el cinquè quadern, i un altre dins el setè quadern.

— 7è, 14 quaderns, de 4, 8, 10, 10, 10, 10, 6, 10, 10, 10, 8, 10, 8 i 10 fulls, respectivament.

— 8è, 10 quaderns, de 4, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10 i 4 fulls, respectivament.

— 9è, 9 quaderns, de 4, 10, 8, 8, 8, 8, 8 —amb un bifoli menor relligat entremig—, 8, i 4 fulls, respectivament.

— 10è, 4 quaderns, de 14, 10, 10 i 4 fulls —el segon quadern inclou també un altre bifoli més petit.

— 11è, 8 quaderns, de 4, 10, 10, 10, 10, 10, 10 i 10 fulls, respectivament —més un bifoli menor relligat dins el segon quadern.

— 12è, 3 quaderns, de 4, 10 i 14 fulls, respectivament.

— 13è, 7 quaderns, de 4, 10, 10, 10, 10, 8 i 12 fulls, respectivament.

— 14è, 5 quaderns, de 4, 10, 10, 10 i 16 fulls, respectivament —més un bifoli més petit relligat a l'interior del cinquè quadern.

[9] Cap dels volums no ha estat foliat, i a l'interior de tots hi trobem, amb la disposició característica de molts dels manuscrits d'Antoni de Bastero, una gran quantitat de fulls solts —alguns són papers aprofri-

tats— i fins alguns quaderns més, també solts, amb addicions al text o amb anotacions de l'autor destinades a corregir o ampliar alguns conceptes. Molts són fixxes de paraules que cal incorporar al diccionari. Cal notar, però, que els papers solts són molt més abundants en els quatre primers volums, que corresponen a la primera redacció o esborrany del diccionari, que no pas en els altres, que contenen la redacció definitiva de la *Crusca provenzale*; aquests apareixen molt més nets, amb la inicial de cada paraula recollida en majúscula i amb la separació molt ben marcada de cada una de les entrades de diccionari. Hi ha alguns fulls en blanc entremig dels volums, i alguns fulls tacats de la humitat. Entre els papers solts aprofitats, alguns són de cartes enviades al canonge a Girona, fet que demostra, com ja he explicat en un altre lloc, que encara força temps després del seu retorn d'Itàlia, Antoni de Bastero va seguir treballant en aquesta obra.

- [10] El segon dels volums catalogats té internament el mateix aspecte dels de la redacció definitiva —molt net, les entrades de les paraules amb una lletra més grossa, com d'impremta, amb la inicial major, etc.—, però, com ja he indicat, és una versió molt més reduïda que l'esborrany de la lletra A —el primer volum catalogat— i que la pròpia versió definitiva d'aquesta lletra —el segon volum de la caixa segona; podria tractar-se potser d'un primer intent, no continuat, de fer una versió abreujada del diccionari que Bastero havia confeccionat en esborrany?

[11] CONTINGUTS DELS VOLUMS

Ja he explicat el contingut d'aquests manuscrits, germans d'uns altres que es conserven a la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona, en fer la descripció general dels manuscrits. Contenen, cada un, una lletra del diccionari d'autoritats que no va arribar a publicar mai el canonge Bastero, amb el títol de *La Crusca provenzale*. Hi ha, de fet, diverses redaccions de la majoria de les lletres; generalment, l'esborrany i la versió definitiva de cada una d'aquestes, pràcticament enllestida i a punt per dur a la impremta. En realitat, són els volums de la versió definitiva que corresponen sempre a una lletra —o més— del diccionari; els esborranys no necessàriament mantenen aquesta unitat.

Al final del volum de la G, trobem un bifoli solt, extraviat, amb l'inici de la lletra H, pel que sembla, en la seva versió definitiva. No hem conservat, però, el manuscrit definitiu de la H —l'esborrany d'aquesta lletra és el ms. 248 BUPB—, si és que va arribar a existir, per restituir-hi el bifoli esmentat.

[12] He dit que la majoria dels papers solts són addicions o apunts de noves paraules o referències per afegir. Entre aquests apunts, presumiblement incorporats com a resultat de les noves recerques fetes a Catalunya per Antoni de Bastero, després del seu retorn, cal notar que se citen Ausiàs Marc i altres autors catalans medievals, com Eiximenis, Muntaner, Turmeda i Roig; també es fa referència a les obres de Pere Tomic i Pere Miquel Carbonell, i fins a les de Vicent Garcia i Francesc Fontanella, com a autoritat en l'ús de certes paraules, barrejant aquests autors entre els trobadors provençals, i també amb alguns autors italians i castellans —aquests també, quasi sempre, afegits al marge o en papers solts.

[13] Habitualment, Bastero tradueix a l'italià els exemples catalans o provençals adduïts en la seva explicació. Algunes vegades —com a propòsit d'*Augello*— desenvolupa un raonament molt llarg i ben estructurat sobre la història i l'ús de la paraula estudiada, aporta el testimoni de diversos etimologistes i argumenta la pròpia opinió —sempre favorable a admetre l'origen provençal de la paraula— encara que sigui en contra de Menàge.

Són també especialment llargues i treballades les entrades de paraules que designen gèneres poètics trobadorescos —*Cançó*, *Tensó*, etc.— o que porten molta càrrega de sentit històric —*Mugavero*, etc.

Manuscrit 3-II-12

[1] ASPECTE EXTERIOR DELS MANUSCRIT

Aquesta capsa, idèntica a les que contenen els manuscrits descrits anteriorment, guarda a l'interior quatre volums de poesies trobadoresques, com ja he explicat en fer la descripció general dels manuscrits. Aquests tenen un aspecte molt similar als volums de les diferents lletres del diccionari de la *Crusca provenzale*, i l'enquadrernació també és senzilla, amb tapes de cartró i un folre de paper que protegeix el llom i part de les tapes. Les cobertes, de la mateixa mida que els fulls dels quaderns interiors, fan en tots els casos 270 × 200 mm.

[2] a) *Primer volum*

L'enquadrernació està força deteriorada i les cobertes estan trenca-des al llom, i quasi desenganxades del tot; el volum fa uns 20 mm de gruix. El folre de paper que protegia el llom està desenganxat o falta en

alguns llocs, i la inscripció al llom, que devia indicar el còdex de referència, com en els altres volums, resulta il·legible; s'aprecia només parcialment el senyal característic de moltes de les enquadernacions d'Antoni de Bastero, tant dels seus manuscrits com dels impresos de la seva biblioteca —vegeu l'apèndix d'aquest catàleg, sobre la biblioteca del canonge. Sobre la coberta, una mà molt posterior —segurament la de Joaquim Rubió, per la mateixa raó que he argumentat en parlar dels manuscrits de la *Crusca*— hi ha anotat: «*Poesias de trovadores*», i més amunt, en lletra més petita, «*No tiene índice*». A l'extrem inferior del folre de paper que protegia el llom, ara desenganxat de la coberta, podem llegir «4. g.» —indica que el volum és la *giunta* a l'extracte del còdex 3204—, anotat de la pròpia mà de Bastero.

[3] *b) Segon volum*

L'enquadernació es conserva en perfecte estat, però aquest volum és molt més prim que l'anterior —no arriba a 10 mm de gruix. Al capdamunt del llom es pot llegir la inscripció següent, de la mà de Bastero: «*Cod. / Vat. / 3206.*»; sota mateix, trobem el senyal característic del seu propietari, que ja he esmentat. Sobre la coberta, la mateixa mà moderna d'abans ha escrit: «*Poesias de trovadores*» i, més amunt, en lletra més petita: «*Tiene índice de las poesias*». A l'extrem inferior esquerre de la coberta inicial també podem llegir, encara que el folre de paper està una mica desenganxat, el número 6 —relatiu al còdex 3206—, de la mateixa mà que l'anotació de referència al llom.

[4] *c) Tercer volum*

L'enquadernació, idèntica a la dels volums anteriors, està una mica feta malbé; el llom apareix bastant deteriorat per la part inferior, i ha desaparegut part del folre de paper que el recobria; el volum fa poc més de 10 mm de gruix. La inscripció al llom, de la mà de Bastero, és com següeix: «*Cod. / Vat. / [3]207*», i a sota hi ha el senyal que ja he referit en els casos anteriors. Sobre la coberta, la mateixa mà moderna d'abans ha anotat només: «*Tiene índice de poesias*».

[5] *c) Quart volum*

L'enquadernació d'aquest volum, que fa uns 15 mm de gruix, també es troba en força bon estat —només la part inferior del llom ha estat una mica rosegada i n'ha desaparegut part del folre de paper— i té les mateixes característiques que la dels tres volums anteriors. La inscripció

al llom, és la següent: «*Cod. / Vat. / 3208*» i a sota s'ha dibuixat el mateix senyal que en els volums anteriors. La mà moderna que he esmentat ja moltes vegades, ha anotat, sobre la coberta: «*Poesias de trovadores*», i, més amunt, en lletra més petita: «*Tiene índice de las poesías*».

[6] DESCRIPCIÓ INTERIOR

a) *Primer volum*

El volum té una composició interna molt regular, i observa una paginació original que inclou pràcticament tots els fulls dels tretze quaderns en foli, de vuit fulls holandesos cada un, que conformen el rel·ligat. Només queden fora de la paginació els tres primers fulls —un holandès i un bifoli de la mateixa mida, solts, amb unes notes per incorporar al mateix volum i una breu descripció del còdex de referència, respectivament—; un quadern de dos fulls en quart rel·ligat a l'interior de primer quadern —entre les pàgines 8 i 9, amb una addició al text d'aquesta darrera—; una quartilla enganxada sobre la pàgina 17 —també amb un additament al text d'aquesta pàgina—, i els quatre darrers fulls del darrer quadern, en blanc. Són en blanc també la pàgina 134; el verso dels dos primers fulls sense paginar, i el tercer; el verso del primer full del quadern en quart sense paginar, i el segon full d'aquest quadern, i el verso de la quartilla sense paginar.

[7] b) *Segon volum*

El volum té una composició interna força regular, i observa també una paginació original que inclou pràcticament tots els fulls dels quatre quaderns de deu holandesos cada un, que contenen l'extracte del còdex vaticà 3206. Juntament amb aquests, s'ha rel·ligat un altre quadern en foli, de quatre fulls, al davant, amb la descripció física del còdex de referència, i un altre quadern de dos fulls al darrere de tot, amb la descripció del còdex 3207 —en realitat s'hauria d'haver rel·ligat al volum següent; aquests dos quaderns no entren en la paginació, com tampoc no hi entren un quadern solt, de quatre fulls, que trobem al davant de tot, amb els índexs del volum; un bifoli intercalat a l'interior del primer quadern rel·ligat, amb més detalls de la descripció, un quadern de dos fulls en quart cosit a l'interior del tercer quadern —entre les pàgines 24-25 i 36-37, i els dos darrers fulls del penúltim quadern del volum, en blanc. Són en blanc, a més d'aquests dos fulls, el verso del tercer, i el quart full del quadern solt, dels índexs; el verso dels dos fulls del bifoli intercalat dins el primer quadern rel·ligat, de la descripció del còdex; els

dos darrers fulls d'aquest mateix quadern, sense paginar; el verso del primer, i el segon full del quadern de dos fulls en quart.

[8] c) *Tercer volum*

El volum té una composició interna ben regular, i observa també una paginació original que inclou la major part dels fulls dels set quaderns en foli, de 10, 10, 10, 10, 10, 6 i 4 holandesos respectivament, que conformen el rel·ligat del volum. A més d'aquests quaderns rel·ligats, hi ha un altre quadern solt al principi, de sis fulls, amb els índexs del volum, i també un paper solt, retallat —segons observa en una nota el compilador— a la mida exacta dels fulls del còdex de referència. No entren en la paginació, doncs, el quadern solt dels índexs i el full patró solt, i tampoc no hi entren l'últim quadern rel·ligat i els dos darrers fulls del penúltim, que són en blanc. A més d'aquests, són també en blanc el verso del cinquè, el sisè full del quadern dels índexs, i el verso del quart full del penúltim quadern rel·ligat —de sis fulls.

[9] d) *Quart volum*

El volum té una composició interna semblant a la dels volums anteriors, i està format per onze quaderns en foli rel·ligats, de 6, 2 —té rel·ligats al seu interior un foli doblegat asimètricament i cosit en sentit horitzontal, i una quartilla de paper fi, també doblegada i cosida horitzontalment a l'interior d'aquest—, 10, 8, 8, 8, 8, 10, 10, 10 i 10 fulls, respectivament. La paginació original comença al primer full del tercer quadern —on comença pròpiament l'antologia de poemes—, i arriba fins al recto del sisè full del darrer quadern —la resta és en blanc. No hi ha fulls solts en aquest volum, i també són en blanc: el primer i el darrer full del primer quadern; el recto del primer, i el segon full del segon quadern, i els papers cosits a l'interior d'aquest quadern —que només contenen unes breus indicacions sobre la mida dels fulls del còdex de referència i una imitació del model de lletra que s'hi utilitza.

[10] CONTINGUTS DELS VOLUMS

Com ja he explicat en la introducció del catàleg, aquests volums contenen una mena d'antologia poètica dels còdexs trobadorescos vaticans, que cal completar amb els volums 240 BUPB i 1600 BC, i els índexs del 138 SDG. S'hi copien poesies senceres o els fragments més interessants, i s'hi anoten sempre l'autor i la referència del foli i de la columna del còdex d'origen. També es fa sempre, abans de començar

la selecció, una descripció del còdex, i sovint es reproduïx la mida dels fulls, el tipus de lletra, les caplletres més rellevants o altres aspectes que puguin resultar interessants.

- [11] Només tenen índexs de poesies els volums segon, tercer i quart, que són els que pròpiament corresponen a l'extracte, respectivament, dels còdexs 3206, 3207 i 3208. El primer volum d'aquest grup, de fet, és només una «*Giunta al ristretto del Codfice* 3204», com s'indica a la pàgina 1, el qual —una breu nota de Martí de Riquer, dipositada a la caixa que guarda aquests volums, ens assabenta de la seva localització actual, a la Bibliothèque Nationale de París— deu ser el més abundant i segurament el més interessant dels còdexs trobadorescos que Antoni de Bastero va poder consultar a la Biblioteca Vaticana. El «*ristretto*» d'aquest còdex —catalogat per la Vaticana amb el nom de «*Poesie di cento venti poeti provenzali, tocco nelle margini di mano del Petrarca et del Bembo*», com anota Bastero en un dels fulls solts del començament de la *Giunta*— es troba, com veurem, al manuscrit 240 de la Biblioteca Universitària —amb l'índex corresponent.

- [12] D'acord amb els índexs, en què se citen les poesies copiades pel nom de l'autor i pel primer vers, ordenats aquests incípits per ordre alfabètic, Antoni de Bastero registra 92 poesies del còdex 3206, 267, del còdex 3207, i 144, del còdex 3208 —del qual copia també un fragment de la vida de Folquet de Marselha. Els índexs inclouen també algunes observacions de Bastero a propòsit d'alguns poemes —si poden relacionar-se amb altres composicions, si presenten alguna particularitat lingüística, si no tenen títol, si la lectura resulta difícil, etc.

- [13] En els tres primers volums que he descrit, les poesies són copiades majoritàriament com un text seguit, i com a màxim s'indica amb una ratlla on canvien les estrofes. Al darrer volum, en canvi, la major part de la còpia és molt més neta i espaiosa; els poemes hi són copiats en la disposició original, a una sola columna per pàgina, el número de foli, al marge, s'indica amb xifres romanes, i es reproduïxen cada vegada, al primer vers, les caplletres adornades antigues, tal com devien haver-les realitzat els copistes del còdex de referència.

La transcripció sembla feta amb un gran rigor filològic, com és habitual en Bastero —fins i tot quan cita textos impresos—, i respecta les grafies i els hàbits lingüístics de cada manuscrit copiat. Amb tot, no hi trobem pràcticament paraules remarcades ni observacions de caràcter lingüístic o lexicogràfic, tan freqüents en altres textos copiats, al Zi-

baldone provençal o en altres reculls; l'extracte dels cançoners provençals deu ser, per tant, una de les més primerenques activitats filològiques del canonge.

Manuscrit 3-II-17

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum molt ben enquadernat, en pergami i amb tapa dura: la cella que vola sobre el tall frontal del volum queda plegada cap endins, sobre el tall, per tancar el volum d'una forma més ajustada. Les dimensions exteriors del volum són uns 280 × 205 mm —els fulls, en foli, fan 265 × 200 mm—, i el volum té 65 mm de gruix —és el més gruixut dels quatre anomenats *Zibaldoni*.

La inscripció manuscrita del lloc és la següent: «*Zibaldone / Franzese*», i sota d'aquesta inscripció podem veure el senyal de propietat característic de l'enquadernació d'alguns dels manuscrits de Bastero, i també de la major part dels llibres de la seva biblioteca —vegeu l'apèndix d'aquest catàleg. Hi hagué quatre fermalls de pell sobre les cobertes, dels quals només queden sencers un dels dos superiors i un dels dos inferiors.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Els fulls d'aquest manuscrit són tots de la mateixa mida i formen quaderns de proporcions molt similars, sense que n'hi quedin de solts. Hi ha un total de cinquanta-set quaderns en foli, de 16 —més un foli enganxat al verso del segon full, que conté l'índex—, 8, 2, 10, 10, 10, 8, 4, 10, 10, 12, 10, 8, 6, 10, 8, 8, 8, 8, 6, 6, 6, 8, 8, 10 —el tercer, tallat, no compta en la foliació—, 8, 4, 4, 4, 4, 6, 6, 4, 4, 6, 6, 8 —més un quadern de dos fulls en quart, entre el primer i el segon bifoli d'aquest quadern, el primer dels quals també compta en la foliació—, 6, 4, 6, 10, 10, 6, 4, 8, 8, 8, 8, 6, 4, 4, 4, 8 —però el tercer full, tallat, no compta en la foliació—, 6, 4 i 2 fulls, respectivament.

- [3] Hi ha una foliació original, que prendré com a referència; comença al primer full del segon quadern —on comencen les còpies de documents—, i es deixa només un full entre els 64 i 65. El primer full del primer quadern i el darrer del darrer quadern no compten en la foliació i han estat enganxats a les cobertes per fer de guardes.

Són en blanc tots els fulls del primer quadern, sense numerar —llevat del recto del full on hi ha escrit l'índex— i també els fulls següents: 9 v., 10 r., 46 v., 47, 48, 51 v., 52 r., 105 v., 106-108, 157, 160-163, 198 v., 206-208, 210 v., 241, 242 r., 460 v., 277 r., 301-303, 350 v., 351, 368 r., 376 i 381.

[4] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al recto del segon full del volum trobem escrit, de la mà de Bastero, l'índex dels continguts:

	«Les antiquitéz gauloises et françoises, par M. Claude Fauchet . . . fol. 1	
	Traicté des libertéz de l'Eglise gallicane, per M. Claude Fauchet	9
	Recueil de l'origine de la langue et poésie françoise, ryme et romans, plus les noms et sommaire des oeuvres de 127 poètes françois vivans avant l'an 1300, par M. Claude Fauchet	11
	Histoire et antiquitéz de la ville et duché d'Orléans, par maistre François le Maire, conseiller du Roy au bailliage du dit Orléans.	49
[5]	L'Histoire et cronique de Provence, de Cesar Nostradamus.	53
	La Chorographie ou description de Provence, et l'histoire chronologique du mesme pays, par Honoré Bouche	109
	Marca hispanica sive limes hispanicus..., authore Petro de Marca, archiepiscopo parisiense.	164
	Histoire de la ville de Marseille, par M. Antoine de Ruffi, conseiller du Roy	209
	Histoire des Comtes de Tolose, par M. Guillaume Catel, conseiller du Roy en sa cour de parlement de Tolose	227
	Les Comtes de Tolose avec leurs pourtraits tirez d'un vieux livre manuscrit —inserits en dita història dels mateixos comtes de Guillaume Catel . . .	239
	Mémoires de l'histoire du Languedoc, par M. Guillaume de Catel . . .	243
	Annales de la ville de Toulouse, par M. Germain Lafaille	278
[6]	Les recherches de la France, d'Estienne Pasquier, conseiller et advocat général du Roy	304
	Histoire de Bearn, contenant l'origine des rois de Navarre, des ducs de Gascogne, marquis de Gothie, princes de Béarn, Comtes de Carcassone, de Foix et de Bigorre. Avec diverses observations géographiques et historiques concernant principalement les dits pais, par M. Pierre de Marca, conseiller du Roy et président en sa cour de parlement de Navarre —a Paris, 1640.	352
	Histoire généalogique de la maison d'Auvergne et de la maison de Turenne, par Christofle Justel, conseiller du Roy	364
	Histoire de France, par le Sieur François de Mezeray, historioraphe de France.	377».

- [7] El contingut s'adequa exactament a les obres citades en aquest índex —caldría afegir-hi només les *Origines des dignitez et magistrats de France*, de Fauchet (f. 6), inclosa de fet, com les altres que se citen d'aquest autor, en el volum de les seves obres completes—, de les quals es fa un extracte i es copien els passatges més interessants, i s'anota sempre al marge el capítol i la pàgina copiats. Les obres de referència les trobem citades a l'encapçalament de cada text de manera exhaustiva, on s'indica sempre quina edició s'utilitza i fins i tot, en alguns casos, la localització i la signatura del volum utilitzat —gairebé sempre de la biblioteca de la Minerva, de Roma. També trobem algunes vegades indicacions d'Antoni de Bastero sobre l'aspecte o la disposició formal dels llibres que extracta, i sovint ell mateix reproduïx títols, escuts o gravats que hi ha en els impresos de referència, dibuixant-los en el lloc del text que els correspondria.

Pot resultar interessant notar, tan sols, que la *Marca hispanica* de Pèire de Marca inclou la transcripció de les *Gesta Comitum Barcinonensium*, de les quals Bastero copia aquí també alguns fragments (197 v.-205).

Manuscrit 3-II-18

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum enquadernat de la mateixa manera que l'anterior, en pergamí i tapa dura, i amb les celles plegades sobre el tall frontal, per tancar el volum d'una forma més ajustada. Les dimensions exteriors del volum són d'uns 290 × 215 mm —els fulls dels quaderns interiors fan 265 × 200 mm—, i el volum té 45 mm de gruix.

La inscripció del lloc és la següent: «*Zibaldone / Italiano*» i a sota hi trobem el senyal de propietat que ja hem esmentat abans. Hi hagué quatre lligadors de pell a les cobertes, com en el volum descrit anteriorment, dels quals només queden sencers els dos de la part de dalt.

- [2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Els fulls d'aquest manuscrit són també gairebé tots de la mateixa mida i formen quaderns de proporcions similars; no trobem papers solts. Hi ha quaranta quaderns en foli, de 16, 10, 6, 8, 4, 8, 8, 8, 4, 6, 4, 8, 8, 4, 4, 4, 6, 8, 6, 2, 4, 4, 2, 2, 4, 10, 6, 10, 2 —que n'inclou alhora un de 8 i dos de 2 (el primer d'aquests té un altre bifoli a dins, sense nu-

merar, amb una addició al text copiat) ara desenquadrats perquè s'ha fet malbé el relligat—, 2, 2, 6, 4, 4, 2 —n'inclou un de 4 i dos de 2, relligats entre ells—, 8 —més un foli relligat per taló, que l'abraça dins el doblec—, 4 —més un foli enganxat al verso del tercer full; aquest quadern és aprofitat d'alguna recopilació de documents per al plet de l'Almoina, com es veu al verso del tercer full, en sentit invers—, 2 —n'inclou un de 4 (el segon bifoli, una mica més petit i relligat dins el taló que forma un foli que s'hi ha incorporat, el qual porta un altre foli enganxat al verso, té a més dos papers petits [175 × 100 mm i 90 × 70 mm] enganxats al recto del primer full, i un altre [145 × 200 mm] al recto del segon, amb addicions al text copiat, que no compten en la foliació), un de 6, un altre de 4 i un de 2 fulls; porta, a més, un foli enganxat al verso del segon full—, 2 i 2 fulls, respectivament.

- [3] Hi ha una foliació original, que és la que he pres com a referència; comença al tercer full del segon quadern —on comencen les còpies—, i es deixa només dos fulls entre els 166 i 167 i els papers enganxats al 216 r. i 217 r. El primer full del primer quadern i el darrer del darrer quadern no compten tampoc en la foliació i han estat enganxats a les cobertes per fer de guardes. Alguns fulls estan tacats d'humitat, i això en dificulta la lectura.

Són en blanc els fulls sense numerar del primer i del segon quaderns —llevat del tercer i el recto del quart full del primer quadern, que contenen l'índex del volum—, i també els fulls següents: 25 v., 26 r., 53 v., 54 r., 63 v., 64 v., 84 v., 96 v., 97, 101 v., 112 v., 124 v., 125 r., 131 r., 140 r., 147, 148, 156 r., 157; el verso del primer i el segon full del bifoli sense numerar inclòs entre els fulls 166 i 167, 170, 172 r., 174, 198, 199 v., 207, 208, 209 v., 213 v., 214 v.; el verso del paper sense numerar enganxat al recto del full 217, 231 v., 232 r. i 236.

- [4] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al segon i al recto del tercer full del volum, sense numerar, trobem com ja he dit l'índex dels continguts:

«Índice

Natura d'amore, di Mario Equicola —ja'l tinc fol. 1
 Il Tesoretto di Ser Brunetto Latini; il Trattato delle virtù di Roberto, re di
 Gerusalemme; le Rime del Petrarca estratte da un suo originale, con quat-
 tro canzoni di Bindo Bonichi da Siena —ho féu estampar tot junt Federi-
 go Ubaldini, en Roma, 1642 9

- Orazioni volgarmente scritte da diversi uomini illustri, raccolte da Francesco Sansovino —in Venezia, 1584 15
- Origine della lingua fiorentina, altrimenti il Gello, di messer Pierfrancesco Giambullari —in Fiorenza, 1549, in 8° 27
- Discorso di Ascanio Persio intorno alla conformità della lingua italiana con le più nobili ed antiche lingue, e principalmente con la greca —in Venezia, e ristampato in Bologna, 1592. 55
- [5] Poeti antichi raccolti da'codici manoscritti della biblioteca Vaticana e Barberina, da monsignore Leone Allacci, e da lui dedicati alla Accademia della Fucina, di Messina —in Napoli, 1661. *Ab duas preffassions al lector, la una del maestro Allacci y l'altra d'un acadèmic de la mateixa Acadèmia, sobrenomenat l'Occulto* 65 ad 84
- Resumen del volum 3 dels Comentarís de la volgar poesia, del Crescimbeni.* 85
- Resumen del volum 4 dels mateixos comentaris.* 99
- Resumen del volum 5 dels mateixos —fiu estos espolis ans de tenir intent de comprar els llibres, però après, al temps de ma partenza de Roma me determiní de compar-los.* 102
- Orazione fatta nella Accademia fiorentina in lode del serenissimo signore Cosimo Medici, gran Duca di Toscana, da M. Bacio Baldini, suo protomedico —in Firenze, 1574. *Dit Cosme diu fundà l'Accademia, «la quale —anyadeix— ha recato e reca tanto honore a questa patria e alla lingua nostra ... quale ell'era inanzi che egli fondasse questa Accademia per varie occasioni già molto tempo mancata, e poco meno che quasi del tutto corrotta»* 98
- [6] *Resumen y espolis del llibre, que antes que tingués intensió de comparlo fiu, de la Istoria di San Giovanni avanti la porta latina, del Crescimbeni* 113
- Libro di novelle e di bel parlar gentile, nel quale si contengono cento novelle, altra volta mandate fuori da Messer Carlo Gualteruzzi da Fano, di nuovo ricorrette con aggiunta di quattro altre nel fine, e con una dichiarazione d'alcune delle voci più antiche —in Firenze, nella stamperia dei Giunti, 1572 126
- Vocabolario e grammatica con l'orthografia della lingua volgare d'Alberto Acharisio da Cento —en la diòcesi de Bologna— dottor di legge, con l'esposizione di molti luoghi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio —in Venezia, 1550 131 ad 146
- Il Decamerone di M. Giovanni Boccaccio, di nuovo riformato da M. Luigi Groto Cieco d'Adria, e con le dichiarazioni, avvertimenti e un vocabolario fatto da M. Girolamo Ruscelli —in Venezia, 1588. 149 ad 156
- Descrizione del regno di Napoli, di Scipione Mazzella, napoletano —in Napoli, 1601, seconda impressione. *En la pàgina 417 hi és continuat del mateix autor «Il catalogo de'Conti e de'Duchi di Puglia e di Calavria, e di tutti i re di Napoli normanni, svevi, angioini, durazzeschi, aragonesi, castigliani et austriaci».* 158 ad 169

- [7] *Rime di M. Giovanni della Casa, sposte per M. Aurelio Severino, con la giunta delle sposizioni di Sertorio Quattromanni — in Napoli, 1694 . . .* 171
Lettere di Muzzio Justinopolitano — in Venezia, 1551. Tocca algunas cosas sobre lo nom de la llengua italiana; diu que en Nissa se parla una llengua particular, que no és italiana ni francesa ni provençal 173
Le Vite de'poeti provenzali... , tradotte dal provenzale in lingua franzesa da Giovanni Nostradama, ed ora in italiano da Giovanni Giudici — in Lione, anno 1575, in 8° 175 ad 188
Vocabolario degli accademici della Crusca, in questa terza impressione nuovamente corretto e copiosamente accresciuto — al serenissimo Cosimo terzo, Granduca di Toscana, lor signore, in Firenze, 1691. La dedicatòria y tota la preffació. 189 ad 198
Lo'nfarinato secondo... intorno all'Ariosto e al Tasso — discurs que fa als lectors lo segretari de la Acadèmia de la Crusca 199
Dubbii gramaticali di Messer Gi4van Giorgi4 Trissin4 — in Vicenza, 1549 200 ad 206
- [8] *Regole gramaticali della volgar lingua, di Giovan Francesco Fortunio, doctor di leggi — és en lo tom 1 degli Autori del ben parlare* 209
Regole particolari della volgar lingua, di Francesco Alunno — també és en dit tom 1 fol. idem
Gramatica di Giacomo Gabriele — me agrada y és clara; se troba també en la pàgina 410 de dit tom 1 fol. idem
Il Castellano. Dialogo di M. Giorgio Trissino, publicato sotto nome di Arrigo Doria, intorno al titolo della favella nobile d'Italia — és en lo dit tom 1 fol. idem
Il Cesano del Tolomei — en la pàgina 91 del dit tom 1 degli Autori del ben parlare. Discorre un poc del origen de la llengua toscana fol. idem
Opinione di M. Girolamo Muzio nelle Varchine — discorre della pronunziació, etc.; en dit tom 1, pàgina 161. fol. idem
Discurso de'ditongi di Giacopo Mazzoni — en lo tom 3 degli Autori del ben parlare 211
Questioni di monsignor Panigarola intorno alla favella del Predicatore italiano — en lo tom 2 (volum 3) degli Autori del ben parlare. 210
- [9] *Annotazioni e discorsi sopra alcuni luoghi del Decamerone di M. Giovanni Boccacci fatte dagli molto magnifici signori deputati da loro Altezze serenissime sopra la correzione di esso Boccaccio stampato l'anno 1573 — in Firenze, nella stamperia dei Giunti, 1574* 213 ad 231
Nota de la geografia antigua que usavan los italianos, treta del llibre o del autor de la traducció de Plinio, estampat en la llibreria de la Sapiència. No notí lo nom del traductor, però me apar que és florentí de nació 233
Trattato delle antichità estensi, di Lodovico Antonio Muratori, biblioteca-rio del serenissimo Rinaldo I, Duca di Modena, Reggio, Mirandola, etc. — in Modena, nella stamperia ducale, 1717. En lo discurs al llegidor se fa menció de un còdice antic manuscrit de la llibreria estense, en llengua francesa, en vers, de l'any 1358, que algú ha cregut ésser escrit en llen-

gua provençal, confonent estos llenguatges, que són molt differentes l'un de l'altre; ab tot que, com més antic és lo francès tant més semblant és al nostre. De dit còdice ne aporta alguns versos, que ls copii—vide. . . . 234.»

- [10] El contingut s'adequa exactament a les obres citades en aquest índex, de les quals es fa, com en el cas anterior, un extracte i es copien els passatges més interessants —d'algunes només trobem una breu referència—, i s'anoten sempre al marge el capítol i la pàgina copiats. Les obres de referència les trobem citades a l'encapçalament de cada text de manera exhaustiva, i s'indica sempre quina edició s'utilitza i fins i tot, en alguns casos, la localització i la signatura del volum utilitzat —la major part són volums consultats a la Sapienza i a la Minerva, de Roma. Com en el cas del volum anterior, sovint Bastero reproduïx títols, escuts o gravats que hi ha en els impresos de referència, i els dibuixa en el lloc del text que els correspondria.
- [11] Per completar la informació que proporciona l'índex, podem advertir, tanmateix, que entre les «*orazioni da diversi uomini illustri*» (f. 15 i seg.) es transcriuen fragments de Benedetto Varchi, Alberto Lollio i Leonardo Salviati, i que el resum dels *Comentari del Crescimbeni* (f. 85 i seg.) inclou al darrere la «*Correzione ed ampliacione di varie cose sì nell'Istoria come ne' volumi de' comentari sopra di essa*» i la «*Derivazione di molti nomi corrotti o accorciati che s'incontrano per questi volumi e per li codici de' rimatori, massimamente antichi*».

Manuscrit 3-II-19

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum, com els altres de la sèrie, ben enquadernat, en pergamí i tapa dura. Les cobertes fan 280 × 210 mm, i en aquest cas no es doblega la cella sobre el tall frontal del llibre; el volum té poc més de 20 mm de gruix, i és el més prim dels quatre *Zibaldoni*, tot i que reuneix dos àmbits lingüístics, llatí i castellà.

La inscripció manuscrita del llom és la següent: «*Zibaldo[ne] / Latino / e / Castigli[a]^{no}*» i a sota hi trobem el mateix senyal de propietat que hem esmentat en els volums anteriors. Hi hagué quatre fermalls de pell sobre les cobertes, dels quals només es conserven més o menys sencers els dos de la part inferior.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Els fulls d'aquest manuscrit són gairebé tots de la mateixa mida, llevat d'un quadern en quart que s'hi ha relligat pel mig; no trobem tampoc fulls solts en el volum. Hi ha un total de vint-i-un quaderns en foli, de 16, 6, 4, 2, 6, 10, 8, 2, 2 —més un foli, al davant, relligat al volum amb un fals taló, que sobresurt a l'altra banda del plec, entre els fulls 41 i 42—, 4, 4, 2, 16, 6, 6, 6, 4, 4, 4, 10 i 2 fulls, respectivament. A aquests cal afegir el quadern en quart que ja he esmentat, de dos fulls, relligat entre el dotzè i el tretzè dels quaderns en foli; el primer full d'aquest quadern en quart no està escrit, i no compta en la foliació, i a l'interior del quadern s'hi han relligat quatre quaderns més, també en quart, de quatre fulls cada un.

[3] Hi ha una foliació original, que és la que he pres com a referència, la qual exclou el primer i el darrer quadern del volum. El primer full de l'un i el darrer full de l'altre, com en els casos anteriors, han estat enganxats a les cobertes per fer de guardes. Alguns fulls estan tacats d'humitat, i això en dificulta la lectura.

Són en blanc els fulls sense numerar del primer i del darrer quadern —llevat del tercer full del primer quadern, que conté l'índex del volum—, i també els fulls següents: 10 v., 12 r., 19, 28 v., 29, 35 v., 36, 38 r., 45 r., 49 r., el primer full, sense numerar, del quadern en quart, 68 v., 83 v., 84, 88 v., 89, 90 r., 100-102, 114 r. i 120-124. Dels fulls 56 al 83, la lletra no és la de Bastero.

[4] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al segon full del manuscrit trobem escrit de la mà de Bastero l'índex del volum, que és com segueix:

«Índex

Notitia utriusque vasconiae, tum Iberiae tum Aquitanicae, *autore Arnaldo Oihenarto* —en París, 1638. fol. 1
 Monumenta conventus tolosani ordinis fratrum predicatorum, et De haeresi albigensium, *auctore fratre Jacobo Percin* —en Tolosa, 1693 . . . 11
 Vita Nicolaii Claudii Fabrici de Peiresc, et Monumentum romanum dicto Nicolao Claudio factum. *Hi ha versos de totes llengües, y entre altres en provençal antic y modern; en lo antic los féu lo comte Ubaldini, y en lo modern Onorat Bouche. Tinc aquest llibre imprès, que'l trobí de ventura après que en la llibreria de la Minerva ne fiu lo expoli, y lo comprí.* 13 ad 29

- [5] Notitia Galliae, autore Josepho Scaligero —és en la Istoria dels escriptors francesos del Du-Chesne, tom 1, pàgina 29 30
 Notitia episcopatum Galliae, autore Papirio Massonio —apud idem Du-Chesne, loc. cit., pàgina 56. fol. idem
 Fragmenta de rebus pie gestis Dagoberti, regis francorum, filiorum eius ac nepotum, ex historiis sive vitis sanctorum, pontificum, abbatum et aliorum, qui tunc precipue in palatio et in aliis regni partibus floruerunt —extat in supracitat tom 1 16 ad 32 [30]
 Historia calamitatum Galliae, del sobre referit Papiri Massoni, y en lo mateix citat tom 1 del Du-Chesne, pàgina 72. fol. 30
 De Geticae gentis origine, ac rebus gestis, ex Jornande —també és en lo citat tom 1 dels escriptors del Du-Chesne. 16 [32] retro
 Chronicon Fredegarii Scholastici, quod ille iubente Childebrando comite, Pipini regis patrus, scripsit —en dit tomo, ut supra 32 retro
- [6] Nomina regionum et civitatum Galliae, ex codicibus mss. bibliothecae Thuanae —ide est viri illustri Francisci Thuani. En dit tomo 1. 33
 Galliae situs, ex libro 3 Historiae ecclesiasticae, quae breviter est ab Hugone de Santa Maria, monaco sancti Benedicti floriacensis monasterii, deflorata, anno 1119 —extat ms. in bibliotheca Alexandris Petavii, senatoris, Paris; és també en lo mateix sobre citat tomo 1 33 retro
 Divisio terminorum episcopatum provinciae narbonensis dum gothis parebat, ex divisione diocesum et parrochiarum Hispaniae a Wamba rege facta, ut notat in libris mss. Ecclesiae toletanae et Ecclesiae ovetensis, et in collectione conciliorum Hispaniae —també és en lo dit tomo . . fol. idem
 Chronologia et series regum gothorum, qui tam in Gothia gallica quam in Hispaniis regnaverunt, usque ad Caroli Martelli francorum principis tempora, ex veteri codice ms. coenobii Moisiacensis —en lo mateix citat tom. 34
- [7] Anales de Aragón, de Zurita —Zaragoza, año 1548 37
 Discursos históricos de la ciudad de Murzia, por el licenciado Francisco Cascales 32
 Los Triunfos del Petrarca ahora nuevamente traduzidos en lengua castellana, en la medida y numero de versos que tiene en el toscano, y con nueva glosa, por Hernando de Hozes —en Medina del Campo, año 1554, in 4º 46
 Excellencias de la monarchía y reyno de España, por el doctor Gregorio López de Madera, del Consejo supremo de Castilla —Madrid, 1625, in fol. 50
 Historia de Valencia del doctor Gaspar Escolano, coronista del rey en dicho Reyno —en Valencia, 1610. 52
 Rei accipitrariae scriptores Rigaltii, nunc primum edite, ex bibliotheca regia Medicea —Lutetiae, 1612, in 4º 91
- [8] Epistola aquilae symmachi et theodotionis ad Ptolomaeum regem Egypti, de re accipitraria, catalanica lingua, ab lo següent títol: «Assí comença lo libre del nudriment e de la cura dels ocells los quals se pertanyen a casa» —és

en la pàgina 183 del prop citat tomo de Rigaltii, dels escriptors de las cosas
 dels aucells de cassa o de rapinya 94
 Joan Bolland, Acta sanctorum... —en fol. 110 et seqq., versos en llengua
 castellana antiga, que alasoras era lo dialecte de Galícia . . . 103 ad 113
 Historia de Cataluña compuesta por Bernardo Desclot, cavallero catalán ...
 traduzida de su antigua lengua catalana en romance castellano por Rapha-
 el Cervera, ciudadano honrado de Barcelona —imprès en Barcelona, any
 1616, en 4º 113 retro
 Turris Babel, autore Athanasio Kircherio Societatis Iesu 115.»

- [9] El contingut s'adequa exactament a les obres citades en aquest índex —en les pàgines de referència, del qual hi ha només alguns errors, que ja he corregit entre claudàtors—, de les quals es fa extracte i es copien els passatges més interessants, i s'anota sempre al marge el capítol i la pàgina copiats. Les obres de referència les trobem citades a l'encapçalament de cada text de manera exhaustiva, on s'indica sempre quina edició s'utilitza i fins i tot, en alguns casos, la localització i la signatura del volum utilitzat —en aquest volum n'hi ha, sobretot, de la Biblioteca Angelica i de la Sapienza de Roma. També trobem algunes vegades indicacions d'Antoni de Bastero sobre l'aspecte o la disposició formal dels llibres que extracta, i sovint, com en els volums anteriors, ell mateix reproduïx títols, escuts o gravats que hi ha en els impresos de referència, i els dibuixa en el lloc del text que els correspondria.

- [10] Dels textos extractats, n'hi ha dos que semblen haver estat reportats més per l'interès lingüístic que no pas pel contingut —com és el cas de la resta de documents d'aquests *Zibaldoni* de l'Acadèmia. Són el *Llibre del nudriment dels ocells*, i el fragment d'una traducció castellana de la *Crònica* de Desclot, en els quals trobem nombroses paraules subratllades, igual com passa amb els textos copiats al *Zibaldone* provençal, de la Biblioteca Universitària.

Manuscrit 3-III-4

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Aquest manuscrit, en realitat, no va arribar mai a relligar-se ni a constituir un volum pròpiament dit —ja he parlat d'aquesta qüestió en fer la descripció general dels manuscrits. Només alguns dels quaderns estan relligats entre si, com veurem. Amb tot, i segurament molt després de la seva redacció, aquests papers han estat reclosos en una mena

de carpeta de pergami, que devia haver estat la coberta d'un altre volum titulat «*Barcinonensium Iurium Parochialium 1728*», tal com es llegeix, ratllat, sobre la tapa i al quart full d'un quadern de quatre, en foli, que es conserva al començament, lligat a aquesta coberta. Sota d'aquesta inscripció, i al lloc del volum, s'ha escrit modernament, en llaips, «*Estudios sobre la lengua española*», que és el títol amb què figura el manuscrit a l'inventari de l'Acadèmia.

Al lloc es veuen les marques de l'antic relligat del volum, i també es pot observar que hi havia hagut una tanca a la coberta superior —a què se sobreposa la continuació de la coberta inferior. Dita coberta superior és més dura que la inferior, perquè té un reforç de cartró sota el pergami, i fa 320 × 220 mm. El volum té uns 20 mm de gruix.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Ja he explicat que obre el volum un quadern de quatre folis de la mateixa procedència que les cobertes, de les quals només la inicial s'ha folrat amb full de guarda.

Els fulls pròpiament del manuscrit cal dividir-los entre els folis que formen part del que podríem anomenar quaderns *estructurals*, amb què s'hauria pogut relligar el volum, i els altres papers inclosos a l'interior d'aquests quaderns —alguns també són folis com els primers. Els quaderns que he esmentat primer funcionen, en realitat, com a subcarpetes on s'agrupen els materials per a la redacció definitiva de l'obra —quasi tots aquests quaderns estructurals són bifolis on només s'ha escrit, al recto del primer full, el títol de la secció del text que inclouen. Jo mateix he foliat, en llaips, tots els papers que integren el manuscrit, per evitar-ne la dispersió.

- [3] Hi ha doncs, en el manuscrit, vint-i-vuit quaderns estructurals, els quinze darrers dels quals, que corresponen a la part més treballada del manuscrit —és, com veurem, el segon capítol del llibre III de la *Història de la llengua*—, estan relligats entre si. Corresponen en la foliació als fulls següents:

Quadern 1r: f. 5 i 7 —conté l'epígraf «Formación y etymología».
 Quadern 2n: f. 8 i 34 —conté l'epígraf «Estado presente».
 Quadern 3r: f. 35 i 38 —conté l'epígraf «Llibres en català».
 Quadern 4t: f. 39 i 41 —conté l'epígraf «Partes de la oración».
 Quadern 5è: f. 42 i 43 —conté l'epígraf «Ortografía».
 Quadern 6è: f. 44 i 52 —conté l'epígraf «Perfección».

- Quadern 7è: f. 53 i 54 —conté l'epígraf «Brevedad».
 Quadern 8è: f. 55 i 56 —conté l'epígraf «Dulçura».
 [4] Quadern 9è: f. 57 i 59 —conté el ll. III, cap. 1, § 1.
 Quadern 10è: f. 60 i 64 —conté el ll. III, cap. 1, § 2.
 Quadern 11è: f. 65 i 67 —conté el ll. III, cap. 1, § 3.
 Quadern 12è: f. 68 i 79 —conté el ll. III, cap. 3.
 Quadern 13è: f. 80 i 82 —conté el ll. III, cap. 4.
 Quadern 14è: f. 83 i 88 —conté el ll. III, cap. 5-8.
 [5] Quadern 15è: f. 89 i 98-100 —conté el ll. III, cap. 2, § 1, conj. 1.
 Quadern 16è: f. 101-104 —conté el ll. III, cap. 2, § 1, conj. 2.
 Quadern 17è: f. 105-110 (dels fulls 107 i 110 en falta un tros a la part inferior dreta) —conté el ll. III, cap. 2, § 1, conj. 3.
 Quadern 18è: f. 111, 112, 116 i 117 —conté el ll. III, cap. 2, § 1, conj. 4.
 Quadern 19è: f. 118-122 i 124-128 —conté el ll. III, cap. 1, § 1, conj. 5.
 Quadern 20è: f. 129 i 135 —conté el ll. III, cap. 2, § 1, conj. 6.
 Quadern 21è: f. 136-140, 146-149 i 153 —conté el ll. III, cap. 2, § 2.
 Quadern 22è: f. 154, 158, 165 i 167-169 —conté el ll. III, cap. 2, § 3.
 Quadern 23è: f. 170 i 173 —conté el ll. III, cap. 2, § 4.
 Quadern 24è: f. 174 i 187 —conté el ll. III, cap. 1, § 5.
 Quadern 25è: f. 188 i 191 —conté un apèndix lexicogràfic a la *Història de la llengua*.
 Quadern 26è: f. 192, 202, 206 i 208 —conté la continuació de l'apèndix.
 Quadern 27è: f. 209 i 215 —conté la continuació de l'apèndix.
 Quadern 28è: f. 216 i 217 —en blanc.
 [6] La resta dels fulls tenen les característiques següents:
 F. 6: és el paper d'una carta d'Anton de Bastero i Vilana al seu oncle, aprofitat pel darrere (reproduïda a Feliu, 1998a, p. 340). S'hi marquen encara els dobles característics.
 F. 9: un foli, amb una anotació al recto relativa a un vexamen literari de València.
 F. 10-11: un bifoli que conté una llista de paraules tolosanes amb el seu equivalent llemosí, i també algunes vegades el català.
 F. 12: un paper irregular —85 × 200 mm, aproximadament— amb alguns apunts de tipus lexicogràfic.
 F. 13: un altre paper, més petit —130 × 95 mm— amb anotacions de tipus geogràfic.
 F. 14: paper —95 × 200 mm— amb un apunt de lectura.
 F. 15: paper —75 × 190 mm, aproximadament— amb l'anotació d'alguns dialectalismes recollits oralment.

- [7] F. 16: foli amb una llista de paraules catalanes extretes d'un diccionari del segle XVI.
 F. 17-18: un foli doblegat, que forma un bifoli en quart, on s'hi ha copiat un fragment d'un document francès.
 F. 19: full holandès, amb l'anotació d'una referència de tipus històric, extreta de la crònica de Sansovino.
 F. 20: paper —100 × 215 mm— amb un apunt de lectura.
 F. 21: quartilla amb l'anotació d'alguns dialectalismes rossellonesos.
 F. 22: tros de paper irregular —60 × 205 mm, aproximadament— amb una anotació de la *Geografia* d'Estrabó.
 F. 23-24: quadern de dos fulls en quart, amb alguns apunts sobre els antics comtats occitans.
 F. 25: foli amb més anotacions de dialectalismes i arcaïsmes recollits oralment.
 F. 26: tros de paper aprofitat —105 × 80 mm— amb breus apunts de tipus lexicogràfic.
- [8] F. 27: una quartilla amb més anotacions lèxiques, aquesta vegada de mots suposadament bascos de l'Aquitània.
 F. 28-30: un holandès plegat per la meitat sobre la base més estreta, on es copien fragments de poemes provençals moderns i s'hi remarquen algunes paraules, pel seu interès lingüístic.
 F. 29: un petit paper —230 × 70 mm— inclòs a l'interior dels fulls anteriors, amb anotacions sobre la tradició italiana de la paraula *aprochar* —una de les subratllades en el paper anterior.
 F. 31: petit paper —40 × 140 mm, aproximadament— amb una referència bibliogràfica.
 F. 32: un altre paper petit —30 × 110 mm—, aprofitat, amb una breu referència de la *Història* de Mariana.
 F. 33: un altre paper —55 × 95 mm—, de les mateixes característiques que l'anterior.
- [9] F. 36-37: quadern de dos fulls en quart, amb diverses anotacions sobre qüestions d'història de la llengua, i amb indicació de les fonts de referència.
 F. 40: una quartilla aprofitada —amb una nota del canonge Joan Rich— per esbossar els continguts de l'apartat. Al darrere, alguns comptes, ratllats.
 F. 45: petit paper —80 × 75 mm— de color més fosc, amb unes anotacions numèriques que no podem entendre i una llista de paraules sinònimes.
 F. 46: tros de paper d'uns 100 × 200 mm, amb l'anotació d'alguns «*vocables que los castellans no·ls tenen*».

F. 47 i 51: quadern de dues quartilles on es repeteix el títol de l'apartat, «*Perfección*», i que inclou els tres papers següents.

F. 48: petit paper —50 × 150 mm, aproximadament—, amb una referència bibliogràfica.

F. 49: tros de paper —150 × 210 mm— amb la còpia d'un fragment de la «*Lettre de messieur *** à un de ses amis de Paris*», citada en diferents llocs de la *Història de la llengua*.

[10] F. 50: molt interessant. És una part d'un foli, esquinçat, a l'encapçalament del qual es pot llegir: «*Discurso académico de don Antonio Bastero sobre la duda si el idioma catalán, etc.*». Podria tractar-se de l'esborrany d'un discurs acadèmic —potser l'únic— d'Antoni de Bastero, en el qual devia exposar el plantejament de la seva *Història de la llengua* pel que s'endevina més avall. Aquest paper ha estat posat aquí segurament per aprofitar la «*Introducción*» a aquest discurs, on es parla de «*la bondad y perfección de los idiomas, etc.*».

F. 58: una quartilla, una mica tallada a l'extrem inferior, amb la còpia d'un fragment sobre geografia antiga de l'Aquitània.

F. 61: tall de paper —50 × 210 mm— amb un apunt del pare Mariana.

F. 62: un altre paper —80 × 135 mm, aproximadament— amb un fragment en francès; no se n'indica la procedència.

F. 63: una quartilla amb algunes indicacions sobre el contingut previst per a aquest apartat de l'obra.

[11] F. 66: un tros de paper aprofitat, de proporcions irregulars —70 × 110 mm, aproximadament— amb una breu anotació bibliogràfica. Al darrere, un fragment d'una mena de factura.

F. 69: un tros de paper —105 × 210 mm— amb indicacions sobre el contingut previst per a aquest capítol.

F. 70-72: un holandès doblegat per la meitat sobre la seva base més estreta. L'única cara escrita d'aquest full, amb extractes d'un comentari a les obres de Petrarca, queda a la part interior del doblec.

F. 71: petit paper —195 × 77 mm— inclòs a l'interior del quadernet que formen els fulls descrits anteriorment, amb continuació del text copiat en aquells fulls.

F. 73: quartilla que conté una carta de Domènec de Duran, nebot polític del canonge Bastero (Feliu, 1998a, p. 341), aprofitada per anotar-hi al darrere uns fragments d'una obra de Muratori.

F. 74: tros de foli —180 × 210 mm— amb una altra referència bibliogràfica per incorporar al capítol.

[12] F. 75: un paper —195 × 140 mm—, amb la marca d'un antic doblec al mig, que conté unes brevíssimes anotacions de caràcter lèxic, sense cap explicació, al capdamunt del recto i en un costat del verso.

F. 76: petit paper aprofitat —35 × 113 mm— amb una anotació de la *Història* de Mariana.

F. 77-78: un bifoli de la mateixa mida que els dels quaderns estructurals, amb la còpia d'un llarg fragment sobre els antics poetes sicilians i algunes indicacions, al final, sobre com utilitzar aquest text d'acord amb els objectius de la *Història de la llengua catalana*.

[13] F. 81: tros de paper aprofitat d'una carta de 1732 —110 × 160 mm—, amb algunes indicacions sobre el contingut previst per a aquest capítol.

F. 84: tros de paper aprofitat —85 × 210 mm— amb indicacions sobre el contingut previst per al capítol cinquè.

F. 85: un altre paper —115 × 210 mm— on es continuen les indicacions anteriors, amb una referència bibliogràfica.

F. 86: un foli on s'esbossa el contingut previst per als capítols 6, 7 i 8.

F. 87: un tall de paper amb un apunt de lectura, destinat a la redacció del capítol vuitè.

F. 90: mig foli —160 × 210 mm— amb una referència bibliogràfica destinada a la redacció de l'apartat.

[14] F. 91-92: quadern de dos fulls en quart on es copia un fragment sobre la història de la monarquia goda.

F. 93-96: quadern de quatre fulls en quart amb la còpia d'alguns fragments del *Doctrinal de caballeros*, amb paraules i expressions su-bratllades pel seu interès lingüístic.

F. 97: una quartilla que ha estat cosida al volum pel sistema del taló, amb algunes anotacions sobre el contingut previst per a aquest apartat.

F. 113: petit paper de forma irregular —uns 130 × 110 mm— amb la còpia d'un fragment de Mariana i algunes indicacions sobre la continuació de la *conjectura* formulada en aquest apartat de la *Història de la llengua*.

[15] F. 114 i 115: dos papers —105 × 210 mm i 210 × 185 mm— que han estat relligats al quadern conjuntament i de manera similar, fent un tall al costat esquerre que permet desplegar-ne la part superior per llegir el que hi ha escrit. Contenen tots dos indicacions destinades a la redacció definitiva de la *conjectura*. Al darrere del segon, hi ha unes anotacions, ratllades.

F. 123: fragment de l'envoltori aprofitat d'una carta —135 × 130 mm, aproximadament—, que havia estat relligat al quadern de la mateixa manera que els papers descrits anteriorment. Hi ha una indicació sobre com s'haurà d'articular aquest apartat.

F. 130: tros de foli —95 × 210 mm— que ha estat cosit a l'interior del quadern que l'inclou pel sistema del taló. Hi ha algunes indicacions sobre la bibliografia que cal utilitzar en aquesta altra *conjectura*.

F. 131: tros de foli —230 × 210 mm— que ha estat cosit al quadern després d'haver practicat dos talls al costat esquerre, que permeten desplegar tant la part superior com la part inferior per llegir-ne el contingut. És una addició al contingut d'aquesta *conjectura*.

- [16] F. 132: envoltori aprofitat d'una carta —225 × 180 mm— i cosit al quadern de forma similar, amb un tall d'uns dos centímetres a la part esquerra i doblec cap endarrere de la pestanya resultant. Conté indicacions destinades a estructurar la redacció definitiva de la *conjectura*.

F. 133: un foli cosit al quadern per un taló d'uns 35 mm. Conté més referències per incorporar al text de la «conjectura». Aquest full i l'anterior, de fet, sembla que primer havien d'haver constituït el projecte d'un altre apartat com els dels primers quaderns, titulat «*Antigüedad*», tal com consta en l'encapçalament, que és semblant al d'aquells quaderns; després l'autor s'hauria decidit per incloure aquesta qüestió dins la sisena «conjectura» del cap. 2, § 1.

F. 134: una quartilla esquinçada per la part inferior, amb una citació referent al poeta Ausiàs Marc i la seva suposada influència en Petrarca.

F. 141-142: un bifoli solt, de les mateixes característiques dels bifolis del quadern que l'inclou, amb la continuació del text d'aquest apartat.

- [17] F. 143: paper —240 × 205 mm— cosit al quadern mitjançant un taló d'uns 55 mm. Conté una breu addició al text del full 142 v.

F. 144-145: un altre bifoli, idèntic als que formen el quadern a què està relligat, dins del plec que forma el full descrit anteriorment. Conté una addició al text del full 141 r.

F. 150: un foli solt, amb un esbós, inacabat, del que havien de ser les conclusions d'aquest apartat.

F. 151 i 152: dos folis solts més, com l'anterior, amb la còpia d'una llarga citació de la *Història* de Mariana sobre els primitius regnes de Castella i de Lleó, que acaba al recto del full 153.

F. 155-157: bifoli solt, que conté la redacció, incompleta, del text de l'apartat.

F. 156: una quartilla inclosa a l'interior del bifoli descrit anteriorment, amb indicacions de com s'haurà de continuar dita redacció.

F. 159-162: quatre petits papers, de mides poc regulars —uns 80 × 10 mm—, utilitzats com a cèdules o fitxes, amb sengles anotacions de la *Història* de Mariana.

- [18] F. 163: un altre paper —80 × 160 mm, aproximadament— amb una altra referència bibliogràfica.

F. 164: un tall de paper —253 × 105 mm— amb la còpia de diversos fragments de Mariana.

F. 166: un foli solt amb diverses anotacions sobre història dels regnes de Castella i Lleó, i algunes referències a llocs de la *Història* del pare Mariana.

F. 171: un foli cosit al quadern a través d'un taló, al qual s'han practicat dos talls que permeten desplegar-ne la part del mig, on hi ha part del text escrit. Conté indicacions sobre quin haurà de ser el contingut de l'apartat.

F. 172: un altre foli, cosit al quadern de la mateixa manera que el full anterior, el qual queda inclòs a l'interior del plec que forma aquest. Conté una llista de paraules aragoneses, amb l'equivalent castellà o català.

F. 175: un holandès solt, una mica retallat, amb la còpia d'un fragment dels *Furs d'Aragó*, i amb algunes paraules subratllades, pel seu interès lingüístic.

- [19] F. 176: tros de paper aprofitat —190 × 195 mm—, amb una llista de paraules antigues castellanes i el seu equivalent modern o català. Al darrere, entre altres anotacions ratllades, l'esborrany d'una carta d'intercessió a favor d'un tal mossèn Esteve Julià (Feliu, 1998a, p. 341).

F. 177: una quartilla amb còpia d'un fragment del pròleg d'una obra que no s'especifica, sobre la llengua dels documents espanyols antics.

F. 178: paper solt —200 × 100 mm— amb algunes indicacions bibliogràfiques per continuar la redacció de l'apartat.

F. 179: un altre paper —120 × 150 mm— de característiques similars, cosit al quadern mitjançant un taló, dins el doblec que forma el full que el segueix. És aprofitat de l'envoltori d'una carta.

F. 180: una quartilla cosida al quadern de la mateixa manera que el full anterior, amb algunes indicacions sobre la redacció de l'apartat.

F. 181: paper solt —113 × 160 mm— amb un apunt de lectura.

F. 182: un foli, cosit al quadern per un taló d'uns 30 mm. Inclou dins el doblec els fulls 179 i 180, i conté més indicacions sobre el contingut previst per a aquest apartat.

- [20] F. 183-186: petits papers o cèdules —85 × 100 mm, 118 × 63 mm, 65 × 67 mm i 55 × 160 mm, respectivament— amb diverses anotacions de lectura i referències bibliogràfiques.

F. 189: tros de paper de marges irregulars —uns 200 × 130 mm— amb una llista de comèdies castellanes «*en lengua antigua*».

F. 190: tros de foli apaïsat —210 × 165 mm— amb una llista de paraules i expressions interessants, extretes de Boscà i Garcilaso.

F. 193 i 207: un paper —205 × 245 mm— doblegat per la meitat i cosit al quadern, amb diverses anotacions de caràcter lexicogràfic.

F. 194-197: quatre quartilles on es copia un fragment d'una comèdia castellana, de la qual no es diu el títol. La lletra no és la de Bastero. Hi apareixen subratllades algunes paraules, sembla, pel seu interès lingüístic.

F. 197 bis: petit paper —70 × 110 mm— amb un apunt de *La Gaceta de Madrid*, de l'any 1732.

F. 198: tros de paper —85 × 200 mm— amb una acotació sobre el títol d'una comèdia de Lope de Vega.

[21] F. 199-200: quadern de dos fulls en quart, amb una llista de «*vocables asturians*».

F. 201: una quartilla solta amb alguns apunts de lectura.

F. 203: fragment de l'envoltori d'una carta —200 × 120 mm—, cosit al quadern pel sistema del taló. Conté una llista de paraules de Góngora, amb la pàgina de referència —no sabem de quina edició.

F. 204: una quartilla cosida al quadern de la mateixa manera que el full anterior, amb paraules de Juan de Mena.

F. 205: un paper una mica més gran —220 × 160 mm—, cosit igualment al quadern, on continua la llista del full anterior.

F. 210: un foli, cosit al quadern també amb un taló, que conté una llista de paraules tretes de la *Crónica de España* de Diego de Valera, amb la pàgina de referència.

F. 211-214: un quadern solt de quatre folis, força deteriorats a les vores, amb més llistes de paraules, aquesta vegada disposades en columnes paral·leles, que agrupen mots gallecs, asturians, portuguesos i castellans, amb referència de la pàgina de no sabem quin volum.

[22] Són en blanc els fulls següents: 5 v., 7, 8 v., 9 v., 10 v., 11, 12 v., 14 v., 15 v., 16 v., 17 v. 18, 19 v., 20 v., 21 v., 22 v., 23 v., 24, 28 v., 29 v., 30 v., 31 v., 34 v., 35 v., 37 v., 38, 39 v., 41, 42 v., 43, 44 v., 45 v., 46 v., 47 v., 48 v., 49 v., 51, 52, 53 v., 54, 55 v., 56 v., 57 v., 58 v., 59, 60 v., 62 v., 63 v., 65 v., 67, 68 v., 69 v., 70 r., 72 v., 78, 79, 80 v., 82, 83 v., 85 v., 86 v., 87 v., 88, 89 v., 90 v., 91, 95, 96, 97 v., 98 v., 99 r., 100, 101 v., 102 v., 103, 104, 105 v., 109, 110, 111 v., 116, 117, 119 v., 127, 128, 129 v., 130 v., 133 v., 135 v., 136 v., 138 v., 143 v., 145 v., 146, 147, 148 r., 149, 150 v., 153 v., 156 v., 157 v., 158 v., 160 v., 161 v., 163 v., 164 v., 166 v., 168, 169, 170 v., 171 v., 172 v., 173, 174 v., 177 v., 178 v., 179 v., 180 v., 181 v., 182 v., 183 v., 184 v., 185 v., 186 v., 187, 188 v., 189 v., 190 v., 191, 193 v., 197 bis v., 198 v., 200, 201 v., 202 v., 204 v., 206, 207, 208 r., 210 v., 212 v., 213, 214, 216 i 217.

[23] CONTINGUTS DEL VOLUM

Aquest manuscrit conté, en un estadi encara molt provisional, el tercer llibre de la *Història de la llengua catalana*, del qual permet determinar l'estructura de capítols, per bé que la major part estan tot just insinuats. L'estructura d'aquest tercer llibre, que ha de parlar sobre l'extensió històrica de la llengua catalana per les diverses parts d'Europa, és la següent:

«Cap. 1: *En Francia.*

§.1. *Pruébese con authoridad de los historiadores y anticuarios franceses, seguros y de buena fee.*

§.2. *Pruébense con motivos y razones.*

§.3. *Hasta quando se mantuvo y se habló por todo el reyno de Francia nuestra lengua.*

[24] Cap. 2 *En España*

§.1. *Conjeturas, las quales todas juntas consideradas pruevan con evidencia que nuestra lengua se extendió y se usó por toda España, y fue propria y natural de todos los reynos y provincias de la monarquía, excepto las que usan y hablan la lengua bascongada:*

Conjetura 1: La authoridad de el moro Abulcacim, quien testifica que los godos españoles hablaban la lengua romana, la qual es la nuestra como hemos probado.

Conjetura 2: Con la paridad de haverse extendido por toda la Francia, y con l'authoridad de el arçobispo don Antonio Agustín.

Conjetura 3: Deducida de lo que refiere Ferreras de el caso de el sacerdote de Córdoba que se huyó a Barcelona.

Conjetura 4: Fundada en el passo de el poeta anónimo produzido por Fauchet, en que la llama «espanesca».

Conjetura 5: Observaciones de los nombres propios de lugares, tierras, ríos, fuentes, etc., a la catalana.

Conjetura 6: Observaciones de los vocablos, frases y modos de decir, a la catalana. Notas de la antigüedad de la catalana.

[25] §.2. *Hasta quando duró en Castilla y, por consiguiente, cuándo començó en aquel reyno a formarse y a usarse, en lugar de aquella, la castellana.*

§.3. *Quáles fueron las causas y motivos de haverse originado y formado la castellana.*

§.4. *Se responde a los señores de la Real Academia Española, que mantienen diversa opinión sobre este assumpto de el origen, formación y nacimiento de la lengua castellana.*

§.5. *En qué tiempo se introduxo en el reyno de Aragón la lengua castellana. [apèndix] Vocablos, phrases y modos de dezir de la lengua catalana que se hallan usados por los escritores castellanos.*

[26] Cap. 3: *En Italia.*

Cap. 4: *En cierta parte de los Cantones, y en los Grizones.*

Cap. 5: En Alemania.

Cap. 6: En Inglaterra —se provarà ab los poetas provenzals de nació inglesos.

Cap. 7: En Africa —se provarà ab los exemplars de las Ordinacions de la casa real dels reys de Aragó y Mallorca, ahont porta per escriurer en vulgar als reys moros, etc.

Cap. 8: En Grecia —per aver estat Etenas de catalans, etc.»

A banda d'aquest tercer llibre, s'insinuen també alguns capítols o apartats que no sabem exactament a quina part de l'obra haurien de pertànyer —són els epígrafs «Formación y etymología»; «Estado presente»; «Llibres en català»; «Partes de la oración»; «Ortografía»; «Perfección»; «Brevedad», i «Dulçura». He tractat més detingudament aquesta qüestió en l'estudi que precedeix l'edició crítica d'aquesta obra (Feliu, 1997).

Manuscrit 3-III-9

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum en quart, d'uns 20 mm de gruix. L'enquadernació és basta, en cartró, i no hi ha cap inscripció al llom ni sobre la coberta —només alguns traços il·legibles. Les tapes fan 220 × 175 mm, poc més que els fulls dels quaderns interiors. El rel·ligat, de doble fil, és visible exteriorment en dos seccions per sobre del llom.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Aquest és un manuscrit perfectament regular i ordenat. Tots els fulls són de la mateixa mida, i segueixen una foliació, encara que aquesta comença al dotzè full del manuscrit —on comença el text de la gramàtica pròpiament— i no arriba fins al final del volum. No hi ha papers solts entremig, llevat d'un paper sense numerar —90 × 155 mm, aproximadament— entre els fulls 77 i 78, que és testimoni potser d'una redacció anterior d'aquesta gramàtica —és un retall d'un text que continua i sembla estructurat; s'hi llegeix un número de foli, el 49—, i d'un altre paper —145 × 155 mm—, posat alguns fulls després del 87, on s'acaba la foliació.

Formen el volum setze quaderns en quart, de 8, 4, 12, 10, 8, 4, 8, 8, 4, 4 —el segon plec, sense obrir—, 4, 8, 16, 20, 16 i 6 fulls, respectivament. Són en blanc els fulls següents: 1 v., 2 r., 4 i 7-11 dels anteriors a

la foliació —els fulls del cinquè al vuitè presenten una foliació alfabètica—; 8 v., 11 v., 12, 13, 19 v., 21 v., 22 v., 31 v., 43 v., 45 v., 46, 49, 50, 51 r., 53 v., 56 v., 58, 59, 69 v., 78 v., 78 bis r., 80 v., 84 v. i 85 v., entre els que són inclosos en la foliació; i 6 v., 7-9, 11 v., 12, 15-19, 20 v., 21-27, 30-35, 36 v. i 37-41 dels posteriors al final de la foliació.

[3] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al recto del primer full llegim la indicació següent: «*Nicolas de Flans, de Cologne agrippine*». Sembla que aquest és l'autor de la gramàtica francesa que és a la base d'aquesta mena de compendi gramatical d'Antoni de Bastero que, això no obstant, també utilitza ocasionalment la gramàtica de Michel Feri, com s'indica en diversos llocs del manuscrit —amb expressions com «*secundum Fieri*», etc. En algun lloc se'n copia algun fragment literal.

Al tercer full trobem un índex detallat dels continguts d'aquest manual, en què es fa un inventari exhaustiu de les múltiples qüestions gramaticals de la llengua francesa que hi són incloses, el qual encara ha estat completat posteriorment amb més indicacions al verso del full anterior. És com segueix:

[4]

«Índex

<i>Pronunciació de las letras per si solas</i>	fol. 1, pag. 1
<i>Pronunciació de las lletras, en quant componen síllabas y mots, de las síllabas y dels distingos</i>	fol. 1, pag. 2; et fols. 2 et 14
<i>Notas y observacions sobre la pronunciació de las lletras finals dels mots, encara que lo mot següent no comence per vocal</i>	5, et lit. b
<i>Notas sobre los artigos, noms y pronoms, ab vârias y diferents reglas generals y particulars</i>	7, 9 et 17
<i>Notas sobre los verbs</i>	17, pag. 2
<i>Notas sobre las partículas de negació.</i>	19
<i>Notas y llista sobre la manera que se han de llegir diferents mots y clàusulas</i>	fol. 15 et 20
<i>Reglas de ortografia.</i>	22
<i>Memòria de las significacions de diferents vocables y modos ordinaris de parlar.</i>	23
<i>Notas sobre lo ús de diferents partículas y adverbis.</i>	29
<i>Dictionari per orde alphabètic de tots los mots en los quals se deu pronunciar la s, ab unas reglas generals a la fi.</i>	32
<i>Dictionari de tots los mots en los quals se deu pronunciar la h.</i>	35
<i>Llista de la major part dels adverbis, ab la verdadera significació en català</i>	36

[5]

	<i>Casos dels noms y pronoms</i>	44
	<i>Tractat dels verbs</i>	45
	<i>Conjugació del verb auxiliar haver (havoir)</i>	47
	<i>Conjugació del verb auxiliar être (esser, o estar)</i>	51, pag. 2
	<i>Observacions que's deuen fer sobre los dits dos verbs</i>	53
	<i>La terminació de las 4 conjugacions regulars, y la formació de sos temps</i>	54
	<i>Tres regulæ valde necessariae pro dicta formatione temporum</i>	55, pag. 2
[6]	<i>Memòria dels temps que, en cada conjugació en particular, se tròban esser uns mateixos, tant en la pronunciació com en lo escriure, sens discrepar en una lletra, ab duas reglas generals y molt necesàries per a facilitar a la conjugassió</i>	56
	<i>Nota de la semblança que tenen unas conjugacions ab altres, ab una regla general que se infereix i facilita la conjugassió</i>	57
	<i>Conjugació del verb parlar, de la 1a. conjugació</i>	60
	<i>Conjugació del verb bâtir, de la 2a.</i>	62
	<i>Conjugació del verb devoir, de la 3a.</i>	64, pag. 2
	<i>Conjugació del verb rendre, de la 4a.</i>	66, pag. 2
	<i>Llista general per orde alphabètic de tots los verbs anòmalos o irregulars, ab sas conjugacions</i>	70
	<i>Reglas generals sobre los verbs irregulars</i>	80
	<i>Resumen dels sobredits verbs irregulars, que se han de pendrer per cor</i>	81
	<i>Tabula simplicium verborum irregularium</i>	85

* * *

[7]	<i>Tractat de las declinacions dels noms</i>	fol. 7 et 17
	<i>Tractat dels pronoms</i>	fol. 9 et 17
	<i>Cap. 8: «De l'abréviation dans l'écriture»</i>	fol 15, pag. 2
	<i>De la abreviation des mots dans la pronunciation et parler ordinaire</i>	fol. idem, et fol. 20
	<i>De la partícula on</i>	fol 18, pag. 1, et fol 53, et fol. 69
	<i>De la partícula ce</i>	fol 18, pag. 1
	<i>De l'adverbi beaucoup</i>	fol. 18, pag. 2
	<i>De una construcció general de tots los verbs, en cert modo de parlar, que lo que en català està en lo present dit subjuntiu se posa en frances en lo present de l'indicatiu</i>	fol. 18, pag. 2
	<i>Del gerundiu</i>	fol. 18, pag. 2
	<i>Del participi o supí</i>	fol. idem
[8]	<i>Dels verbs de moviment</i>	fol. idem, et fol. 68, pag. 2
	<i>Tragèdia de Berenice</i>	fol. 26
	<i>Portrait à une mademoiselle</i>	fol. 29, pag. 2
	<i>Expressions familiers et dialogues</i>	fol. 30
	<i>Notas de llibres bons</i>	idem
	<i>De las proposicions, conjuncions y interjections</i>	fol. 41, pag. 2
	<i>Dels verbs passius</i>	fol. 68, pag. 2

<i>Dels verbs recíprocs.</i>	<i>fol. idem</i>
<i>Dels verbs impersonals</i>	<i>fol. 69</i>
<i>Fragmens des lettres.</i>	<i>fol. 30, pag. 2.»</i>

- [9] L'índex, bé que força desordenat, resulta prou indicatiu dels continguts del manuscrit i no cal detenir-m'hi gaire més —val la pena notar, potser, la presència, entremig de les nombroses anotacions gramaticals, d'alguns exemples o models de textos, literaris —*Berenice*, de Racine— i no literaris.

Als fulls finals del manuscrit, que ja no consten en la numeració, trobem tanmateix alguns altres textos copiats. Són els següents:

a) «*Manière facile et particulière de tourner plusieurs paroles catalanes en françoises, et à contra*» —f. 10-11 després del final de la foliació.

b) «*Tractat de la ortografia francesa*» —f. 13-14 després del final de la foliació.

c) Alguns formulismes, expressions i aforismes francesos —f. 20 després del final de la foliació.

d) Alguns jocs de saló, explicats en català: «*Joch de moros y christians*», «*Joch de endevinar la seguida de las cartas*», «*Joch del relotge*», «*Joch de endevinar lo número que se ha pensat*», «*Joch de endevinar las prendas*» —f. 28-29 després del final de la foliació.

e) Altres aforismes i corrandes en francès —f. 36 després del final de la foliació.

Lligall 14 (5)

- [1] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Són vuit quaderns en foli, idèntics als del ms. 3-III-4 d'aquest mateix fons i als del ms. 1170 de la Biblioteca de Catalunya. Aquests quaderns estan relligats entre si, i tenen dues tires de pell dintre la costura, que haurien estat destinades a subjectar les cobertes; hi ha, així mateix, nombrosos papers de diverses mides entremig, enganxats o solts. Jo mateix els vaig numerar tots, per tal d'evitar-ne la dispersió. Corresponen als fulls dels quaderns en foli relligats —320 × 210 mm—, que són els següents:

1r quadern: 1, 3, 4, 19, 20 i 29.

2n quadern: 30-35.

3r quadern: 36-37.

4t quadern: 38, 39, 41 i 42.

5è quadern: 43-46.

6è quadern: 47, 48 i 49 —el segon full ha estat tallat i no compta en la foliació.

7è quadern: 50-53.

8è quadern: 54 i 60.

[2] La resta de fulls és com segueix:

F. 2: una quartilla enganxada al verso del full 1, amb diverses indicacions per a la redacció del text.

F. 5: tros de foli aprofitat —165 × 210 mm—, amb fragments d'una redacció anterior, alguns ratllats, afegit al text de l'apartat.

F. 6-11: quadern de sis folis, solt, amb la redacció italiana de part del primer capítol de la *Història de la llengua catalana* (Feliu, 1997, p. 48).

F. 12 i 14-18: quadern de sis fulls holandesos, amb una llista d'errors i les correccions respectives per introduir al volum imprès de *La Crusca provenzale*. Al recto del full 18 trobem un apunt que cal referir-lo sens dubte al ms. 3-II-4 d'aquest mateix fons, on es copia el lloc del *Donatz proensals* en què s'explica el funcionament dels casos en el provençal antic; es tracta del famós descobriment de la regla de la -s que Milà i Rubió van trobar a *La Crusca provenzale* (Milà, 1856 [1892, p. 445]; Rubió, 1894, p. 64-65).

[3] F. 13: un paper solt —135 × 190 mm— amb més correccions com les del quadern que l'inclou.

F. 21, 22 i 23: tres quartilles enganxades pel costat esquerre al recto del full 29, amb diverses indicacions per a la redacció de l'apartat i referències bibliogràfiques.

F. 21 bis: petit paper solt —uns 25 × 150 mm— amb una referència de Corbera relativa al tema que cal tractar en el capítol.

F. 24, 26, 27 i 28: quatre petits papers solts —uns 190 × 100 mm, 80 × 110 mm, 160 × 106 mm i 50 × 105 mm, respectivament— amb referències de la *Història* de Mariana relatives als temes del capítol.

F. 26: un altre paper petit com els anteriors —105 × 80 mm— amb una indicació sobre el contingut de l'epígraf 3 d'aquest capítol.

[4] F. 40: un paper solt, una mica irregular —160 × 110 mm, aproximadament—, amb una breu indicació sobre la continuació del text d'aquest apartat.

F. 55 i 56: un quadern aprofitat, de dos fulls en quart, solt i una mica retallat per la part inferior, amb algunes anotacions i referències

bibliogràfiques. A les pàgines interiors, ratllades, diverses anotacions i comptes relatius a l'administració de les rendes de l'almoïna o d'altres pertanyents a la sagristia de la catedral.

F. 57: petit paper solt —165 × 100 mm— amb una referència de Mariana.

F. 58: l'embolcall d'una carta aprofitat, amb una referència de Francesc Calça. La carta, sense data, anava dirigida a Francesc Camps i de Prats, ardiaca de la Selva de Girona. El paper ha estat esquinçat per la part oposada a la de l'anotació que fa al cas.

F. 59: petit paper solt, també de proporcions irregulars —uns 105 × 90 mm—, amb una altra referència de Mariana.

[5] CONTINGUTS DEL VOLUM

Tots els materials reunits en aquests quaderns pertanyen a la *Història de la llengua catalana*, llevat dels fulls 12-18, que com hem vist contenen una sèrie de correccions i possiblement alguna addició al volum publicat de *La Crusca provenzale*. Els quaderns, doncs, o bé haurien estat arrencats del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, del qual són una continuació, o bé simplement haurien estat separats de la resta per algun motiu, si acceptem que els materials d'aquesta obra no arribaren a ser mai relligats ni a constituir un manuscrit pròpiament dit —vegeu sobre això el que ja he dit a propòsit del ms. 3-III-4 d'aquest mateix fons.

- [6] Concretament hi trobem una part de la versió en italià de la *Història de la llengua catalana*, de la qual hi ha més fragments al manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, i tot el quart capítol del llibre primer d'aquesta obra, que s'estructura de la manera següent:

«Cap. 4: *Ethymología de el nombre de Cattaluña.*

§.1. *Resumen de la muchedumbre y variedad de opiniones de los historiadores sobre este assumpto, y de los motivos en que se fundan.*

§.2. *Compilación de lo que Gerónimo Pujades ha dexado escrito en su Crónica, sobre la misma materia.*

§.3. *Opinión de el author —se declara nuestra opinión, y se prueba.*

§.4. *Se responde a los motivos de Calça y a los otros de los demás historiadores referidos en el §. 1.»*

2.2. BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA I PROVINCIAL DE BARCELONA

Manuscrit 21

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volum en quart, amb cobertes senzilles de pergamí i amb diverses inscripcions al llom i a la portada, corresponents a diverses classificacions de què deu haver estat objecte. Les tapes fan 205 × 135 mm, i el volum té uns 15 mm de gruix. A banda de l'anotació moderna, en tinta i a la part inferior del llom, del número de manuscrit i les sigles de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, podem llegir al llom del volum la inscripció següent: «*Vocab[olario] / Ital[iano] / 2º / 4 / 1*». A la portada, com ja he dit, hi ha dues classificacions més, ratllades: «X. 42», i a sota «7. 29». A l'extrem superior de la coberta inicial s'indica també la paraula «*Vocabolarfio*». Les tapes, i nombrosos fulls de l'interior, presenten molts foradets i camins dels corcs.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Formen aquest volum sis quaderns en quart de setze fulls cada un, els quals es conserven perfectament units entre si, encara que pràcticament desenganxats de les tapes. El primer full del primer quadern i el darrer de l'últim quadern van ser enganxats a les tapes com a full de guarda, per bastir la contracoberta, i resten ara desvinculats de la resta de fulls del volum. No hi ha fulls solts entremig, i s'observa una foliació, de la mateixa mà d'Antoni de Bastero, a l'extrem superior dret de cada full, que comença al tercer full del primer quadern i arriba fins al darrer full del volum, que té el número 93. Són en blanc els fulls següents: 10, 11, 12 v., 13, 27, 28, 32-35, 37 v., 38-41, 43-49, 54-58, 66 v., 73 v., 75 v., 80 v., 81, 82 v., 83-87, 88 v. i 93 v.

Troblem escrit un índex, de la pròpia mà de Bastero, que comença al full de guarda inicial i continua al recto del primer full del manuscrit —segon del primer quadern— sense foliar; una petita part d'aquest índex no es pot llegir perquè queda tapada per una etiqueta enganxada a la part superior esquerra de la contracoberta, amb el número de manuscrit. Al recto del primer full del volum s'hi ha anotat també, modernament, la indicació «21-3-23» en llapis vermell i negre.

[3] CONTINGUTS DELS VOLUMS

L'índex del manuscrit és com segueix:

- «Vocables que no he continuat, purs llatins, italians y catalans, advertint que ningun d'estos és autenticat per provençal de autor algú fol. 1
 Vocables que no he continuat, purs grecs, italians y catalans, advertint que ningú d'estos és autenticat per provençal de ningun autor fol. 8
 [Vocables] pur grecs italians solament fol. 12
 Vocables que, per ara, no he continuat en la Taula —per rahó de alguna dificultat, etc.—, fins que hauré fet millor averiguassió, advertint que ningú de estos és canonizat de autor algú per provençal fol. 14
 Vocables francesos-italians, dels que no són canonisats de ningun autor ni per francesos, ni provençals fol. 36
 [4] Altres de francesos-italians, dels que són aprovats per francesos de un o altre autor fol. 67
 Vocables castellans derivats o presos de l'àrab, catalans e italians, que no continuo fol. 42
 Altres vocables castellans, italians y catalans, y un o altre, dels autenticats de algú dels autors per «voc[i] spag[nuole]» fol. 50
 Altres vocables castellans e italians, y canonisats per tals dels autors . fol. 69
 Algun o altre vocable àrabo, o forse de altres llengües orientals, que porta la Crusca —y ho noto per curiositat, y per a confrontar ab los vocables àrabs y arameos que porta Giambullari, com y també que un o altre de aquestos és lo mateix que lo català fol. 65
 Vocables sicilians fol. 80
 Vocables dels que los autors han registrat per provençals, y que deixo de continuar per ara en la Taula per causa de alguna dificultat, fins a major averiguassió y clarícia fol. 70
 Memòria dels vocables de la Crusca en la explicació dels quals porta alguna particularitat que me pot servir fol. 91.»

- [5] El volum s'estructura exactament en els apartats descrits a l'índex, encara que hi ha dos apartats que no hi queden reflectits:

F. 59 i 77: «Seguida dels vocables llatins, etc.».

F. 82: «Seguida dels vocables purs llatins, provençals e italians».

A l'inici de cada apartat se sol indicar el títol amb paraules iguals o semblants que a l'índex; el títol apareix subratllat a la part superior del recto de full on comença cada apartat.

Aquest manuscrit és constituït íntegrament, doncs, per llistes més o menys seguides de paraules, d'acord amb les característiques proposades a cada apartat, sovint amb alguns comentaris de tipus etimològic i la referència d'altres mots de la mateixa família. Aquest inventari ens pot donar una idea del gran treball lexicogràfic dut a terme pel canon-

ge, complementari de la *Crusca provenzale* però finalment no inclòs en aquest obra la majoria de les vegades.

Manuscrit 22

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Aquest volum, en quart, té exactament el mateix aspecte que el volum anterior, amb el qual està estretament relacionat. L'enquadrernació és semblant i les proporcions pràcticament idèntiques —205 × 135 mm a les cobertes, i 15 mm de gruix—, i també trobem diverses inscripcions al llom i sobre la coberta, corresponents a diverses classificacions de què deu haver estat objecte. Al llom, a banda de la signatura actual del manuscrit, podem llegir-hi: «*Vocab[olario] / Prouenz[ale] / 2º / 4 / 2*»; sobre la coberta, ratllades, les inscripcions següents: «*X. 41*», i a sota «*7. 28*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Aquest manuscrit no té índex i sembla menys acabat que l'anterior. L'enquadrernació, però, es manté en molt bon estat, i no permet determinar exactament quants quaderns integren el volum —amb tot, sembla que la disposició és idèntica a la de l'altre volum: sis quaderns en quart, de setze fulls cada un. No hi ha cap foliació original, i els fulls dels quaderns han estat numerats modernament, en llapis. Aquesta foliació comprèn tots els fulls dels quaderns, llevat del primer del primer quadern i el darrer de l'últim quadern, que han estat enganxats a les tapes a manera de guarda; són, en total, noranta-quatre fulls. En aquest volum, tanmateix, hi trobem també nombroses anotacions en fulls i papers solts intercalats entremig dels quaderns, que no estan numerats ni estan ubicats de cap manera determinada enlloc del volum.

Dels fulls que integren els sis quaderns en quart, són en blanc els següents: 5 v., 12 r., 13 v., 14 v., 15, 21 v., 22 v., 23 v., 25 v., 26 v., 28 v., 29 v., 30 v., 32 r., 33 v., 34, 45 v., 46 v., 47 v., 48 v., 50 v., 51 v., 53 v., 58 v., 59 v., 60 v., 61-91, 92 r., 93 r. i 94 r. Al recto del full 1 s'hi ha anotat, modernament, la indicació «*21-3-24*», amb llapis vermell.

[3] CONTINGUTS DEL VOLUM

El volum, com he dit, no té índex. La disposició dels continguts és la següent, segons l'ordre amb què es van trobant:

F. 1: «*Voci che ho registrate per provenzali, di cui la Crusca non ne dà esempio*» —hi ha unes quantes paraules repartides al recto i al verso d'aquest full.

F. 2-11: «*Tutte le voci o vocaboli sono della Crusca eccetto le seguenti, cavate d'altri vocabolari e d'auttori approvati*» —segueixen llistes de paraules ordenades alfabèticament i disposades en dues columnes. A l'extrem superior de cada pàgina s'indica la lletra a la qual corresponen les paraules d'aquell grup.

F. 12-16: algunes anotacions disperses. En algun lloc sembla que Bastero hi vulgui fer inventari d'obres literàries, però cap no és reeixit —f. 14 r.: «*Varie sorte di poesie*»; f. 16 r.: «*Nota di quelle che più mi piacciono*».

- [4] F. 17-36 r.: «*Dichiarazione delle abbreviature*» —aquí comença, també per ordre alfabètic, una llista d'obres i noms d'autors trobadorescos abreviats; cada lletra ocupa un full o més. Aquesta deu ser una primera versió de l'inventari homònim inclòs al primer volum publicat de la *Crusca provenzale*. Hi ha nombrosos paperets solts, a manera de cèdules o fitxes, que contenen anotacions per afegir a les llistes esmentades, i també molts fulls blancs entremig. Resulta curiosa la referència, en un full solt emplaçat dins la lletra G, de Joanot Martorell, de qui Bastero cita l'edició valenciana del *Tirant* de 1490, i diu que aquesta obra és per als catalans com el *Decameró* per als toscans.

F. 36 v.: «*Cambiamenti*» —sota aquest títol hi ha una llista de paraules que Antoni de Bastero degué trobar escrites de diverses maneres en els textos que va copiar.

- [5] F. 37: «*Voci scritte in più modi, ed osservazioni intorno all'ortografia*» —es continua la llista d'abans, de paraules italianes que es poden escriure de diverses maneres.

F. 38-60 r.: «*Memoria di alcuni vocaboli per ordine d'alfabeto*» —llista de paraules, amb indicacions de referència que indiquen, segurament, el lloc on han estat documentades. Cada full correspon a una lletra de l'alfabet.

F. 60 v. i seg.: la llibreta és en blanc, i només són escrits els tres darrers fulls, al verso, on hi ha algunes anotacions de lectura, fetes començant la llibreta per darrere: f. 94 v.: «*Notizie di altri poeti antichi*»; F. 93 v.: «*Noticia de autors y llibres en proençal*»; f. 92 v.: «*Autors provenzals moderns*» —entre aquests trobem una referència biogràfica-científica de Pierre de Caseneuve, un autor que Bastero utilitzarà a bastament en la seva darrera etapa productiva, i especialment en la redacció de la *Història de la llengua catalana*; es tracta segurament de la primera notícia que obté el filòleg d'aquest autor, extreta de la *Història dels comtes de Tolosa* de German Lafaille.

Manuscrit 239

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum és molt ben enquadernat, en pergami i tapa dura, com els altres de la sèrie, conservats a l'Acadèmia de Bones Lletres. Les cobertes fan 283 × 212 mm, i el volum té 26 mm de gruix. Al llom es llegeix la inscripció següent: «*Zibaldon / e / Prouenz[ale]*», i a sota hi podem veure el mateix senyal de propietat de què he parlat en fer la descripció dels altres *Zibaldoni*. Una mica més avall, una mà posterior ha anotat: «*Estractos / de / Obras / Catalán[as]*».

Hi ha diverses numeracions classificadores, sense cap interès, tant al mig de la tapa com al llom. L'anotació «*MS. 239*», que correspon a la numeració actual, és escrita dues vegades al llom: a dalt, en llapis, i a baix, en retolador. El volum portava quatre fermalls de pell, ara totalment fets malbé.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Integren el manuscrit vint-i-tres quaderns en foli, de paper blanc, de 12, 6, 6, 6, 6, 8, 10, 6, 6, 4, 6, 6, 6, 8, 2, 10, 6, 4, 6, 4, 6, 6 i 8 fulls, respectivament. Els quaderns 4t, 5è, 7è, 8è, 11è i 12è són d'una mida un xic més petita que els altres. Tanca el volum un bifoli en blanc, el segon full del qual s'ha enganxat a la tapa com a guarda; al davant, s'ha perdut el full que havia de constituir, juntament amb la guarda inicial, un bifoli similar.

Hi ha una foliació original, que comença al primer full del segon quadern i arriba a l'últim full escrit —el darrer de l'últim quadern—, que té el número de foli 136; aquesta és la foliació que prendré com a referència.

[3]

Al recto del segon full del primer quadern —sense numerar— hi ha escrit l'índex del volum, de la mà de Bastero, i tots els altres fulls del plec són en blanc, així com també ho són els fulls 9, 10, 11, 12, 23, 24, 25 v., 26 —a la part superior del recto d'aquest full hi ha una petita anotació de referència al còdex copiat: «*C. V.4799, in 4°*»—, 32 —a la part superior del verso trobem només una petita operació aritmètica apuntada, sense cap més indicació—, 48, 58, 86 v., 116 v. i 130 —a la part superior del verso, una breu inscripció que fa referència al text copiat en els fulls anteriors: «*Statuts de Provence*».

Entre els fulls 22 i 23 hi ha un paperet que no compta en la foliació, amb lletra minúscula i quasi il·legible, que conté algunes indica-

cions, en català, en relació amb la descripció del còdex de la Biblioteca Vaticana utilitzat, i a la datació del text que es copia.

[4] CONTINGUTS DEL VOLUM

L'índex del volum és com segueix:

«Índex

- Enventari o collectari de cirurgia e de medicina, compilat e complit en l'any 1363 per Guido de Cauliac, cirurgia, mestre en arts e en medicina en lo estudi de Monpayler —còdex antic manuscrit de la Biblioteca Vaticana, número 4804, en full gran fol. 1*
Libre de medecina intitulat: Introducció del art del tigni, de Joanissi —còdex manuscrit antic de la Vaticana, número 4797, in 4º. A l'últim diu: «Acabat és lo libre de Juannissi...» 13
Tractat de orines, compost per mestre Antoni Ricart, mestre en medecina —és insertat en lo prop citat còdex vaticà 4797 14
 [5] *Tractat de conaxença de polsos, del sobredit Antoni Ricart —també és inserit en lo mateix còdex 4797 fol. idem*
Altres tractats de medecina; en particular, de flobotomia —en dit còdex 15 ad 22
Tractat dels manaments de la lley de Déu —còdex antic manuscrit vaticà, número 4799, in 4º; part escrit en paergamí, y part en paper 25
Tractat dels articles, etc. —en lo mateix còdex 4799 27
Tractat dels pecats mortals y de las virtuts —en lo mateix còdex 27 ad 38
Los dons del Sant Esperit —també en dit còdex 39 ad 46
Los 7 salms penitencials traduïts en català —en dit còdex vaticà 46 retro y 47
Libre dels escacs ordenat per frare Jaume de Casules, de l'orde dels freres preicadors —còdex antic manuscrit vaticà, número 4081, in 4º. 49
Consells de Jaume Roig contra las donas —còdex antic manuscrit vaticà, in folio. Aprés que torní de Roma lo trobí de ventura, estampat in 8º, y lo comprí 59
 [6] *Crònica de España de mossèn Pere Miquel Carbonell —en la llibreria Casanatense, imprès en Barcelona, any 1547, in folio. 87*
Crònica del rey en Pere, etc., que ell mateix compongué y escrigué de sa mà pròpia —és en la dita Crònica de Carbonell, fol. 101, y en la present Miscel·lanea. 102
Los estatuts y costums de Provença, fets en corts, etc., comentats per Jacques Margues, advocat, etc., en quart, estampat en Aix, 1658 —també traiguí aquest referiment de l'exemplar imprès de la dita llibreria de Casanatte. 117
Los costums generals y consuetuds del país y viscomtat de Sole, fetas per lo Rey de França o, en son nom, per un seu ministre del parlament de Bor-

deus, junts ab los tres estaments, etc., en corts celebrades en l'any 1520 en la casa de la cort de Lixarre, prop la ciutat de Mauleon de Sole —són en lo segon tomo des Costumes generales et particulieres du royaume de France, etc., annotées de plusieurs decisions et arrests, etc., par messire Charles de Moulin, advocat en la cour de París, any 1581. Són dos tomos grans, dels quals ni ha un exemplar en la sobrecitada biblioteca de Casanatte 131.»

- [7] A l'interior del volum, la disposició dels diferents documents copiats és exactament la descrita a l'índex. Contràriament al que passa amb els altres *Zibaldoni*, tots aquests textos sembla que han estat copiats pel seu valor filològic i no pas per l'interès directe del seu contingut —hi ha nombroses paraules subratllades, algunes de les quals són també copiades al marge i, en alguns casos, se n'aclareix el sentit o se'n dóna l'equivalent italià o llatí. Se sol esmentar sempre, al marge, la foliació del manuscrit original.

El primer text és comprès en el segon i el tercer quaderns del manuscrit, i a l'extrem superior esquerre del recto del primer full s'indica breument, en italià, la procedència del text copiat —manuscrit vaticà 4804, «*in foglio di carta grande*». La reproducció del manuscrit és fidelíssima, com en els documents que segueixen, fins al punt de reproduir literalment les abreviatures i altres convencions gràfiques.

- [8] Els dos quaderns que segueixen contenen els altres documents sobre medicina esmentats a l'índex, que són còpies fragmentàries, totes procedents d'un mateix còdex vaticà:

F. 13 r./v.: el primer full, en l'encapçalament del qual s'indica: «4797. *Introduttione dell'arte del tegni di Joannitio et altro*».

F. 14 r., respectivament: «*De amplexa dels poros*», «*De conaxença de les hurines segons Galièn*», «*Acabades són les conexensas de les urines, e comensa la conaxensa dels polsos*» i «*En nom de Déu y de la Verge Maria comença lo tractat de horinas, lo qual ha ordonat mestra en Toni Ricart, mestra en medecina*».

F. 14 v.: «*En nom de Déu y de la gloriosa Mare sua comença lo tractat de conaxensa de polsos segons mestra Antoni Ricart*», «*Ací comença lo tractat de flebotomia, lo qual conté vii castions segons per orde veureu*».

F. 15 v.: «*Assí comença un tractat de sanguisuges, en les quals són considerades ü ajudes*».

- [9] F. 16 r.: «*Comensa la suma dell Gordo de simples medecinas e compotes divisides per vi castions, segons per orda veurets*».

F. 17 r.: «*Incipit quidam tractatus aliquae medecinam [...] morborum et remedia illorum*». A partir d'aquí, una sèrie de receptes de medicaments per a distintes aplicacions —ungüents, pólvores, coliris...—, moltes incompletes, fins al f. 19 v.

F. 20 v.: «*Así comensa lo tractat dels enpastres*» —segueixen també algunes receptes com les d'abans.

F. 21 v.: «*En nom de Déu sia, e de la umill Verge Medona Santa Maria, comença un patit tractat per lo reverent mestra Arnau de Vilanova sobra lo regiment qui's deu tenir en temps de hepidèmie, ço és en temps de pestilència*».

Al final del recto del full 22, i en un paperet solt que hi ha després d'aquest full, hi ha algunes indicacions sobre la descripció del còdex extractat.

- [10] Els dos quaderns següents, de vuit i setze fulls respectivament, contenen la còpia de fragments de les obres de caràcter religiós esmentades a l'índex, totes procedents del còdex 4799 de la Biblioteca Vaticana. Al recto del full 25 trobem una acurada descripció d'aquest còdex manuscrit, de les característiques de la lletra, la foliació i la disposició del text.

Els extractes del *Liber preceptorum legis, catalanice scriptus* no són al full que indica l'índex, sinó que ocupen només una part del recto del foli 27. A la mateixa pàgina, més avall, comença l'altre document ressenyat: «*Ayssò són los articles de la sancta fe cathòlica que cascús cristià deu creire fersament, car autrament no se pot salvar [...]*». Al verso d'aquest full comença, sense títol, el tractat sobre els pecats capitals, que arriba al verso del 31: «*Aisí fenisson los vii peccatz mortals e totas lors branchas, e qui ben se volia estudiar en aquest libre mout i poiria ben profeitar [...]*»; tot seguit comença un altre text, no esmentat a l'índex, també de caire piados. No té títol però comença de la manera següent: «*Aisí aprèn hom a morir si vols ben saber viure*» i segueix amb aquest tema.

- [11] El tractat sobre les virtuts està a continuació d'aquest, i comença, també sense títol, al verso del full 34, amb aquestes paraules: «*Dessús avem mostrat generalment la dignetat e la bontat de vertut e de caritat e de gràcia, e per què la deu hom conquere [...]* E per so quar hom no conois tanbén la causa e general com hom fai en especial, perquè vuel aisí parlar de vertut plus especialment, per so que tots homs que volrà en aquest libre estudiar pusca sa vida asordenar per vertut e per bonas obras [...]». Aquest text, copiat fragmentàriament, com els altres, arriba

fins al recto del full 39: «*Aqui fenís lo tractat de beniguetat e d'amistat de bonaire*». Sense cap preàmbul comença l'anàlisi dels dons de l'Esperit Sant i de les virtuts que se'n desprenen, amb algunes il·lustracions bíbliques i hagiogràfiques.

Als fulls 46 v. i 47 hi ha copiats, finalment, fragments de la coneguda versió medieval dels salms penitencials, amb el text llatí acarat amb el català —algunes vegades en columnes paral·leles.

- [12] Els dos quaderns següents, de sis i quatre fulls, respectivament, contenen, tal com s'explicita a l'índex, extractes del *Libre dels escacs*, *hordenat per frare Jaume de Casules, de horde dels frares prehicadors, qui aquell componé e tresladà segons se seguix, e féu-ho en latí ab molt bell horiginal*. A l'extrem superior del recto del primer full (f. 49) trobem una breu anotació de la procedència del text —el còdex vaticà 4801— i la descripció del còdex, la lletra i l'enquadrernació. Darrere d'aquest text, però, hi ha fragments d'un «*Tractat de la art de ben morir*» no esmentat a l'índex (f. 55 v.-57), que deu pertànyer al mateix còdex de referència.

Segueix la còpia d'un bon tros del *Llibre de les dones* de Jaume Roig (f. 59-86: cinc quaderns de 6, 6, 6, 8 i 2 fulls, respectivament), extret del còdex ms. 4806 de la Biblioteca Vaticana, on figuraven com a «*Rime in ispagnuolo*», segons que Bastero anota a l'encapçalament.

- [13] Més endavant trobem copiats alguns fragments de les *Cròniques d'Espanya* de Pere Miquel Carbonell, tal com indica l'índex, però sobretot de documents medievals —cartes, proposicions, documents judicials— que Carbonell transcriu dins de la seva obra, els quals, igual com la resta de textos compilats en aquest volum, interessen a Antoni de Bastero per raons lingüístiques. És el mateix cas de la *Crònica* de Pere III, extractada a partir del full 102 r., i fins al recto del 116. L'exemplar utilitzat de les *Cròniques* de Carbonell és l'edició de 1547, que Bastero consultà a la biblioteca de la Minerva de Roma, com s'indica en una anotació marginal a l'inici del text.

Segueix la còpia d'alguns textos extrets de *Les statuts et costumes du pais de Provence, commentées par monsieur Jacques Margues, avocat en la cour. Reveu de nouveau, corrigé et augmenté par le mesme auteur. À Aix, par Charles David, imprimeur ordinaire du roy, du clergé et de la ville. 1658*, llibre en quart, procedent també de la Minerva de Roma, segons l'anotació que els encapçala. Els textos copiats són diversos, i n'hi ha en francès i en occità.

- [14] El darrer quadern del volum conté la còpia, bastant completa, de les *Coustumes généralles du pays et vicomté de Sole, publiées et accordées [...] le septiesme iour d'octobre, 1520[...]*, tretes del *Seconde tome de coustumes généralles et particulières du royaume de France et des Gaulles, mesmement toutes celles qui ont esté nouvellement redigées par les trois Estats, et homologuées, corrigées et annottées de plusieurs décisions et arrests, diligemment et fidèlement, par messire Charles du Moulin, advocat en la cour de parlement à Paris, et autres jurisconsultes. À Paris, chez Jacques du Puys, libraire juré, à la Samaritaine. 1581, in fol.*, existent també a la Minerva —*ut* f. 131 r. Aquest text, estructurat en trenta-set títols o articles, és redactat completament en francès.

Manuscrit 240

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Aquest volum ha estat enquadernat de nou modernament, per la biblioteca, en pergamí i tapa dura. Anteriorment devia presentar una enquadernació senzilla, en cartró, com els quatre volums germans d'aquest, de l'Acadèmia de Bones lletres. Les cobertes fan 280 × 215 mm i el volum té 40 mm de gruix.

La inscripció del lloç és com segueix: «*Bastero / Copias / de / poesías / provenzales / MS. / 240 / B.U.B.*».

- [2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Obren el volum, després del full de guarda, dos fulls de paper moderns, de l'època de l'enquadernació; la disposició és la mateixa al final del volum. El manuscrit, pròpiament, comença al tercer full, que és el que porta el número 1 de la foliació feta a mà i en llapis, moderna, que utilitzarem en endavant. No tots els fulls duen escrita la numeració corresponent, sinó que trobem només algun full numerat de tant en tant, perquè serveixi de referència.

El manuscrit té dos-cents trenta fulls, comptant, però, els fulls dels quaderns en foli que estructuren el volum, i tots els papers i fulls inserits entremig, amb addicions al text, correccions, notes, etc. Existeix una paginació original, que comença al f. 38 r. —és en aquesta plana on comença pròpiament la còpia dels còdexs vaticans— i que compta cent seixanta-una pàgines, tenint en compte només els folis dels quaderns

estructurals. Aquests quaderns en foli, per tant, degueren constituir, originàriament, una primera redacció completa del volum.

- [3] L'últim full escrit —f. 227 r.— malgrat ser un full dels quaderns en foli estructurals, no està numerat originàriament, com la resta d'aquests fulls, per la qual cosa hem de pensar que devia ser en blanc en el moment de la paginació, i escrit posteriorment. Són en blanc els fulls següents dels quaderns estructurals: 1 r., 4 v., 15 r., 17 v., 18 v., 19, 20, 24 v., 27 v., 28, 30 v., 36 v., 68 v., 75 v., 84 v., 206 v., 226 v., 227 v., 228 i 230. Entre els fulls 12 i 13 n'hi ha un de tallat a uns 20 mm de la costura, que no es té en compte en la foliació, i n'hi ha un altre, tallat a uns 30 mm de la costura, entre els fulls 15 i 16.

- [4] Els fulls inserits entremig dels quaderns en foli, relligats o bé fixats d'alguna altra manera en el lloc que els correspon, si eren solts, en el moment de l'enquadernació moderna del volum, corresponen a la numeració que s'indica, i són de la naturalesa següent:

F. 37: Conté addicions per incorporar als textos copiats al full 38 r. Tots són fragments de poesies provençals de Gaucelm Faidit pertanyents al còdex vaticà 3204. El recto d'aquest full és en blanc.

F. 39 i 40: Són en realitat un únic foli, doblegat i cosit al volum en sentit horitzontal. Hi trobem copiades, al recto, les estrofes 2, 3, 4, 5, 6 i 7 d'un poema provençal, sense indicació clara que s'hagi d'ubicar enlloc del text. Hi ha, sobreescrites en lletra més petita, algunes variants textuais del poema esmentat. El verso dels dos fulls és en blanc.

- [5] F. 41: Conté addicions que remetien als textos copiats al full 38 v. —al recto— i al full 42 r. —al verso—, mitjançant signes de referència. Aquesta circumstància fa suposar que els fulls 39 i 40 abans descrits van ser incorporats posteriorment a l'interior d'aquest quadern. Els textos copiats al recto d'aquest full corresponen a fragments de Gaucelm Faidit, i els que trobem a la part posterior són de Guillem de Cabestany.

F. 43: Com el full descrit anteriorment, conté afegits que remetien a les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso— mitjançant signes de referència. Els textos són encara de Guillem de Cabestany.

F. 45: Conté dos breus addicions, a la part posterior del full, que corresponen als textos de Guillem de Berguedà copiats a la pàgina següent —f. 46 r.

F. 47 i 49: Dos papers amb fragments també de Guillem de Berguedà que remetien als textos copiats a les respectives pàgines anterior —els del recto— i posterior —els del verso— mitjançant signes de referència.

- [6] F. 51: Conté dos addicions que remeten als textos de Guillem de Berguedà i de Giraut del Luc copiats a la pàgina anterior —f. 50 v. El verso és en blanc.

F. 52: Conté, al verso, tres afegits als textos de Giraut de Bornelh de la pàgina que segueix.

F. 54: Hi ha addicions als textos copiats a les pàgines 53 v. —a la part anterior— i 56 r. —a la part posterior; els primers, de Giraut de Bornelh i el segon, de Bernart de Ventadorn. S'utilitzen els signes de referència habituals.

F. 55: Conté una poesia, al recto, de Giraut de Bornelh, amb la referència del foli d'origen, del còdex vaticà 3204, sense indicació que s'hagi d'incloure en algun lloc del text. Hem de suposar que la incorporació d'aquest paper al manuscrit és posterior a la del full anterior, ja que s'interposa en la referència establerta entre el text de la pàgina següent i l'afegit anotat a la pàgina anterior, tal com he descrit.

- [7] F. 57: Té diverses addicions als textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso. Totes les addicions són fragments de Bernart de Ventadorn. Surt un tros, en blanc, d'aquest mateix paper, que està cosit dins el quadern, a l'altra banda del plec, entre els fulls 65 i 66, però no compta en la foliació.

F. 59: Té també addicions als textos de les pàgines anterior i posterior. Les addicions al verso són de Gui d'Ussel.

F. 61 i 62: Són, en realitat, un sol full doblat i cosit al volum de forma horitzontal. Al recto del primer hi trobem addicions que remeten als textos de la pàgina anterior, i al verso del segon, addicions als textos de la pàgina posterior. Tots són del monjo Gausbert de Poicibot, llevat del darrer, que fa referència al trobador Blancatz. Les cares internes d'aquest quadernet són en blanc.

F. 64: Conté dues referències al verso que remeten a la pàgina posterior —f. 65 r.—, amb textos de Dalfin d'Alvernha. En aquesta pàgina trobem també algunes altres addicions, al marge.

- [8] F. 67: Conté una breu addició, al verso, que remet a la pàgina següent. Es tracta d'una poesia copiada del mateix còdex que les anteriors de la qual no consta l'autor, com explica el mateix Bastero en el seu lloc —f. 68 r.

F. 69 i 70: En blanc.

F. 72: Conté al recto la continuació d'un poema d'Aimeric de Peguilhan començat a la pàgina anterior.

F. 74: Com en el cas anterior, conté una breu referència al recto que ve de la pàgina d'abans.

F. 77: Conté addicions al text de les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso. Es tracta de textos que fan referència a la vida de diversos trobadors.

F. 79 i 80: Es tracta d'un bifoli d'una mida un xic inferior a la dels folis originals. Aquests dos fulls contenen també afegits al text de les pàgines anterior i posterior, que fan referència a la vida i l'obra de diversos trobadors. Les cares internes d'aquest bifoli són en blanc.

- [9] F. 82: Conté addicions al text de les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso. A la pàgina posterior, però, trobem també alguna altra addició anotada al marge.

F. 85: En blanc.

F. 87: Conté addicions als textos copiats a la pàgina anterior —al recto— i a la posterior —al verso.

F. 89 i 90: Formen un quadern en foli de mida holandesa. El primer d'aquests fulls conté afegits que remeten al text copiat a la pàgina anterior. El segon full, escrit només al verso, conté addicions que cal remetre a la pàgina següent. S'utilitzen els signes de referència habituals.

F. 92: Conté afegits als textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso—, de Peire Cardenal.

- [10] F. 94 i 95: Formen un bifoli com els descrits anteriorment. Contenen, igualment, afegits als textos de la pàgina 93 v. —el primer full— i 96 r. —el segon. Les cares internes del bifoli són en blanc. Les addicions del primer full i la primera del segon són fragments de Peire Cardenal; la resta de referències són textos de Bertran de Born.

F. 97: Conté addicions al verso que remeten als textos de Bertran de Born reproduïts a la pàgina següent. En aquesta pàgina, però, trobem també altres addicions copiades al marge.

F. 99 i 100: Formen un bifoli de mida holandesa com els descrits anteriorment, i també contenen afegits als textos provençals copiats a la pàgina anterior —el primer full— i a la pàgina posterior —el segon full—, tots de Bertran de Born. Les cares internes són en blanc.

F. 102: Conté afegits als textos copiats a les pàgines anterior i posterior. Els textos encara són de Bertran de Born.

- [11] F. 104: El mateix que el full anterior.

F. 106 i 109: Formen un bifoli com els descrits anteriorment, d'una mida una mica inferior a la dels folis originals, i contenen addicions que completen els textos adduïts a les pàgines anterior —el primer full— i posterior —el segon full. Les cares internes del bifoli són en blanc.

F. 107 i 108: Formen un quadern en quart, on podem llegir, al recto del primer full, una anotació personal de Bastero —«*Noto per memòria[...]*»—, en català, en què, entre altres coses, es fa referència a

un llibre de Crescimbeni. El verso d'aquest full és en blanc, i al segon full, en sentit vertical, trobem altres anotacions, referides també a les obres de Crescimbeni, ratllades.

F. 111: Conté addicions als textos copiats a les pàgines anterior —el recto— i posterior —el verso. Fan referència a diversos trobadors.

F. 113: El mateix que el full anterior.

- [12] F. 115 i 116: No formen bifoli i són de mida diferent, però contenen addicions que remetent a les pàgines anterior —el primer full— i posterior —el segon—, amb referències a diversos trobadors. Són en blanc el verso del primer i el recto del segon full.

F. 118: Conté afegits que completen els textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso. A la pàgina posterior trobem, a més, altres addicions, al marge.

F. 120: Igualment que el full anterior, conté addicions al text copiat en les pàgines adjacents.

F. 122: Conté afegits que remetent a la pàgina anterior —al recto— i al f. 124 r. —al verso—, mitjançant els signes de referència habituals.

- [13] F. 123: Aquest paper, molt més estret que la resta, ha d'haver estat incorporat posteriorment al volum, pel fet que les referències a la pàgina següent les trobem, com hem vist, a la pàgina anterior. En efecte, aquest paper conté un altre tipus d'anotacions, en català, relatives a la descripció del còdex que copiava Bastero. Curiosament, aquestes indicacions, que semblen destinades a orientar la lectura correcta dels manuscrits originals, són redactades en segona persona: «*nota que en lo codern que comença fol. 13 y ha los fòlios de l'original[...], e com aquestos sian també en los coderns o còpia del fol[...], per ço, cuidado de no copiar una mateixa cosa[...]*».

F. 126: Hi ha addicions al text de la pàgina anterior —al recto— i al de la pàgina posterior —al verso. El text copiat al verso està escrit a tres columnes, i respecta els versos d'Arnaut de Maruelh. També hi ha addicions al text de la pàgina 127 r. al marge d'aquesta mateix pàgina.

- [14] F. 128 i 129: Formen un bifoli com els que s'han descrit abans, potser de proporcions una mica menors, i contenen addicions als textos copiats a la pàgina anterior —al recto del primer full— i a la pàgina posterior —al verso del segon. Les cares internes del bifoli són en blanc.

F. 131: Conté afegits que corresponen al text de la plana anterior —al recto— i al de la plana següent —al verso. S'utilitzen els signes de referència habituals.

F. 133: Igual que el full descrit anteriorment. Aquest paper, però,

té un tall d'uns 50 mm a la part inferior, que no arriba a la zona escrita. En surt un tros, en blanc, a l'altra banda del plec, entre els fulls 124 i 125, sense foliar.

F. 135 i 136: Són dos papers enganxats l'un sobre l'altre pel taló, i formen un fals bifoli que també s'ha relligat al volum; el segon full és de paper més gruixut. Contenen addicions al text de les pàgines anterior i posterior, i les cares internes són en blanc.

[15] F. 138: Conté dos breus afegits, un al recto i l'altre al verso, que cal remetre igualment al text de les pàgines adjacents, sobre Folquet de Marselha.

F. 140: Hi trobem addicions als textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso, tots de Folquet de Marselha.

F. 142 r.: Escrit només al recto, conté també fragments trobadorescos, que cal afegir al text de la pàgina precedent, tal com indiquen els signes de referència.

F. 143: En blanc; és d'un paper més prim que els altres.

F. 144 v.: Escrit només al verso, conté fragments que cal afegir al text de la pàgina següent, tal com indiquen els signes de referència habituals.

F. 146: Conté addicions al text provençal de les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso. Els fragments del recto es refereixen a Raimon de Miraval, i els del verso, a Pons de Capduelh.

[16] F. 148: Igual que el full descrit anteriorment. Els fragments corresponen, en aquest cas, a poesies de Pons de Capduelh i de Raimbaut de Vaqueiras. Tant a la pàgina precedent com a la següent hi ha també afegits al marge.

F. 150: Conté addicions, al recto, que cal remetre al text de la pàgina anterior.

F. 152 i 153: Formen un quadern en quart —es tracta, de fet, d'un foli doblat—, i contenen també fragments que completen els textos copiats a les pàgines precedent —al recto del primer full— i següent —al verso del segon.

F. 155: Conté addicions al text de les pàgines anterior —al recto— i posterior —al verso—, com indiquen els senyals de referència. Tots ells corresponen a versos de Peire Raimon de Tolosa.

F. 157: Com el full descrit anteriorment, però els textos corresponen a poemes de Rigaut de Berbezilh, Gui d'Ussel i Lanfranc Cigala.

[17] F. 159 i 160: Formen un bifoli en quart, de paper més prim que el dels altres quaderns. Contenen afegits només en les cares internes del bifoli, que cal remetre, tots, al text de la pàgina següent, com es desprèn dels senyals de referència.

F. 162, 163 i 164: El primer d'aquests fulls conté una llarga addició que cal remetre al primer senyal que trobem a la pàgina anterior, a la línia 6 —són gairebé dos poemes sencers de Lanfranc Cigala. Aquesta addició, però, per força ha de ser posterior a les altres tres de la mateixa pàgina, que trobem al recto del full següent (f. 163), el qual, amb el 164, forma un bifoli en quart, de paper més prim. Al verso del segon full del bifoli hi ha les addicions al text de la pàgina següent (f. 165 r.), i les cares internes del bifoli són en blanc.

- [18] F. 166: Conté addicions que complementen els textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i següent —al verso—, tal com indiquen els signes de referència. Tant en una pàgina com en l'altra trobem també altres addicions al marge.

F. 168: Igual que el full descrit abans.

F. 170: Conté addicions als textos copiats a les pàgines 169 v. —al recto— i 171 r. —al verso. Després d'aquest full trobem un tros de paper solt, que no compta en la foliació, amb una anotació del copista en italià, extreta d'un volum enciclopèdic, que fa referència a algunes qüestions geogràfiques del país occità. Al darrere d'aquesta anotació, que és feta sobre un full aprofitat, es poden llegir una mena d'apunts de lectura, ratllats, que semblen referir-se a alguna obra de caràcter filosòfic.

F. 172 i 173: Formen un bifoli en quart, i contenen afegits que cal incorporar al text de les pàgines anterior —al recto del primer full— i següent —al verso del segon—, com indiquen els senyals de referència habituals.

- [19] F. 175: Conté també textos afegits al de les pàgines precedent —al recto— i següent —al verso.

F. 177: El mateix que el full descrit anteriorment. Es tracta de textos de Peire Guilhem i de Ricas Novas.

F. 179: El mateix que el full descrit anteriorment. En aquest cas, els textos són de Daude de Pradas.

F. 181 i 182: No formen bifoli. Contenen textos de Cadenet que cal remetre als que d'aquest mateix trobador són copiats a les pàgines antecedent —al recto del primer full— i següent —al verso del segon.

F. 184: Conté afegits als textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i següent —al verso. Tant a la pàgina anterior com a la següent trobem també addicions al marge; en algun cas, les addicions d'aquest full cal remetre-les a les addicions al marge.

- [20] F. 186: Conté afegits als textos de Jaufré Rudel i de Sordel copiats a les pàgines anterior —al recto— i següent —al verso—, respectivament.

F. 188: Afegit posteriorment al full que segueix, conté una anotació d'Antoni de Bastero que fa referència al *De vulgari eloquentia* de Dante i també a una qüestió textual sobre un vers d'Aimeric de Belvezer, per a la qual cita Crescimbeni. A la part inferior del verso d'aquest full, més estret que els altres, hi ha una altra anotació, ratllada, que no ve al cas —el full és aprofitat.

F. 189: Inclou les addicions al text de les pàgines 187 v. —al recto— i 190 r. —al verso.

F. 192: Conté les addicions que completen els textos de n'Uc de Sant Circ copiats a les pàgines antecedent —al recto— i següent —al verso.

F. 194: Escrit només al verso, conté afegits als textos de Guilhem de la Tor copiats a la pàgina que el segueix.

[21] F. 196: Conté addicions que cal incorporar als textos copiats a la pàgina anterior.

F. 200: Conté al recto la còpia d'un poema que comença «*Fizel mauria trop mielz que no solia. Queu lam tot iornz sempre mais hoi que er [...]*», però no hi ha cap indicació que s'hagi d'incorporar enlloc del text de la pàgina precedent, com tampoc no sembla que el text d'aquella pàgina ho pugui permetre.

F. 201: És escrit només al verso, i de mida diferent que l'anterior. Inclou les addicions que cal incorporar als textos copiats a la pàgina que segueix.

F. 203: Conté, al verso, fragments del Monje de Montaudon que cal incorporar als textos d'aquest poeta copiats a la pàgina següent.

F. 205: Conté igualment addicions que cal remetre als textos copiats a les pàgines anterior —al recto— i següent —al verso.

F. 208: El mateix que el full descrit anteriorment.

F. 210: El mateix que el full descrit anteriorment.

[22] F. 212 i 213: No formen bifoli, i estan relligats a diferent alçada en el quadern. Contenen afegits que cal incorporar als textos de la comtessa de Dia i de Peire Bremon copiats a les pàgines antecedent —al recto del primer full— i següent —al verso del segon.

F. 215: Conté afegits al recto que cal remetre als textos copiats a la pàgina anterior, com indiquen els senyals de referència.

F. 217 i 218: Formen un bifoli d'una mida quasi igual a la dels quaderns en foli originals. Contenen addicions que cal incorporar als textos copiats a les pàgines anterior —al primer full— i següent —el verso del segon full. Tant en l'una com en l'altra hi trobem també afegits al marge. Els textos són de trobadors diversos.

F. 220: Conté addicions als textos copiats a les pàgines antecedent —al recto— i següent —al verso.

F. 222: Conté afegits, només al recto, que cal remetre als textos de la pàgina anterior, de Raimbaut de Bèl-lòc, Arnaut de Tintinhac i Giraut de Salanhac.

F. 224 i 229: En blanc.

[23] CONTINGUTS DEL VOLUM

Del f. 1 al 18 trobem una llista, per ordre alfabètic, de totes les poesies recollides en el volum. Se citen per la lletra amb què comença el primer vers, i s'indica, a l'esquerra de la columna que formen, l'autor, i a la dreta la pàgina, segons aquella paginació original que hem ressenyat. Hi ha 861 poesies referides en total —no 600, com suposa el catalogador de la Biblioteca—; aquest és, per tant, el recull més important dels còdexs trobadorescos vaticans de poesies de trobadors que Bastero efectuà —vegeu la descripció dels quatre volums del ms. 3-II-12 de l'Acadèmia, i del ms. 1600 de la Biblioteca de Catalunya.

- [24] Després de dos fulls en blanc, en els folis 21-24 trobem una còpia d'alguns textos trobadorescos d'autors catalans —*lo reis d'Aragon*, Berenguer de Palou, Guillem de Berguedà— o bé que fan referència a Barcelona —Giraut del Luc— o a la poesia de Muntaner —Peire Cardenal. No s'indica la procedència dels textos copiats, per bé que a l'inici d'aquestes còpies Bastero anota: «*[En] las cubiertas de part de dintre, de caràcter modern: Poesie di cento venti poeti provenzali tocco nelle margini di mano del Petrarcha et del Bembo, in pergamino, in foglio*». Deu tractar-se per tant d'una primera antologia del mateix manuscrit que s'extracta en els folis que segueixen, com apunta el catalogador de la biblioteca, ja que el còdex 3204 és el conegut actualment com a *manuscrit K*, que té anotacions marginals de Bembo i de Petrarca; en aquesta primera tria Bastero devia copiar allò que li va semblar segurament més interessant, per l'evident connexió amb el territori català.

- [25] A partir del foli 25 trobem la descripció del còdex vaticà número 3204 —actualment a la Bibliothèque National de París—, que serà transcrit parcialment en els fulls posteriors. En aquesta introducció, a més de la breu descripció física del còdex de referència, trobem algunes interessantíssimes observacions sobre diverses qüestions textuais o de contingut que fan referència a diversos indrets del còdex transcrit, i ens assabenten de la gran rigorositat del treball filològic d'Antoni de Bastero, així com de la notable tasca crítica respecte als coneixements

dels provençalistes de l'època —repetidament s'anoten els errors de Crescimbeni pel que fa a les dades biogràfiques dels autors transcrits, i ho contrasta amb el que raporta el còdex vaticà.

Després del full 28, que és en blanc, encara hi ha dos folis més amb anotacions de Bastero «*per l'última revista del còdice 3204*», del mateix tipus que les anteriors.

- [26] Al foli 31 comença pròpiament el que és transcripció del còdex, amb les rúbriques i l'índex de cançons, ordenades per autors; encara trobem, als fulls 35 v. i 36 r. algunes anotacions més de Bastero, en català, relatives al mateix còdex. A la pàgina 38 r. comença el text provençal, que arriba fins al final del manuscrit. L'estructura del text és força regular: després d'una breu notícia biogràfica es posen, numerats, els poemes corresponents a aquell autor. El que resulta més complex és el procés de còpia; segurament Bastero va fer diverses revisions d'aquesta transcripció —d'aquí la incorporació de les nombroses addicions— i va registrar les variants que oferien les versions dels mateixos poemes contingudes en altres còdexs —sovint trobem aquestes variants sobreescrites al text copiat, i justament una nota al marge del foli 225 adverteix: «*Los mots sobreposats són los de la lectura del còdex 3206*».

Desconec les raons per les quals el catalogador de la Biblioteca diu que el volum conté poesies copiades dels còdexs 3204 i 3205, perquè aquest segon còdex no és indicat enlloc.

Manuscrits 243 a 257

- [1] ASPECTE EXTERIOR DELS MANUSCRITS

Són quinze volums en foli de gruixos diversos, com ja he avançat en fer la descripció general dels manuscrits. També varia l'estat de conservació de l'enquadrernació i el rellogat de cada un. L'enquadrernació és en tots els volums molt senzilla i les cobertes, de cartró, no excedeixen la mida dels quaderns interiors; en la majoria dels casos s'ha folrat el lloc i part de les cobertes amb una franja de paper. Els fulls estan generalment rebregats de les vores, i cargolats o aixafats als angles exteriors.

- [2] *Ms. 243*: Només conserva la tapa del darrere, solta. El rellogat està en molt mal estat, i queden solts també el primer full —del qual només hi ha un tros—, l'últim full i el quadern de deu fulls que el precedeix.

Al recto del primer full hi ha anotat, amb lletra de Bastero, l'abast alfabètic dels termes continguts en aquest volum: «*Av. B. Capo*». A la mateixa pàgina ha estat anotada amb llapis vermell una signatura antiga: «20-5-18», i al verso d'aquest full, en una etiqueta enganxada, s'esmenta el número de manuscrit actual. Aquest volum fa poc més de 10 mm de gruix.

Ms. 244: Sense tapes, però el relligat encara manté tot el volum en un bloc. A l'extrem superior dret del recto del primer full hi ha anotada, amb llapis vermell, la signatura antiga: «20-5-19», i a sota, amb llapis, s'indica la signatura actual: «*Ms. 244*». Aquest volum té un gruix similar a l'anterior.

- [3] *Ms. 245:* Conserva les tapes de cartró, folrades amb paper al llom, però en molt mal estat —molt corcades i unides només per l'extrem superior del llom— i separades de la resta del volum. A l'angle inferior esquerre de la coberta inicial s'indica, amb lletra de Bastero, l'abast alfabètic del volum: «*Dos. E. F*». A l'extrem superior d'aquesta mateixa tapa hi ha la indicació, amb llapis vermell, de la signatura antiga de la Biblioteca —«20-5-20»—, que es repeteix al recto del primer full del manuscrit. El volum fa uns 15 mm de gruix.

Ms. 246: L'enquadernació està en força bon estat, perquè el volum és molt més prim que els anteriors —uns 2 mm. Les tapes són de cartró grisenc, amb folre de paper al llom. A l'extrem inferior esquerre de la cartolina inicial s'indica la lletra que conté aquest volum, que és indicada també a l'extrem superior del llom, i a l'extrem superior dret de la tapa hi ha anotada, amb llapis vermell, la signatura antiga de la Biblioteca: «20-5-21» —que es repeteix al recto del primer full, en blanc. El número actual de manuscrit s'indica en una petita etiqueta enganxada al verso de la coberta inicial.

- [4] *Ms. 247:* L'enquadernació també es conserva força bé, tot i que les tapes es desenganxen per la part inferior del llom. A l'extrem superior del llom, folrat de paper com en els casos anteriors, s'indica, en majúscula, la lletra que conté el volum, que és repetida a l'angle inferior esquerre de la tapa inicial. En aquesta mateixa tapa trobem, a dalt, la indicació de la signatura antiga —«20-5-22»— amb llapis vermell; aquesta indicació es repeteix al recto del primer full del volum. El número de manuscrit s'indica, com en els casos anteriors, amb una etiqueta enganxada al verso de la tapa inicial. El volum fa uns 13 mm de

gruix, i sobre el tall inferior del volum es pot llegir també, com en tots els altres de la segona redacció —llevat del 246, que és masa prim i no ho permet—, encara que molt borrosa, la mateixa lletra *F*, indicativa del contingut del volum —això mateix ho he observat en la descripció dels altres volums de la sèrie, de l'Acadèmia de Bones Lletres.

- [5] *Ms. 248:* L'enquadrernació es conserva en bon estat, i a la part inferior del llom s'hi ha escrit modernament la signatura del manuscrit —que també consta, com en els casos anteriors, en l'etiqueta enganxada al verso de la tapa— i les sigles de la biblioteca. El volum fa només 2 mm de gruix. A l'angle inferior esquerre de la tapa inicial s'indiquen les lletres *G* i *H* com a identificatives del volum, però aquest comprèn també l'inici de la letra *I*. A l'angle superior dret s'indica, amb llapis vermell, la signatura antiga de la Biblioteca —«20-5-23»—, que és repetida al recto del primer full del volum.

Ms. 249: L'enquadrernació es conserva força bé, i té les mateixes característiques que en els volums precedents. A la part inferior del llom s'hi ha anotat modernament la signatura del manuscrit i les sigles de la biblioteca, i a l'extrem superior es llegeix la lletra de referència *I*, que trobem també a l'angle inferior esquerre de la portada —on alguna mà posterior va afegir «-j»—, i escrita transversalment sobre el tall inferior del volum —molt borrosa. A la part superior de la tapa inicial hi ha la signatura antiga «20-5-24», en llapis vermell, que es repeteix al recto del primer full, en blanc. El número de manuscrit també s'indica en l'etiqueta enganxada al verso de la tapa inicial. El volum fa poc més de 10 mm de gruix.

- [6] *Ms. 250:* L'enquadrernació està en bon estat, i és idèntica a la dels volums anteriors. A la part inferior del llom s'hi ha escrit modernament la signatura del manuscrit, que consta també en l'etiqueta enganxada al verso de la coberta, i les sigles de la biblioteca. A l'extrem inferior esquerre de la portada s'indica la lletra de referència —la mateixa que el volum anterior, que n'és la segona redacció—, i a la part superior, amb llapis vermell, es llegeix la signatura antiga: «20-5-25»; aquesta signatura es repeteix al recto del primer full escrit. El volum fa uns 8 mm de gruix.

Ms. 251: L'enquadrernació també està força bé, però bastant rosegada per la part inferior del llom. En aquest cas, les lletres de referència *P* i *Q* han estat escrites només al llom, i a la portada sols trobem, a

dalt, la signatura antiga, en vermell —«20-5-26»—, que es repeteix al recto del primer full, en blanc. En número de manuscrit s'indica a l'etiqueta enganxada a l'interior de la coberta. El volum fa uns 20 mm de gruix.

- [7] *Ms. 252:* L'enquadrernació està molt feta malbé i el volum ha quedat partit en tres blocs. La tapa de cartró posterior està solta. A l'angle inferior esquerre de la coberta inicial s'indica la lletra de referència *P* —i una mà posterior, en llapis hi ha afegit «Q»; a la part superior de la mateixa coberta, en llapis vermell, hi ha anotada la signatura antiga, «20-5-27», que es repeteix al recto del primer full, en blanc. El número de manuscrit és indicat en l'etiqueta enganxada al verso de la portada. El volum sencer fa uns 20 mm de gruix, i sobre el tall inferior es veu, borrosa, la lletra *P*, indicativa del volum.

Ms. 253: L'enquadrernació és idèntica a la dels volums anteriors; al llom s'indica, a la part superior, la lletra de referència —que és repetida a l'angle inferior esquerre de la coberta i, transversalment, a la base del volum— i, a la part inferior, escrita modernament, la indicació «*MS. 253 / B.U.B.*» A la part superior de la coberta s'ha anotat, amb llapis vermell, la signatura antiga «20-5-28», i també s'ha fet el mateix al recto del primer full. El número de manuscrit s'indica també, al verso de la coberta, en una petita etiqueta enganxada. El volum fa poc més de 10 mm de gruix.

- [8] *Ms. 254:* L'enquadrernació, igual que la dels volums anteriors, es conserva força bé, llevat de la part superior del llom, que està una mica estripada. A l'angle inferior esquerre de la coberta s'indica la lletra de referència —la mateixa que el volum anterior, que és la segona redacció d'aquest—, i a l'extrem oposat, amb llapis vermell, la signatura antiga «20-5-29» —que es repeteix al recto del primer full del manuscrit. La signatura actual és escrita a la part de baix del llom —amb les sigles de la biblioteca— i a l'etiqueta enganxada a l'angle superior esquerre del verso de la coberta. El volum fa 15 mm de gruix.

Ms. 255: L'enquadrernació està en força mal estat, però encara garanteix la unitat del volum. Les tapes, que han estat reforçades amb paper encolat, estan molt rosegades, i falta un tros de la coberta que obre el manuscrit. Al llom només s'hi indica, a la part superior, la lletra *S*, com a referència del contingut del volum, i la signatura actual del manuscrit la trobem només a l'etiqueta enganxada al verso de la coberta.

Sobre la tapa només s'indica, amb llapis vermell, la signatura antiga «20-5-30» —repetida al recto del primer full, en blanc—, però hi ha una altra anotació que sembla de la mateixa època del manuscrit, de la qual desconeixem el significat: «7. 31.» El volum fa 20 mm de gruix.

- [9] *Ms. 256:* L'enquadrernació, similar a la dels volums anteriors, està bastant feta malbé, però el relligat encara uneix tot el volum. El llom està tot estripat menys a la part central, on trobem una signatura antiga de la biblioteca —«X / 7 / 31»— construïda amb tres paperets impresos i enganxats respectivament en aquest lloc; a la part superior del llom es degué indicar la lletra S, que identifica el volum, però ara pràcticament no es llegeix, perquè el folre de paper està tot estripat, com he dit. Al davant de la coberta, que està esquinçada per la part inferior dreta, només s'indica, amb llapis vermell, la signatura antiga «20-5-31», que és repetida al recto del primer full, en blanc, del manuscrit. La signatura actual la trobem a l'etiqueta enganxada al verso de la coberta inicial. El volum fa 25 mm de gruix, i sobre el tall inferior hi ha escrita també, transversalment i agafant bona part dels fulls del manuscrit, la lletra S.

- [10] *Ms. 257:* L'enquadrernació està molt deteriorada; les tapes queden soltes, igual que una gran quantitat de fulls que s'agrupen al darrere del manuscrit, la majoria dels quals no tenen res a veure amb la *Crusca*, i alguns són posteriors a l'època de Bastero —és el cas de les dues cartes, a un agustí de Ciutadella i als caputxins de Barcelona, que esmenta el catalogador de la Biblioteca i que no tenen cap mena de relació amb Antoni de Bastero. La tapa inicial està estripada per diversos llocs a la part inferior, per la qual cosa presenta una forma irregular; a la part superior hi ha la signatura antiga, en vermell, «20-5-32», la qual no es repeteix al primer full del manuscrit, com és habitual en els altres volums. La signatura actual és escrita en l'etiqueta enganxada a l'angle superior esquerre del verso de la coberta inicial. El quadern que constitueix pròpiament el volum manuscrit fa uns 5 mm de gruix, i si li afegim els papers del darrere i les tapes, el volum arriba a quasi 10 mm de gruix.

- [11] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Aquests quinze volums estan constituïts bàsicament per quaderns en foli de mida holandesa —uns 270 × 200 mm—, els quals tenen nombrosos papers i fins i tot alguns quaderns solts entremig, seguint la disposició característica de molts manuscrits de Bastero. En concret, cada

volum relliga el número de quaderns següents —alguns dels quals han estat numerats, vora el plec, a la part inferior:

Ms. 243: 2 quaderns relligats, de 24 i 6 fulls, respectivament.

Ms. 244: 1 quadern, de 24 fulls.

Ms. 245: 1 quadern, de 36 fulls.

Ms. 246: 1 quadern, de 12 fulls.

Ms. 247: 9 quaderns, de 4, 8, 8, 8, 8, 8, 10, 10 i 10 fulls, respectivament.

Ms. 248: 2 quaderns, de 28 fulls cadascun —més alguns papers també relligats entremig del primer quadern.

Ms. 249: 8 quaderns, de 4, 8, 10, 10, 10, 10, 10 i 10 fulls, respectivament.

Ms. 250: 1 quadern de 30 fulls.

Ms. 251: 4 quaderns de 4, 28, 32 i 14 fulls —el darrer ha quedat deslligat de la resta.

Ms. 252: 11 quaderns, de 4, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 6 i 8 fulls, respectivament.

Ms. 253: 9 quaderns, de 4, 10, 8, 10, 10, 10, 10, 10 i 6 fulls.

Ms. 254: 7 quaderns, de 12, 14, 12, 12, 10, 12 i 10 fulls.

Ms. 255: 11 quaderns, de 4, 6, 8, 4, 8, 4, 8, 12, 6, 16 i 12 fulls.

Ms. 256: 14 quaderns, de 4, 10, 10, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 10, 10 i 10 fulls —més un bifoli menor relligat dins el 12è quadern.

Ms. 257: 1 quadern, de 18 fulls.

- [12] Cap dels volums no ha estat foliat, ni hi ha cap numeració que inclogui ni els fulls dels quaderns en foli, ni els múltiples fulls solts —alguns, papers aprofitats—, que contenen addicions al text o anotacions de l'autor destinades a corregir o ampliar alguns conceptes; molts són fitxes de paraules que cal incorporar al diccionari. Cal notar, tanmateix, que els papers solts són molt més abundants en els volums de la primera redacció, o d'esborrany, que no pas en els de la segona o definitiva redacció, que apareixen molt més nets, amb la inicial de cada paraula estudiada en majúscula i amb una separació molt ben marcada entre cada una de les entrades de diccionari —sobre la qüestió de les diverses redaccions, vegeu el paràgraf [13] i seg., i també la introducció general a aquest catàleg. Hi ha alguns fulls en blanc entremig dels volums.

Trobem una segona mà a l'últim quadern del ms. 251 —lletra Q—, a tot el 254, i al principi del 255, però aquesta lletra apareix barrejada amb la de Bastero, que continua alguns paràgrafs, hi fa correccions, etc. En alguns llocs, simplement s'alternen les dues mans; es tracta, per

tant, de la lletra d'algun estret col·laborador de Bastero —pot ser un col·laborador romà. Aquesta lletra és molt més grossa, adornada i elegant que la d'Antoni de Bastero, i té un sentit inclinat.

[13] CONTINGUTS DELS VOLUMS

Hi trobem el testimoni de dues redaccions successives de la *Crusca*, tal com ja he explicat en descriure l'altre grup de volums, similars a aquests, de l'Acadèmia de Bones Lletres. La primera redacció, més provisional, és bàsicament una acumulació de dades i testimonis, un esborrany del diccionari, i la segona és una redacció ja gairebé definitiva, que selecciona i sintetitza força la versió anterior. En la que he anomenat *primera redacció*, els volums no segueixen una estricta correspondència amb les lletres del diccionari, cosa que sí que passa amb els de la segona redacció —cada volum equival a una lletra. Algunes vegades les lletres del diccionari s'inicien amb la definició i la descripció del so de la mateixa lletra, i d'altres vegades, no.

- [14] Pel que fa als quinze volums d'aquest fons, nou corresponen a la primera redacció o esborrany del diccionari, i els altres sis pertanyen a la versió definitiva, enllestida gairebé per anar a la impremta. Els continguts de cada un són els següents:

1a redacció:

Ms. 243: *Anvezzare - Capo*
 Ms. 244: *Capo - Costo*
 Ms. 245: *Dosso - Futa*
 Ms. 248: *G - Imboccatura*
 Ms. 250: *Imborgare - Izza*
 Ms. 251: *Otriare - Quitare*
 Ms. 254: *R - Rustichezza*
 Ms. 255: *S - Suppa*
 Ms. 257: *Taballo - Tutt'huomo*

2a redacció:

Ms. 246: *E*
 Ms. 247: *F*
 Ms. 249: *I*
 Ms. 252: *P i Q*
 Ms. 253: *R*
 Ms. 256: *S*

- [15] La major part dels papers solts que hi ha entremig del volum són addicions de paraules o amplificacions del text redactat en els quaderns en foli, però també n'hi ha que no hi tenen res a veure, i possiblement es tracta de fulls extraviats d'altres manuscrits. Esmento seguidament alguns detalls especialment interessants del contingut de tots aquests papers disposats a l'interior dels manuscrits:

a) S'utilitzen en diferents llocs poesies de Vicent Garcia i Francesc Fontanella o de Lope de Vega, o Garcilaso —a banda de les poesies de trobadors tan *atípics* com Jaume Roig, Ausiàs Marc, etc.— per exemplificar determinades formes estròfiques —a les entrades de *Copla*, *Cançó*, etc. Per un paper solt, al ms. 256, en què Bastero cita, com a exemple d'estrabot, el final d'un sonet de Garcia, sabem que ell posseïa una còpia manuscrita de les poesies del rector de Vallfogona: «*Garzia, nella coda del sonetto «Per cert Flora garrida, que jo t'am», manoscritto di don Antonio Bastero*»

- [16] b) A la primera cara d'un full solt —un bifoli en quart— al ms. 249, trobem un recull de refranys catalans, anotats pel filòleg no sabem amb quina finalitat. A l'encapçalament hi llegim una cita de Lope de Vega que justifica l'interès per la paremiologia: «—*Madre, donde aprendiste tantos refranes? —Hijo, esto son todos los libros del mundo en quinta essencia, compúsoles el uso, y confírmalos la experiencia*» —vegeu, relacionat amb això, el que he explicat del ms. 3-III-4 de l'Acadèmia, i també l'apartat 2.5 d'aquest catàleg.

c) Pel mig del ms. 252 hi ha, solt, una mena de quadernet de forma allargada, format per vuit folis doblegats pel mig sobre la base més estreta i cosits d'aquesta manera. Conté una mena de recull bibliogràfic molt complet —amb autor, títol, lloc i any d'edició, generalment—, sobre aspectes d'història, bàsicament, i també d'història lingüística —etimologia, etc. Les referències estan ordenades segons els llocs a què alludeixen, i alguns fulls són en blanc. No hi ha cap mena d'encapçalament ni cap índex que indiqui en quin moment o amb quina finalitat Bastero va construir aquell recull de bibliografia, però és interessant d'esmentar-lo per entendre la rigurositat del treball que es proposava i la riquesa de materials amb què comptava o de què volia disposar —hi ha inventariats també textos sobre Portugal o sobre la llengua dels jueus, fet que dóna idea de l'amplitud dels seus interessos científics.

- [17] d) A l'entrada de la paraula *Sestina* —ms. 256—, després de definir aquest tipus de composició i de citar la referència que en fan Bembo i Crescimbeni, Bastero afegeix el següent: «*Ecco la sestina che fece il nostro Arnaldo Daniello la quale ho trascritta colla medesima ortografia che si legge nel codice vaticano 3204, carta 51, e l'ho tradotta in toscano nella seguente guisa*», i a continuació, en un foli solt i en columnes paral·leles, trobem la transcripció de la sextina i la curiosa traducció d'Antoni de Bastero que, tot i voler ser molt literal, constitueix

una de les poquíssimes mostres que conservem de la seva habilitat literària. He copiat la versió italiana de Bastero:

*Lo fermo volere che nel cor m'intra
Non me lo può mica scoscendere becco, né unghia
Di lusinghier, che perde per dir male sua anima;
E puoi non l'oso battere con ramo, né con verga,
Almeno a fraude là dove non averò zio
Goderò gioioso dentro verziere, o dentro camera.*

- [18] *Quando mi sovviene della camera
Ove a mio danno so che nessuno intra,
Amici son tutti più che fratello, e zio,
Non ho membro che non mi tremi, né unghia,
Siccome fa l'infante dinanzi la verga,
Tal paura ho, che sia vicino di sua alma.*

*Del corpo le fosse, non dell'alma
Che mi consentisse celato dentro sua camera,
Che più me navera'l cor che colpo di verga
Perché'l suo servo là ove ella è non intra;
Di lei sarò così com'carne ed unghia,
E non temerò gastigo d'amico, né di zio*

- [19] *Anco la sorella di mio zio
Non amai più né tanto per quest'alma
Ch'ho sì vicino com'è il dito, dell'unghia;
Se a lei piacesse vorrei esser dentro sua camera;
Da me può far l'amor, che dentro nel cor m'intra,
Meglio a suo piacer, ch'uom forte, da fievol verga.*

*Dappoiché fiori la secca verga
E di don Adamo furono i nipoti e zii,
Tanto fino amore come quello che nel cor m'intra
Non penso che fosse mai in corpo, né così in alma.
Ovunque io stia fuori in piazza, o in camera,
Mio cor non si parte da lei tanto quanto tien l'unghia.*

- [20] *Così s'imprenta, e s'innunghia (si ficca nell'unghia)
Mio cor in lei, come la scorza in la verga,
Ch'ella mi è di gioi torre, e palazzo, e camera
E non amo tanto parente, fratello né zio,
Che in Paradiso n'averà doppia gioja mia alma,
Se già null'uom per ben amar là intra.*

*Arnaldo tramette il suo cantare di zio, e di unghia,
A grado di lei, ch'è di sua verga l'arma,
Suo desirato (desiderato), che con prezzo dentro in camera intra.*

- [21] e) Hi ha alguns papers, al final del ms. 257, amb apunts clarament relacionats amb la *Història de la llengua catalana*. Un altre dels papers solts d'aquest mateix ms. 257, amb una llista de paraules catalanes de suposada derivació italiana, escrit de la mà de Bastero, aprofita l'embolcall d'una carta de 1737, fet que demostra que fins a la seva mort Bastero va estar treballant en la *Crusca Provenzale* —n'hi ha d'altres testimonis entre els diversos papers solts d'aquests manuscrits.

Manuscrit 962 (3)

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

És un volumet enquadernat de forma molt senzilla, en pergamí, i amb les tapes bastant fetes malbé, de la part de dalt. S'hi veuen les restes d'uns fermalls de pell a la part inferior de les cobertes, i n'hi degué haver també a la part superior. El volum fa 285 × 210 mm, però en sobresurten alguns dels fulls solts que hi ha al darrere de tot, que en realitat no tenen res a veure amb aquest manuscrit.

Al llom es pot llegir, encara que de manera incompleta, una inscripció que resumeix el contingut del volum: «*[Grammatica] provenz[ale] — Voci e maniere provenza[li]*» —la primera paraula és il·legible perquè falta tot un fragment de pergamí del llom, i el final de la darrera paraula ha estat tapat amb un tros de paper blanc, enganxat al llom com a reforç. A la part superior de la coberta inicial s'hi ha escrit, amb llapis vermell, la indicació «C. 3», i a la tapa del darrere hi ha una inscripció en tinta que correspon segurament a una signatura antiga: «X.4.7. / 1. 38». El volum fa uns 8 mm de gruix.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Les cobertes de pergamí, folrades per dins amb el primer full d'un bifoli incorporat a l'enquadernació com a full de guarda, inclouen en realitat un volum ja prèviament enquadernat amb un paper decorat, amb aigües de color vermellós per les cares externes. Aquest volum, d'altra banda, relliga en realitat dos quaderns dife-

rents, tal com anuncia l'índex escrit de la mà de Bastero al recto del primer full —de la guarda abans esmentada. El primer d'aquests quaderns — 175×230 mm— té deu fulls, i és de mida inferior al quadern que el segueix, de vint fulls, que té les mateixes mides de l'enquadrernació. La lletra d'aquests quaderns és d'Anton Maria Salvini, segons consta a l'índex inclòs al recto del primer full.

- [3] Al final del volum, després del full de paper que continua en la guarda, amb la mateixa disposició que al principi, trobem alguns fulls solts que hi han estat col·locats posteriorment, perquè no surten a l'índex. Entre aquests, hi ha un petita llibreta de tres fulls de la mateixa mida de l'enquadrernació, que segons el catalogador de la biblioteca conté un inventari de llibres humanístics italians, i quatre folis més grans —dos formen bifoli—, d'uns 310×210 mm, que juntament amb un embolcall de carta aprofitat pertanyen al manuscrit de la *Història de la llengua catalana*, i deuen haver estat traspaperats. Aquests fulls, bastant rebregats, són escrits amb una lletra molt borrosa i petita, i presenten moltes esmenes i trossos ratllats. La lletra, però, és de Bastero, i són redactats en italià —pertanyen a la versió italiana d'aquesta obra, que he esmentat més amunt.

El volum no té cap mena de foliació.

[4] CONTINGUTS DEL VOLUM

Al primer full del tercer quadern, com he dit, hi ha una mena d'índex del volum, escrit per Bastero. És com segueix:

«1. Un quadernet de deu fulls en quart intitolat: Vocaboli e maniere provenzali, dell'abatte Anton Maria Salvini da Firenze. Quant jo me trovava en dita ciutat de Florència me féu favor dit senyor Salvini de donar-me dit codernet, escrit de la pròpia mà y lletra; y encara me n'auria donadas més fulls si jo me agués detingut més temps en aquella ciutat, puix quant aguí vistos los còdices manuscrits de rimas provenzals de la llibreria de Sant Llorens, y fet que ne aguí lo espòlio, me'n retorní a Roma, sens esperar que dit senyor abatte me'n donés més, com ell ho aguera fet, puix quant me'n despedí m'o informà —però jo portava pressa per retornar-me'n, etc.

- [5] 2. La gramàtica de la llengua provenzal treta de un manuscrit de l'arxiu de la obra de la iglésia catredal de Santa Maria de la Flor, de la sobre mencionada ciutat de Florència, ab lo títol: Incipit Donatus provincialis, da un manoscritto dell'opera di Santa Maria del Fiore. És copiada

fidelment y correcta, de mà y lletra del sobre referit abatte Salvini, lo qual la embià a Roma a l'arxipestre Crescimbeni, y aquest me la comunicà, per a que la considerés e hi fes las observacions que me aparegués, meditant ell de donarla a la estampa. Y en aquest intermedí haguí jo de partir de Roma, y me la emportí, pensant de retornar-hi.»

Ja he remarcat en un altre lloc la importància de les dades autobiogràfiques que ens aporta aquest índex (Feliu, 1998a, p. 269-270). Pel que fa als continguts, queda clar que en aquest volum hi trobem rel·ligades, d'una banda, les anotacions lingüístiques de Salvini —al quadern menor—, i de l'altra, la còpia del *Donatz proensals* —del qual Bastero va fer també una altra còpia, conservada al ms. 1600 de la Biblioteca de Catalunya— del mateix autor.

- [6] Fora del rel·ligat, però, hi ha els fulls solts, col·locats al darrere del volum. Ja he esmentat el quadernet que conté l'inventari bibliogràfic, ordenat per matèries i sense cap indicació de procedència o utilitat; la lletra és la de Bastero. El més interessant són els altres fulls que, com ja he indicat, formen part del manuscrit de la *Història de la llengua catalana*, ja que ens transmeten una bona part de la versió italiana d'aquesta obra, que no sabem exactament quina finalitat havia de tenir (sobre això, vegeu Feliu, 1997, p. 48). Entremig del ms. 1173 de la Biblioteca de Catalunya trobem més fragments d'aquesta versió italiana.

Un d'aquests fulls aprofita el paper d'un carta adreçada a Bastero al 21 d'agost de 1737, just un mes abans de la seva mort, la qual cosa confirma de manera definitiva que la mort el va sorprendre treballant en aquesta obra.

Manuscrit 962 (4)

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El quadern número quatre d'aquest manuscrit és un volum trasparat dels de la sèrie de ms. 243-257, que contenen la *Crusca provenzale* —en concret, un dels volums de la segona redacció (vegeu més amunt). Exteriorment, doncs, és igual que aquells: enquadrat amb tapes senzilles de cartró grisenc, folrades de paper sobre el llom, de la mateixa mida dels fulls holandesos dels quaderns interiors —270 × 200 mm. A la part superior del llom s'indica la lletra N, que és la que correspon a les paraules d'aquest volum i que trobem repetida a l'angle inferior

esquerre de la coberta inicial, tal com és habitual en els volums descrits anteriorment. A la part superior de la mateixa coberta, hi ha la indicació, amb llapis vermell, de la referència «C. 4», i a sota, amb llapis, s'hi ha afegit posteriorment: «*Del Ms. n° 962*». El volum fa poc més de 5 mm de gruix.

[2] DESCRIPCIÓ EXTERIOR

Té les mateixes característiques ja descrites per a aquells volums que he anomenat de la segona redacció. El formen dos quaderns, de divuit i deu fulls, respectivament, amb alguns paperets solts entremig que són cèdules de paraules noves o addicions al text del volum. El primer quadern és majoritàriament copiat per una mà que no és la de Bastero, ni tampoc sembla la mateixa que trobem en alguns dels ms. 243-257 —vegeu més amunt—, i que potser revela l'existència d'un altre col·laborador de Bastero en la seva feina lexicogràfica. Després del primer full, en blanc, l'encapçalament del volum és com segueix: «*La / Crusca Provenzale / di / D. Antonio Bastero / N*». El volum no té cap mena de foliació.

[3] CONTINGUTS DEL VOLUM

Conté, com he dit, la lletra *N* del que havia de ser el diccionari de la *Crusca provenzale*, en la seva redacció definitiva. L'escriptura hi és molt clara i neta, com és característic dels volums germans, i les entrades es diferencien perfectament amb espais en blanc i amb les inicials majúscules de les paraules inventariades, que són escrites també amb lletra més grossa.

Manuscrit 1386

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El manuscrit té les cobertes de pergami —320 × 210 mm— en força bon estat, i fa uns 5 mm de gruix. Es conserven, una mica deteriorats, els quatre fermalls de pell destinats a tancar el volum. Només hi ha una inscripció manuscrita, al lloç, que és com segueix: «*Bast[ero] / Leng[u]^a / Ital[ian]^a».*

A sota d'aquesta inscripció trobem una signatura antiga de la biblioteca, també manuscrita: «*8 / 2 / 41*». A l'extrem inferior del lloç del manuscrit hi ha una etiqueta enganxada amb el número de signatura actual.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

En el volum hi ha relligats fulls i quaderns de mides diverses, alguns en blanc, que han estat foliats modernament, amb llapis. No hi ha índex ni fulls de guarda. La lletra sempre és la de Bastero, llevat del full 28 r. —una breu carta en italià, potser adreçada a Bastero, que és aprofitada per escriure-hi al darrere— i els 29 v. i 30 r., que són unes proves d'impremta corregides d'un fragment sobre «*la reliquia della sacrosanta cintola*». Al verso de la coberta inicial, a més d'una altra etiqueta amb la signatura del manuscrit, hi ha escrita amb llapis vermell, igual com a l'angle superior dret del full 44 r. —en blanc—, una signatura antiga de la biblioteca: «15-2-19».

- [3] Obre el volum un quadern de dotze fulls en quart, d'uns 200 × 133 mm, titulat «*Segnicasi ed articoli del Cinonio, ab las Anotacions de [...]*». Es tracta efectivament d'una llista de preposicions i articles italians amb anotacions i observacions sobre l'ús. La llista no comença, però, fins al quart full; al primer full només hi ha escrit, al recto, el títol ja esmentat, els fulls 2 i 3 r. són en blanc, i al full 3 v. trobem un fragment escrit i ratllat, que hauria de formar part segurament de la *Gramàtica italiana* —ms. 3-II-10 RABLB.

Segueix un bifoli doblegat, en blanc, en el qual només es llegeix, al recto del primer full, una anotació que ha estat ratllada: «*Nombre, cap. 3: §. 1 Llamada romana. Partícula 4*», pel que podem deduir que aquest quadern procedeix del manuscrit del primer llibre de la *Història de la llengua catalana* —ms. 1173 BC.

- [4] A continuació trobem un quadern en quart format per dos folis doblats per la meitat —210 × 160 mm aproximadament—, un dels quals (f. 17 i 28) és aprofitat d'una carta, potser adreçada a Bastero, que encara es pot llegir al 28 r., com ja he dit. Aquests dos folis inclouen, a l'interior, un altre quadern en quart una mica més petit —205 × 155 mm, de vuit fulls. Són en blanc els f. 18 v., 22 v. i 23-27 —al f. 28 v. només hi ha escrita, a l'extrem superior dret, una breu nota identificadora del text copiat al full 17. A la resta de fulls, hi podem llegir tot un seguit de referències bibliogràfiques amb algunes anotacions sobre l'interès de les obres citades i, en alguns casos, amb còpia d'alguns fragments especialment significatius. Totes corresponen a autors i obres sobre la llengua italiana —cal considerar-les, segurament, fonts de la *Gramàtica italiana*—, llevat de la primera anotació (f. 17), que fa referència al *Dictionnaire universel* d'Antoine Furetiere (1690).

- [5] Els fulls 29 i 30 formen bifoli i, com he dit abans, contenen fragmentàriament unes proves d'impremta corregides d'un text en italià sobre la relíquia de la sagrada «*cintola*» de la Mare de Déu que es guardà a Florència. El text és imprès al verso del full 29 i al recto del 30 —que porten els números de pàgina 78 i 75, respectivament. Al darre-re d'aquest text —que ocupa, doncs, els fulls 29 r. i 30 v.— es llegeix l'anotació manuscrita següent: «*Al signore Giuseppe Manni, Firenze*», que fa pensar que el bifoli degué servir purament per posar-hi entre-mig algun altre paper que ara no hi és, i adreçar-lo al destinatari es-mentat. Així, ni el text imprès, ni les correccions, no sembla que hagin de tenir cap mena de relació amb el nostre filòleg.

Segueix un quadern de quatre fulls, en quart —210 × 160 mm—, dels quals només són escrits els dos primers (f. 31 i 32 r.). Hi trobem un seguit d'anotacions, la majoria de caràcter lexicogràfic, tretes de di-versos autors italians —Salvini, Varchi, Ghilini, etc.

- [6] Els fulls 35 i 36 —305 × 100 mm— són, en realitat, un foli doble-gat per la meitat en sentit longitudinal. Només és escrit el recto del full 35, que conté una llista de «*Noms de doble terminació, y generals*». Aquesta llista remet contínuament a algun altre volum, del qual s'indi-quen els números de foli, que ens és, però, desconegut —potser es tracta d'una de les llibretes d'apunts gramaticals de l'Acadèmia.

Dels tres fulls següents, el 37 forma un bifoli en quart amb el 39 —265 × 200 mm—, i el full 38, aproximadament de la mateixa mida, queda cosit a l'interior. Només són escrits el 37 r., el 38 r., i el 39 v., els quals contenen diverses anotacions destinades també a la redac-ció de la *Gramàtica italiana*: al full 37 trobem una llista de pronoms italians amb una breu explicació del seu ús i significat, extreta de les *Osservazioni* del Cinonio —com s'indica una altra vegada al full 39; el full 38 conté alguns advertiments sota el títol «*Notas per la orto-grafia*».

- [7] Segueixen quatre fulls cosits al volum mitjançant un taló, practi-cat a uns 10 mm del costat esquerre. Els dos primers són apaïsats i més petits —123 × 195 mm i 135 × 190 mm, aproximadament—, i els dos darrers tenen unes proporcions similars als que s'han descrit abans —uns 270 × 200 mm. Només són escrits al recto —però al ver-so del full 42 trobem ratllades diverses versions del títol de la «*Tavo-la de' poeti provenzali della età d'oro*», de la *Crusca*—, i contenen anotacions més aviat relacionades amb els treballs filològics del ca-nonge —referències bibliogràfiques, apunts, etc. Els fulls 40 i 41

semblen una llista de correccions, amb la pàgina de referència, d'algun text sobre el particular.

D'aquí fins al final del volum, trobem un quadern en foli — 315×200 mm— de divuit fulls, seguit d'un bifoli, solt i sense numerar, de proporcions idèntiques, i d'un altre bifoli igual, que té a l'interior un quadern de dos fulls, més petit — 270×200 mm. De tots aquests, són blancs els fulls 44, 49 r., 50 r., 53 r., 54 r. i 58 al primer quadern, el verso del primer i tot el segon full del bifoli sense numerar, i el f. 65 r. —últim full del volum. Els he agrupat perquè tots contenen anotacions lèxiques i gramaticals semblants:

- [8] Del 45 al 54 trobem un seguit de llistes de paraules —ordenades en columnes per noms, verbs, articles, adverbis, interjeccions, pronoms, etc.— amb el seu context i el número de foli de referència, extretes de la vida de santa Caterina de Siena editada per Girolamo Gigli —la referència d'aquesta obra és al f. 45 r.

Del 55 al 61, i al bifoli sense numerar, trobem també llistes de mots i verbs conjugats, però sobretot nombroses citacions textuais —anotades per interessos lingüístics—, que, en aquest cas, semblen referides a les obres de santa Caterina, publicades pel mateix Gigli —la referència és al f. 55 r. Entremig hi ha, però, una anotació diversa —part del 55 v. i el 56 r.: es tracta de la còpia d'un capítol de la vida de sant Francesc de Borja de Daniello Bartoli (1681), titulat «*Pruove della fortezza, della provvidenza e della publica utilità con che il santo viceré Borgia governò la Catalogna*», l'interès del qual no és pas de caràcter formal.

El full 62 conté anotacions gramaticals procedents del *Memoriale della lingua italiana* de Pergamini, com s'esmenta al verso de l'últim full del manuscrit, que forma part del mateix bifoli.

Els fulls 63 i 64 recullen apunts de diverses obres, però principalment de les *Osservazioni intorno al parlare e scrivere toscano*, de Giovanni Batista Strozzi, i del *Discorso dell'obbligo del ben parlare la propria lingua*, de Carlo Dati.

Manuscrit 2029 (23)

- [1] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL MANUSCRIT

El ms. 2029 és en realitat, com ja he explicat en fer la descripció prèvia de tots els manuscrits, un aplec de papers sense cap relació entre si, que han rebut per part del catalogador de la Biblioteca una nu-

meració interna completament arbitrària. El número 23 d'aquest manuscrit, anomenat al catàleg «*Papeles varios*», correspon als folis 113 i 114; es tracta d'un bifoli extraviat del manuscrit de la *Història de la llengua catalana*.

Té característiques idèntiques als fulls dels quaderns en foli que he descrit en referir-me al ms. 3-II-4 de l'Acadèmia de Bones Lletres, i als que referiré del ms. 1173 de la Biblioteca de Catalunya, al qual lògicament hauria de pertànyer; el verso del full 114 és en blanc.

- [2] Conté tot un apartat del tercer capítol del llibre primer de la *Història de la llengua*, titulat «*Cómo la llaman nuetros escritores antiguos catalanes*», però manquen la majoria de les addicions que hi són indicades, i que deuen trobar-se en papers solts, potser extraviats en altres manuscrits. Aquest apartat possiblement és una refosa de dos altres que esmenta —potser no van arribar mai a ser redactats— un retall de paper que he trobat enmig d'un altre manuscrit d'aquest fons: «*Después del §. Llamada lemosina, se hablará lo següent: §. Cómo la llaman nuestros escritores catalanes, tanto los antiguos como los de mediano tiempo, y cómo así mismo los forasteros, quando estos hazen mención de el idioma de Cataluña; y cómo al presente la llamamos nosotros*».

El bifoli en qüestió està, de fet, encartat al final del quadern que constitueix el document anterior —número 22—, i que conté la dissertació «*Sobre la lengua catalana*» d'Antoni Francesc de Tudó; això fa pensar que potser aquest va utilitzar-lo en la redacció del seu conegut discurs (Comas, 1985, p. 224-239).

2.3. BIBLIOTECA DEL SEMINARI DIOCESÀ DE GIRONA

Manuscrit 138

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum està enquadrnat amb cobertes senzilles, de pergamí. Les mides de la coberta són 206 × 140 mm, i a l'interior la mida dels fulls és una mica inferior —197 × 130 mm. El volum fa 17 mm de gruix.

Sobre el llom podem llegir la inscripció manuscrita següent: «*Indice / [dei] Cod[ici] / Prouenz[ali] / Vat[icani]*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Formen el volum sis quaderns en quart, de setze fulls cada un. El primer full del primer quadern i el darrer de l'últim quadern estan enganxats a la coberta com a full de guarda. El volum consta, doncs, de noranta-quatre fulls, els quals han estat numerats modernament en llapis; aquesta foliació és la que utilitzarem en endavant. Són en blanc tots els fulls del 50 al 94, incloent-hi aquests, i també ho són els fulls 1, 12 v., 20, 21, 22, 28, i 36 v.

Trobem només un full solt a l'interior del manuscrit; es tracta d'un foli escrit per les dues bandes i doblegat en quatre parts de manera irregular. Aquest full no consta en la foliació, i pel seu contingut cal intercalar-lo entre els f. 49 i 50 del volum. La lletra és sempre la d'Antoni de Bastero.

[3] CONTINGUTS DEL VOLUM

El manuscrit conté un índex de poesies provençals dels còdexs vaticans 3204, 3205, 3206, 3207 i 3208 —segons la identificació de l'època, que no correspon a l'actual—, agrupades per autors i ordenats aquests alfabèticament. Aquest índex hauria de comprendre totes les poesies d'aquests còdexs copiades en els volums de 3-II-12 RABLB, el 240 BUPB i el 1600 BC, que en fan pròpiament una antologia. La citació de les composicions poètiques es fa pel número de foli del còdex de referència i s'esmenta sempre de quin tipus de composició es tracta —cançó, sirventès, etc. Només als índexs dels dos últims còdexs referits es copia sistemàticament el primer vers de cada composició indexada. Quan algun dels autors apareix citat amb més d'un nom, es remet, en cada cas, al nom sota el qual s'agrupen les seves obres.

[4]

No sabem, tanmateix, si l'elaboració d'aquest índex és acabada, perquè en moltes ocasions trobem molt d'espai en blanc entre les referències als diversos autors, com destinats encara a incloure més referències de composicions seves d'aquell mateix còdex manuscrit. Quan és el cas —una autoria dubtosa, etc.— trobem anotada una breu explicació d'Antoni de Bastero que ho aclareix, i en algun moment es copien curts fragments de les composicions esmentades —v. gr. f. 29 v. i 30 r.

S'inclouen també en el volum, en alguns casos, índexs de les vides de trobadors contingudes, a banda de les poesies, als còdexs de re-

ferència, i així mateix índexs de les *razós* o exposicions sobre algunes de les composicions ressenyades que sembla que contenen també alguns dels còdexs.

[5] L'estructura del volum és la següent:

F. 2-12 r.: Índex d'autors corresponent a les composicions que integren el còdex vaticà 3204 —extractat al ms. 240 BUPB, i a la seva «*giunta*», que és el primer volum del 3-II-12 RABLB.

F. 13-18: «*Las vidas, còdex 3204*», ordenades per ordre alfabètic del nom del trobador biografiat, bé que esmentant a la dreta de cada nom el nom del biògraf, quan és conegut.

F. 19: «*Còdex 3204. Rasons o assumptos dels sirventesos*» —llista de les explicacions dels sirventesos contingudes en el mateix còdex de la biblioteca vaticana. S'esmenten en cada cas les primeres paraules del text i el número de foli del còdex de referència.

[6] F. 23-27: Índex, per autors, de les composicions del còdex 3205 —extractat al ms. 1600 BC.

F. 29-36 r.: Índex, per autors, de les composicions del còdex 3206 —extractat al segon volum del 3-II-12 RABLB.

F. 37 i 38: «*Altras rimas que estan sens nom de l'autor, del còdex 3206*», citades pel primer vers i el núm de foli, i agrupades alfabèticament per gèneres —«*Cançons*», «*Complanta*», «*Componiments*», etc.

F. 39-47: Índex, per autors, de les composicions del còdex 3207 —extractat al tercer volum del 3-II-12 RABLB. A partir d'ara, com ja he dit, se citen sistemàticament les composicions pel primer vers i el número de foli del còdex de referència. A la dreta de l'*incipit*, i de forma abreujada, s'indica el tipus de composició.

[7] F. 48: «*Las vidas, còdex 3207*», i s'indica només el nom de l'autor biografiat i el número de foli del còdex de referència.

F. 49: «*Rasons o assumptos de las coblas*» —gairebé tot ho són, en aquest còdex 3207. Se citen per les primeres paraules de cada comentari i el número de foli del còdex de referència.

El full solt: Sense foliar, degué ser incorporat posteriorment al volum, i conté l'índex de les composicions del còdex 3208 —extractat al quart volum del 3-II-12 RABLB—, construït amb el mateix criteri que els índexs anteriors; les poesies són citades pel primer vers, agrupades per autors i que són ordenats alfabèticament, amb la indicació, en cada cas, del número de foli de referència i del tipus de composició de què es tracta.

Manuscrit 139

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

Les mides de la coberta són 238 × 182 mm, i el volum fa 45 mm de gruix. A l'interior, la mida dels fulls és irregular, però no pas gaire inferior. Les cobertes són senzilles i de pergamí, amb quatre fermalls de pell força fets malbé.

Sobre el llom podem llegir la inscripció manuscrita següent: «*Miscellan[ia] / Tom. i. / Relazioni diverse*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Obre el volum un quadern en quart de setze fulls de paper blanc, el primer dels quals està enganxat a la coberta a manera de guarda. Només és escrit el segon full d'aquest quadern, per davant i per darrere, que conté l'índex del volum:

«*Miscellànea*»

1 ad 11: *Relacions sobre la mort, elecció, coronació y possessió respective dels papas Clement XI, Ignocenci XII y Benet XIII, y de lo que se acostuma fer per los cardenals après de seguida la mort del Papa* —lo número 8 conté uns versos a la mort de Innocenzo XIII.

12: *Antiquitat y cerimònias de la benedicció dels Agnus Dei.*

13: *Relació de las cerimònias en lo clòurer la porta santa en any de jubileu, etc.*

14: *Relació de la màquina, lluminació y fanals, etc., feta per la arxiconfraria del sant Cristó de la iglésia de San Marcello en l'any de jubileu 1725, en la processó del dijous sant.*

[3] 15 ad 27 inclusive: *Diferents relacions dels suntuosos aparatos del santíssim sagrament en algunas iglesias, en lo [...] de las 40 horas, en los dias de dijous gras y següents de carnestoltas.*

28: *Relació de la justícia [que] féu fer lo tribunal del Sant Offici a un laic que celebrava missa, etc.* —any 1711.

29 y 30: *Duas relacions de dos autos públichs que féu lo Sant Offici en la iglésia de la Minerva* —any 1719.

31: *Relació de la solemne cavalcada y possessió del nou senador, lo marquès Frangipanis* —any 1712.

32: *Relació de un miracle [que] obrà sant Pio V en lo dia de sa festa, any 1713.*

33: *Notícias de Roma en lo novembre de 1714.*

34: *Estrazzione del lotto della carità.*

35: *Versos sobre los jugadors que han perdut en lo joc de Gènova.*

- [4] 36: *Carta sobre certa causa o plet entre jesuïtas y dominicos.*
 37: *Notícia dels últims successos del siti de Corfú, y de la ratirada dels turcs de aquella isla —any 1716.*
 38: *Relació de la màquina de jocs y festes en plaza Navona, per lo naxament del delfí de França.*
 39: *Relació de la victòria y batalla de Ceuta, als 15 novembre 1720.*
 40: *Relació de altra semblant victòria en Ceuta, als 9 desembre de dit any.*
 41: *Relació de un cas horrible, y justícia feta —en França, any 1721.*
 42: *Cantanta per lo nadal 1707, en lo palau apostòlic, composta del abat Massimo Scarabelli, mirandolano, tra li arcadi Policeno.*
 43: *Sonets y altres versos per la festa de la nativitat de nostre Senyor —any 1716.*
 44: *Cantata per lo nadal 1722, en lo palau apostòlic, de Alindo Scirtoriano p. a. —ço és pastore arcade.*
- [5] 45: *Altra cantata per lo nadal 1723, di Filippo Leers.*
 46: *Orassió funebre de l'abate Anton Maria Salvini, en alabança de Pera Andreu Forzoni Accolti —en Florença, 1720.*
 47: *Examen per inquirir y conèixer la voluntat de qui vol fer-se monja y pèndrer l'àbit, etc.*
 48: *Examen per una monja antes que proffesse.*
 49: *Epitafi de monsenyor Marimon, auditor de Roma, enterrat en la iglésia de Montserrat, en Roma.*
 50: *La bona ventura en vers.*
 51: *Pasquino frate —en la sede vacant de [...]*
 52 ad 59, *que és l'últim: Sonetos y cansonetas —entre·ls sonetos n·i ha un, «Amante, che si ritira dal mondo» (Filli non son più tuo, cangiai desio [...]); altro della palma; altro contra i giocatori nel gioco di Genova, etc.»*

- [6] Els números indicats a l'índex corresponen a cada un dels fulletons o quaderns manuscrits relligats en aquesta miscel·lània, i hi són anotats, generalment a l'angle superior dret de la primera pàgina, per la mateixa mà de Bastero. No hi ha cap mena de foliació que agrupi tots els fulls del volum. Passo a descriure cada un dels documents amb el mateix ordre amb què els esmenta l'índex que he transcrit.

1) «*RELAZIONE/ DELLA MORTE/ DEL SOMMO PONTIFICE/ CLEMENTE XII/ E/ DELL'ESEQUIE/ CELEBRATEGLI/ NELLA BASILICA VATICANA/ DAL SAC. COLLEGIO DE' SIG. CARDINALI/ con la distinta descrizione del trasporto/ del suo Cadavere dal Quirinale in/ S. Pietro, e del Catafalco eret-/ toglì in detta Basilica./ In Roma, MDCCXXI./ Si vendono da Gaetano Capranica Libraro alla Sapienza./ Con licenza de'Superiori*». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere. El segon i el ter-

cer full, que formen el bifoli interior, sobresurten un dit més que els altres dos per la banda de sota.

- [7] 2) «*RELAZIONE/ E NOTIZIE/ Di ciò che si suol fare nelli 10. giorni/ dopo la morte del Pontefice*». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, MDCCXXI./ Nella Stamperia di Pietro Ferri incontro la Gran/ Curia Innocenziana./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./[...]*». La mida d'aquest imprès és sensiblement inferior a la de la resta —210 × 140 mm.

3) «*RELAZIONE/ E NOTIZIE/ Di ciò che si suol fare nelli 10. giorni/ dopo la morte del Pontefice*». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, MDCCXXIV./ Nella Stamperia di Pietro Ferri vicino/ la porticella della Minerva./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./[...]*».

- [8] 4) «*VERIDICA/ RELAZIONE/ Di tutto ciò, ch'è seguito dopo la morte/ DI NOSTRO SIG. PAPA/ CLEMENTE XI./ Con il Trasporto del suo Cadavere dal Quirinale/ alla Cappella di Sisto IV./ NEL PALAZZO VATICANO/ E con la descrizione del Catafalco scoperto nel giorno/ de'28. Marzo 1721. in detta Basilica./ Con altro di più notabile, e con la distribuzione/ delle Celle ai Signori Cardinali/ per il Conclave./ IN ROMA MDCCXXI./ Si vendono da Luigi Neri in Piazza Nauona./ Con licenza de'Superiori*». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere.

5) «*VERIDICA E COMPITA/ RELAZIONE/ Della solenne e gloriosa Incoronazione/ DEL SOMMO PONTEFICE/ INNOCENZO XIII./ Seguita i dì 18. Maggio 1721./ Con un pieno racconto di tutte le Cerimonie, degli applausi, e di altre circostanze accadute/ in detta funzione./ IN ROMA, MDCCXXI./[...]*». Imprès en quart, de quatre fulls per davant i per darrere.

- [9] 6) «*ESATTISSIMA/ RELAZIONE/ DELLA SOLENNE CAVALCATA/ Fatta dal Palazzo Vaticano alla Basilica Lateranense, e di tutte le/ Cerimonie occorse in occasione del POSSESSO preso/ DALLA SANTITÀ DI N. SIG./ PAPA INNOCENZO XIII./ Colla Descrizione, e Dichiarazione de'due Nobilissimi ARCHI TRIONFALI/ fatti alzare l'uno dall'Eccmo SENATO ROMANO, e l'altro dal Sere-/ nissimo Sig. DUCA di PARMA: Come pure de'solenni/ Aparati fatti nel Campidoglio, e altrove;/ E col rapporto di tutte le Iscrizioni*

poste ne'medesimi Archi, nella detta Basilica/ Lateranense, nell'Aparato fatto della Comunità degli Ebrei, e in molti altri/ luoghi: E colle Stampe intagliate in Rame d'ambidue i fuddetti Archi». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «IN ROMA, MDCCXXI./ Con licenza [...]».

- [10] 7) «RELAZIONE/ DELLE CERIMONIE, E SOLENNITÀ, / Seguite dopo la morte del Sommo Pontefice/ INNOCENZO XIII./ Nel Trasporto del suo Cadavere alla Basilica Vaticana,/ e nell'Esequie ivi celebrategli dal Sacro Collegio;/ Colla descrizione del suo accompagnamento in detto Trasporto,/ e del sontuosissimo Catafalco erettogli in detta Chiesa». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «IN ROMA, Nella Stamperia di Pietro Ferri dietro alla Minerva 1724./ Con licenza [...]».

8) «IN MORTE/ D'INNOCENZO/ DECIMOTERZO/ DI GLORIOSA MEMORIA/ AD AURASCO PAMISIANO/ ACCLAMATO/ Cleogene Nassio P.A». Poesia impresa, de dos fulls per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «IN ROMA, Nella Stamperia di Antonio de'Rossi/ nella strada del Seminario Romano vicino/ alla Rotonda 1724./ Con licenza de'Superiori».

- [11] 9) «DISTINTA RELAZIONE/ Di tutte le Cerimonie fatte nella Solenne Coronazione/ DI NOSTRO SIGNORE/ PAPA/ BENEDETTO XIII./ ROMANO/ Dell'Ordine de'Predicatori,/ Seguita nella Basilica di San Pietro il dì 4. Giugno 1724./ Con altro di Curioso, e notabile». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darre-re, amb el peu d'impremta següent: «IN ROMA, M.DCC.XXIV./ Si vendono a Pasquino da Pietro Leone Libraro [...]».

10) «Veridica, ed esatta/ relazione/ del glorioso possesso/ preso/ dalla Santità di N. S./ Papa Benedetto XIII./ romano/ dell'Ordine de'Predicatori/ Nel giorno 24. Settembre 1724. dal Palazzo Quirinale, a/ S. Giovanni in Laterano, con l'accurata Descrizione dell'Arco Trionfale del Serenissimo Duca di Parma, con gli/ Elogi posti in Esso, e nella Basilica di S. Giovanni in Late-/ rano, e con la dichiarazione di tutte le Funzioni, e Ceri-/ monie fatte da Sua Santità in detta Basilica, e con altro/ di curioso, e notabile, il tutto descritto./ Con fedeltà doppio la Funzione./ IN ROMA,/)(CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vendono di Gaetano Capranica [...]» Plec imprès, de quatre fulls escrits per davant i per darrere, sense obrir.

- [12] 11) «Sincero racconto/ Delle Cerimonie fatte sì in Conclave,/ come nella Basilica Vaticana/ IN OCCASIONE/ DELL'ESALTAZIONE AL PONTIFICATO/ L'Emo, e Rmo Prencipe il Signor Cardinale/ FRA VINCENZO MARIA ORSINI/ ROMANO/ Dell'Ordine de'Predicatori/ Creato a dì 29. Maggio 1724. col nome/ DI/ BENEDETTO XIII./ Si vendono a Pasquino nella Libreria di Pietro Leone/ all'Insegna de S. Gio. di Dio./ In ROMA, MDCCXXIV.)(Con licenza de'Superiori». Imprès en quart, de dos fulls, per davant i per darrere.
- 12) «Esattissimo/ raguaglio/ Dell'Antichità, ed Uso de'Sacri Pontificii/ AGNUS DEI/ Con una esatta Notizia di tutte le Cerimonie/ fatte nella solenne Benedizione/ dei Medesimi/ DALLA SANTITÀ'DI NOSTRO SIGNORE/ PAPA/ BENEDETTO XIII./ Ne i Giorni di Mercoledì, Giovedì, e/ Venerdì fra l'Ottava di Pasqua./ Con la Descrizione della Sacra Funzione fatta nel Sabato in Albis/ nella Distribuzione dei pre-nominati Sacri Agnus Dei./ In Roma, nella Stamperia di Pietro Ferri dietro alla Minerva 1725./ CON LICENZA[...]. Imprès en quart, de quatre fulls; el primer en blanc al verso.
- [13] 13) «Esatta/ notizia/ Delle Cerimonie fatte nella Chiusura delle Porte/ Auree compito il Giubileo, e particolarmentem/ mente della solennità colla quale il/ Pontefice Regnante./ BENEDETTO XIII./ Volle chiudere quella della Basilica Vaticana/ Aggiuntovi la descrizione della Pompa con che si portarono i/ Cardinali Legati alle altre 3. Basiliche.» Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «In Roma 1725. nella Stamparia di Pietro Ferri alla Porticella/ della Minerva. Con licenza de'Superiori».
- 14) «DISTINTA RELAZIONE/ Della Machina, e Fanali, e d'Altro di più Riguar-/ devole fatto dalla Ven. Archiconfraternità del/ SSmo. CROCIFISSO in S. Marcello di Roma/ In occasione della Celebre, e solenne Processione de Essa fatta la/ sera del Giovedì Santo del presente Anno di Giubileo 1725./ Con l'esatta Descrittione di tutte le Machine, e d'altro di più notabile». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «In Roma, nella Stamperia di Pietro Ferri dietro alla Minerva./ Con licenza [...]».
- [14] 15) «DISTINTA/ RELAZIONE/ DELLA SONTUOSA SPOSIZIONE/ DEL/ SS. SAGRAMENTO/ FATTA/ Nella Chiesa de'SS.

LORENZO, e DAMASO/ dall'Eminentiss., e Reverendiss. Prencipe,/ IL SIGNOR CARDINALE/ PIETRO OTTOBONI/ VICE-CANCELLIERE DI S. CHIESA &c./ Nel Giovedì Grasso del Carnovale/ dell'Anno 1713./ IN ROMA Nella Stamperia di Antonio de'Rossi./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vende dal medesimo alla Chiavica del Bufalo». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

16) «RELAZIONE/ DELLA CELEBRE SPOSIZIONE/ DEL/ SS. SAGRAMENTO/ FATTA/ nella Basilica de'SS. LORENZO, e DAMASO/ dall'Eminentiss., e Reverendiss. Prencipe,/ IL SIGNOR CARDINALE/ PIETRO OTTOBONI/ VICE- CANCELLIERE DI S. CHIESA &c./ Nel Giovedì Grasso 8. di Febrajo del/ corrente Anno MDCCXIV./ In ROMA Nella Stamperia di Antonio de'Rossi./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vende dal medesimo alla Chiavica del Bufalo». Imprès en quart, de dos fulls, el primer en blanc per darrere.

- [15] 17) «MISTERIO/ RAPPRESENTATO/ NELLA SOLENNE ESPOSIZIONE/ DEL DIVINISSIMO/ SACRAMENTO/ FATTA NELL'ORATORIO/ DELLA/ SS. COMUNIONE GENERALE/ Il Lunedì, Martedì, e Mercordì della Sessagesima/ nell'Anno 1714., e Centesimo, de che la Santa/ Sede approvò la Santissima Comunione/ Generale, e la Congregazione per/ la medesima eretta/ SOTTO IL TITOLO/ DELLA/ MADONA DELLA PIETÀ,/ E/ DI S. FRANCESCO SAVERIO./ IN ROMA, Nella Stamperia di Antonio de'Rossi./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vende dal medesimo alla Chiavica del Bufalo». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

18) «DICHIARAZIONE/ DELL'/ APPARATO/ ESPOSTO NELLA CHIESA/ DEL GIESÚ/ Per le 40. Ore dell'anno corrente 1716./ Da'Signori della Congregazione/ DELL'ASSUNTA./ IN ROMA, MDCCXVI./ Nella Stamparia di Antonio de'Rossi alla Chiavica/ del Bufalo. Con licenza de'Superiori./ Si vende dal medesimo Stampatore». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

- [16] 19) «DICHIARAZIONE/ DELL'/ APPARATO/ ESPOSTO NELLA CHIESA/ DEL GIESÚ/ Per le 40 ore dell'anno corrente 1717./ Da Signori della Congregazione/ DELL'ASSUNTA./ IN ROMA, MDCCXVII./ Nella Stamperia di Rocco Bernabò alle Mura-

te./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vende dal medesimo Stampatore». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere.

20) «MISTERO/ RAPPRESENTATO NELLA SOLENNE/ ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ FATTA NELL'ORATORIO/ DELLA/ SS. COMUNIONE GENERALE/ Detto ancora della Madona della Pietà, e di San/ Francesco Saverio, vicino S. Ignazio./ Il Lunedì, Martedì, e Mercordì della/ Sessagesima nell'anno 1718./ IN ROMA, Per Antonio de' Rossi alla Piazza/ di Ceri. 1718./ CON LICENZA DE'SUPERIORI». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

- [17] 21) «MISTERO/ RAPPRESENTATO NELLA SOLENNE/ ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ FATTA NELL'ORATORIO/ DELLA/ SS. COMUNIONE GENERALE/ Detto ancora della Madona della Pietà, e di San/ Francesco Saverio, vicino S. Ignazio./ Il Lunedì 13. Martedì 14., e Mercoledì 15./ di Febraro, della Sessagesima del 1719./ IN ROMA, Per Antonio de' Rossi nella strada del/ Seminario Romano, vicino alla rotonda./ CON LICENZA DE'SUPERIORI». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

22) «MISTERO/ RAPPRESENTATO NELLA SOLENNE/ ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ FATTA NELL'ORATORIO/ DELLA/ SS. COMUNIONE GENERALE/ Detto ancora della MADONA DELLA PIETÀ, e di SAN FRANCESCO SAVERIO,/ presso S. IGNAZIO./ Il Lunedì, Martedì, e Mercordì, della Sessagesima/ cioè 5., 6., 7. di Febraro nell'Anno 1720./ IN ROMA, Nella Stamperia del Komarek, al Corso in Piazza di Sciarra./ Con licenza de'Superiori». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere.

- [18] 23) «MISTERO/ Rappresentato nella solenne/ Esposizione/ del/ SSMO. SACRAMENTO/ Fatta nell'Oratorio della SS. Comunione/ Generale: detto ancora della MADONA/ della Pietà, e di S. FRANCESCO SAVERIO,/ presso SANT'IGNAZIO,/ il Lunedì, Martedì, e Mercordì della/ Sessagesima, cioè primo, secondo, e terzo/ giorno di Febraro del 1723». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «IN ROMA, 1723. Per il Tinassi, e Mainardi./ Con licenza de'Superiori».

24) «TEATRO/ PER L'ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ Nella Chiesa del GESÙ di Roma/ li trè ultimi giorni di Car-

ne-/ vale dell'Anno 1723». Imprès en quart, de dos fulls; el verso del segon, en blanc. El peu d'impremta és com segueix: «*IN ROMA, nella Stamperia del Bernabò. 1723./ CON LICENZA DE'SUPERIORI*».

- [19] 25) «*TEATRO/ DELL'ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ Nella Chiesa del GESÙ di Roma/ li trè ultimi giorni di Carne-/ vale dell'Anno 1724*». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, nella Stamperia del Bernabò. MDCCXXIV./ CON LICENZA DE'SUPERIORI*». A la quarta pàgina hi ha una anotació manuscrita, en sentit horitzontal, a la banda esquerra, que sembla una llista d'objectes; és en italià.

26) «*IL CONVITO/ D'ASSUERO./ TEATRO SACRO/ PER L'ESPOSIZIONE/ DEL/ SSMO. SACRAMENTO/ Nella Chiesa del GESÙ di Roma/ Ne'trè ultimi Giorni di Carnevale/ l'Anno Santo MDCCXX.*» Imprès en quart, de dos fulls —el verso del segon, en blanc—, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, nella Stamperia del Bernabò, MDCCXXV./ Con licenza de'Superiori*».

- [20] 27) «*DESCRIZIONE/ DEL NOBILISSIMO ALTARE,/ O SIA TABERNACOLO/ Fatto erigere nell'Insigne Basilica/ di S. Lorenzo in Damaso/ PER L'ESPOSIZIONE/ DEL/ SS. SACRAMENTO/ Dall'Eminentissimo, e Reverendissimo Principe,/ IL SIGNOR CARDINALE/ PIETRO OTTHOBONI/ Vice-Cancelliere di S. Chiesa, e Titolare/ di detta Basilica./ L'Anno del Giubbileo 1725./ IN ROMA, Nella Stamperia di Antonio de' Rossi nella/ Strada del Seminario Romano./ CON LICENZA DE'SUPERIORI*». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

28) «*DISTINTA/ RELAZIONE/ Della Condanna fatta nel Salone del S. Offizio/ dal Supremo Tribunale della S. Inquisitione,/ Di Domenico Spallacini da Orvieto./ Per aver per lo spazio di cinque Anni celebrato il Santo/ Sacrificio della Messa senza esser stato ordinato Prete./ Con l'esatta notizia del suo Processo, e d'altri Errori da lui/ commessi, e di tutte le Ceremonie seguite/ in tale occasione./ Con la descrizione della sua Morte, e dell'ordigno con cui fù/ incendiato il suo Cadavere./ IN ROMA, Per gl'Eredi del Corbelletti. 1711. Con lic. de Sup./ Si vendono in Piazza Navona nella Bottega di Benedetto Soto/ Libraro al Insegna di S. Rocco*». Imprès en quart, de dos fulls escrits per davant i per darrere.

- [21] 29) «*RELAZIONE/ DISTINTA/ Del Ristretto del Processo, e Sentenza/ CONTRO/ SILVESTRO LEGNI/ Dalla Città di Velletri, e/ GIOVANNI VECCHIOLI/ Da Cisterna della detta Diocesi,/ E della loro Abiura fatta pubblica-/ mente nella Chiesa di S. Maria sopra/ Minerva li 25. Gennaro 1719./ IN ROMA MDCCXIX./ Nella Stamperia di Gio: Francesco Chracas, presso/ S. Marco al Corso. Con licenza de'Superiori*». Imprès en quart, de quatre fulls —el verso del primer, en blanc—, amb els plecs sense obrir.
- 30) «*RELAZIONE/ DISTINTA/ Del Ristretto del Processo, e Sentenza/ CONTRO/ GIULIO LEGNI,/ BONAVENTURA ARIGONI,/ E/ BERNARDINI SALVIATI/ tutti tre da Velletri,/ E della loro Abiura fatta pubblica-/ mente nella Chiesa di S. Maria sopra/ Minerva li 25. Gennaro 1719./ IN ROMA MDCCXIX./ Nella Stamperia di Gio: Francesco Chracas, presso/ S. Marco al Corso./ Con licenza de'Superiori*». Imprès en quart, de quatre fulls —en blanc el verso del primer i del quart full—, amb els plecs sense obrir.
- [22] 31) «*DISTINTA/ RELAZIONE/ DELLA SOLENNE CAVALCATA/ FATTA/ Dall'Illustrissimo, & Eccellentissimo Signor/ MARCHESE/ MARIO FRANGIPANI/ SENATORE DI ROMA./ In occasione del Possesso preso da Sua Eccellenza/ nel Campidoglio./ Con un racconto esattissimo delle Cerimonie seguite dell'Apparato/ Trionfale, e dell'Allegrezze fatte in tale occorrenza./ In ROMA, Per Gaetano Zenobj. 1712. Con licenza de'Superiori./ Si vendono in Piazza Madama da Gasparo Massini Libraro, all'Insegna/ della Madona delle Grazie di Velletri*». Imprès en quart, de quatre fulls —el primer, en blanc per darrere—, amb els plecs sense obrir.
- 32) «*RELAZIONE/ DEL MIRACOLO/ Operato nella Città di Roma/ DAL GLORIOSO PONTEFICE/ S. PIO QUINTO/ Nel giorno della sua Festa, celebrata alli 5./ del corrente mese di Maggio 1713*». Imprès en quart de quatre fulls escrits per davant i per darrere, molt ben tallat, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA,/ Apreso Francesco Gonzaga, 1713./ Con licenza de'Superiori*».
- [23] 33) «*Ristretto di Relazione di quello si è fatto in Roma, ed in/ Castelgandolfo dal primo giorno di Novembre 1714./ per tutto il Sabato 10. detto*». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*In Roma 1714. nella Stamperia di Gio: Francesco Chracas./ Con licenza de'Superiori*».

34) «*ESTRAZIONE/ SECONDA/ DEL LOTTO/ Della Carità*». Imprès en quart, de dotze fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, M.DCC.XIV./ Nella Stamparia della Reuerenda Camera Apostolica*».

35) «*LAMENTO GENERALE/ Di tutti li sfortunati per la presente estrattione fatta del Gioco/ di Genoua, con la parte delle Donne, e l'allegria di quelli/ che hanno vinto, dove s'intende quali, e quanti sono./ OPERA NVOVA, E ESEMPLARE*». Text en vers, imprès a dues columnes i amb una orla al voltant. Té dos fulls i només són impresos el verso del primer i el recto del segon. El peu d'impremta no n'aporta la data.

[24] 36) «*RISPOSTA AD UN AMICO/ Sopra la Lite trà Gesuiti, e Domenicani./ Data da Roma 15. Luglio 1719./ Ristampata in Lucca per i Marescandoli, Con licenza de Superiori*». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere, amb els plecs sense obrir.

37) «*BREVE, E SINCERA/ NOTIZIA/ DEGLI ULTIMI SUCCESSI/ DELL'ASSEDIO DI CORFÙ,/ E della ritirata de'Turchi da quell'Isola:/ ESTRATTA/ Da Lettere authentiche scritte da Corfù sotto li 22. Agosto,/ e 28. detto MDCCXVI*». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*IN ROMA, nella Stamperia del Bernabò, l'anno 1716./ Si dispensano nella sudetta Stamperia alle Muratte vicino/ Santa Maria in Via*».

[25] 38) «*CIRCO AGONALE/ DI ROMA/ Restituito all'antica forma/ CON ILLUMINAZIONI, E MACHINE/ ARTIFICIALI/ Dall'Eminentiss. e Reverendiss. Sig. Cardinale/ DI POLIGNAC/ Ministro di S. M. Cristianissima/ PER CELEBRARE/ IL FELICE NASCIMENTO/ DEL DELFINO/ IN ROMA, MDCCXXIX./ Nella Stamperia di Gio: Battista de Caporali per andare all'Orfo./ CON LICENZA DE'SUPERIORI./ Si vendono da Gregorio Ruisecco, e Marcello Silvestri Librari/ in Piazza Navona, ove anche si vende la Pianta de'Fuochi,/ e Circo Agonale impresso in Rame*». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere.

39) «*RELAZIONE/ DE'FELICI SUCCESSI,/ Che il giorno 15. Novembre 1720. ottennero/ le Armi di S. M. Cattol. nell'attacco delle/ Trincere, e Forti, con i quali i Mori/ tenevano assediata la Piazza/ DI CEUTA,/ E nella Bataglia, che successivamente gli fu/ data nel pro-*

està enganxat sobre l'últim full, en blanc, del quadern de quatre que conté el manuscrit anterior. La data de l'epitafi és el 10 de setembre de 1720.

50) Manuscrit sense títol, en vers; sembla de to jocós. És escrit en un sol paper que s'ha doblegat per la meitat en sentit longitudinal, resultant-ne un bifoli molt estret, de 270 × 95 mm, aproximadament. El tros que sobra per baix es troba doblegat cap amunt per evitar que sobresurti del volum. Al darrere del segon full d'aquest bifoli no hi ha res escrit, però trobem anotades, a la part inferior, unes xifres: «25. 72».

51) «*Pasquino frate*». Manuscrit, en un quadern en quart de sis fulls, escrits per davant i per darrere. El text també sembla de caràcter satíric, i és en tercets. La mida dels fulls és 200 × 136 mm.

- [31] 52) «*Amante che si ritira dal mondo. Sonetto*». Sonet manuscrit sobre una sola cara de full; el verso és en blanc.

53) «*Gabola che non [...]. Sonetto dedicato alli signori giocatori di Genova, Milano, Venezia e Napoli*». Sonet manuscrit en una sola cara de full; el verso és en blanc. La mida del full és de 197 × 135 mm.

54) «*Alla Signoria don [...] Cesarini. Sonetto*». Sonet manuscrit en una sola cara de full; al verso hi ha un altre sonet, titulat: «*Mentre sta morendo Innocenzo XIII. Sonetto*». Aquest full —190 × 132 mm—, però, està col·locat al revés, de manera que el primer sonet —i la cara del full que duu el número del document a l'angle superior dret— queda al verso. Aquest full i l'anterior estan enganxats a l'interior del plec que forma el bifoli que conté el sonet número 52 i el 55.

- [32] 55) «*In occasione di mandar la palma nella Domenica[...] Sonetto*». Sonet manuscrit en una sola cara de full, amb el verso en blanc. Es tracta del mateix bifoli en quart que conté el número 52, com queda dit.

56) Dos quartilles, impreses per davant i per darrere, amb sonets —un a cada cara. No hi ha cap títol tret dels títols de cada sonet. Per la numeració impresa a l'angle superior dret de cada pàgina —301, 302, 303, 304—, sembla clar que es tracta de dos fulls arrencats d'un llibre o imprès més voluminós.

57) «*IL LAMENTO DEGL'OSTI,/ ET IL CONTRASTO/ DE'BETTOLANTI./ Canzonetta nuova cantata sù l'Aria del Rugiero*». Imprès en foli apaïsat, escrit només per una cara i doblegat pel mig per tal de relligar-lo al volum; sense data. El text és en vers i disposat en dues columnes, amb una orla tot al voltant i un gravat allusiu sota el títol.

- [33] 58) «*LA VERA, E AMABILE/ Canzonetta nuoua, e galantissima*». Imprès en un foli apaïsat, escrit només per una cara i doblegat pel mig per tal de relligar-lo al volum; no té data. El text és en vers i disposat en dues columnes, amb una orla tot al voltant i un gravat sota el títol.

59) «*LE ZITELLE DELICATE/ TENERINE, E SMORFIOSE./ CAPRICCIO NVOVO, E BIZZARRO/ Sopra l'Aria della Contradanza*». Imprès, com els anteriors, en un foli apaïsat, escrit només per una sola cara i doblegat per la meitat per relligar-lo al volum; tampoc no té data. El text és en vers i disposat en dues columnes, amb una orla tot al voltant i un gravat sota el títol, allusiu al tema de la cançó.

60) Un quadern de quatre fulls que tanca el volum, en quart de paper, en blanc; el darrer full ha estat enganxat a la coberta de pergamí, per fer de guarda.

Manuscrit 140

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum està enquadernat amb tapes senzilles, de pergamí. Les mides de la coberta són 229 × 168 mm, i el volum fa, aproximadament, 45 mm de gruix. A l'interior la mida dels fulls és irregular, però no pas gaire inferior. Sobre les cobertes es veuen quatre fermalls de pell, els dos de dalt força fets malbé.

La inscripció manuscrita que es pot llegir al lloc és com segueix: «*Miscell[ània] / Tom. II*».

- [2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Obre el volum un quadern en quart de quatre fulls de paper blanc, el primer dels quals és enganxat a la coberta per fer de guarda. Només

5) «*Reducción de las letras y arte para enseñar a ablar los mudos, por Juan Pablo Bonet, de nación aragonés, [...] del Condestable de Castilla. En Madrid, por Francisco Abarca, 1620*». Manuscrit sobre un quadern de sis fulls en quart —el primer, en blanc. S'hi poden apreciar dues lletres diferents, la primera de les quals, que trobem fins a la meitat del recto del primer full, sembla de Bastero. Es tracta d'una còpia fragmentària del tractat esmentat en el títol, i s'indica sempre als marges el número de foli a què corresponen els fragments copiats.

- [7] 6) «*Al lector*». Pròleg manuscrit, que és contingut en un quadern de vuit fulls en quart —el darrer, i el verso del setè full, en blanc—, que constitueix en realitat una refosa o una segona redacció de la *Controvèrsia sobre la perfecció del l'idioma català* descrita al número 4 d'aquest mateix manuscrit, pensada segurament per acompanyar un llibre de poesies o un tractat poètic del mateix autor, Agustí Eura. Aquest pròleg va ser publicat per Modest Prats (Prats, 1974) i posteriorment fou també incorporat al volum *Tractar de nostra llengua catalana* (Feliu et al., 1992, p. 103-113). Una breu anotació al marge superior esquerre del recto del primer full, amb lletra de Bastero, explica el següent: «*Me comunicà lo present paper don Benet Sala [i Cella], y lo feu copiar*».

7) Agrupats amb aquest número hi ha dos manuscrits de lletres diferents i en papers de mida i gruixos diversos. El primer, en català, està escrit al primer i part del recto del segon full d'un bifoli en quart; a continuació, en aquest mateix bifoli, trobem però una anotació de Bastero en una lletra molt cursiva, relacionada amb les seves gestions a Roma i datada el 1716, que ocupa fins a la meitat del verso del segon full. El segon manuscrit, en italià, ocupa completament dos fulls d'un quadern de quatre; la lletra com en el cas de l'anterior manuscrit, no sembla de Bastero. Contenen diverses observacions de caràcter lingüístic, referents a ortografia, divisió de síl·labes, etc.

- [8] 8) «*Comentaria Jacobi de Marquilles super Usaticis Barcinonae, impresos en Barcelona, any 1505*». Són trenta-quatre fulls en quart que contenen fragments copiats d'aquests comentaris, en llatí, fragments del text dels *Usatges*, aclariments i anotacions a propòsit d'algunes paraules o expressions poc clares (f. 25 i 26) i una breu descripció de l'obra de referència (f. 32 i 33). Tots aquests fulls devien haver estat enquadernats primer separatament, perquè al marge superior esquerre d'alguns fulls hi trobem una numeració estranya a la del volum; aquesta mateixa numeració, que és incompleta, ens fa pensar que degueren

haver-hi més quaderns amb fragments copiats, que s'han perdut. D'aquests, són en blanc els fulls 6è v., 8è, 24è v., 33è v. i 34è.

9) Manuscrit de dos fulls —el verso del segon, en blanc—, que conté dos contes o facècies, després d'una breu introducció. La lletra sembla de Pere Serra Postius. Encapçala el text, a manera de títol, l'anotació següent: «*Barcelona, vigília de Pasqua de 1735*». Es coneixen en el paper els plecs habituals en les cartes de l'època.

- [9] 10) «ORACION,/ CON QUE LA REAL/ ACADEMIA ESPAÑOLA/ DIÓ AL REY/ NUESTRO SEÑOR/ DON PHELIPE QUINTO/ (QUE DIOS GUARDE)/ LAS GRACIAS DE LA DESTINACION/ de caudales que hizo para la impresion del Dic-/ cionário de la Lengua Castellana, cuya resolucio-/ precedió à la heróica accion que ha executado/ S. M. de la renuncia de la Corona./ EN MADRID./ En la IMPRENTA REAL. por Joseph Rodriguez de Escobar,/ Impresor del Rey N.S. de su Consejo de la Santa/ Cruzada, y de la Real Academia Española./ Año de 1724». Imprès en quart, de quatre fulls —el verso del primer, en blanc.

11) «PLANT DE LA VERGE/ MARIA, AB LES DOLORS, Y LLAORS/ de aquella; y la Visitació de santa Elisabet: y altres obres/ fetes en llaor del santissim Sagrament del Altar; y del/ sant Ioachim, y de santa Anna, y de sant Miquel; y del/ sant Onofre: y lo Credo in Deum: ab una protestacio/ del Ave Maria. Lo Pater; y la Salve Regina;/ ab les histories corresponents en lo/ Llibre». Imprès en quart, de vint fulls, més un bifoli de paper blanc, a manera de coberta. El text és en versos de diferents mesures, disposat a una o dues columnes, i l'il·lustren un bon nombre de gravats, molt bonics. Hi ha algunes paraules del text subratllades a mà, i també una petita anotació il·legible, al verso del primer full. El peu d'impremta és com segueix: «*En Barcelona, en la Estampa de Antoni Lacavalleria en/ lo carrer de la Llibreria, Any 1683*».

- [10] 12) «VILLANCICOS/ QUE SE HAN DE CANTAR/ EN LOS MAYTINES, QUE DEL NACI-/ miento de Nuestro Señor JESV-CHRISTO celebra la Santa Iglesia Cathedral/ de Urgel este Año de 1729./ DEDICADOS AL MUY ILUSTRE CABILDO/ de Canonigos Prelados de la misma Cathedral./ Puesto en Musica por el Reverendo Francisco Andreu/ Presbytero, y Maestro de Capilla de dicha/ Santa Iglesia./ CON LICENCIA./ GERONA: Por Jayme Brò Impressor, y Librero». Imprès en quart, de deu fulls —el primer i el darrer en blanc,

«*Capítulo di carta del Excelentísimo señor Conde de Montemar, general de los exércitos de Su Majestad católica —escrita a 17 de Mayo 1737, en el campo de Bary, al Ilustrísimo monseñor Ratto, obispo de Córdoba, del consejo de Su Majestad católica y su ministro en la corte de Roma*». Manuscrit, de dos fulls per davant i per darrere. A la meitat inferior del verso del segon full hi ha un text en italià, amb lletra més atapeïda.

«*RELACION/ DE LA BATALLA DE VITONTO, Y RENDICION/ de Bari, en los días 25. y 26. de Mayo*». Imprès en quart, de dos fulls per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*CON LICENCIA, Y PRIVILEGIO./ Barcelona: Por IOSEPH TEXIDÒ, Impressor del Rey/ Nuestro Señor*».

- [16] «*DISTINTA RELACION/ DE LA OBSTINADA, Y SANGRIENTA/ BATALLA,/ QUE EL DIA 29. DE JUNIO DE 1734./ se dió en las Cercanias de la Ciudad de Parma,/ entre los dos Exercitos,/ Gallo-Sardo, è Imperial,/ CON NOTICIA DE LOS OFICIALES/ Generales, y de mayor distincion, muertos, y/ heridos de ambas partes./ Traducida del Idioma Italiano en el Español*». Imprès en quart, de quatre fulls escrits per davant i per darrere, amb el peu d'impremta següent: «*CON LICENCIA, Y PRIVILEGIO./ Barcelona: Por Joseph Texidò, Impressor del Rey N. Señor*».

21) Breu anotació manuscrita, que ocupa mitja cara de full, d'un parell de referències bibliogràfiques sobre el valor dels catalans, extretes del segon tom del llibre *Reflexiones Militares del Vizconde de Puerto*, tal com s'especifica a l'índex. Aquesta quartilla està cosida al volum havent fet un petit tall a l'esquerra, sota mateix d'on acaba el text, que permet relligar el taló inferior i desplegar també la part superior del full per llegir-ne el contingut. El número d'ordre del document està escrit a la part del paper que queda plegada sobre el text —per tant, a l'angle superior dret del verso del full.

- [17] 22) Manuscrit sense títol, on es transcriuen els dotze articles del cartell del certamen poètic esmentat a l'índex. El text ocupa els quatre primers fulls i part del recto del cinquè, d'un quadern de sis fulls en quart, que tenen tots les marques d'haver-se guardat doblegats. Aquest quadern queda relligat al volum dins el taló inferior que forma el document precedent.

23) «Crònica de cavallers cathalans *composta per lo reverent mossèn Francesc Tarafa, canonge de Barcelona*». És una còpia manuscrita de fragments de les advertències, del pròleg i del text pròpiament del llibre esmentat, amb alguns dibuixos de qüestions heràldiques. Ocupa un quadern de dotze fulls —l'onzè, en blanc. Al verso del darrer full hi ha escrita, cap per avall, una referència més completa del llibre copiat: «Crònica de cavallers cathalans *composta per reverent mossèn Francesc Tarafa, canonge de Barcelona; pròlech del reverent mossèn Jauma Ramon Vila. Lo original y escrit de la mà, se troba encara*». Hi ha també una quartilla enganxada posteriorment al davant del quadern descrit, a manera de portada, on es torna a indicar —però amb una escriptura molt més borrosa— el llibre de Tarafa i se'n resumeix mínimament el contingut. El número d'ordre d'aquest document és indicat, doncs, dues vegades, al recto del primer full del quadern de dotze, i al recto d'aquest full afegit al davant.

Acaba el volum amb la coberta de pergamí, folrada amb paper, sense cap més full entremig —es deu haver perdut la continuació del full de guarda.

Manuscrit 141

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum presenta una enquadernació senzilla, en pergamí, com els altres de la sèrie. Les mides de la coberta són 215 × 156 mm, i en total fa uns 33 mm de gruix. A l'interior la mida dels fulls és irregular, però no pas gaire inferior. Es conserven els quatre fermalls de pell sobre les cobertes —un dels inferiors, força deteriorat.

La inscripció manuscrita del llom és com segueix: «*Miscell[ània] / Tom. iiii*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Obre el volum un quadern de quatre fulls en quart, el primer dels quals és enganxat a la coberta a manera de guarda. Tots els fulls d'aquest quadern són en blanc, llevat del recto del segon full on hi ha, manuscrit, l'índex del volum:

- [7] 4) «*REAL RETRATO/ DEL AVSTRIACO MONARCA, Y REY LEGITI-/ mo de las Españas D. Carlos el Tercero, que Dios nos/ guarde, propuesto al Balear Cariño, que por la dila-/ tada ausencia de tan amable Monarca, suspirava./ CON SV/ EPIGRAFE, Y AVTENTICA INSCRIPCION, SE-/ gun el comun estilo de los Discretos Notarios estipula-/ da, en que se afiançan al Regio Original por sus/ Reales prendas, y con los faustos auspicios del/ SSmo. Rosario, gloriosos progressos./ DELINEADO/ SOBRE LA TELA DE VNA PANEGYRICA ORA-/ cion, que dixo el R. P. F. Thomas Barcelò, hijo del Real/ Còvêto de Predicadores de Mallorca, Lector de Theo-/ logia, y Doctor en Sagrados Canones, Cathedratico,/ que fue de Philosophia, despues de Prima de Canones,/ al presente de Rethorica en la Balear Universi-/ dad, y Lector de Lengua Santa en su/ Real Convento./ EN LA/ CELEBRIDAD FESTIVA, QUE A LA SVPREMA/ Emperatriz, y soberana Reyna del Rosario Maria, con-/ sagrò enel Magnifico Templo de dicho Real Convento/ el discreto Colegio de los Notarios Domingo à los 7./ de Noviembre de 1706. por la feliz restituciò del Rey-/ no Balear al legitimo, y suave dominio de tan deseado/ Monarca, à cuya Real Magestad dedica dicho Colegio/ este su Retrato./ En la Emprinta del Real Convento de S. Domingo*». Imprès en quart, de trenta-quatre fulls —el verso del primer, en blanc—, amb tapes de paper d'un color vermellós llis per part de fora. Als dos darrers fulls hi ha recollits alguns anagrames i poemes sobre el mateix tema del panegíric.

- [8] 5) «*ORACION FUNEBRE EN LAS EXEQVIAS/ DEL AUGUSTISSIMO SEÑOR/ EMPERADOR/ JOSEPH PRIMERO,/ QUE CELEBRÓ LA EXCELEN-/ TISSIMA CIVDAD DE BARCELONA, EN SV/ Iglesia Cathedral, dia 11. de Julio/ de 1711./ SIENDO CONCELLERES,/ Los Excelentissimos Señores D. Joseph Coromines, D. Diego/ Casetas Ciudadano Honrado de Barcelona, D. Miguel Fustèr/ Assessor del Magistrado de la Lonja del Mar, Gabriel Font,/ Emanuel Rossell, y Miguel Rigalt./ DIXOLA/ el Maestro Fr. Antonio Abad, de la Orden de Predicadores, Regente/ (que fué) de los Estudios en la Minerva de Roma, y Cathedratico del/ Prima del Texto de Santo Thomàs en la Escuela de Casanate; aora/ Cathedratico de Theologia de Vesperas en la Vniversidad/ Literaria de Barcelona./ CON LICENCIA/ BARCELONA, en la Imprinta de Juan Pablo Marti, Impressor/ de la Excellentissima Ciudad, Año 1711*». Imprès en quart, de vint-i-sis fulls —en quaderns de 4, 4, 2, 4, 4, 4 i 4, respectivament; el verso del primer és en blanc. Porta també unes tapes de cartró de la mateixa mida dels fulls, de color groguenc i amb dibuixos

daurats per la part exterior, i amb aigües de tons vermellorsos per la part de dins.

- [9] 6) «*EL MEDIO DE NVESTRAS DICHAS./ SERMON/ DE LA INVENCION DE LA CRUZ,/ que en la Santa Iglesia Cathedral/ de Mallorca/ PREDICO/ el M. Fr. MARIANO MAVRO RISSON DEL OR-/ den de N. Sra. del Carmen, Maestro en Artes, Doc-/ tor en Sagrada Theologia, Examinador de en-/ trambas Facultades, Cathedra- tico perpetuo de/ Sto Thomas en la Universidad de Orihuela,/ y Predi- cador de su Magestad./ CONSAGRALE/ AL ILUSTRE Sr. D. JOSEPH DE RVBI,/ Corbera, y San Clemente, Boxados, y Blanes;/ Baron de Linas, Balsareñ, Altafulla, Tala-/ vera, Pavia, &c./ HIJO PRIMOGENITO/ Del Ilustrissimo Sr. D. JOSEPH ANTONIO DE/ Rubi, y Boxados, Marques de Rubi, General/ de la Artilleria del Principado de Cataluña, y del/ Real Exercito; Uirrey, Lugartiniente, Capitan/ General, y Plenipotenciario del Reyno de/ Mallorca, è Islas adja- centes./ En Mallorca. Por Miguel Capò Imp. Año 1714*». Imprès en quart, de vint-i-nou fulls escrits per davant i per darrere —el darrer, en blanc—, més un bifoli de paper blanc disposat a manera de cobertes. Tots els fulls conformen quaderns de quatre llevat del full 13, que va sol. Al verso del primer full hi ha un gravat al·legòric que ocupa tota la plana; als quatre darrers fulls impresos es pot llegir un llarg poema de- dicat al marquès de Rubí.

- [10] 7) «*BASTA COPIA./ DE LAS FESTIVAS/ DEMOSTRACIO- NES, CON QVE LA/ Fidelissima Ciudad de PALMA,/ Y SVS/ NO- BLES PATRÍCIOS/ HAN CELEBRADO LA FELIZ PRO-/ clama- cion de nuestro amado Rey/ DON LVIS I./ QUE DIOS GUARDE./ FORMABALA/ D. AGVSTIN GABRIEL DE MONTIA-/ no, y Lu- yando./ Y LA OFRECE/ AL MUY ILRE. AYUNTA-/ miento./ En Palma: Por Pedro Antonio Capò Imp*». Imprès en quart, de vint fulls —en blanc el verso del primer i el del darrer—, amb alguns poemes en- tremig del text. El sisè full està una mica estripat. Aquest imprès porta també unes cobertes de paper blaves, amb dibuixos de color daurat per la part de fora.

8) Un plec sense obrir de quatre fulls de paper blanc tanca el vo- lum, el darrer dels quals està enganxat a la coberta de pergami, com a full de guarda.

La foliació de referència de l'índex és molt irregular —no es numeren tots els fulls, però tampoc la numeració no es limita als fulls que inicien cada document—, i no arriba fins al final, com s'ha vist; no la tindrè en compte, per tant, en fer la descripció dels continguts del volum, i aniré descrivint els diversos documents segons l'ordre en què estan col·locats, com he fet en els volums anteriors.

- [7] 1 i 2) Amb el títol de «*Notas varias*» hi ha tot un seguit d'anotacions breus sobre qüestions puntuals d'història i referències lingüístiques —sense cap dubte destinades a completar o enriquir la *Història de la llengua catalana*—, que ocupen els dos primers fulls, d'un quadern en quart de sis —el segon sense numerar. Al recto del full següent hi trobem anotacions semblants, però totes extretes de la *Sagena Privilegiorum*, amb indicació de la pàgina de referència —és el segon document esmentat a l'índex—, i la resta de fulls del plec són en blanc, encara que compten en la foliació.

3) Segueix un full solt escrit només per una cara, amb anotacions força il·legibles sembla que extretes de l'episcopologi de Diago, que Bastero sembla que atribueix també a Roig i Jalpí en l'anotació que encapçala el full; al verso d'aquest full només hi ha indicat, clarament i subratllat, *Episcopologium Gerundensium*. El full està cosit al volum mitjançant una mena taló, que cal desplegar per tal de llegir-ne el contingut. El segueix un altre full solt, més ample i una mica més curt, amb anotacions també de l'episcopologi de Diago i de les *Constitucions sinodals* publicades per Francesc Romeguera —se cita en nota a Jerónimo Zurita i al pare Mariana. Aquest segon full, sense numerar, és escrit per davant i per darrere i està cosit al volum d'una manera estranya, amb cinc talls al marge esquerre que formen sis pestanyes, tres de les quals queden doblades cap amunt —en aquestes hi ha text escrit—, i les altres queden sota del full anterior, i n'asseguren la subjecció.

- [8] 4) El document següent són anotacions que fan referència a qüestions d'història o de qualitats de les llengües —castellana, catalana, toscana, etc.— extretes d'alguns textos de Lope de Vega, i s'hi copien també algunes poesies d'aquest autor amb els mateixos interessos —hi ha també alguna anotació de Tirso de Molina o de Fragoso; els passatges considerats de més interès estan subratllats. Tots aquests apunts, sens dubte destinats també a la construcció de la *Història de la llengua catalana*, estan disposats sobre dotze fulls —els dos darrers, solts— cosits de forma irregular. El primer i vuitè full, que formen bifoli, són en realitat

una carta del nebot barceloní del canonge, Josep de Bastero i Vilana, que el nostre filòleg havia aprofitat al darrere per fer les seves anotacions —la carta no té cap interès. El darrer full però, numerat com a foli 18, tot i que a l'índex queda molt clar que pertany a aquest bloc d'anotacions, sembla que no té res a veure amb Lope de Vega, perquè conté la transcripció d'un text en francès: «*Lettre de monsieur *** a un de ses amis de Paris*». Els fulls 2, 10 i 12 d'aquest bloc són en blanc per darrere.

- [9] 5) «*Notas de algunas cosas particulares que he de vèurer en alguns llibres*». És un seguit d'anotacions manuscrites, més netes que no les que hem trobat fins ara, sobre llibres o autors que Bastero devia haver de consultar en relació amb la *Crusca*, la majoria aconsellats per Crescimbeni, tal com consta a la mateixa llista. Són escrites sobre els tres primers fulls d'un quadern de sis, de mida inferior als anteriors; el plec entre el quart i el cinquè full, a la part inferior, és encara per obrir, i al verso del cinquè full hi ha unes inscripcions en italià i en lletra grossa que no semblen tenir cap relació amb les anotacions descrites i són més aviat una prova de diferents cal·ligrafies.

6, 7 i 8) El document següent és una anotació en llatí, al recto d'una quartilla, treteta del llibre que s'indica a l'índex, publicat l'any 1628, tal com assenyala la referència bibliogràfica que encapçala la plana. El verso d'aquest full és escrit en italià i ratllat —es tracta d'un full aprofitat. Al recto del full següent hi ha dues anotacions, amb referències a Aimoi de Fleury i al monjo Llibert; aquest full també és aprofitat, i al darrere hi ha algunes anotacions ratllades il·legibles. Aquest full i l'anterior estan cosits al volum per mitjà d'una mena de taló que s'ha practicat doblegant-los lateralment a pocs mil·límetres del costat esquerre.

- [10] 9) El document que segueix és una altra quartilla amb anotacions breus al recto i al verso. Tal com s'assenyala a l'encapçalament, les anotacions són «*En lo llibre: Notas tretas de l'arxiu de Poblet, fetas per lo pare fra Martí Marquina, monjo del mateix monestir, qui morí en l'any 1586. après de ésser estat arxiver 40 anys*». Aquest full, que és també aprofitat d'una carta dirigida a Antoni de Bastero, com es pot comprovar al verso, està subjectat al volum per mitjà d'un taló, que inclou a dins el quadern que segueix.

10) En el bifoli en quart que segueix només hi trobem una brevíssima anotació a la part superior del recto del primer full, de dos «*vocablos que don Garzia Salcedo Coronel, en su comentario sobre Gón-*

participa el seu desig de tornar a la pàtria. Aquesta carta ens confirma que Torres havia fet arribar a Bastero un plec d'observacions seves respecte de la *Crusca*, i també que li havia proporcionat dos manuscrits, un de Garcia i un de Fontanella, a través del llibreter Anton March. Cada una de les cartes (reproduïdes totes dues a Feliu, 1998a, p. 328-331) és escrita sobre una quartilla, recto i verso, i conserva la marca dels dobles amb què va enviar-se el bitllet original. La de l'any 1724 és adreçada a Barcelona, i la de 1726, a Girona.

- [16] e) Trobem finalment les quatre cartes del pare Viellescasses, de 1732, datades la primera a Montalban, la segona a Càors i les dues darreres a París. Amb un paper de color més fosc que la resta, ocupen cada una, un bifoli en quart, i estan relligades al volum una dins de l'altra, per ordre cronològic, formant així un quadern de vuit fulls, que sobresurt uns milímetres, per la part inferior, dels altres fulls de la miscel·lània. Totes conserven, així mateix, les marques dels dobles amb què es formava el bitllet original, són escrites en francès i adreçades al bisbe de Girona —que és qui l'havia acollit al palau en el seu pas per la ciutat, com s'explica en una de les cartes. La quarta carta degué ser enviada dins el mateix bitllet que la tercera, com indiquen els dobles i la manca d'adreça exterior. En aquests escrits, a part de les qüestions de caire personal adreçades al bisbe Bastero, trobem dades interessants sobre l'activitat filològica d'Antoni de Bastero, que prosseguia, doncs, en aquella època, instal·lat ja definitivament a Girona, i que el porta a sol·licitar l'ajut i la recerca de Viellescasses als arxius documentals de Càors, la seva ciutat d'origen. Són interessants també les apreciacions a propòsit de l'obra del canonge gironí i de la llengua per a ells comuna, així com també la constatació de les crítiques que en suposa l'ús i la seva reivindicació per part dels francesos, «[...] *car les parisiens ont un mépris souverain pour notre patois, et je les fais rire, quand je leur dis que le françois, l'italien et le castillan viennent de cette source*». He reproduït íntegrament les quatre cartes a Feliu, 1998a, p. 334-340.

- [17] 16) Segueixen, després d'un plec de quatre fulls de paper blanc, sense obrir, dues cartes de Pere Serra i Postius adreçades al bisbe Bastero. La primera, escrita en una cara de foli, està cosida al volum en sentit horitzontal i queda doblegada per la meitat, i forma com un quadern de dos fulls en quart, escrit només per les cares internes. La segona carta, amb data del 28 de juny de 1736, ocupa el primer full d'un altre quadern de dos —el segon full és en blanc—, i hagué de servir per trametre a Baltasar de Bastero el document que segueix: una «*copia fiel del capítulo veynte y quatro del libro octavo de la segunda parte de la Crónica ge-*

neral de Catalunya *del doctor Gerónimo Pujades[...]*» —consta de quatre quaderns, de quatre fulls cadascun, escrits per davant i per darrere, amb lletra del mateix Serra i Postius. Sembla clar que aquests papers, com el document que segueix, no haurien pertangut a Antoni de Bastero sinó al seu germà, que degué tenir també interessos històrics.

17) Segueix un bifoli en quart de paper més gruixut —el verso del segon full, en blanc— escrit en francès, amb algunes notícies històriques sobre la ciutat occitana de Lo Puèi i les seves institucions eclesiàstiques —cal recordar la relació que estableix una antiga llegenda entre aquesta ciutat i la fundació de la catedral de Girona.

- [18] 18) Després, enquadernats amb tapes de cartró de color gris, quatre quaderns en quart —de 10, 8, 12 i 2 fulls, respectivament— contenen la còpia manuscrita, amb lletra d'Antoni de Bastero, del *Bacco in Toscana* de Francesco Redi, acadèmic de la Crusca, i de les *Annotazioni* del mateix autor que acompanyaren la tercera edició d'aquesta obra, «*in Firenze, 1691, per Piero Matini all'insegna del lion d'oro*», tal com s'indica al recto del primer full. Tots els fulls són escrits per davant i per darrere, llevat del primer —només escrit al recto—, i paginats a mà —tret de les tres darreres pàgines; una nota al primer full adverteix que «*lo Ditirambo és primer, y després coménçan ab nova numeració o foliació las Annotazioni[...]*», però en realitat només hi ha una numeració, que arriba a la pàgina 59, i no es coneix on acaba una cosa i comença l'altra. Trobem també dos papers solts, escrits només per una banda, intercalats després dels fulls 2 i 29.

19) Un quadern en quart tanca el volum, de quatre fulls de paper blanc. No hi ha guardes.

Volum 946/580

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

L'enquadernació és idèntica a la dels volums miscel·lanis descrits anteriorment; les mides de la coberta són aproximadament 220 × 175 mm, i el volum fa uns 15 mm de gruix. A l'interior la mida dels fulls és irregular, però no pas gaire inferior. Les cobertes són senzilles i de pergamí, una mica rosegades en algun lloc, i hi ha quatre fermalls de pell, un dels quals, força fet malbé.

Josephi Renati Imperialis, Petri Marcellini Corradini, Leandri de Porzia, Antonii Bancherii et Nerei Coisini, a sanctissimo domino nostro papa Clemente XII specialiter delegatorum» —al segon full—, copiadess per la mateixa mà que els fulls anteriors. Abans i després d'aquest darrer text, en una altra lletra que tampoc sembla la de Bastero, i en català, trobem una detalladíssima descripció del tema que tracten les esmentades lletres executòries, i de les dates i la forma de la publicació.

- [6] 6) Segueix un llibret imprès, en quart, de cinquanta fulls —en blanc els fulls 1, 2 v., 49 i 50. Al recto del segon full llegim la portada següent: «DISCVRSVS APOLOGETICVS / PRO / ANTIQVA / CONSVETVDINE / PROVINCIÆ TARRACONENSIS, / quâ, singulis annis, feria quinta in Coena Domini, / Aqua Lustralis à publicis Ecclesiarum / Aquiminalibus removetur. / CONTRA / NEOTERICOS QVOSDAM / ILLIVS IMPVGNATORES, / & Calumniatores. / PRODIT IN LVCEM / EX MANVSRIPTIS REVERENDI / LVCIANI MARSAL PRESBYTERI, / in *Sedem Barcinonen. Beneficiati, Sacro-Sanctæ Theologiæ Doctoris, et / in Vespertina D. Thomæ Cathedra Professoris / Emeriti. / SOLICITVDINE, ET DILIGENTIA / REVERENDI JOANNIS LEO PRESBIT. / Philosophiæ Doctoris, eiusdemque / Sedis Beneficiati. / Barcin. Ex Typ. RAPHAELIS FIGVERÒ. Anno 1695*». Hi ha una paginació que arrenca del sisè full —després de les aprovacions i les censurees.

7) El darrer document, tal com consta a l'índex del volum, és un altre llibret imprès, en quart, de cinquanta-dos fulls més unes cobertes de paper més gruixut, amb aigües de colors per la part de fora. És una mena de catecisme-manual d'instrucció cristiana elemental, en francès, amb la portada següent: «LE / FORMULAIRE / DU PRÔNE / POUR LE DIOCESE DE CAORS. / AVEC UNE INSTRUCTION / POUR LES FIANÇAILLES. / A CAORS, / Chez PIERRE RICHARD, Imprimeur & Marchand Libraire de Monseigneur / l'Evêque, del'Université, du College, & de la Ville. / M. DCC. XXII». És en blanc el verso del primer full.

El volum es tanca amb la mateixa disposició que al començament.

Volum 34/557

- [1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum és enquadernat en pergami, com els altres de la sèrie; les tapes fan aproximadament 300 × 215 mm i el volum té uns 25 mm de

gruix. Hi hagué quatre fermalls de pell sobre les cobertes, dels quals només es conserven en bon estat els dos superiors, i un dels inferiors ha desaparegut completament. En algun lloc, la coberta inicial ha estat rosegada per les rates.

La inscripció, a la part de dalt del llom, és la següent: «*Micell[·lània] / impres[os] / Tom. ii*». A l'extrem inferior del llom trobem restes d'una antiga numeració —un tros de paper irregular, enganxat, amb el número 81.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

El volum conté una sèrie de documents, majoritàriament impresos, que han estat relligats de la manera habitual, incorporant un bifoli de paper blanc al començament —el primer full del qual està enganxat a la coberta de pergamí, a manera de guarda—, i un altre quadern, de quatre fulls, al darrere, amb la mateixa finalitat —el darrer full, també enganxat. Al recto del segon full de bifoli inicial trobem l'índex del volum, de la mà de Bastero:

«1: *Memorial al rey Felip V del capítol de Mallorca contra lo bisbe de aquella isla.*

2: *Memorial al Rey de la ciutat de Palma, contra lo dit bisbe de Mallorca.*

3: *Allegación por el canónigo antiquior de Barcelona, don Dalmao de Copons, con el cabildo, en el pleyto de la asistencia que por ambas partes se solicita en la Real audiencia —Barcelona, año 1719.*

[3] 4: *Memorial al Rey, y representación jurídica por el estado eclesiástico de Cataluña sobre diferentes gravámenes que experimenta en sus exempciones y libertades.*

5: *Memorial al Rey de el arzobispo de Tarragona y obispos de el principado de Cataluña, y representación en que, en el año passado de 1729, expusieron a Su Magestad la impossibilidad en que se hallarian constituídos a la exacción del catastro en los bienes de los legos que han passado a los eclesiásticos, y en los de estos por la parte colónica, si se intentasse por los ministros reales antes de ser estos cumplidamente vistos y decididos en justicia.*

6: *Edicte de mon germà lo bisbe, de 4 octubre 1730, en punt de catastro.*

7: *Breu del papa Clement XII en data del primer de octubre 1730, dirigit al dit arquebisbe y bisbes de la present província sobre dit assumpto del catastro.*

[4] 8: *Memorial al Rey de el arzobispo y obispos etc., en que exponen a Su Magestad los nuevos motivos por el estado eclesiástico sobre las exempciones del catastro en los bienes de los legos que pasan a las iglesias, e inmunidad de este tributo en los colonos de ellos, y competencia de jurisdicción sobre estos assumptos.*

CIA DE LOS SVPERIORES». Signen el document «Dr. Agustín Ramoneda, presbytero, i Dr. Mariano Steva, presbytero».

Volum 34/586

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum és enquadernat en pergamí, de la mateixa manera que l'anterior; les tapes fan aproximadament 325 × 210 mm i el volum és d'uns 20 mm de gruix. Es conserven tots quatre fermalls de pell, encara que un dels inferiors està força deteriorat. En algun lloc, la coberta inicial ha estat també rosegada.

La inscripció, una mica borrosa, a la part de dalt del llom és la següent: «*Micell[·lania] / impres[os] / Tom. v.*». A l'extrem inferior del llom trobem també restes de l'antiga numeració que he esmentat abans.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

La disposició és molt semblant a la de l'anterior manuscrit i a la dels altres d'aquesta sèrie. Obre el volum un bifoli de paper blanc, el primer full del qual ha estat enganxat a la coberta. Al segon full —recto i verso— trobem l'índex, de la mà de Bastero. És com segueix:

«1. Allegación apologética contra don Juan de Ferreras sobre su impertinente duda de si san Pedro Pasqual, mártir y obispo de Jaén fue religioso, desvanecida ... por el padre maestro fray Manuel Mariano Ribera —Barcelona, 1720. Dit sant fou valencià y religiós mercenari; N. Ximena (Anales de Jaén, pag. 273) fa menció de un llibre en llemosí que escrigué dit sant bisbe Pasqual, y diu «que un manuscrito del Escorial de donde se estampó el impresso», que véu y registrà dit Ximena, comença axí: «Aquí comienza el prólogo que yo don Pedro, obispo de Jaén, romanceé a servicio de Dios[...]» (ita la dicha Allegación, pág. 23). «En la página 266 de dichos Anales —diu dit Ribera en la citada página 23—, vea el prólogo de el antiquísimo libro manuscrito por el mismo santo en lengua lemosina, recondido en la librería del convento de carmelitas descalços, el qual prólogo allí transcrito empieza así:

[3] Como yo religioso, obispo de la ciudad de Jaén, etc.» Dit Ximena —página supradita 266—, diu que dit llibre que escrigué dit sant se intitula Biblia pequeña, «la qual se halló también en la librería de San Lorenzo del Escorial entre otras obras del santo que allá se guardan, y vio dicho se-

ñor Ximena, como lo dize (pág. 271 ibi): Yo los vi [...] en diha librería del Escorial en el año 1646, los quales están en dos tomos manuscritos, ambos en fóleo, encuadernados en cartón y becerro colorado.» Prossegueix dit Ribera en dita Allegació, pàgina 39: «Y yo he visto otras dos antiquísimas copias de lengua lemosina que se hablava en Valencia, patria del santo, la una en la insigne librería del convento de san Joseph de carmelitas descalços d'esta ciudad de Barcelona, y otra en el archivo de el real monasterio de la Merced de Barcelona, que ambas concuerdan en sus iniciales palabras, que son estas: «Com yo, religiós e bisbe per la gràcia de Déu de la ciutat de Jaen de Castella, ací nomenat...». Manuscritos que, impressos en el año 1492 en Barcelona, oy quedan recondidos en el real archivo de la Immaculada Concepción, como se advierte en la página 301, en el libro que de las obras de dicho santo mártir se dio en la imprenta año 1676 en la villa de Madrid —ibi: Opus scilicet ipsum modo superstes in regio archivio Immaculatae Conceptionis, ex decreto catholicae Magestatis repositum, antiquissimis characteribus escussum Barchinonae anno Domini 1492, in cuius exordio legitur opus reverendi et beati fratris Petri Paschalii, episcopi Giennensis, adjecto insuper vetustissimo sancto ordinis beatæ Mariæ de Mercede.»

- [4] 2. Memorial al rey Felip V —any 170...— dels títols del principat de Catalunya, sobre la presidència y precedència en lo bras militar. En la pàgina 39 se fa menció del Llibre de les ordenacions de la casa real de Aragó que féu lo rey en Pere dit lo Ceremoniós, existint en lo Real Arxiu, en l'arca 1 de l'apósito 1. En la pàgina 4 del Sumari dels actes, número 5, una apel·lació del bras real dels cavallers presentada al rey don Fernando, any 1412, en las corts; és en català. Números 21 y 22 de dit Summari: Orde de sèurer en las corts de 1383 celebradas a aragonesos, valencians, catalans y mallorquins.
3. Memorial de la confraria dels sastres ab la dels pallers o peyers, que són los que diem ara ragatons dels encants, etc.
4. Allegació en fet y en dret en una causa benefical barchinonensis, en aquell vicariat, any 1713 —lo advocat la féu y escrigué en nostra llengua materna catalana, y lo perquè, pàgina 2.»

- [5] El volum no està foliat, però tots els documents estan numerats, a l'extrem superior dret del recto del primer full, d'acord amb la numeració establerta a l'índex. Passo a descriure cada un dels documents en aquest mateix ordre.

1) El primer document és, com s'ha vist, el llibret imprès titulat: «ALEGACION / APOLOGETICA, / CONTRA EL LICENCIADO / Dⁿ. JUAN DE FERRERAS, / CVRA DE LA PARROQUIAL DE SAN / Andrès de Madrid. / SOBRE SU IMPERTINENTE DUDA, DE SI / Sⁿ. PEDRO PASCVAL / MARTYR, Y OBISPO DE JAEN / fue Religioso. / DESVANECIDA / CON SOLIDOS

FUNDAMENTOS / POR EL REVERENDO PADRE MAESTRO / Fr. MANVEL MARIANO / RIBERA, EX- PROVINCIAL DE LA DE / Aragon, Examinador Synodal de la Diocesi de Barce- / lona, y Cronista General de el Real, y Militar / Orden de Nuestra Señora de la Merced / Redencion de Cautivos. / BARCELONA: / Por IOSEPH TEXIDÒ, Impressor del Rey / Nuestro Señor, Año de 1720». És un imprès en foli de trenta-quatre fulls, paginat, amb dos fulls més, en blanc, que l'inclouen, a manera de cobertes. Hi ha alguns passatges subratllats i amb altres marques —els fragments a què es fa referència a l'índex. Només és en blanc el verso del primer full.

- [6] 2) Segueix el memorial esmentat a l'índex, un altre imprès en foli, sense títol ni portada. Té quaranta-vuit fulls —el darrer, en blanc—, amb una paginació que recomença al recto del full 37, on s'inicia el report de la documentació citada en el discurs. Entre els fulls 45 i 46 hi ha un paper desplegable amb un quadre que representa els diferents representants a les Corts aragoneses de 1383.

3) El tercer document és un imprès de setze fulls de la mateixa mida que els anteriors, al capdavant del qual trobem només un gran escut coronat amb les quatre barres i unes tisores a sota, símbol del gremi dels sastres. Al recto del segon full, l'encapçalament del text és com segueix: «*Jesus, Maria, Joseph, ab los Sants Patrons. / PER / LO SYNDICH DE LA / REAL CONFRARIA DELS / SASTRES DE LA CIVTAT DE / BARCELONA. / CONTRA / GERONIM AVTER / PALLER, DE LA MATE- / XA CIVTAT. / A RELACIO, DEL NOBLE DON PEDRO / de Amigant, Doctor meritissim de la R. Au- / diencia de Cathalunya.*». És en blanc el recto del primer full.

- [7] 4) El darrer imprès, d'una mida una mica inferior a la dels anteriors —295 × 210 mm—, té trenta fulls paginats, més dos en blanc, disposats al principi i al final, a manera de cobertes. L'encapçalament és el següent: «— / *Iesus, ab la Sacratissima Verge de la Cinta, y S. Thomàs de Aquino. / BENEFICIAL RESOLUCIÓ / PER / IOSEPH MARTI CLERGVE, / DE BARCELONA. / CONTRA / LO REVERENT GABRIEL MARTI / PREVERE EN DRETS DOCTOR, BENEFICIAT / en la Santa Iglesia Cathedral de Barcelona, / y altres litis Consortes. / SOBRE LA INSTITVCIÓ DEL BENEFICI EN LA / mateixa Santa Iglesia fundat, è instituhit, sots Invocació de Sant / Antoni Abat, en la Capella del mateix Sant, per Valença / muler de Bernàt Muner quondam, Parayre / de Barcelona. / EN LA CAUSA VERTENT EN LA CVRIA ECCLESIASTICA / de Barcelona, baix la doc-*

ta, è indefectible censura del molt Illustre / Senyor Ioseph Rifòs en drets Doctor, Canonge de la Santa Iglesia / de Barcelona, Oficial, y Vicari general / de son Bisbat. / ACTVARI / Lo Doctor Francisco Rifòs Prevere».

5) Un altre bifoli de paper blanc tanca el volum, amb la mateixa disposició que al començament.

2.4. BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Manuscrit 1173

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum és enquadernat amb tapa dura, de color verd, i folre de pergamí. L'enquadernació és moderna, segurament de l'època de l'adquisició del manuscrit per part de la biblioteca. Les mides de la coberta són 331 × 217 mm, i el volum fa uns 25 mm de gruix.

La inscripció del llom és com segueix: «*Bastero / Historia de la lengua catalana / Fol. / MS. 1173*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Completa l'enquadernació moderna un bifoli de guarda de paper estampat amb aigües de color verd per una cara i marró per l'altra, i dos fulls més de paper blanc gruixut, moderns. Al final del volum trobem la mateixa disposició en l'enquadernació.

En el volum hi ha religats, en realitat, dos manuscrits diferents, com ja he dit en fer la descripció prèvia que encapçala aquest catàleg. El primer és un quadern en foli de quatre fulls, una mica més curts que els del manuscrit que el segueix —271 × 195 mm—, dels quals només són escrits els dos primers, amb anotacions sobre la història de la ciutat de Màntua i sobre el trobador mantuà Sordel, tretes de la *Istoria di Mantova* de Mario Equicola. Al capdamunt de la primera pàgina trobem la referència bibliogràfica completa de l'obra extractada, i també s'esmenta la procedència de l'exemplar utilitzat, que és la Biblioteca Angelica de Roma. Al primer full —recto i verso— es reproduïx una poesia en occità titulada *Tensa de Sordel*, de Peire Guilhem. A l'angle

superior dret del verso del quart full hi ha l'anotació següent, subratllada: «*Mario Ecquicola, Istoria di Mantova*»; la lletra és de Bastero.

El segon manuscrit és pròpiament de la *Història de la llengua catalana* —conté bona part del llibre primer d'aquesta obra—, i s'estén des del foli 5 fins al final del volum.

- [3] El text en qüestió és escrit en quaderns de paper en foli —320 × 210 mm, aproximadament—, però és impossible determinar el nombre ni la composició de cada un a causa, justament, de l'enquadrernació moderna; no tots els quaderns són iguals, tanmateix, i semblen majoritàriament de quatre o de sis fulls —alguns quaderns tenen un nombre imparell de fulls, perquè hi ha folis tallats o, en algun cas, folis solts enganxats acuradament a un bifoli. Entremig d'aquests fulls hi ha una gran quantitat de papers i quaderns de fulls més petits, amb anotacions, addicions al text, correccions i autoritats; tots han estat rel·ligats d'una manera fixa en el lloc que descriuré més endavant, o bé han estat fixats en aquest lloc essent enganxats sobre algun full en blanc —la fixació d'aquests papers degué fer-se, generalment, en el moment de l'enquadrernació moderna, però algun sembla haver estat enganxat ja originàriament. En alguns casos es fa difícil la lectura completa dels papers que han estat rel·ligats, perquè una part de llur text queda oculta a l'interior de la costura.
- [4] Tots els fulls —els dels quaderns en foli que anomenaré, com en el manuscrit 3-III-4 de l'Acadèmia, *estructurals*, i els papers que hi ha pel mig— han estat numerats amb llapis a l'extrem superior dret, d'acord amb l'ordre establert en el moment de l'enquadrernació —sabem, pel que diu Pere Bohigas (1943, p. 30), que quan la biblioteca va adquirir el manuscrit, l'any 1931, duia una numeració moderna, en llapis, que corresponia només als setanta-dos fulls en foli, i que els «nombrosos fulls en blanc entremig i nombroses notes en cèdules separades», estaven solts i sense numerar. Aquesta és la foliació que agafaré en endavant com a referència. La lletra és sempre la de Bastero, llevat d'alguns llocs puntuals en què intervé una segona mà.
- [5] Els folis dels quaderns que he anomenat *estructurals* —que per si sols delimiten, de fet, un text força seguit, que ve a ser una primera redacció d'aquests capítols— corresponen als següents fulls de la foliació de referència —indico quines cares del full són escrites, o si els fulls són en blanc: 5 r.; 6 r./v.; 8 r./v.; 16 (en blanc); 17 (en blanc); 18 (en blanc); 20 r./v.; 21 r.; 22 (en blanc); 23 (en blanc); 25 r./v.; 26 r./v.; 31

(en blanc); 32 r.; 33 r./v.; 34 r./v.; 35 r./v.; 36 r./v.; 37 r./v.; 42 r.; 43 (en blanc); 46 r.; 48 (en blanc); 49 (en blanc); 50 r./v.; 53 r./v.; 54 r./v.; 55 r.; 56 r./v.; 58 r./v.; 63 r.; 73 r./v.; 74 r./v.; 75 r.; 76 (en blanc); 77 r.; 78 r.; 81 r./v.; 82 r./v.; 83 r./v.; 84 r./v.; 86 r./v.; 87 r.; 88 r./v.; 89 r./v.; 90 r. —és en realitat un full, que ha estat tallat arran de la costura (en aquest lloc n'hi ha sis de tallats, que no compten en la foliació) i que es manté ara en el seu lloc gràcies a uns petits papers adhesius que l'uneixen al quadern; 93 r./v.; 94 r./v.; 95 r.; 96 (en blanc); 97 (en blanc); 98 (en blanc); 100 r./v.; 101 r./v.; 103 (en blanc); 104 (en blanc); 105 (en blanc); 106 (en blanc); 108 r./v.; 109 r./v.; 113 r.; 114 r./v.; 115 r./v.; 118 r./v.; 120 r./v.; 122 r.; 123 (en blanc; a l'angle inferior dret del recto d'aquest full s'ha anotat en llapis, modernament, la signatura del manuscrit).

[6] Els papers solts i els quaderns de fulls més petits inserits enmig del manuscrit, s'ubiquen en el text de la manera com s'indica:

F. 7: Addició al text de la nota 2 del cap. 1/§. 1/partícula 1, al qual remet amb un senyal. El full —194 × 148 mm— queda agafat al volum només per l'angle superior esquerre, la punta del qual surt, a l'altra banda de la costura, entre els fulls 16 i 17. El verso és en blanc.

F. 9, 11, 13 i 15: Un quadern en foli de mida inferior als quaderns estructurals —228 × 179 mm— on es continua el text del primer capítol —hi ha la partícula segona del primer apartat. Els dos darrers fulls són en blanc.

F. 10 i 14: Un full apaïsat —141 × 210 mm— que surt 134 mm per la banda del full 10 i 76 mm per la banda del full 14. Al recto del primer, hi ha una nota que remet al text del f. 9 v. Al recto del segon trobem una addició que ja s'ha afegit al text del f. 9 r. amb una anotació al marge. Aquesta addició és escrita perpendicularment al sentit de la lectura, aprofitant la màxima amplada que permet el paper.

[7] F. 12: Un paper —268 × 193 mm— que ha estat rel·ligat per mitjà d'un taló, d'uns 20 mm. Conté dues anotacions al recto —la primera, ratllada— que no sembla que formin part del text i cap senyal no les hi remet.

F. 19 i 24: Un holandès doblegat per la meitat i rel·ligat en sentit horitzontal —però surt més per la banda del full 19, on es pot veure la marca del doblec central originari. Conté referències i autoritats per incorporar a diferents llocs del primer apartat del capítol 1 —algunes, ratllades, ja hi han estat incorporades o s'han desestimat; cap senyal no les hi remet directament. El verso del full 24 és en blanc.

F. 27: Petit retall de paper, de 25 × 85 mm, que conté un breu apunt per a la redacció d'una nota no inclosa finalment en el text —cal

referir-lo segurament al text del f. 34 r. Aquest paper és enganxat sobre el full 29; el verso, en blanc.

- [8] F. 28: Un retall de paper apaïsat, de 80 × 165 mm, enganxat sobre els fulls 29 i 30 —els quals són alhora enganxats, com veurem, sobre el full 31. S'hi copia un text citat com a autoritat a la nota 7 de l'apartat 2 del primer capítol (f. 25 r.), on és reproduït idènticament però eliminant-ne un tros, que no devia interessar.

F. 29: Es tracta d'un paper de mides irregulars —uns 205 × 160 mm a la part més ampla— enganxat per la banda esquerra sobre el full 31 —té enganxats a sobre, com he dit, el full 27 i part del 28. Hi trobem algunes anotacions disperses, externes al text i gairebé il·legibles, referides a l'autoritat citada en la nota 6 del segon apartat del cap. 1 (f. 25 r.).

F. 30: És un tros de paper tallat irregularment, d'uns 100 × 170 mm, i enganxat també sobre el recto del full 31 —té enganxat a sobre part del full 28. Conté un apunt de lectura que el mateix Bastero anota que no fa al cas d'incorporar-lo al text. El verso és en blanc.

- [9] F. 38: També es tracta d'un tros de paper apaïsat, de mides irregulars, molt semblant a l'anterior —uns 100 × 145 mm— i enganxat part sobre el full 39 i part sobre el 42. Hi ha una anotació al recto referida a la nota 3 del tercer apartat (f. 36 r.), una part de la qual ha estat ratllada; no pertany al text.

F. 39: És una quartilla —205 × 152 mm— enganxada pel costat esquerre sobre el full 40, de característiques similars. Té part del full 38 enganxat a sobre. Hi trobem apunts de lectura que fan referència a les qüestions tractades a l'apartat 4 del primer capítol. A l'extrem superior esquerre del full hi ha una paraula subratllada, que no té cap mena de relació amb aquests apunts —potser és una referència d'on s'haurien hagut de situar aquests apunts, en la redacció definitiva. El verso és en blanc.

F. 40: És una quartilla semblant a l'anterior —210 × 157 mm—, enganxada en part sobre el full 41 i en part sobre el 42; té el full 39 enganxat a sobre. Sembla fora de lloc, i es tracta potser d'una observació destinada a la part de la *Història de la llengua* on s'ha de parlar del nom *llemosí*.

- [10] F. 41: És també una mena de quartilla apaïxada —157 × 250 mm—, enganxada per la banda esquerra sobre la meitat superior del full 42. Té part del full 40 enganxat a sobre, com he dit. És la transcripció d'un text que se cita a la nota 2 de la segona partícula del primer apartat del capítol 3 (f. 85 v.); el verso és en blanc.

F. 44: Un petit retall de paper irregular —37 × 108 mm a la part més ampla— col·locat horitzontalment i enganxat sobre el full 46; és,

en realitat, la continuació de les anotacions del full 69, com ho confirma la coincidència d'uns caràcters ratllats al verso d'aquest full i els que hi ha al recto d'aquell altre —ambdós eren un sol paper, que hauria estat tallat pel mig.

F. 45: Un paper retallat de forma irregular —d'uns 110×110 mm— que no pertany al manuscrit de la *Història de la llengua* —conté una llista de paraules llatines sense cap mena de connexió amb el text. Aprofita el revers de l'envoltori d'una carta, de la qual pot llegir-se l'adreça, fragmentàriament, al verso d'aquest full: «*Al Reverend pare [...], que Déu m[...], en al combent [de sant Fran]cesch*». És enganxat sobre la part inferior del recto del full 46, a sota del full 44.

- [11] F. 47: Aquest full està fora de lloc. Es tracta d'una addició al text del f. 34 v., on el remet el senyal. El full, tallat irregularment a la banda dreta, fa 207×160 mm, i queda lligat al volum per la part inferior esquerra —la punta de la qual surt, a l'altra banda de la costura, entre els fulls 34 i 35; només és escrit al recto.

F. 51: Apunts en italià —al recto, ratllats— amb moltes rectificacions i en una lletra molt petita i descurada, gairebé il·legible. Cal remetre'ls al text de la versió italiana de la *Història de la llengua*, transcrita a l'annex 5 d'aquest estudi. El paper és molt irregular, i sembla una quartilla —uns 200×150 mm— esquinçada pels costats superior esquerre i inferior dret. És rel·ligat al volum per la part inferior esquerra, l'angle de la qual surt a l'altra banda del bifoli següent, entre els fulls 54 i 55.

- [12] F. 52: Còpia, força neta i sempre amb la indicació de la pàgina de referència, d'alguns fragments, en llatí, del *De Catalonia* de Francesc Calça —el nom d'aquest autor apareix, subratllat, a l'encapçalament del recto d'aquest full. Aquests apunts, que no formen part del text de la *Història de la llengua*, són escrits en una quartilla — 200×150 mm— impecablement enganxada, per la vora esquerra, al darrer full del quadern en foli que la precedeix —al verso del full 50.

F. 57 r: Una altra quartilla — 210×155 mm— que ha estat rel·ligada per mitjà d'un taló, d'uns 20 mm. Conté una addició al text del full 56 v.

F. 59-62: Formen un quadern de quatre fulls en quart, del qual només són escrits, recto i verso, els dos primers. Contenen les notes de la 5 a la 8 del cap. 2/§ 1 —les notes de la 1 a la 4 són escrites al marge, en el seu lloc; la nota 8 havia estat posada també al marge, al verso del full 58, però en una versió més reduïda, que cal substituir per aquesta nova redacció. El quadern queda cosit al volum de la manera habitual, com els quaderns en foli estructurals.

- [13] F. 64 i 72: Són en realitat un foli de paper més fi que els altres, doblegat per la meitat i col·locat en sentit horitzontal —204 × 300 mm. Es tracta, en realitat, de l'envoltori d'una carta aprofitat, al revers del qual (f. 64 v. i 72 r.) es pot llegir encara l'adreça: «*A l'Il·lustre senyor don Anthon de Bastero y Lladó, guarde Déu molts anys com desitjo, sacristà, canonge y vicari general de Gerona*» —es veuen, en tot el paper, les marques dels doblecs característics de les cartes de l'època. Hi trobem, al recto del full 64, un apunt previ a la redacció de les autoritats del cap. 2/§ 2 —que no van arribar a ser escrites, fora dels apunts del full que segueix, i d'una breu nota al marge del full 67. El recto del full 72 és en blanc.

F. 65 i 71: Un full apaïsat, de 190 × 310 mm, doblegat per la meitat i cosit a l'interior del bifoli que formen els fulls 64 i 72, descrits anteriorment. El full 65 conté també apunts previs a la redacció de les notes del cap. 2/§ 2 (f. 73 v.) —no s'indica el número de nota ni la referència al seu lloc del text. El full 71 és en blanc.

- [14] F. 66: Té al recto una addició al text del full 73 v. —a més del signe de referència, es repeteixen, a l'encapçalament del full, les darreres paraules del text on s'ha d'incorporar, per assegurar-ne la ubicació. Es tracta d'un paper apaïsat —110 × 168 mm, d'un color més fosc que els altres, cosit al volum mitjançant un taló d'uns 20 mm —a l'interior del qual hi ha els fulls 67 i 68, cosits de la mateixa manera. És en realitat la part inferior d'un full de carta —la part superior, també aprofitada, és el full 92— que ha estat utilitzat per escriure-hi al darrere. El text de la carta adreçada a Antoni de Bastero que es pot llegir al verso d'aquest full, en sentit invers, és el següent: «*[...] approbatí de vostè, y ab ella freqüens motius de son major agrado, cuya vida guarde Déu molts anys. Perpignyà, 22 - 7 - 1732. Son major servidor, que ses mans besa, Campredon de Caramany*».

F. 67: Una addició al text del full 74 r., escrita al recto d'un paper de 196 × 155 mm, que queda cosit al volum dins el doblec que forma el full anterior, i de la mateixa manera que aquell. Hi ha un tall, però, en el taló, a uns 55 mm de l'extrem superior, que permet desplegar aquest tram cap endavant per llegir la part del text que hi ha escrita.

- [15] F. 68: Un paper apaïsat, de 105 × 205 mm, cosit a l'interior del doblec que forma el full anterior de manera idèntica als fulls 66 i 67, descrits anteriorment. És escrit només al recto, i sembla una addició pensada per incorporar-la a algun lloc del text, però no hi ha cap signe que la hi remeti. No es llegeix gaire bé, i presenta múltiples correccions.

F. 69: Al verso, apunts de lectura, destinats a la redacció de noves notes o a l'ampliació de diversos llocs del text. Ocupen un paperet

apaïsat, de mides irregulars —uns 50×110 mm, aproximadament—, escrit quasi sense deixar marges i doblegat per tal de subjectar-lo a l'interior del bifoli. El text queda a la part interna del doblec, que representa el verso del full —perquè és més gran la part del paper que queda a l'esquerra del doblec, i aquesta és la que compta en la foliació. Al darrere d'aquests apunts hi ha alguns caràcters numèrics, ratllats, que ens permeten vincular aquest paper amb el full 44, com he dit —els fulls 69 i 44 haurien estat la part superior i la inferior d'un mateix paper; gràcies a això podem referir correctament les indicacions bibliogràfiques que hi ha al full 44.

- [16] F. 70: És una quartilla — 210×158 mm— enganxada sobre el verso del full 71 —en blanc. El paper està una mica esquinçat de la part inferior esquerra, i presenta diversos doblecs i talls que indiquen que aquest full havia estat relligat abans d'una altra manera, potser en un altre volum. Porta al recto alguns apunts per incorporar autoritats i per modificar alguns aspectes del text del cap. 2/§ 2 —del f. 74 v., concretament. La lletra és especialment borrosa i difícil d'interpretar.

F. 79: Es tracta d'un paper irregular, d'uns 200×160 mm, cosit al volum per mitjà d'un taló —que es pot veure, a l'altra banda del quadern que el segueix, abans del full 92 i després dels sis fulls tallats. Hi ha escrites, al recto i al verso, les notes a la primera partícula del cap. 3/§ 1.

- [17] F. 80: Una anotació, encara en un estadi molt provisional, per ser incorporada potser a algun lloc del text del capítol 3. La trobem al recto d'un tros de paper de mides irregulars —uns 60×180 mm—, que és en realitat la part baixa d'un full on degué haver-hi altres anotacions, del qual ha estat estripada. El full està cosit, en sentit apaïsat, de la mateixa manera que el full anterior, i també es pot veure l'extrem esquerre d'aquest paper a l'altra banda del quadern, després dels sis fulls tallats arran del plec. La lletra és molt petita i borrosa, i la tinta, d'un color molt pàl·lid, la fa força inintel·ligible.

F. 85 i 91: Els dos fulls són, en realitat, un foli apaïsat — 213×320 mm— i doblegat per la meitat. El text —notes a la partícula 2 del cap. 3/§ 1— és seguit del verso del full 85 al recto del full 91, de manera que no té cap sentit haver-lo enquadrinat d'aquesta manera —amb tres bifolis pel mig. El full 91 surt entremig dels sis folis tallats arran de la costura.

- [18] F. 92: Té un breu apunt sobre les autoritats que s'hauran d'incorporar al cap. 2/§ 2 (f. 73-75) —és, doncs, fora de lloc. Es tracta de l'altra part del full 66 —que aprofita el revers d'una carta adreçada a Bastero, com he dit—, i està relligat de manera que l'anotació que conté queda al verso del full, i escrita perpendicularment. El paper té les ma-

teixes dimensions i característiques que el full 66 —és d'un color més fosc. Al recto podem llegir-hi la primera part de la carta de 1732: «*Molt senyor meu, quidem ajustar lo casament de dona Joana Campredon, ma germana, ab don Joseph Forn y de Cortada, ho partissipo a vostè a compliment de ma obligatió y para què en més applauso puga aquest tractat venir a la última conclusió. Sols espero la[...]*». Aquest full ha estat relligat al volum també per mitjà d'un taló, d'uns 25 mm, que surt a l'altra banda del quadern, entre els fulls 98 i 99.

F. 99 i 107: Un bifoli en quart escrit només al recto del primer full, amb l'única nota a la partícula 4 del cap. 3/§ 1.

- [19] F. 102: Un apunt que potser cal relacionar amb el primer apartat del capítol 3; no pertany al text de l'obra. És un paper tallat irregularment per la banda esquerra, de 152 × 98 mm, enganxat al mig del recto del full 103 —en blanc. Aprofita el revers de l'envoltori d'una carta, de la qual es pot llegir l'adreça, al verso d'aquest full: «*A l'Il·lustre don Anton de Bastero y Lledó, vicari general y sacristà major de la santa iglésia chatredal, guarde Déu molts anys, en sa casa, sobre en la plassa dels Lladoners*».

F. 110: Conté dos apunts de lectura que no és clar a quin lloc del text caldria referir-los. Són escrits sobre una franja de paper, de color fosc, d'uns 60 × 220 mm i tallada irregularment. Aquest paper, col·locat en sentit horitzontal, és enganxat per la banda esquerra al recto del full 111, i sobresurt per la dreta més enllà d'on acaben els folis dels quaderns originals, per la qual cosa està molt rebregat en aquell extrem; el verso, en blanc. La lletra és de Bastero, però força diferent a la de la resta del manuscrit —potser es tracta d'unes anotacions fetes molt abans de la redacció de la *Història de la llengua*.

- [20] F. 111: És una quartilla —213 × 160 mm— enganxada per la banda esquerra, una part sobre el full 112 i l'altra sobre el full 113. Porta al recto una observació pensada potser per incorporar-la al text del primer apartat del capítol 3.

F. 112: Breu apunt, en italià, d'algunes referències bibliogràfiques per incorporar al segon apartat de capítol 3 —una de les quals ha estat, efectivament, inclosa en el text. És un paper quadrat —150 × 150 mm— enganxat, també per la banda esquerra, sobre el recto del full 113, i escrit només al recto. Aquest full i l'anterior estan enganxats de manera que coincideixi llur extrem superior amb l'extrem superior del full 113 —que és com tots els dels quaderns en foli estructurals.

F. 116 i 121: És un bifoli en quart, escrit només al recto del primer full, amb un apunt no redactat encara definitivament i destinat potser a esdevenir una addició al text del cap. 3/§ 2.

- [21] F. 117: Aquest paper, d'uns 215 × 160 mm, és tallat molt irregularment per la banda esquerra i cosit al volum mitjançant un taló d'uns 35 mm, que surt a l'altra banda del bifoli que segueix, entre els fulls 120 i 121; conté una addició al text de la pàgina 118 r. —segon apartat del capítol 3. Sota el taló hi ha el signe que remet l'addició al seu lloc en el text, però en quedar amagat aquest senyal ha estat repetit a l'extrem superior esquerre del recto del full, sembla que per la mateixa mà de Bastero.

F. 119: És una quartilla —250 × 155 mm— cosida a l'interior del bifoli mitjançant una mena de taló doblegat cap endavant, d'uns 8 mm. Conté apunts al recto que cal remetre a capítols posteriors de la *Història de la llengua* —els del ms. 3-III-4 RABLB. En el full hi ha algunes taques de tinta, i les dues anotacions que inclou són fetes amb tintes i plomes diferents —la segona, molt més borrosa—, per la qual cosa semblen escrites en moments diversos.

[22] CONTINGUTS DEL VOLUM

Com ja he avançat, aquest manuscrit conté pràcticament tot el llibre 1 de la *Història de la llengua catalana* d'Antoni de Bastero, que és la part més acabada d'aquesta obra —tanmateix, el que en conservem és tan sols un esborrany, ja que l'autor no va poder enllestir-la. Només tenint en compte el text dels quaderns en foli que he anomenat *estructurals* ja podem determinar l'estructura d'aquest primer llibre, que és la següent:

Capítulo 1: Origen.

§. 1: *De la primera lengua que se habló en el mundo hasta la latina, de quien se originó la catalana.*

Partícula 1: De la hebrea.

Partícula 2: De la griega.

Partícula 3: De la latina.

§. 2: *Cómo se originó de la latina.*

§. 3: *Quándo se originó.*

§. 4: *En dónde tomó el origen.*

[23] Capítulo 2: Nacimiento.

§. 1: *Quándo nació.*

§. 2: *En qué parte fue su nacimiento.*

Capítulo 3: Nombre.

§. 1: *Llamada «romana».*

Partícula 1: [L'autoritat de Claude Fauchet]

Partícula 2: [L'autoritat de Pierre de Caseneuve]

Partícula 3: [L'autoritat de Charles du Fresne]

Partícula 4: [L'autoritat d'Honoré Bouche]

§. 2: *Por qué se llamó «romana».*

El text és escrit en català fins a la partícula primera del primer apartat del capítol 1 —els títols en castellà són sobreposats—, i en castellà tota la resta; hi ha, però, llargs paràgrafs que són còpia d'autoritats llatines, franceses i italianes —a banda dels fragments de la versió italiana d'aquesta obra, que ja he esmentat—, i el text presenta, per aquesta raó, una notable heterogeneïtat lingüística que reforça la sensació de provisionalitat que donen la mateixa disposició i l'aspecte del manuscrit. Per a més detalls sobre el contingut del text vegeu Feliu (1997), p. 22-46.

Manuscrit 1600

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

El volum ha estat enquadrnat modernament per la biblioteca, i presenta ara cobertes semidures de pell marró; no hi ha cap inscripció exterior, llevat del número de manuscrit, a la part inferior del llom, amb caràcters daurats. Completen l'enquadrnació uns fulls de paper de fil Guarro, en blanc, disposats després de les tapes, cinc al davant i els altres cinc al darrere del manuscrit.

La mida de les cobertes és 280 × 210 mm, i el volum fa uns 20 mm de gruix.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Per tal com aquest no és un volum unitari, com ja he avançat en fer la descripció general dels manuscrits, no hi ha índex, i només trobem una paginació original a la part de l'antologia de poemes. Tot el manuscrit ha estat foliat, però, modernament, amb llapis, i aquesta és la foliació que prenc com a referència.

Tots els fulls són en foli, de mida holandesa —270 × 200 mm—, llevat del primer full, que no és de Bastero —és una mena de fitxa manuscrita del volum, de data molt posterior—, i del full 4 —mig foli on s'apunta la referència bibliogràfica completa de l'edició del *Decameró* dels germans Giunti, i es copia un fragment de la dedicatòria—, que en realitat tampoc no pertany al manuscrit.

[3] Els fulls 2-18 —exceptuant-ne el 4— contenen la «*Copia della grammatica provenzale da un manoscritto dell'opera di Santa Maria del Fiore di Firenze*», tal com s'explicita al recto del full 2. Es tracta del *Donatz proensals* d'Uc Faidit —«*colla glosa [en llatí] interlineale*»—, la còpia del qual comença, però, al full 5 r. Els fulls 2 v. i 3 són en blanc, així com també els 10 v. i 14. La gramàtica pròpiament —sembla completa— ocupa els fulls del 5-10; als fulls 11-13 hi ha una llista de verbs provençals ordenats per conjugacions i als 15-18, una mena de glossari amb les equivalències llatines. Per les característiques del manuscrit, aquesta còpia és feta *in situ* pel propi Bastero, que com ja hem vist en posseïa una altra, feta per Salvini, que li havia passat Crescimbeni amb la intenció de preparar-ne una edició moderna —vegeu el que n'he dit a propòsit del ms. 962 (3) BUPB.

[4] Als fulls 19-26 trobem la descripció minuciosa del còdex vaticà 3025 —que s'esmenta a l'angle superior esquerre del f. 19 r. Aquí comença, de fet, un altre volum de la sèrie dels volums del 3-II-12 RABLB i 240 BUPB, tal com es desprèn de la idèntica disposició interna del manuscrit i de l'observació inicial: «*Ès en foli, però de paper gros, de forma major conforme la mida aquí inserida, y la enquader-nació de la mateixa manera y qualitat que la del antecedent còdigo*». Són en blanc els fulls 22 v., 24 v., 25 i 26 v. Al 23 r. hi ha un índex dels trobadors continguts en el còdex, a propòsit del qual Antoni de Bastero anota: «*Lo sobrescrit índice és, ni més ni menos, lo que és en lo còdigo, lo qual índice és de lletra dolentíssima, y com si fos de mà de dona, puix no fou fet per los copistas que feren lo còdigo, però lo caràcter és casi de la mateixa antiguedat que lo del llibre, excepto lo sobredit número 3205, que és de caràcter modern*». Al full 26 r. trobem anotades una sèrie de paraules amb la correspondència italiana, que deuen ser copiades del glossari final que Bastero esmenta en un altre lloc: «*Din-tre del còdigo, envès a l'últim, hi ha cusits dos fulls enters de paper [...] en lo un full hi són traduïdas en italià y de caràcter bo, corsiu y corrent de temps de l'any 1600 o en aquell entorn, las cançons [...] L'altre full conté la explicació en italià de molts vocables provenzals, y jo ne copihí alguns [...] y la lletra de aquesta explicació o glossari també és del mateix temps de la traducció[...]*» (f. 24r.).

[5] Els folis 27-70 contenen pròpiament l'antologia dels poemes d'aquest còdex, amb algunes acotacions i gloses marginals del canonge Bastero. Aquesta part és l'única que porta una paginació original, de la pàgina 1 a la 88, ara ratllada. Els textos són seguits, a una sola colum-

na, i no hi ha fulls en blanc. S'indica sempre la localització de les poesies en el còdex de referència, algunes de les quals només se citen per l'autor i el primer vers, segurament perquè ja han estat copiades en un altre dels quaderns, tal com adverteix el mateix Bastero en la descripció prèvia: «*Noto que la major part de las poesias de aquest còdigo, y en particular las demás de las cançons, que són muchas, trobí ésser las mateixas de l'antecedent còdigo 3204, y per ço la còpia o verament espoli de aquest còdigo 3205 és petit o poc voluminós, hagut respecte del espoli del sobredit antecedent còdigo 3204, no obstant que estos dos còdigos vaticanos 3204 y 3205 sían de una mateixa grandària*» —efectivament l'extracte del còdex 3204 és el més voluminós de tots, i comprèn dos volums, el 240 BUPB i el primer dels de l'Acadèmia, que n'és una *giunta* o complement.

- [6] Els dos darrers fulls (f. 71 i 72; el 72 v., en blanc), tot i que són de la mateixa mida i tenen un aspecte semblant, sembla que haurien de formar part d'un manuscrit diferent. Amb el títol de «*Tenzone*» trobem una acurada descripció d'aquest gènere trobadoresc, redactada en italià i il·lustrada després amb l'exemple d'una tençó concreta, que és copiada íntegrament i ara sense acotacions ni indicació de referències. El caràcter del text és molt discursiu i ben polit, i fa la impressió que hauria de formar part d'un treball erudit sobre els gèneres literaris trobadorescos —una obra que desconeixem?— tot i que també pot tractar-se d'una de les entrades de diccionari de la *Crusca provenzale*. En reproduïx uns fragments, com a mostra: «*Le tenzoni o i contrasti poetici de' provenzali, che per lo più erano sperte e giuochi d'amore che si facevano tra i medesimi trovatori, furono talvolta titolate col nome di partimentz —divisioni, partimenti—, come aparisce dal codice vaticano 3206, a carta 4: «Partimentz d'en Gui ab n'Ebles (tenzone, o sia partimento, tra don Guido e don Eble)», e carta 67: «Partimen d'en Guillem ab n'Ymbert (tenzone di don Guglielmo con don Alberto)», e altrove. Dagli antichi francesi fu questa sorta di poesia appellata colla frase di Jeu parti —giuoco partito, diviso—, come rinverga il dottissimo presidente Claudio Fauchet in più luoghi del libro 2 della sua eruditissima opera intitolata Recueil de l'origine de la langue et poesie françoise, spezialmente là dove parla [...] La qual frase o maniera di dire, osservo, che i francesi tolsero da' medesimi provenzali, come si vede dalla seguente tenzone del codice vaticano 3204, carta 138, che pure si legge nel codice 3206, foglio 80, ove è titolata col nome di partimentz, avendo stimato a proposito di trascriverla e tradurla qui in toscano, per maggior soddisfazione del lettore[...]».*

Manuscrit arx. 601

[1] ASPECTE EXTERIOR DEL MANUSCRIT

La major part dels documents d'aquest manuscrit, com ja he avançat en la descripció prèvia que encapçala aquest catàleg, no estan relligats de cap manera, sinó que apareixen solts a l'interior d'una carpeta de pergamí, folrada amb paper blanc a l'interior, de les proporcions d'un foli —325 × 240 mm, aproximadament. En un principi, aquesta carpeta devia portar uns fermalls de pell similars als que he descrit en altres manuscrits —se'n veuen les marques, sobre la coberta—, però en algun moment foren substituïts per unes cintes de roba gruixuda, de color marró. No hi ha cap inscripció a la coberta ni al llom, llevat de l'anotació moderna, en llapis, del nom «Bastero», a la part superior.

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR I CONTINGUTS DEL VOLUM

Aquest volum recull, com ja he avançat, documentació diversa de caire personal o professional. No hi ha índex dels continguts; tots els papers estan classificats per assumptes i, o bé formen un quadern, o bé queden inclosos a l'interior d'un d'aquests quaderns o d'un bifoli, a manera de subcarpeta. Al recto del primer full de cada aplec de papers, consta, de la mà de Bastero, el tema a què fa referència. La major part de la documentació és escrita pel mateix Bastero, encara que no tota —documents que cal aportar o que s'han obtingut en cada causa particular, etc.; la mida dels papers solts d'entremig és molt variable —alguns són simples anotacions recordatòries— i no hi ha tampoc cap mena de foliació original en tot el manuscrit —encara que, en l'enunciat d'alguns dels assumptes, s'endevinin restes d'una antiga ordenació numèrica. Modernament, els responsables de la Biblioteca han numerat amb llapis, amb xifres romanes, els diferents quaderns, i amb xifres aràbiges les peces o fulls escrits de què consta cada quadern. El text és en català o bé en llatí.

[3] Hi ha, en total, tretze quaderns o subcarpetes, que per ordre de col·locació són els següents:

I. «*Parte prima (cap. 10), que contiene las qüentas que dan los expedicioneros a los agentes, del coste de las disputaciones matrimoniales, y el mero coste que dichos expedicioneros pagan a los officios, y cuánto vienen a ganar por cada dispensación, etc.*». És un bifoli en el qual no-

més hi ha escrit l'enunciat que he copiat, a la part superior del recto del primer full. Al seu interior hi ha quatre papers —un, doblegat— amb taules de feines i preus.

II. «*Suppliche da matrimoniali*». És un bifoli que inclou al seu interior tres bifolis més, cinc folis i un tros de paper, cadascun dels quals fa referència a un assumpte diferent; cinc, com s'adverteix per l'encapçalament, són relatius a la diòcesi de Saragossa, un, a la d'Urgell, un altre, a la de Tarragona, i un altre, a la de Solsona.

- [4] III. «*Super qualificatione*». Es tracta també d'un bifoli, ple d'anotacions numerades referents a diverses gestions personals, que inclou a l'interior diversos documents, la majoria sentències, butlles o altres documents oficials —amb segells eclesiàstics. Concretament hi ha deu documents d'aquests, la majoria en foli, i tres papers petits, de mides irregulars, amb anotacions del canonge —un és un tros de l'embolcall d'una carta, aprofitat. Al marge d'alguns dels documents també hi ha observacions manuscrites de Bastero.

IV. «*Mera espesa de matrimonials*». Un bifoli, només amb aquesta anotació a la part superior del recto del primer full, que n'inclou un altre, amb dos papers a dins. Tot són sumes de despeses per gestions curials, i una mena de rebuts, ratllats.

- [5] V. «*Parte 5: Contiene diferentes memoriales e indultos de las sagradas congregaciones*». Aquest és un quadern de divuit folis, relligat internament, amb un parell de bifolis solts a l'interior —entre el primer i el segon full del quadern. Hi ha copiats en borrador, no sempre de la mà de Bastero, diferents documents oficials de dispenses, permisos, etc. —els dos bifolis solts són documents autèntics, amb segell, etc. N'hi ha de relatius a les diòcesis de Tarragona, Tortosa, Saragossa, Barcelona, Girona —un document relatiu a un permís de residència de Josep Font, col·lega seu—, Urgell —també en relació amb un col·laborador seu, Jaume Marsà— i Solsona.

VI. «*Parte 6: Materias extrahordinarias et notae sive reportoria*». És un altre quadern en foli, de divuit fulls, però sense relligar, on hi ha anotades diverses qüestions de procediment relatives a gestions especialment difícils d'obtenir, etc., i alguns casos il·lustratius. Són en blanc el segon i el sisè full, i a partir del desè —i cap dels fulls no està ocupat completament. No hi ha papers solts entremig.

- [6] VII. «*Lista delli officii in cancellaria, e mera spesa di materie benefiziali e varie*». Un quadern de quatre fulls en foli, que inclou a l'interior dues quartilles, un foli i un bifoli més petit. Hi ha coses diverses; al recto del segon full del quadern, una gràfica: «*Nota dels officis de cancelleria que estan en la primera sala: lo primer taulell entrant a mà esquerra [...]; lo segon [...]; en la segona sala[...]*». Entre els papers de dins hi ha algun full de comptes —un model de factura corresponent a una «*butlla parroquial llista, ço és sens ninguna dispensa, etc.*» i altres anotacions —una d'aquestes, en una lletra que no és de Bastero.

VIII. «*Suppliche e memoriali da materie beneficali ed altre*». És un bifoli que aplega diversos documents a l'interior, relatiu a tantes altres gestions curials —entre aquestes, una, instada pel mateix Bastero, a propòsit de la relíquia del cap de santa Cristina, venerada a la vila de Lloret. Concretament, hi trobem sis dobles folis, set folis i cinc fulls més petits, no tots escrits de la mà de Bastero. El més interessant, però, és l'esborrany sense data d'una carta de Bastero on sol·licita permís per retornar al seu país, que trobem escrit al recto del segon full del bifoli que fa de subcarpeta —al darrere de tots els documents. M'he referit a aquesta carta, i l'he transcrita també a Feliu (1998a), p. 253-254, i 302-303.

- [7] IX. «*Parte 4 (Cap. 4): Cuentas originales de las materias, tanto matrimoniales como beneficales y varias*». Aquest bifoli aplega una gran quantitat de factures i anotacions comptables, de mides i característiques diverses, algunes de les quals relacionen Antoni de Bastero amb Mateu Ferravila, un altre dels clergues desafectes denunciats, com Bastero, pel cardenal Molinés (Feliu, 1998a, p. 255). Hi ha en total quaranta-un papers —alguns contenen factures amb el duplicat— de proporcions i textura molt diferents, i escrits de mans diverses.

X. «*Transunti di materie benefitali*». És un bifoli que només té anotat això a la part superior del recto del primer full, i que inclou a l'interior un altre bifoli —del qual només és escrit el primer full, però amb una lletra petitíssima i atapeïda— on es copia el text d'una sanció pontificia, relativa a un clergue del bisbat d'Urgell.

- [8] XI. «*Tansuncti di materie varie*». Un bifoli sense cap més anotació, que inclou tres documents oficials —dos, amb segell pontifici; el tercer, que sembla una còpia, fa referència al benefici gironí del vestuari, que posseïa el canonge Vadella, les rendes del qual havien quedat segrestades per la guerra. Entre aquests papers en trobem també

un altre amb una breu anotació del nostre canonge, que aprofita un full on hi havia alguna cosa escrita de tema polític —i de filiació austròfila.

XII. «*Parte 4 (Cap. 4): Formularis y memorials, tant de las matèries beneficios com de las várias*». El bifoli, com en els casos anteriors, no té cap altra anotació que l'encapçalament transcrit, a la part superior del recto del primer full, i a l'interior hi ha onze documents o anotacions d'indole diversa, entre els quals destaquen una composició de tema filosòfic presentada a un dels certàmens de la festa de sant Tomàs organitzats per la universitat barcelonina, sense data —en principi, no hi veig una relació directa amb Bastero, que sí que havia estat vinculat a aquesta universitat en la seva època de joventut— i en format de foli doble, i un document que ens assabenta de les gestions d'Antoni de Bastero per tal d'obtenir un permís, per al seu germà Baltasar, llavors degà de la Seu barcelonina i catedràtic a la universitat d'aquella ciutat, per llegir llibres prohibits. Els papers tenen mides molt diverses, i són també de mans diferents.

- [9] XIII. Aquest darrer quadern, sense títol, és un copiador de cartes del canonge Bastero, incomplet però molt interessant, on podem llegir l'esborrany de totes les cartes escrites pel canonge als seus familiars, a Catalunya, en els darrers mesos de la seva estada a Roma. Pel seu interès l'he transcrit íntegrament a Feliu (1998a), p. 311-325. És un quadern de dos fulls en foli, tot escrit, que inclou un altre bifoli de la mateixa mida, dos folis més i dos papers més petits, solts. La lletra és molt petita, una mica borrosa, i molt atapeïda. Sempre és la de Bastero.

2.5. ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA

Manuscrit A-390

- [1] ASPECTE EXTERIOR MANUSCRIT

Aquest manuscrit, que reuneix, com ja he avançat en la descripció prèvia, diverses redaccions d'un mateix text, és en realitat un feix de papers —algunes quartilles soltes, i quaderns en quart de diferents proporcions— sense enquadrar, que actualment es guarda emboli-

cat amb un paper d'embalar i lligat amb un cordill, a l'interior d'una carpeta de cartró també moderna, amb l'única inscripció de: «*Serra y Postius. Manuscrit de Lo perquè de Barcelona (donat a conèixer per Ramon D. Perés)*».

[2] DESCRIPCIÓ INTERIOR

Alguns dels fulls del manuscrit seguien una paginació original, però actualment aquesta paginació és discontinua ja que els fulls han estat reordenats, suposo per l'editor del text; qui, a més, hi ha fet algunes anotacions marginals en llapis i ha separat el manuscrit en vuit blocs desiguals, cadascun resguardat a l'interior d'un foli modern doblegat, a la cara superior del qual s'ha anotat, també amb llapis, algunes indicacions sobre el contingut de cada bloc i a quin estadi de la redacció pertany. Alguns pocs fulls també han estat paginats modernament, amb llapis, i s'han intercalat algunes quartilles modernes, escrites amb tinta negra per l'editor, i s'han copiat altres llocs del text; hi ha ben pocs fulls en blanc.

[3] La lletra de Bastero, clarament identificable, la trobem arreu del manuscrit, com ja he avançat en la descripció general dels manuscrits, en correccions marginals d'alguna paraula o frase del text original, en alguns papers més petits, solts o enganxats a algun dels fulls en quart, amb addicions al text —tan habituals en els manuscrits basterians—, o fins en els fulls dels quaderns originals, continuant o allargant el text de Serra i Postius. La part on són més abundants i significatives les intervencions de Bastero és al tercer bloc del manuscrit i al setè, on hi ha tot un llarg fragment —en el qual se cita justament la *Crusca provenzale*, a propòsit de la Fucina, dels escacs, etc.— redactat pel mateix Bastero.

La veritat és, tanmateix, que en alguns llocs del manuscrit és ben difícil decidir si la lletra no és, tota, de Bastero. Serà necessari editar novament aquest col·loqui —que és realment un dels pocs testimonis de literatura catalana en prosa de l'època—, amb molt més rigor que no ho va fer Ramon de Perés (Perés, 1929), i estudiar amb més profunditat aquesta qüestió i el grau d'implicació del canonge Bastero en el projecte de Pere Serra i Postius.

3. ÍNDEXS DEL CATÀLEG

He elaborat, com a complement del catàleg dels manuscrits d'Antoni de Bastero, un índex de noms, autors i obres i un índex temàtic, que poden fer molt més fàcil i ràpida la consulta sobre aspectes concrets del contingut dels nombrosos volums. Amb aquesta, sens dubte, el present catàleg guanya utilitat. L'índex dels manuscrits, posat en tercer lloc, serveix alhora per donar una visió esquemàtica i de conjunt de tot el corpus basterià i per localitzar les referències obtingudes als altres dos índexs, ja que he optat per un sistema més complex, però molt més precís, que l'habitual d'indicar el número de pàgina del catàleg.

El funcionament dels índexs és com segueix: per a cada entrada dono sempre la referència del manuscrit que la conté i del número de paràgraf concret on es pot localitzar. Per això, en primer lloc em cal indicar l'apartat del catàleg a què em refereixo, marcant-lo amb un parèntesi final: 2) = *la introducció general al catàleg*; 2.1) = *la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*; 2.2) = *la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona*; 2.3) = *la Biblioteca del seminari de Girona*; 2.4) = *la Biblioteca de Catalunya* i 2.5) = *l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona*. Seguidament indico el número de manuscrit entre claudàtors, i el número de paràgraf o paràgrafs citats, separats entre comes —per exemple, 2.1) [ms. 3-II-2] 4, 6, 12 indica els paràgrafs 4, 6 i 12 del manuscrit 3-II-2 de l'Acadèmia de Bones Lletres. Marco la separació entre les referències d'un manuscrit i les d'un altre amb punt i coma, i entre els manuscrits d'un fons i els d'un altre amb una doble barra. Si uneixo dos números de paràgraf amb un guionet, vol dir que se citen tots els paràgrafs inclosos entre aquests. Aquest sistema, d'altra banda, permet reunir una major quantitat d'informació als mateixos índexs, ja que s'hi pot apreciar quins manuscrits tracten més extensament determinades matèries o en quins hi apareixen més sovint determinats autors; fa, en definitiva, una classificació implícita dels manuscrits.

En l'índex de noms, les obres citades al catàleg van entrades sota el nom dels seus autors, quan són coneguts, i apareixen en el lloc alfabètic que els correspon si són anònimes o bé el catàleg no n'esmenta l'autor. Quan al catàleg se cita una obra, tot i que sovint s'indica també el nom de l'autor, només recullo a l'índex la referència darrere el nom de l'obra, perquè entenc que en citar l'obra ja se cita també l'autor; així, només quan al catàleg s'esmenta el nom d'aquest autor sense especificar-ne cap obra, la referència apareix darrere el nom de l'autor. L'índex és, tanmateix, de noms, autors i obres; això vol dir que hi apareixen tot els noms de persona, encara que no siguin *autors* de res. He procurat, sempre que ha estat possible, normalitzar tots els noms, tant d'obres com de persones, segons els criteris actuals —adopto generalment els criteris de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, i per als noms de trobadors, els que estableix Martí de Riquer en el seu ineludible treball sobre la lírica provençal de l'edat mitjana.¹

L'índex de matèries o temàtic no vol ser altra cosa que una garbellada del contingut dels manuscrits de Bastero, que ja han passat prèviament pel sedàs de la catalogació. Les referències que s'hi poden trobar són en principi les més significatives o les que poden resultar més interessants, però òbviament no són pas totes les possibles. He mirat de representar-hi els àmbits d'interès més importants dels manuscrits basterians, que coincideixen força, com és lògic, amb els principals interessos de la seva obra —així, els apartats d'història, literatura i llengua són els més extensos. Quan hi ha centres d'interès més restringits que poden inserir-se dins d'altres més generals, incloc els uns dins dels altres augmentant successivament l'amplada del marge esquerre. Miro de no duplicar les referències a un mateix lloc del catàleg fora de quan és molt necessari, i això tant pel que fa a les diferents entrades de l'índex temàtic, com pel que fa al contingut dels dos índexs —per exemple, els fullets impresos d'obres breus o de circumstàncies els cito en un apartat de l'índex temàtic i ja no apareixen referits pel títol en l'índex onomàstic; i a la inversa, llevat dels tres o quatre més significatius, a l'apartat de lexicografia del temàtic no esmento altres diccionaris que Bastero havia utilitzat, perquè ja es poden localitzar a l'índex de noms, autors i obres. Vull dir amb això que el recurs als dos índexs ha de ser complementari per a tohom a qui interessi utilitzar el catàleg per localitzar o documentar qualsevol aspecte de la feina del filòleg Antoni de Bastero.

1. Martí de RIQUER, *Los trovadores: historia literaria y textos*, Barcelona, Planeta, 1975.

3.1. ÍNDEx DE NOMS, AUTORS I OBRES

- ABARCA, F. 2.3) [ms. 140] 6
 ABULCACIM TARIF 2.1) [ms. 3-III-4] 24
 ACARISIO, A.
 Vocabolario e grammatica con l'ortografia della lingua volgare 2.1) [ms. 3-II-18] 6
 ACSAMITEK, F.M. 2.3) [ms. 140] 5
 AGENTI, A. 2.3) [ms. 139] 27
 Agustí, sant
 De civitate Dei 2.1) [ms. 3-II-3] 3
 Agustín, A. 2.1) [ms. 3-III-4] 24
 Aimeric de Belvezer 2.2) [ms. 240] 20
 Aimeric de Piguillan 2.2) [ms. 240] 8
 AINEL, M. 2.3) [ms. 142] 4
 Alfons I 2.1) [ms. 3-II-4] 9
 Alfons II (lo reis d'Aragon) 2.2) [ms. 240] 24
 ALINDO SCIRTORIANO 2.3) [ms. 139] 4
Alla Signoria don [...] Cesarini 2.3) [ms. 139] 31
 ALLACI, L.
 Poeti antichi raccolti da' codici manuscritti della biblioteca Vaticana e Barberina 2.1) [ms. 3-II-18] 5
 ALUNNO, F.
 Regole particolari della volgar lingua 2.1) [ms. 3-II-18] 8
 Amante che si ritira dal mondo. Sonetto 2.3) [ms. 139] 31
 AMIGANT, P. de 2.3) [vol. 34/586] 6
 ANDRÉS, P. 2.3) [ms. 142] 12
 ANDREU, F. 2.3) [ms. 140] 10
 ANSALDI, A. 2.1) [ms. 3-II-4] 11
 ANTON ABAT, fra 2.3) [ms. 141] 2, 3, 6
 Antoni Abat, sant 2.3) [vol. 34/586] 7
 ANTONIOTTO, A. 2.1) [ms. 3-II-3] 5
 ARGOTE DE MOLINA, G.
 Nobleza de Andaluzía 2.1) [ms. 3-II-3] 3, 10
 ARIGONI, B. 2.3) [ms. 139] 21
 ARIOSTO, L. 2.1) [ms. 3-II-18] 7
 Orlando furioso, 2.1) [ms. 3-II-2] 25
 Arnau de Vilanova 2.2) [ms. 239] 9
 ARNAUT Daniel 2.2) [ms. 243-257] 17
 Arnaut de Maruelh 2.2) [ms. 240] 13
 Arnaut de Tintinhac 2.2) [ms. 240] 22
 ASCANIO PERSIO
 Discorso intorno alla conformità della lingua italiana con le più nobili ed antiche lingue... 2.1) [ms. 3-II-18] 4
Atlante veneto 2.1) [ms. 3-II-2] 40
 AUTER, G. 2.3) [vol. 34/586] 6
Autori del ben parlare 2.1) [ms. 3-II-18] 8
Avvertimenti a' reverendi sacerdoti e sagrestani, d'Innocenzo XI, e confermati da Clemente XI nell'anno 1714, quali di nuovo si pubblicano per ordine speciale di nostro signore Innocenzo XIII 2.1) [ms. 3-II-2] 12
 Aimoí de Fleury
 De gestis francorum 2.3) [ms. 142] 3, 9
 BALDINI, M. B. 2.1) [ms. 3-II-18] 5
 BANCHERI, A. 2.3) [vol. 946/580] 5
 BARBRA, S. 2) 24
 BARCELÓ, T. 2.3) [ms. 141] 7
Barcinonensium Iurium Parochialium 2.1) [ms. 3-III-4] 1
 BARTOLI, D. 2.2) [ms. 962 (4)] 8
 BARTOLOCCIO, J. 2.1) [ms. 3-II-2] 38
 De antiquitate linguae hebraicae contra syros et chaldaeos 2.1) [ms. 3-II-2] 13
 BASTERO I LLEDÓ, B. DE 2) 19 || 2.1) [ms. 3-II-3] 15 2.3) [ms. 141] 5; [ms. 142] 13, 14, 16, 17; [vol. 946/580] 4; [vol. 34/557] 6 || 2.4) [ms. arx. 601] 8
 BASTERO I LLEDÓ, F. DE 2.1) [ms. 3-II-2] 22
 BASTERO I VILANA, A. DE 2.1) [ms. 3-III-4] 6
 BASTERO I VILANA, F. DE 2.3) [ms. 140] 12; [ms. 142] 11
 BASTERO I VILANA, J. DE 2) 2 || 2.3) [ms. 140] 12; [ms. 142] 8

- BEMBO, P. 2) 16 || 2.1) [ms. 3-II-12] 11 || 2.2) [ms. 240] 24; [ms. 243-257] 17
Prose 2.1) [ms. 3-II-2] 3, 22; [ms. 3-II-3] 4
- Benet XIII 2.1) [ms. 3-II-2] 11, 33 || 2.3) [ms. 139] 2, 11, 12, 13
- BENVENUTO DA IMOLA 2.1) [ms. 3-II-2] 8
- Berenguer de Palou 2.2) [ms. 240] 24
- BERNABÒ, R. 2.3) [ms. 139] 16, 18, 19, 24
- Bernart de Ventadorn 2.2) [ms. 240] 6, 7
- Bertran de Born 2.2) [ms. 240] 10
- Biblia* (Llibre del Gènesi) 2.1) [ms. 3-II-2] 13, 39
- BIGORDI, F. 2.3) [ms. 139] 27
- Bisbe Bastero → *Bastero i Lledó, B. de Blacatz* 2.2) [ms. 240] 7
- BOCCACCIO, G. 2.1) [ms. 3-II-18] 6
Decamerone 2.1) [ms. 3-II-2] 11, 35; [ms. 3-II-5] 5; [ms. 3-II-18] 6, 9 || 2.2) [ms. 24] 4
- BOHIGAS, P. 2.4) [ms. 1173] 4
- BOLLAND, J. 2.1) [ms. 3-II-2] 2
Acta sanctorum 2.1) [ms. 3-II-2] 2, 15; [ms. 3-II-19] 8
- BONET, J.P.
Arte para enseñar a hablar los mudos 2.3) [ms. 140] 2, 6
- BONICHI, B. 2.1) [ms. 3-II-18] 4
- BOSCA, J. 2.1) [ms. 3-III-4] 20
- BOUCHE, H. 2.1) [ms. 3-II-19] 4 || 2.4) [ms. 1173] 23
La chorographie ou description de Provence, et l'histoire chronologique du mesme pays 2.1) [ms. 3-II-17] 5
- BOURSALER, C. D.
Tavole storiche, genealogiche e chronologiche 2.1) [ms. 3-II-2] 19
- BRANSILVA, G. DI 2.1) [ms. 3-II-2] 8
- BRIET, Ph.
Parallela geographiae veteris et novae 2.1) [ms. 3-II-3] 2, 9
- BRO, J. 2.3) [ms. 140] 10
- Brunetto Latini
Tesoro 2.1) [ms. 3-II-3] 4, 12; [ms. 3-II-18] 4
- Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* 2) 23
- BUYERS, C.,
Jardin deys musos provençalos 2.1) [ms. 3-II-2] 4
- Cadenet 2.2) [ms. 240] 19
- CALÇA, F. 2.1) [lligall 14 (5)] 4, 6
De Catalonia liber primus 2.4) [ms. 1173] 12
- Campredon de Caramany 2.4) [ms. 1173] 14
- CAMPREDON, J. 2.4) [ms. 1173] 18
- CAMPS I DE PRATS, F. 2.1) [lligall 14 (5)] 4
- CAPO, P.A. 2.3) [ms. 141] 10
- CAPO, M. 2.3) [ms. 141] 5, 9
- CAPORALI, G.B. 2.3) [ms. 139] 25
- CAPPACCIO, G.C.
Dicerie morali 2.1) [ms. 3-II-2] 14
- CAPRANICA, G. 2.3) [ms. 139] 6, 11
- CARBONELL, P.M. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12
Cròniques d'Espanya 2.2) [ms. 239] 6, 13
- Carles II 2.1) [ms. 3-II-2] 12 || 2.3) [ms. 141] 4, 5
- Carles III 2.3) [ms. 141] 7
- Carles, Duc don 2.3) [ms. 140] 14
- CARLES MARTELL 2.1) [ms. 3-II-19] 6
- CASA, G. DELLA 2.1) [ms. 3-II-18] 7
- CASANOVAS I SOLANS, T. 2.3) [vol. 34/557] 5
- CASCALES, F.
Discursos históricos de la muy noble y muy leal ciudad de Murzia, y de su reyno 2.1) [ms. 3-II-19] 7
- CASENEUVE, P. DE 2.2) [ms. 22] 5 || 2.4) [ms. 1173] 23
- CASERAS, D. 2.3) [ms. 141] 8
- CASTELVETRO, L. 2.1) [ms. 3-II-2] 9, 28
- CASULES, J. DE
Libre dels escacs 2.2) [ms. 239] 5, 12
- CATEL, G. DE
Memoires de l'histoire du Languedoc 2.1) [ms. 3-II-17] 5
Histoire des comtes de Toulouse 2.1) [ms. 3-II-17] 5

- Les comtes de Toulouse avec leurs portraits, tirez d'un vieux livre manuscrit* 2.1) [ms. 3-II-17] 5
- Caterina de Siena, santa 2.2) [ms. 962 (4)] 8
- CAULIAC, G. DE 2.2) [ms. 239] 4
- CHACAS, F. 2.3) [ms. 139] 21, 23, 25, 26
- Chronicon Fredegarii Scholastici* 2.1) [ms. 3-II-19] 5
- Cinonio → *Mambelli M.A.*
- CLEOGENE NASSIO 2.3) [ms. 139] 10
- Climent XI 2.1) [ms. 3-II-2] 37 || 2.3) [ms. 139] 2, 6, 8; [ms. 141] 6
- Climent XII 2.3) [vol. 946/580] 2, 5; [vol. 34/557] 3
- COISINI, N. 2.3) [vol. 946/580] 5
- COLOMER, J. 2.3) [ms. 141] 6
- COMAS, A. 2.2) [ms. 2029(23)] 2
- Constitucions de Catalunya* 2.3) [ms. 142] 3, 11
- COPONS, D. DE 2.3) [vol. 34/557] 2, 5
- CORBERA, J. 2.1) [l·ligall 14 (5)] 3
- COROMINES, J. 2.3) [ms. 141] 8
- CORONELLI, M. 2.1) [ms. 3-II-2] 13
- CORRADINI, P.M. 2.1) [ms. 3-II-3] 7 || 2.3) [vol. 946/580] 5
- Vetus Latium profanum et sacrum* 2.1) [ms. 3-II-3] 2
- Cosme III 2.1) [ms. 3-II-18] 7
- COSTANZI, G. 2.3) [ms. 139] 28
- Costumes generales et particulieres du royaume de France* 2.2) [ms. 239] 6
- Costums generals y consuetuds del país y viscomtat de Sole* 2.2) [ms. 239] 6, 14
- COVARRUBIAS, S.
- Tesoro de la lengua castellana* 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 6; [ms. 3-II-2] 7, 26
- CRESCIMBENI, G.M. 2.1) [ms. 3-II-2] 13, 22, 38; [ms. 3-II-4] 3, 4 || 2.2) [ms. 240] 11, 20; [ms. 243-257] 17; [ms. 962 (3)] 5 || 2.3) [ms. 142] 9 || 2.4) [ms. 1600] 3
- Comentari intorno alla sua Istoria della volgar poesia* 2.1) [ms. 3-II-4] 10; [ms. 3-II-18] 5, 11
- Istoria di San Giovanni avanti la porta latina* 2.1) [ms. 3-II-18] 6
- Cristina, santa 2.4) [ms. arx. 601] 6
- Crònica de Pere III* 2.2) [ms. 239] 13
- CUERVO, pare 2.3) [ms. 142] 11
- DALMASES, P.I. DE
- Disertació sobre la pàtria de Paulo Orosio* 2.1) [ms. 3-II-1] 11
- Dante Alighieri 2.1) [ms. 3-II-2] 6, 8, 28; [ms. 3-II-6] 1, 3; [ms. 3-II-18] 6
- Commedia* 2.1) [ms. 3-II-4] 3; [ms. 3-II-6] 6
- De vulgari eloquentia* 2.2) [ms. 240] 20
- DATI, C.
- Discorso dell'obbligo del ben parlare la propria lingua* 2.2) [ms. 962 (4)] 1
- DAVID, CH. 2.2) [ms. 239] 13
- Dalvin d'Alvernia 2.2) [ms. 240] 7
- DESCLOT, B.
- Crònica* 2.1) [ms. 3-II-19] 8, 10
- Daude de Pradas 2.2) [ms. 240] 19
- Descrizione del nobilissimo altare, o sia tabernacolo, fatto erigere...* 2.3) [ms. 139] 20
- Dia, comtessa de 2.2) [ms. 240] 22
- DIAGO, F.
- Episcopologium gerundensium* 2.3) [ms. 142] 2, 7
- Diccionario de la lengua castellana de la Real Academia Española* 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 7 || 2.3) [ms. 140] 97
- Dichiarazione delle virtù della bevanda del caffè* 2.1) [ms. 3-II-2] 12
- Dictionnaire des termes particuliers des arts et des sciences par quelques academiciens de l'Academie Française* 2.1) [ms. 3-II-3] 12
- Doctrinal de caballeros* 2.1) [ms. 3-III-4] 4
- DU CANGE → *Du Fresne, Ch.*
- DU CHESNE, A.
- Series auctorum omnium qui de francorum historia et de rebus francicis* 2.1) [ms. 3-II-19] 5
- DU FRESNE, CH. 2.4) [ms. 1173] 23
- Glossarium ad scriptores mediae et*

- infimae latinitatis* 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 10; [ms. 3-II-3] 3, 11
 DURAN, D. DE 2.1) [ms. 3-III-4] 11
- EIXIMENIS, F. 2.1) [ms. 3-II-4] 16; [ms. 3-II-11/16] 12
Enchiridion de noticias particulares que han sucedido en toda España... 2.3) [ms. 140] 3
- EQUICOLA, M.
Natura d'amore 2.1) [ms. 3-II-18] 4
Istoria di Mantova 2.4) [ms. 1173] 2
- ESCOLANO, G.
Décadas de la insigne y coronada ciudad y reyno de Valencia 2.1) [ms. 3-II-19] 7
- ESTRABÓ
Geografia 2.1) [ms. 3-III-4] 7
- EURA, A. 2.3) [ms. 140] 6
Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català 2) 13 || 2.3) [ms. 140] 2, 4, 7
- FABRIZZI, abate 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 28
- FACCIOLATI, J.
Commentariolum de vita, interitu ac reparatione linguae latinae 2.1) [ms. 3-II-2] 6, 25
- FAUCHET, C. 2.1) [ms. 3-III-4] 24 || 2.4) [ms. 1173] 23
Les antiquitéz gauloises et françoises 2.1) [ms. 3-II-17] 4
Traicté des libertéz de l'Eglise gallicane 2.1) [ms. 3-II-17] 4
Recueil de l'origine de la langue et poesie françoise, ryme et romans, plus les noms et sommaire des ouvres de 127 poètes françois vivans avant l'an 1300 2.1) [ms. 3-II-17] 4 || 2.4) [ms. 1600] 6
Origines des dignitez et magistrats de France 2.1) [ms. 3-II-17] 7
- FAURRETIERE, A.
Dictionnaire universel 2.1) [ms. 3-II-2] 7, 26 || 2.2) [ms. 962 (4)] 4
- FELIP V 2.3) [ms. 140] 9; [vol. 946/580] 2; [vol. 34/557] 2; [vol. 34/586] 4
- FELIU, F. 2) 2, 4, 6, 12, 24, 27 || 2.1) [ms. 3-II-2] 16, 20, 29, 40; [ms. 3-II-3] 7, 10, 15; [ms. 3-II-7] 7; [ms. 3-II-10] 4, 5, 11; [ms. 3-III-4] 6, 11, 19, 26; [liligall 14 (5)] 2 || 2.2) [ms. 962 (3)] 5, 6 || 2.3) [ms. 140] 6; [ms. 142] 13-16 || 2.4) [ms. 1173] 23; [ms. arx. 601] 6, 7, 9
Tractar de nostra llengua catalana 2.3) [ms. 140] 5, 7
- FELIU DE LA PENYA, N.
Anales de Catalunya 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 5
- FERRAVILA, M. 2.4) [ms. arx. 601] 7
- FERRER, notari 2.3) [ms. 142] 11
- FERRERAS, J. DE 2.1) [ms. 3-III-4] 24 || 2.3) [vol. 34/586] 2, 5
- FERRI, P. 2.3) [ms. 139] 7, 10, 12, 13
- FIGUERO, R. 2.3) [vol. 946/580] 6
- FIORILLI, D. 2.3) [ms. 142] 13
- Folquet de Marselha 2.1) [ms. 3-II-12] 12 || 2.2) [ms. 240] 15
- FONT, G. 2.3) [ms. 141] 8
- FONT, J. 2.4) [ms. arx. 601] 5
- FONTANALS, R. 2) 23
- FONTANELLA, F. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.2) [Mss. 243-257] 15 || 2.3) [ms. 142] 15
- FORN, J. 2.4) [ms. 1173] 18
- FORTUNIO, G.F.
Regole gramaticali della volgar lingua 2.1) [ms. 3-II-18] 8
- FORZONI ACCOLTI, P.A. 2.3) [ms. 139] 5, 29
- Francesc de Borja, sant 2.2) [ms. 962 (4)] 8
- Francesc Xavier, sant 2.3) [ms. 139] 15, 18
- FRAGOSO 2.3) [ms. 142] 8
- FRANGIPANIS, M. 2.3) [ms. 139] 3, 22
- Furs d'Aragó* 2.1) [ms. 3-III-4] 18
- FUSTER, M. 2.3) [ms. 141] 8
- Gabola che non [...].Soneto* 2.3) [ms. 139] 31
- GABRIELE, G.
Gramatica 2.1) [ms. 3-II-18] 8

- GALBA, M.J. DE 2.1) [ms. 3-II-5] 3
 GALÈ, C. 2.2) [ms. 239] 8
 GARCIA, F.V. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.2) [ms. 243-257] 15 || 2.3) [ms. 142] 15
 GARCILASO DE LA VEGA → Vega, G. de la
 GASPARINI, F. 2.3) [ms. 139] 28
 Gaucelm Faidit 2.2) [ms. 240] 4, 5
 Gausbert de Poicibot 2.2) [ms. 240] 7
 GELLI, G.B.
 Lezioni sopra vari luoghi di Dante 2.1) [ms. 3-II-2] 6, 25
 GENEBRARD, G. 2.1) [ms. 3-II-2] 13
 Cronografia 2.1) [ms. 3-II-2] 39
Gesta comitum Barcinonensium 2.1) [ms. 3-II-17] 7
 GHILINI, F. 2.2) [ms. 1386] 5
 GIAMBULLARI, P.F. 2.2) [ms. 21] 4
 Origine della lingua fiorentina 2.1) [ms. 3-II-18] 4
 GIGLI, G. 2.1) [ms. 3-II-2] 27 || 2.2) [ms. 962 (4)] 8
 Apparato alle Opere di santa Caterina di Siena 2.1) [ms. 3-II-2] 8
Gioviniiano 2.1) [ms. 3-II-2] 11, 32
 Giraut de Bornelh 2.1) [ms. 3-II-4] 12 || 2.2) [ms. 240] 6
 Giraut del Luc 2.2) [ms. 240] 6, 24
 Giraut de Salanhac 2.2) [ms. 240] 22
 GIUDICI, G. 2.1) [ms. 3-II-18] 7
 GIUNTI, J. I F. 2.1) [ms. 3-II-5] 5; [ms. 3-II-18] 6 || 2.4) [ms. 1600] 2
 GÓNGORA, L. DE 2.1) [ms. 3-II-2] 14; [ms. 3-III-4] 21 || 2.3) [ms. 142] 10
 GONZAGA, F. 2.3) [ms. 139] 22
 GONZÁLEZ DE TORRES, E.
 Crónica seráfica 2.1) [ms. 3-II-1] 14
 GORDO 2.2) [ms. 239] 9
 GRISENDO, F.
 Lectio de praestantia et nobilitate ... linguae hebraice 2.3) [ms. 140] 2, 5
 GROTO, L. 2.1) [ms. 3-II-18] 6
 GUALTERANI, C.
 Libro di novelle e di bel parlar gentile 2.1) [ms. 3-II-18] 6
 GUASP, M. 2.3) [ms. 141] 4
 Gui d'Ussel 2.2) [ms. 240] 7, 16
 Guilhem Ademar 2.1) [ms. 3-II-4] 12
 Guilhem de la Tor 2.2) [ms. 240] 20
 Guillem de Berguedà 2.2) [ms. 240] 5, 6, 24
 Guillem de Cabestany 2.2) [ms. 240] 5
Hieroglyphica, sive de sacris Egyptiorum litteris 2.1) [ms. 3-II-2] 14
 Hug de Santa Maria
 Historia ecclesiastica 2.1) [ms. 3-II-19] 6
Il convito d'assuero 2.3) [ms. 139] 19
Il lamento degl'osti, et il contrasto de'bettolanti 2.3) [ms. 139] 32
Il vecchio capriccioso 2.1) [ms. 3-II-2] 11, 32
 ILLOMEI, A. 2.1) [ms. 3-II-2] 33
 IMPERIALIS, J.R. 2.3) [vol. 946/580] 5
In occasione di mandar la palma nella domenica... 2.3) [ms. 139] 32
 Innocenci XI 2.1) [ms. 3-II-2] 10, 31, 37
 Innocenci XII 2.3) [ms. 139] 2, 8, 9, 10; [ms. 140] 5
 Innocenci XIII 2.1) [ms. 3-II-2] 10, 31, 37 || 2.3) [ms. 139] 2, 31
 JAUFRE RUEL 2.2) [ms. 240] 20
 Jaume I
 Crònica 2.1) [ms. 3-II-4] 16
 Ordinacions 2.1) [ms. 3-II-4] 16
 Jaume II de Mallorca
 Lleis palatines 2.1) [ms. 3-II-2] 2, 15
 JOANISSI
 Introducció de l'art del tigni 2.2) [ms. 239] 4, 8
 JOLIS, J. 2.3) [ms. 142] 12
 JORNANDE
 De goticae gentis origine, ac rebus gestis 2.1) [ms. 3-II-19] 5
 Josep I 2.3) [ms. 141] 3, 8
 JULIÀ, E. 2.1) [ms. 3-III-4] 19
 JUSTEL, CH.
 Histoire genealogique de la maison

- d'Auvergne et de la maison de Turenne*
2.1) [ms. 3-II-17] 6
JUSTINOPOLITANO, M. 2.1) [ms. 3-II-18] 7
- KIRCHER, A.
De turri Babel 2.1) [ms. 3-II-19] 8
KOMAREK 2.3) [ms. 139] 17
- La Gazeta de Madrid* 2.1) [ms. 3-III-4] 20
La vera e amabile canzonetta nuova e galantissima 2.3) [ms. 139] 33
La virtù degli Agnus Dei 2.1) [ms. 3-II-2] 12
LACAVALLERIA, A. 2.1) [ms. 3-II-2] 24 || 2.3) [ms. 140] 9
Vocabulari 2.1) [ms. 3-II-2] 5
LACCLORI, C. 2.1) [ms. 3-II-6] 3
LAFAILLE, G.
Annales de la ville de Toulouse 2.1) [ms. 3-II-17] 5
Histoire des comtes de Toulouse 2.2) [ms. 22] 5
LANDINI, C. 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 28
Lanfranc Cigala 2.2) [ms. 240] 16, 17
Le formulaire du Prône pour la diocese de Caors 2.3) [vol. 946/580] 2
Le zitelle delicate tenerine e smorfiose 2.3) [ms. 139] 33
LEERS, F. 2.3) [ms. 139] 5, 28
LEONI, G. 2.3) [ms. 139] 21
LEONI, S. 2.3) [ms. 139] 21
LEONE, P. 2.3) [ms. 139] 11, 12
Liber preceptorum legis 2.2) [ms. 239] 10
LLEO, J. 2.3) [vol. 946/580] 6
Llibert, monjo 2.3) [ms. 142] 9
Llibre del nudriment dels ocells 2.1) [ms. 3-II-19] 10
LLINAS, R. 2.3) [ms. 141] 4
Lluís I de Mallorca 2.3) [ms. 141] 3
LLULL, R. 2.1) [ms. 3-II-4] 13
Lo'nfarinato secondo... 2.1) [ms. 3-II-18] 7
LOLLIO, A. 2.1) [ms. 3-II-18] 11
- LOPE DE VEGA, F. → Vega, F.L. de
LÓPEZ DE MADERA, G.
Excellencias de la monarchía y reyno de España 2.1) [ms. 3-II-19] 7
- MAIRE, F.
Histoire et antiquitéz de la ville et Duché d'Orléans 2.1) [ms. 3-II-17] 4
- MALESPINI, R.
Istoria fiorentina 2.1) [ms. 3-II-3] 5
- MALLA, F. DE 2.1) [ms. 3-II-4] 12
- MAMBELLI, M.A. (Giovanni Baptista Ciononio) 2.2) [ms. 962 (4)] 3
Osservazioni della lingua italiana 2.2) [ms. 962 (4)] 6
- MANFRÈ, G. 2.1) [ms. 3-II-2] 5
- MANNI, G. 2.2) [ms. 1386] 5 || 2.3) [ms. 139] 29
- MARCH, A. 2.3) [ms. 142] 15
- MARC, A. 2.1) [ms. 3-II-4] 11, 16; [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.2) [ms. 243-257] 15
- MARCA, P. DE
Marca hispanica sive limes hispanicus 2.1) [ms. 3-II-17] 5, 7
Histoire de Bearn 2.1) [ms. 3-II-17] 6
- MARGUES, J.
Statuts de Provence 2.2) [ms. 239] 3, 6, 13
- MARIANA, J. DE 2.1) [ms. 3-II-2] 2; [ms. 3-III-4] 10, 14; [liligall 14 (5)] 3, 4 || 2.3) [ms. 142] 7
Historia de España 2.1) [ms. 3-II-1] 4, 11; [ms. 3-III-4] 8, 12, 17, 18; [liligall 14 (5)] 3
- MARIMON, A. DE 2.3) [ms. 139] 5, 30
- MARIMON, R. DE 2.1) [ms. 3-II-2] 16 || 2.3) [vol. 946/580] 3
- MARINI, G.A. 2.1) [ms. 3-II-2] 31
- MARQUILLES, J.
Comentaria super Usaticis Barchinonae 2.3) [ms. 140] 2, 8
- MARQUINA, M. 2.3) [ms. 142] 3, 10
- MARSA, J. 2.4) [ms. arx. 601] 5
- MARSAL, L.
Discursus apologeticus pro antiqua

- consuetudine provinciae tarraconensis* 2.3) [vol. 946/580] 2, 6
- MARTÍ, G. 2.3) [vol. 34/586] 7
- MARTÍ, J.P. 2.3) [ms. 141] 6, 8
- MARTÍ, J. 2.3) [vol. 34/586] 7
- MARTÍ, M. 2.3) [ms. 140] 14, 15
- MARTORELL, J.
Tirant lo Blanc 2) 5 || 2.1) [ms. 3-II-5] 3, 4, 5; [ms. 3-II-8] 8 || 2.2) [ms. 22] 4
- MAS, E. 2.3) [ms. 141] 6
- MASSANÉS, S. 2.3) [ms. 141] 6
- MASSIMI, V. 2.3) [ms. 139] 27
- MASSONIO, P.
Historia calamitatum Galliae 2.1) [ms. 3-II-19] 5
Notitia episcopatum Galliae 2.1) [ms. 3-II-19] 5
- MATEU, A. 2.3) [ms. 141] 6
- MATINI, P. 2.3) [ms. 142] 18
- MAZERAY, F. DE
Histoire de France 2.1) [ms. 3-II-17] 6
- MAZZELLA, S.
Descrizione del regno di Napoli 2.1) [ms. 3-II-18] 6
- MAZZONI, G.
Discorso de' dittongi 2.1) [ms. 3-II-18] 8
- MEDICI, C. DE 2.1) [ms. 3-II-18] 5
- Memoriale presentato al papa Innocenzo XIII dalli parenti di Giovanni Antonio Marini, carcerato per delitto di falsificazione di lettere apostoliche* 2.1) [ms. 3-II-2] 10
- MENA, J. DE 2.1) [ms. 3-III-4] 21
- MENAGE, G. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 13
Les origines de la langue française 2.1) [ms. 3-II-2] 7, 26
- MERSELINA, L.A. DE
Memorial en que el perro de Tobias representa sus derechos y los de su pobre cola a los sabios 2) 21 || 2.3) [vol. 946/580] 2, 4
- MIERES, T. 2.1) [ms. 3-II-3] 14
- MILA, M. 2) 23 || 2.1) [lligall 14 (5)] 2
- MOLINÉS, J. 2.4) [ms. arx. 601] 7
- Monje de Moutaudon 2.2) [ms. 240] 21
- MONOSINI, A.
Flos italicae linguae 2.1) [ms. 3-II-2] 14, 40
- Montemar, conde de 2.3) [ms. 140] 15
- MONTIANO, A.G. DE 2.3) [ms. 141] 10
- MOULIN, Ch. DE 2.2) [ms. 239] 6, 14
- MOYSEN, M. 2.3) [ms. 142] 5
- MUNER, B. 2.3) [vol. 34/586] 7
- MUNTANER, R. 2.1) [ms. 3-II-4] 17; [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.2) [ms. 240] 24
- MURATORI, L.A. 2.1) [ms. 3-III-4] 11
Tratatto della perfetta poesia italiana 2.1) [ms. 3-II-2] 6
Trattato delle antichità estensi 2.1) [ms. 3-II-18] 9
- MUZIO, G.
Varchine 2.1) [ms. 3-II-18] 8
- NAVIA OSSORIO, A. (Vizconde de Puerto)
Reflexiones militares 2.3) [ms. 140] 4, 16
- NEBRIJA, E.A. DE
Vocabularium 2.1) [ms. 3-II-3] 4
- NERI, L. 2.3) [ms. 139] 8
- NICOZIO,
Diccionari francès 2.1) [ms. 3-II-2] 7, 26
- NÒSTRA DAMA, J. DE 2.1) [ms. 3-II-18] 7
- NÒSTRA DAMA, C.
Histoire et cronique de Provence 2.1) [ms. 3-II-17] 5
Nouvel atlas ou teatre du monde 2.1) [ms. 3-II-3] 2
- ORLANDI, G.A. 2.3) [ms. 139] 27
Orléans, duc d'
Manifest, 2.3) [ms. 140] 3, 13
- ORSINI, V.M. 2.3) [ms. 139] 11
- Ortografia moderna* 2.1) [ms. 3-II-2] 5, 25
- OTTOBONI, P. 2.3) [ms. 139] 14, 28
- OIHENART, A. D'
Notitia utriusque vasconiae, tum Iberiae tum Aquitanicae 2.1) [ms. 3-II-19] 4

- PANIGAROLA, F.
Predicatore italiano, 2.1) [ms. 3-II-18] 8
 Parma, duc de 2.3) [ms. 139] 11
 PASQUIER, E.
Les recherches de la France 2.1) [ms. 3-II-17] 6
 Peire Bremon Ricas Novas 2.2) [ms. 240] 19, 22
 Peire Cardenal 2.2) [ms. 240] 9, 10, 24
 Peire Guilhem 2.2) [ms. 240] 19
Tensa de Sordel 2.4) [ms. 1173] 2
 Peire Raimon de Tolosa 2.2) [ms. 240] 16
 PEIRESC, N.C.F. DE,
Monumentum romanum 2.1) [ms. 3-II-19] 4
 PERCIN, J.
De haeresi albigensium 2.1) [ms. 3-II-19] 4
Monumenta conventus tolosani ordinis fratrum predicatorum 2.1) [ms. 3-II-19] 4
 Pere II 2.1) [ms. 3-II-4] 17
 Pere IV 2.1) [ms. 3-II-2] 2
 Pere Pascual, sant 2.3) [vol. 34/586] 2, 5
 PERERIO, B. 2.1) [ms. 3-II-1] 3; [ms. 3-II-2] 13, 39
 PERÉS, R. DE 2) 27 || 2.5) [ms. A-390] 1, 3
 PERGAMINI, J.
Memoriale della lingua italiana 2.2) [ms. 1386] 8
 PETAVI, A. 2.1) [ms. 3-II-19] 6
 PETRARCA, F. 2) 16 || 2.1) [ms. 3-II-2] 6; [ms. 3-II-12] 11; [ms. 3-III-4] 11, 16 || 2.2) [ms. 240] 24
Rime 2.1) [ms. 3-II-18] 4, 6
Trionfo d'amore 2.1) [ms. 3-II-4] 3; [ms. 3-II-19] 7
 PICO, L. 2.3) [vol. 946/580] 5
 Pere de Raona 2.1) [ms. 3-II-3] 5
 PITTON, J.S.
Histoire de la ville d'Aix 2.1) [ms. 3-II-3] 2, 8
 Pius V 2.3) [ms. 139] 3, 22
Plant a la Verge Maria 2.3) [ms. 140] 3, 9
 Plini el Vell 2.1) [ms. 3-II-2] 3; [ms. 3-II-18] 9
 Polignac, cardenal de 2.3) [ms. 139] 25
 Pons de Capduelh 2.2) [ms. 240] 15, 16
 PONSÀ, M. 2.3) [ms. 142] 12
Portrait a une mademoiselle 2.1) [ms. 3-III-9] 8
 PORZIA, L. DE 2.3) [vol. 946/580] 5
 PRATS, M. 2.3) [ms. 140] 7
 PUIG, R. DE 2.1) [ms. 3-II-1] 5
 PUJADES, J.
Crònica general de Catalunya 2.1) [lligall 14 (5)] 6 || 2.3) [ms. 142] 6, 17
 PUY, J. DU 2.2) [ms. 239] 14
 QUATTROMANNI, S. 2.1) [ms. 3-II-18] 7
 Quijote, Don 2.3) [ms. 142] 11
 RACINE, J.
Tragédie de Berenice 2.1) [ms. 3-III-9] 8, 9
 RAFANELL, A. 2.1) [ms. 3-II-3] 13
 Raimbaut de Bèlloc 2.2) [ms. 240] 22
 Raimbaut de Vaqueiras 2.2) [ms. 240] 16
 Raimon de Miraval 2.2) [ms. 240] 15
 RAMONEDA, A. 2.3) [vol. 34/557] 8
 RATO, monseñor 2.3) [ms. 140] 15
 REDÌ, F. 2.1) [ms. 3-II-2] 4; [ms. 3-II-4] 3
Bacco in Toscana 2.3) [ms. 142] 6, 18
 RIBERA, J. 2.1) [ms. 3-II-2] 33
 RIBERA, M.M.
Alegación apologética contra el licenciado Juan de Ferreras 2.3) [vol. 34/586] 2, 5
 RICART, A. 2.2) [ms. 239] 8
Tractat de coneixença de polsos 2.2) [ms. 239] 5
Tractat d'orines 2.2) [ms. 239] 4
 Ricas Novas → Peire Bremon Ricas Novas
 RICH, J. 2.1) [ms. 3-III-4] 9
 RICHARD, P. 2.3) [vol. 946/580] 6
 RIFÓS, F. 2.3) [vol. 34/586] 7
 RIGALT, M. 2.3) [ms. 141] 8
 Rigaut de Berbezilh 2.2) [ms. 240] 16

- Rinaldo I 2.1) [ms. 3-II-18] 9
 RIQUER, M. DE 2.1) [ms. 3-II-12] 11
 Risburg, marquès de 2.3) [vol. 946/580] 4
 RISSON, M.M. 2.3) [ms. 141] 9
 Robert I, duc de Calàbria 2.1) [ms. 3-II-2] 12
 Robert, rei de Jerusalem
Tratatto delle virtù 2.1) [ms. 3-II-18] 4
 ROCCA, A. 2.1) [ms. 3-II-2] 21
 RODRÍGUEZ DE ESCOBAR, J. 2.3) [ms. 140] 9
 ROIG I JALPÍ, J.G. 2.3) [ms. 142] 7
 ROIG, J. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.2) [ms. 243-257] 15
Espill, 2.1) [ms. 3-II-4] 13 || 2.2) [ms. 239] 5, 12
 ROMEGUERA, F.
Constitucions sinodals 2.3) [ms. 142] 7
 ROSSELL, E. 2.3) [ms. 141] 8
 ROSSI, A. DE 2.1) [ms. 3-II-4] 3 || 2.3) [ms. 139] 10, 14, 15, 16, 17
 ROSSICH, A. 2.3) [ms. 140] 12
 RUBEIS, F. DE 2.3) [ms. 140] 5
 RUBÍ, J.A. DE 2.3) [ms. 141] 3, 9
 RUBÍ, J. DE 2.3) [ms. 141] 9
 RUBÍO I ORS, J. 2) 3, 8 || 2.1) [ms. 3-II-11/16] 1; [ms. 3-II-12] 2; [lligall 14 (5)] 2
 RUFFI, A. DE
Histoire de la ville de Marseille 2.1) [ms. 3-II-17] 5
 RUISECCO, G. 2.3) [ms. 139] 25
 RUSCELLI, G. 2.1) [ms. 3-II-18] 6
 SABATER, R. DE 2.3) [ms. 141] 6
Sagena Privilegiorum 2.3) [ms. 142] 2, 7
 SALA I CELLA, B. 2.3) [ms. 140] 7
 SALCEDO, G. 2.3) [ms. 142] 10
 SALVIATI, B. 2.3) [ms. 139] 21
 SALVIATI, L. 2.1) [ms. 3-II-2] 11, 35; [ms. 3-II-18] 11
Avvertimenti della lingua sopra il Decamerone 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 27; [ms. 3-II-3] 4
 SALVINI, A.M. 2) 25 || 2.1) [ms. 3-II-2] 9; [ms. 3-II-4] 3, 11 || 2.2) [ms. 962 (3)] 1; [ms. 1386] 5 || 2.3) [ms. 139] 5, 29
Prose toscane 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 27
Trattato della perfetta poesia italiana 2.1) [ms. 3-II-4] 3
Vocabuli e maniere provenzali 2) 17 || 2.2) [ms. 962 (3)] 1, 4, 5
 SÁNCHEZ DE VERCIAL, C. 2.1) [ms. 3-II-4] 15
 SANSOVINO, F. 2.1) [ms. 3-III-4] 7
Orazioni volgarmente scritte da diversi uomini illustri 2.1) [ms. 3-II-18] 4
 SCALIGERO, G.
Notitia Galliae 2.1) [ms. 3-II-19] 5
 SCALIGERO, J.C.
Exotericarum exercitationum 2.1) [ms. 3-II-3] 2, 9
 SCARABELLI, M. 2.3) [ms. 139] 4, 27
 SCARLATTI, A. 2.3) [ms. 139] 27
 SCIROPIO, G.
De Aragonum regnum origine 2.3) [ms. 142] 3
 SEGNERI, F. 2.1) [ms. 3-II-2] 10, 29
 SENILLOSA, F. DE 2.1) [ms. 3-II-3] 8
 SERRA POSTIUS, P. 2) 27 || 2.3) [ms. 140] 5, 6, 8; [ms. 142] 6, 17; [vol. 946/580] 4 || 2.5) [ms. A-390] 3
Lo perquè de Barcelona 2.5) [ms. A-390] 1
 SEVERINO, A. 2.1) [ms. 3-II-18] 7
 SILVESTRI, M. 2.3) [ms. 139] 25
 SOMMARIVA, A. 2.3) [ms. 139] 27
 Sordel 2.2) [ms. 240] 20 || 2.4) [ms. 1173] 2
 SOTTO, B. 2.3) [ms. 139] 20
 SPELMANN, H.
Glossarium [...]. continens latino-barbara obsoleta et novae significationibus vocabula [...] 2.1) [ms. 3-II-3] 3, 11
 SPINOLA, G. 2.3) [ms. 141] 6
 STEVA, M. 2.3) [vol. 34/557] 8
 STROZZI, G.B.
Osservazioni intorno al parlare e scrivere toscano 2.2) [ms. 1386] 8
Super Constitutionibus Cataloniae 2.1) [ms. 3-II-3] 5
 SURIA, J. 2.1) [ms. 3-II-2] 33

- TARAFÀ, F. 2.1) [ms. 3-II-4] 16 || 2.3) [ms. 140] 4
Crònica de cavallers cathalans 2.3) [ms. 140] 17
- TASSO, T. 2.1) [ms. 3-II-3] 11; [ms. 3-II-18] 7
Discursos sobre poètica 2.1) [ms. 3-II-3] 3
- TASSONI, A. 2.1) [ms. 3-II-2] 8; [ms. 3-II-4] 3
Osservazioni sopra il Vocabolario degli accademici della Crusca 2.1) [ms. 3-II-2] 27
- TEIXIDÓ, J. 2.3) [ms. 140] 13, 15, 16; [vol. 34/557] 5; [vol. 34/586] 5
- TELLA, M. 2.3) [ms. 142] 5
Thesaurus antiquitatum romanarum 2.1) [ms. 3-II-3] 2, 7
- THUANO, F. 2.1) [ms. 3-II-19] 6
- Tirso de Molina 2.3) [ms. 142] 8
- TOLOMEI, F.
Il Cesano 2.1) [ms. 3-II-18] 8
- Tomàs d'Aquino, sant 2.3) [ms. 142] 12; [vol. 946/580] 6; [vol. 34/586] 7 || 2.4) [ms. arx. 601] 8
- TOMIC, P. 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12 || 2.3) [ms. 140] 2
- TORNER, P. 2.3) [ms. 141] 6
- TORRES OLIVA, J. 2.1) [ms. 3-II-3] 4 || 2.3) [ms. 142] 15
Observacions sobre la Crusca provençal 2.1) [ms. 3-II-3] 13
- Tractat dels articles* 2.2) [ms. 239] 5
- Tractat dels manaments de la llei de Déu* 2.2) [ms. 239] 5
- Tractat dels pecats mortals i de les virtuts* 2.2) [ms. 239] 5
- Tratado de la lengua griega* 2.3) [ms. 140] 2
- Tratado de navegación y comercio entre España y el emperador* 2.3) [ms. 140] 3, 13
- TRISSINO, G. (Arrigo Doria)
Dubbii gramaticali 2.1) [ms. 3-II-18] 7
- Il Castellano* 2.1) [ms. 3-II-18] 8
- TRUYOLS, N. 2.3) [ms. 141] 5
- TUDÓ, A.F. DE 2.2) [ms. 2029 (23)] 2
- TURMEDA, A. 2.1) [ms. 3-II-4] 12; [ms. 3-II-11/16] 12
- UBALDINI, F. 2.1) [ms. 3-II-4] 3; [ms. 3-II-18] 4; [ms. 3-II-19] 4
Tavola ai Documenti d'amore di Francesco Barberino 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 27
- Uc de Sant Circ 2.2) [ms. 240] 20
- Uc Faidit
Donatz proensals 2) 17, 25 || 2.1) [ms. 3-III-4] 14; [liligall 14 (5)] 2 || 2.2) [ms. 962 (3)] 1, 5 || 2.4) [ms. 1600] 3
- UGONE, P.
Oratio adversus barbaros latini candoris hostes 2.1) [ms. 3-II-3] 3, 11
- Usatges de Barcelona* 2.3) [ms. 140] 8
- VADELLA, B. 2.4) [ms. arx. 601] 8
- VALERA, D. DE
Crònica de España 2.1) [ms. 3-III-4] 21
- VALERIANO, G.P.,
De hieroglyphica, sive de sacris Egyptiorum litteris 2.1) [ms. 3-II-2] 14
- Vallfogona, rector de vegeu Garcia, F.V.
- VARCHI, B. 2.1) [ms. 3-II-4] 3, 4; [ms. 3-II-18] 11 || 2.2) [ms. 1386] 5
L'Ercolano 2.1) [ms. 3-II-2] 9, 28; [ms. 3-II-3] 4
- VECCHIOLI, G. 2.3) [ms. 139] 21
- VEGA, F.L. DE 2.1) [ms. 3-III-4] 20 || 2.2) [ms. 243-257] 15, 16 || 2.3) [ms. 142] 2, 8
- VEGA, G. DE LA 2.1) [ms. 3-III-4] 20 || 2.2) [ms. 243 a 257] 15
- VEGUER, J. 2.3) [vol. 946/580] 4
- Viellescases, abbé 2.3) [ms. 142] 4, 14, 16
- VILA, J.R. 2.3) [ms. 140] 17
- VILLANI, G. 2.1) [ms. 3-II-2] 7
Istoria d'Italia, 2.1) [ms. 3-II-2] 12, 38
- VINDEL, F. 2) 24
- Vocabolario degli accademici della Crusca* 2.1) [ms. 3-II-2] 4, 6, 7, 27; [ms. 3-

- II-4] 19; [ms. 3-II-6] 4; [ms. 3-II-7] 3; [ms. 3-II-9] 1, 2; [ms. 3-II-18] 7
Vocabolario francese 2.1) [ms. 3-II-3] 4
 VOLTES, P. 2) 26
- WASSEBOURG, R. DE
Antiquitéz de la Gaule Belgique, royaume de France, Austrasie et Lorraïne 2.1) [ms. 3-II-3] 2, 9
- XAMMAR, J.P.
Preheminències de la ciutat de Barcelona 2.1) [ms. 3-II-3] 3, 11
 XIMENA, N 2.3) [vol. 34/586] 2
- ZENOBI, G. 2.1) [ms. 3-II-2] 32 || 2.3) [ms. 139] 22
 ZURITA, J. 2.3) [ms. 142] 7
Anales de Aragón 2.1) [ms. 3-II-19] 7

3.2. ÍNDEX TEMÀTIC

Administració, comptes

- Actes dels censos i censals relatius a la casa de Novell 2.1) [ms. 3-II-10] 4
 Anotació sobre les gestions de Bastero a Roma, de 1716 2.3) [ms. 140] 7
 Comptes relatius a l'administració de l'Almoina i a la sagristia de la catedral 2.1) [lligall 14 (5)] 4
 Papers sobre l'administració d'assumptes eclesiàstics gestionats a la cúria romana per Antoni de Bastero 2) 26 || 2.4) [ms. arx. 601] 3

Cartes

- Carta del vicari general tarraconense, Ramon de Marimon, on recorda als fidels que han d'obeir el rei Felip V 2.3) [vol. 946/580] 2, 3
 Carta d'un noble catòlic a un fill que era fora de la pàtria 2.3) [ms. 140] 3, 10
 Carta impresa sobre un manifest de l'emperador 2.3) [ms. 140] 14
 Carta impresa sobre la situació actual de les coses d'Europa 2.3) [ms. 140] 13
 Carta sobre les coses d'Europa, i en particular de Catalunya 2.3) [ms. 140] 3
 Carta sobre un plet entre jesuïtes i dominics 2.3) [ms. 139] 2
 Cartes a Salvini 2.1) [ms. 3-II-2] 9

- Cartes amb anotacions i comentaris sobre la *Crusca provenzale* 2.3) [ms. 142] 4, 5
 Cartes de Pere Serra 2.3) [ms. 140] 6; [ms. 142] 17; [vol. 946/580] 4
 Esborrany de totes les cartes de Bastero dels darrers mesos de la seva estada a Roma als seus familiars 2.4) [ms. arx. 601] 8

Ciència, medicina

- Copia del *Regiment en temps de pestilència* d'Arnau de Vilanova 2.2) [ms. 239] 9
 Fragments de diversos tractats medievals de medicina (dels porus, orins, flebotomia, etc.) 2.2) [ms. 239] 5, 8, 9
 Inventari de cirurgia i de medicina 2.2) [ms. 239] 4
 Ocells de caça o de rapinya 2.1) [ms. 3-II-2] 14; [ms. 3-II-19] 8, 10

Geografia

- Anotacions geogràfiques 2.1) [ms. 3-III-4] 6
 Apunts extrets de diversos autors geògrafs 2.1) [ms. 3-II-1] 12 || 2.1) [ms. 3-II-3] 12
 Descripció dels estats de Milà, Màntua i altres places 2.3) [ms. 140] 15

Història

- Anotacions de la *Història* de Mariana 2.1) [ms. 3-II-1] 11
- Antics i primitius regnes de Castella 2.1) [ms. 3-III-4] 17
- Ciutats i províncies conquerides pels moros 2.1) [ms. 3-II-1] 4
- Història francesa 2.1) [ms. 3-II-17] 4-7; [ms. 3-II-19] 4-6
- Monarquia goda 2.1) [ms. 3-III-4] 14
- Nota sobre l'origen del Regne d'Aragó 2.3) [ms. 142] 3
- Notes breus sobre qüestions puntuals d'història i referències lingüístiques 2.3) [ms. 142] 7
- Notes de l'*Episcopologium gerundensium* 2.3) [ms. 142] 2
- Notes de les Constitucions de Catalunya 2.3) [ms. 142] 3, 11
- Notes del *Llibre de coses de l'arxiu de Poblet* 2.3) [ms. 142] 3, 10
- Notícia sobre Aimó de Fleury 2.3) [ms. 142] 3
- Notícies històriques sobre la ciutat occitana de Lo Puèi i les seves institucions eclesiàstiques 2.3) [ms. 142] 17
- Reis de Castella 2.1) [ms. 3-II-3] 3

Documents antics

- Comentaris de Jaume de Marquilles sobre els *Usatges* de Barcelona 2.3) [ms. 140] 8
- Notícies sobre diversos documents medievals cartes, proposicions, documents judicials, cròniques, estatuts 2) 15 || 2.2) [ms. 239] 13, 14
- Estatuts de Provença 2.2) [ms. 239] 3
- Fragments d'antigues constitucions catalanes amb anotacions lingüístiques i històriques 2.1) [ms. 3-II-3] 14
- Crònica del rei Pere 2.2) [ms. 239] 6
- Furs d'Aragó 2.1) [ms. 3-III-4] 17, 18

- Notes sobre autors i crònics antics 2.1) [ms. 3-II-1] 4
- Notes de les *Sagena privilegiorum* 2.3) [ms. 142] 2

Genealogia

- Genealogia de Carlo Delfini 2.1) [ms. 3-II-2] 19
- Genealogia del rei Jaume II de Mallorca 2.1) [ms. 3-II-2] 15
- Genealogia de les cases Rubí i Fivaller 2.3) [ms. 141] 3

Política

- Carta del vicari general apostòlic tarraconense, Ramon de Marimon, on recorda als fidels que han d'obeir el rei Felip V 2.3) [vol. 946/580] 2, 3
- Indult concedit als regnes de Nàpols i Sicília pel duc don Carles 2.3) [ms. 140] 14
- Oració de la Real Academia Española d'agraïment al rei Felip V per la subvenció del diccionari 2.3) [ms. 140] 9
- Relació impresa de la batalla de Vitonto i la rendició de Bari 2.3) [ms. 140] 15
- Relació impresa de la batalla de 29 de juny de 1734 a prop de Parma 2.3) [ms. 140] 16
- Relacions i papers impresos sobre l'última guerra d'Itàlia 2.3) [ms. 140] 3
- Resposta al manifest publicat pel duc d'Orleans 2.3) [ms. 140] 13
- Retrat de Carles III 2.3) [ms. 141] 7
- Setge de Ceuta 2.3) [ms. 139] 25, 26
- Setge de Corfú 2.3) [ms. 139] 24

Jocs

- Documentació sobre les diverses loteries italianes 2.1) [ms. 3-II-2] 9 || 2.3) [ms. 139] 3, 23

- Jocs de saló explicats en català 2.1) [ms. 3-III-9] 9
 Joc dels escacs 2.2) [ms. 239] 5, 12 || 2.5) [ms. A-390] 3

Literatura

- Acadèmia Arcàdia 2.1) [ms. 3-II-2] 13, 17, 18; [ms. 3-II-4] 4
 Crítica literària 2.2) [ms. 240] 25
 Literatura catalana en prosa del segle XVIII 2) 27
 Influència d'Ausiàs Marc sobre Petrarca 2.1) [ms. 3-III-4] 6
 Vexamen literari de València 2.1) [ms. 3-III-4] 6

Comentaris o anotacions de clàssics i antics

- Autors catalans barrocs 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12
 Autors catalans medievals 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12
 Autors italians i castellans 2.1) [ms. 3-II-11/16] 12
 Comèdies castellanes en llengua antiga 2.1) [ms. 3-III-4] 20
 Comentaris sobre Dante 2.1) [ms. 3-II-2] 28
 Expressions interessants de Boscà i Garcilaso 2.1) [ms. 3-III-4] 20
 Extractes de la *Commedia* de Dante 2.1) [ms. 3-II-6] 6
 Fragments d'obres catalanes antigues amb anotacions lingüístiques als marges 2) 15
 Notes filològiques al *Tirant lo Blanc* 2) 1, 5 || 2.1) [ms. 3-II-5] 3, 4

Poesia

- Autors provençals moderns 2.2) [ms. 22] 5
 Fragments de poetes italians 2.1) [ms. 3-II-2] 24
 Poesies de Lope de Vega 2.3) [ms. 142] 8

- Poesies sacres italianes d'Ansaldi i Salvini 2.1) [ms. 3-II-4] 11
 Poetes sicilians 2.1) [ms. 3-III-4] 12
 Versos de totes les llengües 2.1) [ms. 3-II-19] 4
 Versos en provençal antic i modern 2.1) [ms. 3-II-19] 4

Poesia trobadoresca (conceptes, gèneres...)

- Amor cortès 2.1) [ms. 3-II-4] 14
 Formes estròfiques 2.2) [ms. 240] 15, 17-20
 Gèneres poètics trobadorescos 2.1) [ms. 3-II- 11/16] 13 || 2.3) [ms. 138] 6 || 2.4) [ms. 1600] 5, 6, 7, 8
 Índexs de trobadors i poesies 2) 20 || 2.4) [ms. 1600] 4
 Poetes provençals (i catalans) de l'edat d'or 2.1) [ms. 3-II-4] 10, 11, 12, 14; [ms. 3-II-11/16] 12
 Razós poètiques 2.3) [ms. 138] 4, 5, 7
 Trobadors tolosans 2.1) [ms. 3-II-4] 14
 Vides de trobadors 2.1) [ms. 3-II-2] 22 || 2.2) [ms. 240] 1-26 || 2.3) [ms. 138] 4, 5, 7

Llengua

- De les llengües en general 2.1) [ms. 3-II-2] 20
 Nota d'una inscripció en català en una pedra sobre el portal de la presó de Girona 2.3) [ms. 142] 3
 Oralitat i escriptura 2.1) [ms. 3-II-2] 11
 Perfeccions del català 2.1) [ms. 3-III-4] 26 || 2.3) [ms. 140] 2, 5, 7
 Pròleg a un llibre de poesies en català, on es tracta de la llengua 2.3) [ms. 140] 2
 Reflexions lingüístiques/filològiques d'autors italians 2.1) [ms. 3-II-2] 3, 6, 8, 9, 25, 27, 28, 40; [ms. 3-II-3] 3, 4; [ms. 3-II-18] 4-8 || 2.3) [ms. 141] 6, 18 || 2.4) [ms. 1600] 2
 Refranys catalans 2.2) [ms. 240] 16

Dialectes

- Comparació de dialectes occitans 2.1) [ms. 3-II-2] 4; [ms. 3-II-3] 10
- Dialectalismes i arcaïsmes catalans recollits oralment 2.1) [ms. 3-III-4] 6, 7
- Dialectalismes rossellonesos 2.1) [ms. 3-III-4] 7
- Mots aragonesos amb l'equivalent castellà o català 2.1) [ms. 3-III-4] 18
- Paraules tolosanes amb equivalent llemosí i de vegades català 2.1) [ms. 3-III-4] 6

Etimologia

- Etimologia del nom *Catalunya* 2.1) [ms. 3-II-4] 9; [lligall 14 (5)] 6
- Comentaris de Bastero sobre l'etimologia de diversos mots 2.2) [ms. 21] 5
- Etimologies de la llengua castellana 2.1) [ms. 3-II-1] 7
- Formació i etimologia de la llengua catalana 2.1) [ms. 3-III-4] 3
- Denominacions diverses de la llengua catalana 2.1) [ms. 3-II-4] 9 || 2.2) [ms. 2029 (23)] 2 || 2.4) [ms. 1173] 9, 23

Gramàtica

- Anotacions d'obres gramaticals italianes 2.2) [ms. 1386] 3-8
- Anotacions gramaticals de Salvini 2) 17 || 2.2) [ms. 962 (3)] 5
- Consideracions de teoria gramatical 2.1) [ms. 3-II-10] 9
- Còpia del *Donatz proensals* 2.2) [ms. 962 (3)] 1, 5
- Apunts i anotacions gramaticals diversos 2) 18 || 2.3) [ms. 140] 7
- Notes gramaticals de diferents autors 2.1) [ms. 3-II-7] 3-5; [ms. 3-II-8] 3-6
- Recopilació de notes gramaticals sobre el francès 2) 11 || 2.1) [ms. 3-III-9] 3-9

- Terminologia gramatical 2.1) [ms. 3-II-8] 6, 8; [ms. 3-II-10] 9, 10, 11

Història de la llengua

- Aspectes d'història de l'italià 2.1) [ms. 3-II-10] 8
- Discurs sobre l'origen de la llengua castellana 2.1) [ms. 3-II-1] 7
- Extensió històrica de la llengua catalana per diverses parts d'Europa i Àfrica 2.1) [ms. 3-III-4] 23
- Fonts i materials per a la *Història de la llengua catalana* 2.1) [ms. 3-III-4] 3, 9
- Origen de les llengües 2.1) [ms. 3-II-2] 3
- Qüestions d'història de la llengua castellana 2.1) [ms. 3-III-4] 24
- Qüestions sobre la història i les qualitats de les llengües, extretes de Lope de Vega 2.3) [ms. 142] 8
- Versió italiana de la *Història de la llengua catalana* 2.2) [ms. 962 (3)] 5

Lexicografia

- Apèndix lexicogràfic a la *Història de la llengua catalana* 2.1) [ms. 3-III-4] 5
- Breus anotacions lèxiques sense context 2.1) [ms. 3-III-4] 12
- Buidatge lexicogràfic de diversos textos castellans 2.1) [ms. 3-III-4] 14, 19, 20, 21 || 2.3) [ms. 142] 10
- Buidatge lexicogràfic del *Tirant lo Blanc* 2.1) [ms. 3-II-5] 3
- Correccions a *La Crusca provenzale* 2.1) [ms. 3-II-2] 8, 28; [ms. 3-II-8] 8
- Diccionari castellà de Covarrubias 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 6; [ms. 3-II-2] 7, 26
- Diccionari de la Real Academia Española 2.1) [ms. 3-II-1] 3, 7 || 2.3) [ms. 140] 97
- Diccionari de Lacavalleria 2.1) [ms. 3-II-2] 5, 24 || 2.3) [ms. 140] 9

Diccionari italià de l'Acadèmia de la Crusca 2) 5 || 2.1) [ms. 3-II-4] 19; [ms. 3-II-7] 3, 7; [ms. 3-II-9] 1, 2 || 2.2) [ms. 21] 1

Materials desestimats per a *La Crusca provenzale* 2.1) [ms. 3-II-6] 3, 4 || 2.2) [ms. 21] 3, 4, 5

Materials per a *La Crusca provenzale* 2) 14 || 2.1) [ms. 3-II-3] 4 || 2.2) [ms. 22] 3

Mots extrets d'hagiografies, 2.2) [ms. 1386] 8

Mots gallecs, asturians, portuguesos i castellans 2.1) [ms. 3-III-4] 21

Mots bascos de l'Aquitània 2.1) [ms. 3-III-4] 8

Notes sobre llibres o autors consultats per a *La Crusca provenzale* 2.3) [ms. 142] 9

Remarques sobre alguns termes provençals moderns 2.1) [ms. 3-III-4] 8

Toponímia espanyola d'origen català 2.1) [ms. 3-III-4] 24

Vocables que els castellans no tenen 2.1) [ms. 3-III-4] 9

Vocabulari català-francès-italià de Bastero 2.1) [ms. 3-II-2] 24

Vocabulari portuguès-llatí 2.1) [ms. 3-II-1] 3

Llengües

Anotacions sobre el romanx 2.1) [ms. 3-II-1] 9

Elogis del provençal 2.1) [ms. 3-II-4] 10

Exemples literaris en llengua francesa, formulismes, expressions i aforismes, corrandes franceses 2.1) [ms. 3-III-9] 8, 9

Llengües d'Europa 2.1) [ms. 3-II-2] 13

Llengües orientals 2.1) [ms. 3-II-2] 13

Mètode per traduir del català al francès i del francès al català 2.1) [ms. 3-III-9] 9

Morfologia i sintaxi

Diminutius 2.1) [ms. 3-II-6] 4

Flexió nominal de l'italià 2.1) [ms. 3-II-10] 9, 10

Funcionament dels casos en el provençal antic (la regla de la -s) 2.1) [lligall 14 (5)] 2

Noms de doble terminació 2.2) [ms. 1386] 6

Preposicions i articles italians 2.2) [ms. 1386] 3

Pronoms italians 2.1) [ms. 3-II-10] 10 || 2.2) [ms. 1386] 6

Superlatius 2.1) [ms. 3-II-10] 5

Taula de la conjugació dels verbs de Felip Senillosa 2.1) [ms. 3-II-3] 8

Verbs pronominals 2.1) [ms. 3-II-6] 4

Verbs provençals 2.4) [ms. 1600] 3

Ortografia

Diverses consideracions sobre qüestions ortogràfiques 2.1) [ms. 3-II-2] 25, 26; [ms. 3-II-10] 8, 11 || 2.2) [ms. 1386] 6

Mots que es poden escriure de diferents maneres 2.2) [ms. 22] 4, 5

Observacions sobre fonètica, pronunciació i grafia 2.1) [ms. 3-II-3] 4; [ms. 3-II-10] 8

Ortografia francesa 2.1) [ms. 3-III-9] 9

Reflexions sobre l'ABC o beceroles, català i italià 2.3) [ms. 140] 2

Memorials i edictes

Edicte del bisbe Bastero sobre el cadastre 2.3) [vol. 34/557] 2

Memorial al rei de l'arquebisbe de Taragona sobre temes relacionats amb el cadastre 2.3) [vol. 34/557] 2, 4, 7

Memorial al rei de la ciutat de Palma contra el bisbe de Mallorca 2.3) [vol. 34/557] 2

Memorial al rei del capítol de Mallorca contra el bisbe 2.3) [vol. 34/557] 2

- Memorial al rei Felip V de l'estat eclesiàstic de Catalunya 2.3) [vol. 34/557] 2, 5
 Memorial al rei Felip V sobre la presidència i la precedència en el braç militar 2.3) [vol. 34/586] 2
 Memorial de la confraria dels sastres 2.3) [vol. 34/586] 4, 6, 7
 Memorial presentat a Innocenci XIII per la falsificació de lletres apostòliques 2.1) [ms. 3-II-2]

Obres breus, de circumstàncies

- Alla Signoria don [...] Cesarini. Sonetto* 2.3) [ms. 139] 31
Amante che si ritira dal mondo. Sonetto 2.3) [ms. 139] 31
 Cantates de Nadal 2.3) [ms. 139] 4, 5, 27, 28
 Cartell d'un certamen poètic de la catedral de Salamanca 2.3) [ms. 140] 4, 17
 Composició de tema filosòfic, anònima 2.4) [ms. arx. 601] 8
 Dècimes en castellà dels jesuïtes contra el perfecte dels teatins de Barcelona 2.3) [ms. 142] 3, 11
 Discurs acadèmic d'Antoni de Bastero 2.1) [ms. 3-III-4] 10
 Dos contes costumistes, de Barcelona 2.3) [ms. 140] 2
 Faula del paó i la grua 2.1) [ms. 3-II-2] 14
Gabola che non [...] Sonetto 2.3) [ms. 139] 31
Gioviniano. Opera 2.1) [ms. 3-II-2] 32
Il lamento degl'osti, et il contrasto de' Bettolanti. Canzonetta 2.3) [ms. 139] 32
Il vecchio capriccioso. Comedia 2.1) [ms. 3-II-2] 32
In occasione di mandar la palma nella Domenica[...] Sonetto 2.3) [ms. 139] 32
 La bona ventura en vers 2.3) [ms. 139] 5
La vera e amabile canzonetta nuova e galantissima 2.3) [ms. 139] 33
Le zitelle delicate, tenerine e smorfiose 2.3) [ms. 139] 33

- Lo'nfarinato secondo* 2.1) [ms. 3-II-18] 7
 Villancets en castellà 2.3) [ms. 140] 3, 10

Obres d'Antoni de Bastero

- Antologia dels còdexs trobadorescos vaticans 2) 8, 16, 25 || 2.1) [ms. 3-II-12] 1, 10, 11, 12, 13 || 2.3) [ms. 138] 3 || 2.4) [ms. 1600] 5, 21
Gramàtica italiana per a ús dels catalans 2) 6, 11, 18 || 2.1) [ms. 3-II-2] 5, 20; [ms. 3-II-3] 7; [ms. 3-II-7] 7; [ms. 3-II-8] 8; [ms. 3-II-10] 1, 2 || 2.2) [ms. 1386] 3, 4, 6
Història de la llengua catalana 2) 3, 10, 12, 17, 18, 23, 24 || 2.1) [ms. 3-II-1] 13; [ms. 3-II-2] 20; [ms. 3-II-3] 6, 14; [ms. 3-II-4] 9; [ms. 3-III-4] 3, 5, 9, 10, 12, 23; [llogall 14 (5)] 5, 6 || 2.2) [ms. 22] 5; [ms. 243-257] 21; [ms. 962 (3)] 3, 6; [ms. 962 (4)] 3; [ms. 2029 (23)] 1, 2 || 2.3) [ms. 142] 8 || 2.4) [ms. 1173] 1, 2, 9-12, 19, 21, 22
Historia de la llengua italiana 2.1) [ms. 3-II-10] 5, 6, 11, 12
La Crusca provenzale 2) 2-8, 14, 16 || 2.1) [ms. 3-II-2] 2, 4-8, 16-19, 23, 24, 26, 27; [ms. 3-II-3] 4, 5, 15; [ms. 3-II-4] 1-4; [ms. 3-II-5] 3; [ms. 3-II-6] 1, 3; [ms. 3-II-7] 7; [ms. 3-II-10] 2, 4, 12; [ms. 3-II-11/16] 2-7, 9, 11; [ms. 3-II-12] 1, 2; [llogall 14 (5)] 2, 5 || 2.2) [ms. 21] 4; [ms. 22] 3, 5; [ms. 243-257] 10, 13, 14, 21; [ms. 962 (4)] 1-3, 7; [ms. 2029 (23)] 1 || 2.3) [ms. 142] 2, 4, 13-15 || 2.4) [ms. 1600] 6
Zibaldoni
Zibaldone castigliano-latino 2) 9 || 2.1) [ms. 3-II-19] 1
Zibaldone franzese 2) 9 || 2.1) [ms. 3-II-17] 1
Zibaldone italiano 2) 9 || 2.1) [ms. 3-II-18] 1
Zibaldone provenzale 2) 15 || 2.1) [ms. 3-II-19] 10 || 2.2) [ms. 239] 1

*Oracions, sermons i altres textos
de caràcter religiós o eclesiàstic*

- Benedicció de l'Agnus Dei 2.3) [ms. 139] 2
 Catecisme francès 2.3) [vol. 946/580] 6
 Censura eclesiàstica del cardenal de Salerno 2.1) [ms. 3-II-4] 4
 Culte a sant Sever de Barcelona 2.3) [vol. 34/557] 4, 8
Discursus apologeticus pro antiqua consuetudine provinciae tarraconensis 2.3) [vol. 946/580] 2
 Diverses oracions fúnebres i epitafis 2.3) [ms. 139] 4, 5
 Examen per a una monja abans de professar 2.3) [ms. 139] 5
Festivos aplausos [...] por haber elevado en el santo estado de religiosas a las arrepentidas[...] 2.3) [ms. 141] 6
 Honres funerals a Carles II a la ciutat de Mallorca 2.3) [ms. 141] 2, 4, 5
 Inscripció funerària d'Antoni de Marimon 2.3) [ms. 139] 30
 Instruccions sobre com un bisbe n'ha de rebre un altre 2.3) [vol. 946/580] 2
 Instruccions sobre la publicació d'excomunicacions 2.3) [vol. 946/580] 2
 Oració fúnebre de Salvini 2.3) [ms. 139] 29
 Oració fúnebre per l'emperador Josep I 2.3) [ms. 141] 8
 Oracions i discursos del papa Climent XII 2.3) [vol. 946/580] 2, 5
 Panegíric de Carles III 2.3) [ms. 141] 7
 Panegíric dirigit a Antoni de Bastero 2.3) [ms. 142] 12
 Petits impresos de tema religiós 2.1) [ms. 3-II-2] 26, 33, 38; [ms. 3-II-3] 10
Plant de la Verge Maria 2.3) [ms. 140] 3
 Sermó de la invenció de la creu 2.3) [ms. 141] 9
 Sermó de sant Tomàs dedicat a Bastero 2.3) [ms. 142] 3
 Proves d'impremta d'un fragment sobre «la relíquia della sacrosanta cínola» 2.2) [ms. 1386] 2, 5

Textos religiosos catalans medievals (els pecats mortals i les virtuts, els dons de l'Esperit Sant, els set salms penitencials, art de ben morir, etc.) 2.2) [ms. 239] 5, 10-12

Ritu mossàrab 2.1) [ms. 3-II-1] 14

Plets, atlegacions i qüestions jurídiques

- Allegació en fet i en dret en una causa benèfica 2.3) [vol. 34/586] 4
 Allegació apologetica contra Joan de Ferreras 2.3) [vol. 34/586] 2, 3, 5
 Allegació del canonge antiquior de Barcelona, don Dalmau de Copons 2.3) [vol. 34/557] 2, 5
 Carta sobre un plet entre jesuïtes i dominics 2.3) [ms. 139] 2
 Diverses qüestions jurídiques i eclesiàstiques 2) 26 || 2.4) [ms. arx. 601] 3-8
 Plet de l'Almoïna del Pa de Girona 2.1) [ms. 3-II-10] 4, 6
 Sentències, butlles, beneficis, expedicions, matrimonials 2.4) [ms. arx. 601] 3-8

Processos inquisitorials

- Processos contra diversos abjuradors 2.3) [ms. 139] 3, 21
 Condemna del Sant Ofici a un home que es feia passar per capellà 2.3) [ms. 139] 3, 20

Relacions de successos

- Cavalcada en honor d'Innocenci XIII 2.3) [ms. 139] 9
 Cavalcada per la presa de possessió del marquès Frangipanis 2.3) [ms. 139] 22
 Cerimònia de cloenda del jubileu 2.3) [ms. 139] 13
 Coronació d'Innocenci XIII 2.3) [ms. 139] 8
 Coronació de Benet XIII 2.3) [ms. 139] 11

- Descripció de la màquina de jocs i festes instal·lada a la plaça Navona pel naixement del delfí de França 2.3) [ms. 139] 4, 25
- Mort, elecció, coronació i possessió de Climent XI, Innocenci XII i Benet XIII 2.3) [ms. 139] 2
- Proclamació de Lluís I a Palma 2.3) [ms. 141] 10
- Relació d'un cas horrible, i justícia feta 2.3) [ms. 139] 4, 26
- Relació d'un miracle de Pius V 2.3) [ms. 139] 22
- Relació de diverses exposicions solemnes del Santíssim 2.3) [ms. 139] 13-19
- Relació de l'acadèmia pública de 1731 2.3) [ms. 140] 3, 12
- Relació de la festa de Tots Sants de 1714 2.3) [ms. 139] 23
- Relació de la mort d'Innocenci XIII 2.3) [ms. 139] 10
- Relació de la mort de Climent XI 2.3) [ms. 139] 6, 7
- Relació de dos actes públics del Sant Ofici 2.3) [ms. 139] 3
- Altres temes*
- Art per ensenyar a parlar als muts 2.3) [ms. 140] 26
- Cabalística 2.3) [ms. 140] 11
- Comerç 2.3) [ms. 140] 13
- Heràldica 2.3) [ms. 140] 17
- Jeroglífics egipcis 2.1) [ms. 3-II-2] 40
- Llista dels llibres que Bastero va dur-se'n de Roma 2.1) [ms. 3-II-2] 30
- Navegació 2.3) [ms. 140] 13
- Notes de les pintures i els rètols dels salons de la Biblioteca Vaticana 2.3) [ms. 140] 3
- Numismàtica 2.1) [ms. 3-II-2] 10
- Paleografia 2.1) [ms. 3-II-1] 13
- Referències bibliogràfiques sobre el valor dels catalans, extretes de les *Reflexiones militares del vizconde de Puerto* 2.3) [ms. 140] 16

3.3. ÍNDEX DELS MANUSCRITS

REIAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA (34 vol.)

Ms. 3-II-1	[Miscel·lània en foli, 1]	p. 33
Ms. 3-II-2	[Miscel·lània en foli, 2]	p. 37
Ms. 3-II-3	[Miscel·lània en foli, 4]	p. 51
Ms. 3-II-4	[Revisió i ampliació del 1r volum de <i>La Crusca provenzale</i>]	p. 57
Ms. 3-II-5	[Notes del <i>Tirant lo blanc</i>]	p. 64
Ms. 3-II-6	[Notes sobre gramàtica i lexicografia]	p. 66
Ms. 3-II-7	[Notes sobre gramàtica i lexicografia]	p. 68
Ms. 3-II-8	[Notes sobre gramàtica i lexicografia]	p. 70
Ms. 3-II-9	[Notes sobre gramàtica i lexicografia]	p. 72
Ms. 3-II-10	[<i>Gramàtica italiana per a ús dels catalans</i>]	p. 73
Ms. 3-II-11	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i> , 3 vol.]	p. 78
Ms. 3-II-12	[Còpia de poesies provençals, dels còdexs trobadorescos vaticans, 4 vol.]	p. 83
Ms. 3-II-13	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i> , 2 vol.]	p. 78

Ms. 3-II-14	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i> , 2 vol.]	p. 78
Ms. 3-II-15	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i> , 3 vol.]	p. 78
Ms. 3-II-16	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i> , 4 vol.]	p. 78
Ms. 3-II-17	[<i>Zibaldone</i> d'obres franceses]	p. 88
Ms. 3-II-18	[<i>Zibaldone</i> d'obres italianes]	p. 90
Ms. 3-II-19	[<i>Zibaldone</i> d'obres llatines i castellanès]	p. 94
Ms. 3-III-4	[<i>Història de la llengua catalana</i> , 2n volum]	p. 97
Ms. 3-III-9	[Notes de gramàtica francesa]	p. 107
Lligall 14 (5)	[<i>Història de la llengua catalana</i> , llibre 1, capítol 4]	p. 110

BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA I PROVINCIAL DE BARCELONA (23 vol.)

Ms. 21	[Notes per a la redacció de <i>La Crusca provenzale</i>]	p. 113
Ms. 22	[Notes per a la redacció de <i>La Crusca provenzale</i>]	p. 115
Ms. 239	[<i>Zibaldone</i> de textos provençals i catalans]	p. 117
Ms. 240	[Còpia de poesies provençals, dels còdexs trobadorescos vaticans]	p. 122
Ms. 243	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 244	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 245	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 246	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 247	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 248	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 249	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 250	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 251	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 252	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 253	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 254	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 255	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 256	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 257	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 131
Ms. 962 (3)	[Notes d'Anton M. Salvini i altres papers dispersos]	p. 140
Ms. 962 (4)	[Materials del diccionari o <i>Crusca provenzale</i>]	p. 142
Ms. 1386	[Notes per a la redacció de la <i>Gramàtica italiana</i>]	p. 143
Ms. 2029 (23)	[<i>Història de la llengua catalana</i> —papers dispersos]	p. 146

BIBLIOTECA DEL SEMINARI DIOCESA DE GIRONA (8 vol.)

Ms. 138	[Índexs de les poesies copiades dels còdexs trobadorescos vaticans]	p. 147
Ms. 139	[Miscel·lània en quart, 1]	p. 150
Ms. 140	[Miscel·lània en quart, 2]	p. 163

Ms. 141	[Miscel·lània en quart, 3]	p. 171
Ms. 142	[Miscel·lània en quart, 5]	p. 176
Vol. 946/580	[Miscel·lània en quart, 4]	p. 183
Vol. 34/557	[Miscel·lània en foli, 3]	p. 186
Vol. 34/586	[Miscel·lània en foli, 5]	p. 190

BIBLIOTECA DE CATALUNYA (3 vol.)

Ms. 1173	[<i>Història de la llengua catalana</i> , 1r volum]	p. 193
Ms. 1600	[Còpia del <i>Donatz proensals</i> i de poesies dels còdexs trobadorescos vaticans, i materials per a <i>La Crusca provenzale</i>]	p. 202
Ms. arx. 601	[Papers de negocis i correspondència]	p. 205

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA (1 vol.)

Ms. A-390	[<i>Lo perquè de Barcelona</i> , de Pere Serra i Antoni de Bastero]	p. 208
-----------	--	--------

4. APÈNDIX: LA BIBLIOTECA D'ANTONI DE BASTERO

He localitzat una bona part del que degué ser la biblioteca d'Antoni de Bastero a la biblioteca del Seminari Diocesà de Girona. La descoberta casual, en el fitxer d'aquesta biblioteca, d'alguns llibres d'Anton Maria Salvini i de Giovanni Mario Crescimbeni, autors no excessivament coneguts, contemporanis del nostre canonge, que ell havia tractat personalment a Itàlia i citava contínuament en les seves obres, em va fer sospitar alguna relació amb els manuscrits que anava catalogant. La sospita es va refermar en veure físicament els volums i comprovar, d'una banda, que hi apareixien subratllats alguns paràgrafs, justament referits a la llengua i als poetes provençals i a la seva suposada influència en la literatura italiana, i de l'altra, que l'aspecte de l'enquadernació, en pergamí, de la major part dels manuscrits m'era ben familiar, i especialment la marca o rúbrica que tenien dibuixada al lloc, que havia vist ja en alguns dels volums manuscrits de l'Acadèmia de Bones Lletres i de la Biblioteca Universitària de Barcelona.

No hi ha cap mena de registre que indiqui la procedència dels llibres de la biblioteca del seminari i per tant, en principi, és impossible saber amb certesa si hi ha altres llibres en aquest dipòsit que hi ingressaren conjuntament. Tanmateix, resulta versemblant que hi hagi aquí llibres d'Antoni de Bastero, de la mateixa manera que hi han quedat alguns manuscrits, ja que un dels fons que reuneix aquesta biblioteca és el de l'antiga biblioteca episcopal,² i probablement els llibres de Bastero, igual que els manuscrits, passaren a ser propietat del seu germà Baltasar, bisbe de Girona, després de la

1. Josep M. MARQUES, «La biblioteca del Seminario», *Revista de Gerona*, núm. 35 (1966), p. 51-52.

2. Félix TORRES i AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes[...]*, Barcelona, 1836, p. 96.

seva mort;³ aquest, quan es retirà a Reus, s'endugué com sabem la major part dels manuscrits i potser els llibres que li degueren interessar, però pogué deixar la resta dels volums barrejats entre els altres que constituïen ja la biblioteca del palau episcopal.

Animat amb aquesta suposició, em vaig proposar d'intentar inventariar, sabent que aquesta no passaria de ser una reconstrucció hipotètica, els llibres del fons del seminari l'enquadrernació dels quals tingués característiques similars a les dels volums ja esmentats, per tal de comprovar si coincidien amb l'època i amb els interessos del canonge Bastero o si s'hi podia trobar alguna anotació que permetés identificar-ne la lletra, alguna inscripció o ex-libris, o bé algun altre indicatiu més conclouent. La bona disposició del bibliotecari i les raonables dimensions d'aquell dipòsit afavorien el meu intent. Així, vaig posar-me a revisar tots els volums antics del seminari i a triar llibres amb el criteri ja dit de l'enquadrernació, que, ponderat i matisat de manera convenient, va resultar feliçment eficaç.

Encara que Antoni de Bastero fou un home extremadament pulcre i rarament guixava els seus llibres i ni tan sols hi posava el nom, sembla clar que, en algun moment determinat, va tenir cura d'enquadrernar la majoria dels seus llibres en pergamí i d'una forma força homogènia. No solament la marca o senyal característic del llom de què ja he parlat —que és aquest: —, sinó també la lletra de les inscripcions al llom, la marca d'aigua del paper de les guardes o les restes d'una antiga numeració en un retall de paper enganxat a la part inferior del llom, corroboren aquesta opinió i m'han ajudat a fer la tria. El resultat és perfectament coherent amb les aficions de Bastero, tots els llibres són de la mateixa època, i la majoria foren impresos a Itàlia els anys en què hi residí. Això no obstant, una altra circumstància m'ha permès després confirmar la certesa del meu inventari: entre els papers manuscrits relligats en el segon volum de la miscel·lània en foli de l'Acadèmia de Bones Lletres (ms. 3-II-2, f. 220) hi ha, tal com indica el mateix Bastero a l'índex, un «*Memorial dels llibres que me'n portí y traguí de Roma, ab la llicència original al peu del Sant Offici per extràurer-los y revista de la duana de Ripa Grande*». En aquesta llista, de fet, la immensa majoria dels llibres són de llengua i literatura —hem de creure que el canonge devia tenir ja llavors també altra mena de llibres, per la seva condició de jurista o d'eclesiàstic, almenys, que hauria portat d'Itàlia potser per un altre conducte—, però hi apareixen bona part dels que, sobre aquestes matèries, jo havia localitzat al seminari de Girona. D'altra banda, aquest inventari permet fer-nos una idea de la seva biblioteca, que si ja en

3. Així, el germà Baltasar ens assabenta de la tramesa d'un exemplar del *Memorial de la Santa Iglesia Metropolitana y Patriarcal de Sevilla al Rey nuestro Señor Don Felipe V* (vegeu la carta reproduïda a Feliu, 1998a, p. 327-328) o del tractat *De recta pronuntiatione linguae latinae* (Feliu, 1998a, p. 333).

aquella data era notable —Bastero torna de Roma l'any 1724, i la intensa activitat intel·lectual del seu exili bé li havia de comportar una acusada despesa en llibres—, amb els anys pogué esdevenir certament important.

La llista de Bastero, amb quasi cent cinquanta volums, és la següent:

In foglio

Paolo Segneri, *Opere*, tomi tre
Jacopo Pergamini, *Memoriale della lingua italiana*
Francesco Alunno, *Ricchezze della lingua volgare*
detto, *Fabrica del mondo*
Vocabolario della Crusca, edizione 1623
Egidio Menagio, *Origini lingua italiana*
Alessandro Tassoni, *Annotazioni sopra la Crusca*
Bastero, *La Crusca provenzale*
Ansaldo, *Creazione dell'uomo, canzoni, etc.*
Nuñez, *Proverbi delle lingue volgari*
Fr. Giovanni Roig, *Resumen historial de Gerona*

In 4°

Vocabolario della Crusca compendiato, tomi due.
Galesino, *Dizionario*
Boccaccio, *Il Decamerone*
Miranda, *Osservazioni della lingua castigliana*
Malvezzi, *Ritratto del privato politico*
Difesa della lingua italiana
Paolo Beni, *L'anticrusca*
Collazione dell'abate Isaac, e *Lettere del beato Don Giovanni dalle Celle*.
Anton Maria Salvini, *Discorsi accademici*, tomi due
detto, *Prose toscane*
detto, *Prose sacre*
Priscianese, *Della lingua romana*
Francesco Barberino, *Docum. amor.*
Buommattei, *Trattato lingua toscana*
Ruscelli, *Comentari lingua italiana*
Varchi, *L'Ercolano*
Casto, *Sogno di Fiorindo*.

Perescio, *Monumentum romanum*
Bembo, *Prose*
Lionardo Salviati *Avvertimenti sopra la lingua etc.*
Lorenzo Sobrino, *Dizionario castigliano-franzese*
Cinonio, *Osservazioni della lingua toscana*, tomi due
Ortografia moderna italiana
Tassoni, *Considerazioni Petrarca etc.*
Crescimbeni, *Istoria volgar poesia*
detto, *Comentari Istoria volgar poesia*, tomi cinque
detto, *Trattato della volgar poesia*
detto, *Vite de' poeti provenzali*
detto, *la Istoria d'Arcadia*
I giuochi olimpici degli arcadi
Il suddetto Crescimbeni, *Istoria della chiesa di S. Giovanni*
detto, *Istoria della chiesa di S. Anastasia*
Veneroni, *Dizionario italiano-franzese*, tomi due
Pitti, *Cronica*
Vettori, *Lodi degli ulivi*
Accademico fiorentino, *Lettere*
Muratori, *Trattato perfeta poesia*, tomi due.
Monsignor Fontanini, *Trattato eloquenza lingua toscana*
Catalogo degli arcadi
Estatutos de la Iglesia y Hospital de nuestra Señora de Monserrate
Vincenzio Garcia, *Rime*

In 8°

Crescimbeni, *Istoria di Santa Maria delle grazie*
detto, *le sue Rime*
Rime degli arcadi, tomi nove

Prose degli arcadi, tomi tre
Notizie istoriche degli arcadi morti, tomi tre
Prose fiorentine, tomi sei
 Scotto, *Itinerario d'Italia*
Rime in lode del cardinal Conti
 Celso Cittadini, *Opere*
 Franciosini, *Dizionario*, tomi due
Dante della Crusca
 Gigli, *Regole toscana favella*
Notes sur le concile

In 12°

Il Burattino veridico
Breve notizia d'Arcadia
 Santa Croce, *Segretario d'Apolo*
Comedie diverse, tomo 1
 Tasso, *La Gierusalemme*
 Politi, *Dizionario toscano*
 detto, *Lettere*
 Cinonio, *Osservazioni*, tomi tre
 Rinaldo Corso, *Fondamenti del parlar toscano*
 Lodovico Dolce, *Osservazioni lingua volgare*
 Bartoli, *Il torto e il diritto del non si può*
 detto, *Ortografia italiana*
 Tassoni, *Considerazioni Petrarca*
Ristretto delle cose più notabili di Firenze
 Stefano Mantovano, *Compendio delle croniche di Firenze*
 Mario Equicola, *Natur. amor.*
Regulae Cancellariae Apostolicae
Documentum pastorale archiepiscopi ducis camaracensis, contra jansenistorum
 Navar, *Manuductio ad praxim executionis literarum sacrae penitentiariae*
Novena del santissimo Natale
Novena di san Antonio di Padova
 Lunadoro, *Relazione della corte di Roma*
 Mattei, *Del verso volgare*
 Du Bois, *Grammaire françoise*
 Buonaccorsi, *Prose, e Rime*

Ambrogio, *Chiave della toscana pronunzia*
 Pallavicino, *Discorsi accademici*
 Dante, *Della volgar eloquenza*
 Latino, *Ianua grammaticae*
 Malatesti, *Brindisi*
 Capaccio *Il segretario*
 Coiro, *Compendium linguae etruscae*
 Conti, *La bella mano*
 Baldini, *Ristretto delle vite de' pontefici*
 Guarini, *Il pastor Fido*
 Boccaccio, *La fiammetta*
 Pallavicino, *Trattato dello stile*
Rethorique françoise
 Fede Onofri, *Le sei età del mondo*
Dialogo de' giuochi sanesi, d'un accademico intronato
 P. Ambrogio della Visitazione, *Rudimenti gramaticali*
 P. Francesco Rainaldi, *Avvertimenti gramaticali*
 Emmanuelis, *Grammatica*
 Ælii Antonii Nebrissensis, *Grammatica*
 Pedro Pablo Billet, *Grammatica franzese*
 Veneroni, *Grammatica franz. ital.*
 Girolamo Ruscelli, *Il Rimario*
 Claude Mauger, *Grammaire françoise*
 Cesare Udino, *Grammaire italienne*
 Antonio Udino, *Grammaire françoise*
 Gilbert de Clermont, *Grammaire françoise*
Grammatica española
 Nathanel Dhüez, *Grammaire françoise*
 René Milleran, *Grammaire françoise*
L'Arte d'insegnare la lingua franzese
 In 16
La perpetua spada della Regina de' martiri
 Giuseppe Rainaldi, *Delizie del cristiano*
 Jaume Vilella, *Manual de devoció*
Hewres dediées au roy
 Franciosini, *Compendium linguae italicæ*
 Gretseri, *Rudimenta linguae graecæ*

A més d'aquest document, tenim notícia d'alguns altres llibres que posseï el canonge gràcies a la correspondència que n'hem conservat⁴ i ens consta també que Antoni de Bastero, segurament els darrers anys de la seva vida, féu donació d'algun dels seus llibres a la biblioteca de Ramon de Dalmases, amic seu i reconegut bibliòfil, tal com ell mateix indica en algun apunt dispers entre els seus manuscrits.⁵ Potser a aquesta biblioteca —o, per què no, a la de Pere Serra i Postius, fidel col·laborador—⁶ hi anaren també les seves còpies manuscrites del *Regiment de prínceps* i del *Llibre dels àngels* d'Eiximenis, i la dels *Usatges de Barcelona*, així com altres manuscrits que esmenta en les addicions a la *Tavola dell'abbreviature* de la *Crusca* del manuscrit de l'Acadèmia. En tot cas, no sembla que el gruix dels llibres tingués aquesta destinació, sinó que es degué conservar com he conjecturat abans a la biblioteca del palau episcopal de Girona. El més probable és que els llibres de la llista que he transcrit —i altres que no sabem— que no es troben avui a la biblioteca del Seminari Diocesà, haguessin estat trets de Girona, de la mateixa manera que els manuscrits, pel bisbe Bastero en retirar-se al convent de Reus, i passessin com ells, més tard, a formar part de la biblioteca del convent dels agustins de Barcelona; aquesta avui està dispersa entre els fons antics de la Biblioteca Universitària i Provincial d'aquella ciutat —com he dit, part dels manuscrits de Bastero van passar, després de la desamortització dels convents, a l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, però certament això no passà amb els impresos, dels quals aquesta institució té un fons molt limitat, que ja he revisat. He desistit d'efectuar a la Biblioteca Universitària la mateixa operació de tria de llibres que vaig poder fer al seminari de Girona, ja que les condicions són molt més adverses —el fons és immensament més gran, d'accés més difícil, una bona part està encara avui per catalogar, alguns llibres del dipòsit s'han traslladat a Cervera, etc.⁷

4. La biblioteca dels Dalmases, que serví també en els primers temps com a biblioteca de l'acadèmia barcelonina, començà a dispersar-se ja al 1738, segons que adverteix Torres Amat, i la part que se'n va salvar va ser adquirida per la Biblioteca de Catalunya l'any 1927 —vegeu l'informe titulat «La Biblioteca Dalmases», dins *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, vol. III, Barcelona, 1927.

5. Sabem que Bastero va utilitzar la cèlebre biblioteca de Serra i Postius després del seu retorn, perquè ho explica ell mateix a la «Carta y parecer» posada a manera de lloança introductòria dins el llibre de Pere SERRA, *Prodigios, y finezas de los Santos Angeles hechas en el Principado de Cataluña*, Barcelona, 1726 (vegeu, sobre això, el que he explicat a Feliu, 1998a, p. 272-285).

6. Amb tot, ara puc confirmar que aquesta hipòtesi no resulta gens equivocada, perquè he pogut observar, a les vitrines de la sala de lectura de la biblioteca, on es guarda part dels llibres del fons antic, alguns volums escadussers amb l'enquadrernació i la marca al lloc característica.

7. La biblioteca episcopal de Girona, ja en temps del bisbe Josep de Taverner (1720-1726), era una «gran y selecta biblioteca», segons que assenyala Pere Serra i Postius (Madurell, 1956, p. 37).

En resum, crec que si afegim a l'inventari efectuat a la biblioteca del Seminari de Girona i legitimat, com he dit, per la llista del mateix Bastero, els llibres que documentalment ens consta que el canonge havia posseït —els altres que esmenta aquella llista, i els que apareixen citats com a propis en altres documents, com la correspondència o els apunts manuscrits i les addicions a la *Tavola dell'abbreviature* de la Crusca—, podem reconstruir de forma prou aproximada, encara que incompleta, el que fou la biblioteca del filòleg Bastero, i aquesta reconstrucció resulta ben il·lustrativa dels seus interessos, i útil per a l'estudi de la seva formació i del mètode de treball. Faig, doncs, aquesta feina, classificant els llibres per matèries i ordenant-los alfabèticament pel nom dels autors o el títol si són anònims, convençut que això ajudarà a afinar millor l'estudi de la personalitat del nostre més gran filòleg setcentista. Indico la signatura de referència quan són volums que pertanyen avui a la biblioteca del seminari, i reconstrueixo, quan m'és possible, els noms d'autors i obres, anys i llocs d'edició dels llibres citats sintèticament en la llista de Bastero.

No hem d'oblidar, tanmateix, que Bastero podia tenir altres llibres, que hagués posseït ja enquadernats en pell o en cartró, per exemple, i que amb el nostre procediment resultin impossibles de localitzar; ja he advertit que la reconstrucció present és per força aproximada i incompleta. D'altra banda, hem de tenir en compte que en la seva feina devia poder utilitzar com si fossin seus altres llibres de la pròpia biblioteca episcopal, quan residia a Girona —penso en el diccionari de l'Academia espanyola i en altres obres d'aquest estil—,⁸ igual com ens consta que ho feia amb les biblioteques d'alguns dels seus amics —ja he esmentat Pere Serra Postius i Ramon de Dalmases, de qui cita alguns volums en les addicions a la *Tavola dell'abbreviature* de la Crusca, al manuscrit ja referit de l'Acadèmia de Bones Lletres.

4.1. RECONSTRUCCIÓ DE LA BIBLIOTECA D'ANTONI DE BASTERO

1. LLENGUA

Alunno Francesco. *Ricchezze della lingua italiana*.

AMBROGI, Bernardino. *Chiave della toscana pronunzia*. Florència, 1674 (8/624).

AMBROGIO DELLA VISITAZIONE, P. *Rudimenti gramaticali*.

BARTOLI, Daniello. *Il torto e'l diritto del non si può, colle osservazioni del signor Niccolò Amenta, avvocato napoletano*, Nàpols, 1717 (8/1925).

BARTOLI, Daniello. *Giunta al torto e al diritto del non si può*. [s. l.; s. d.] (8/1926).

BARTOLI, Daniello. *Dell'ortografia italiana*. Roma, 1672 (8/903).

- BENI, Paolo. *L'Anticrusca, ovvero il parangone dell'italiana lingua* Pàdua, 1613 (8/1912).
- BILLET, Pierre Paul. *Grammatica francese*.
- BUOMMATTEI, Benedetto. *Della lingua toscana*. Florència, 1714 (8/1917).
- CINONIO [Marco Antonio MAMBELLI]. *Osservazioni della lingua italiana*. Verona, 1722. 2 vol. [Segons la llista de Bastero n'hi ha tres, però es tracta d'un error] (8/819 i 8/1897).
- CITTADINI, Celso. *Opere*. Roma, 1721 (8/1927).
- CLERMONT, Gilbert de. *Grammatica ragionata et familiare [...] della lingua francese*. Nàpols, 1707 (8/823).
- COIRO, Ioannes Baptista. *Linguae etruscae compendiarie grammatica*. Colònia, 1642 (8/622).
- CORSO, Rinaldo. *Fondamenti del parlar toscano*. Roma, 1564 (s/273).
- DUEZ, Nathanel. *Grammaire françoise*.
- DOLCE, Ludovico. *Osservazioni Lingua volgare*.
- DU BOIS. *Grammaire françoise*.
- EMMANUELIS. *Grammatica*.
- FRANCIOSINI, Lorenzo. *Compendium facis linguae italicae*. Roma, 1666 (8/912).
- FRANCIOSINI, Lorenzo. *Dizionario*, 2 vol.
- GALESINO, Pietro. *Il perfetto ditionario, ovvero tesoro della lingua volgar-latina*. Metafiascone, 1699 (8/724).
- GIGLI, Girolamo. *Regole per la toscana favella*. Roma, 1721 (8/1900).
- «Tractat sobre les preposicions i partícules en italià». 1626. [Sense portada] (8/902).
- Grammatica española*
- GRETSEI, Giacomo. *Rudimenta linguae graecae*. Roma, 1716 (8/587).
- LACAVALLERIA, Joan. *Gazophylacium catalano-latinum*. Barcelona, 1696 (833/570).
- L'Arte d'insegnare la lingua francese*.
- LATINO URBINATE, Francesco. *Ianua grammaticae seu declinationis nominum coniugationisque verborum expansae pro lingua latina et italiana*. Viterbo, 1715 (8/625).
- LIPSIO, Giusto. *De recta pronuntiatione linguae latinae*. Ambers, 1600.
- LUCA, cardenal de. *Difesa della lingua italiana, ovvero discorso in forma di risposta a una lettera d'un virtuoso amico, che sia lodevole il trattare le legi e le altre facoltà nella lingua volgare, in occasione dell'opera del Dottor Volgare*. Roma, 1675.
- MAUGER, Claude. *Grammaire françoise*.
- MÉNAGE, Gilles. *Le origini della lingua italiana*. Ginebra, 1685.
- MILLERAN, René. *Grammaire françoise*.
- MIRANDA, Giovanni. *Osservazioni della lingua castigliana*. Florència, 1601. [Enquadernat en pell] (834/542).
- NEBRIJA, Elio Antonio de. *Gramática de la lengua castellana* 1492. [Se'n feren nombroses edicions fins al s. XVIII]
- Ortografia moderna italiana*.
- PERGAMINI Giacomo. *Memoriale della lingua volgare*. 1602. [Bastero cita en algun dels seus manuscrits l'edició de 1656]
- POLITI, Adriano. *Dizionario toscano*.
- POLITI, Adriano. *Lettere [...] con un breve discorso della vera denominazione della lingua volgare usata da buoni scrittori*. Venècia, 1624 (93/558).

- PRISCIANESE, Francesco. *Della lingua romana*. Venècia, 1540 (s/168).
 RAINALDI, Francesco [Pietro Sforza Pallavicino]. *Avvertimenti gramaticali per chi scrive in lingua italiana*. Roma, 1705 (8/911).
 RUSCELLI, Girolamo. *Comentari della lingua italiana*. Venècia, 1602.
 SALVIATI, Leonardo. *Avvertimenti della lingua sopra il Decamerone*. Vol. 1. Nàpols, 1712 (8/1047).
 SOBRINO, Francisco. *Dizionario castigliano-franzese*.
 TASSONI, Alessandro. *Annotazioni sopra il Vocabolario degli accademici della Crusca*. Venècia, 1798.
 UDINO, Antonio. *Grammaire françoise*.
 UDINO, Cesare. *Grammaire italienne*.
 VENERONI, Giovanni. *Dittionario Italiano e Francese*. Venècia, 1698. 2 vol. (8/806-807).
 VENERONI, Giovanni. *Maître italien, ou grammaire françoise et italienne*.
Vocabolario degli accademici della Crusca. Venècia, 1623 (8/808).
Vocabolario della Crusca compendiato. 2 vol.

També ho foren probablement, encara que no és tan clara la identificació:

- DUFRESNE, Charles. *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis*. Frankfurt, [s. d.]. 2 vol. (8/756-58).
Gramatica ragionata et familiare con nuovo metodo per la facilità dei curiosi della lingua francese. Nàpols, 1707 (8/823).
 SENTPERE, Andreu. *Prima grammaticae latinae institutio*. 1708 (8/626).

2. LITERATURA

- Accademico fiorentino. *Lettere*.
 ANSALDI, Ansaldo. *Creazione dell'uomo e incarnazione del verbo eterno, divisa in sette canzoni*. Florència, 1704. [Enquadrernat en pell] (8/2136).
 BASTERO, Antonio. *La Crusca provenzale*. Roma, 1724. [Potser es tracta de l'exemplar amb les addicions que hi ha a l'Acadèmia]
 BEMBO, Pietro. *Prose della volgar lingua*. Nàpols, 1714 (8/1928).
 BOCCACCIO, Giovanni. *Il Decamerone*.
 BOCCACCIO, Giovanni. *L'amorosa fiammetta*. Venècia, 1575 (s/333).
Breve notizia d'Arcadia.
 BUONACCORSI, *Prose, e rime*.
 CAPACCIO, Giulio Cesare. *Il segretario*. Venècia, 1597 (s/296).
 CASTO, Antonio del. *Sogno di Fiorindo*. Florència, 1692 (8/1898).
Catalogo degli arcadi, Il. Roma, 1690 (8/1999).
Comedie diverse. Vol. 1. [No sabem si és el mateix volum de comèdies espanyoles antigues, que en una nota de la *Història de la llengua* Bastero diu haver donat a Ramon de Dalmases]
 CONTI, Giovanni Batista. *La bella mano*.
 CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Giunchi olimpici celebrati dagli arcadi[...]*. Roma, 1701 (8/1889).

- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Comentari intorno alla sua Istoria della volgar poesia*. Roma, 1702- 1710. 5 vol. (8/1892-96).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *L'Arcadia*. Roma, 1711 (8/1890).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Istoria della volgar poesia*. Roma, 1714 (8/1891).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Rime*, Roma. 1723 (8/1888).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Trattato della volgar poesia*.
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Vite de' poeti provenzali*.
- DANTE ALIGHIERI. *Opere*. [Edició de l'Acadèmia de la Crusca], Florència?
- DANTE ALIGHIERI. *De vulgari eloquentia*.
- Dialogo de' giuochi sanesi*, d'un accademico intronato.
- EIXIMENIS, Francesc. *Llibre de les dones*. [Còpia manuscrita del mateix Bastero]
- EIXIMENIS, Francesc. *Llibre dels àngels*. [Còpia manuscrita del mateix Bastero]
- EIXIMENIS, Francesc. *Regiment de prínceps*. [Còpia manuscrita del mateix Bastero]
- EQUICOLA, Mario. *De natura de amore*. Venècia, 1525.
- Flor de virtuts*. [Imprès en quart, d'«estampa antiga»]
- FONTANELLA, Francesc. *Amor, firmesa i porfia*. [Volum manuscrit]
- FONTANINI, Giusto. *Della eloquenza italiana*. Roma, 1707.
- GARCIA, Vicent. *L'harmonia del parnàs*. Barcelona, 1703.
- GARCIA, Vicent. *Poesies*. [Un volum manuscrit]
- GIGLI, Girolamo. *Apparato a les Opere di santa Catterina di Siena*. [s. l.; s. d.] (8/1899).
- GIGLI, Girolamo. *Comedie diverse*. Siena, 1701 (8/1901).
- GRACIÁN, Baltasar. *El criticón*. Barcelona, 1664 (834/1068).
- GUARINI. *Il pastor Fido*.
- LOMBARDO, Pietro. *Sententiarum libri III*. Lió, 1570 (s/245).
- MALATESTI, Antonio i Salvietti, Piero. *Brindisi*. Florència, 1723 (8/1789).
- MARC, Ausiàs. *Las obras del famosísimo filósofo y poeta mossén Osías Marco*. [Trad. de Baltasar de ROMANÍ], 1539.
- MATTEI, Loreto. *Teorica del verso volgare e pratica[...]*, Venècia, 1723 (8/623).
- MIRANDULA, Octavius. *Flores illustrium poetarum*. Venècia, 1574 (s/312).
- MURATORI, Ludovico Antonio. *Della perfetta poesia italiana*. 1706. 2 vol.
- Notizie istoriche degli arcadi morti*. Roma, 1720. 3 vol. (8/1992-94).
- NUÑEZ, Hernán. *REFRANES O PROVERBIOS EN ROMANCE*. Salamanca, 1555.
- PALLAVICINO, Pietro Sforza. *Trattato dello stilo e del dialogo*. Roma, 1662 (8/901).
- PALLAVICINO, Pietro Sforza. *Discorsi accademici*.
- PONA, Francesco. *Cardiomorphoseos, sive ex corde desumpta emblemata sacra*. Venècia, 1645 (241/990).
- Prose fiorentine*. Florència, 1661. 6 vol. (8/1902-07).
- Prose degli arcadi*. Roma, 1718. 3 vol. (8/1996).
- Rethorique françoise*.
- QUEVEDO, Francisco. *El parnaso español*. Madrid, 1716 (834/971).
- QUEVEDO, Francisco. *Las tres musas últimas castellanas*. Madrid, 1716 (834/973).
- Rime degli arcadi*. Roma, 1716. 9 vol. (8/1983-91).
- Rime in lode [...] il cardinale D. Bernardo Conti*. Roma, 1722 (8/1995).
- ROIG, Jaume. *L'Espill*. Barcelona, 1561.

- ROMEGUERA, Josep. *Ateneo de grandesa sobre eminències cultes*. Barcelona, 1681. [Hi ha múltiples marques, de caràcter lèxic o lingüístic, a l'interior del text] (8/1913).
- RUSCELLI, Girolamo. *Il rimario*. Venècia, 1666 (8/1924).
- SALVINI, Anton Maria. *Discorsi accademici*. Florència, 1695. 2 vol. [Enquadernats en mitja pell marró; hi ha subratllats diversos passatges que fan referència al provençal i a la seva influència en l'italià, i també algunes paraules o expressions soltes, pel seu valor lingüístic] (8/1910-11).
- SALVINI, Anton Maria. *Prose toscane*. Florència, 1715 (8/1908).
- SALVINI, Anton Maria. *Prose sacre*. Florència, 1716 (8/1909).
- SANTA CROCE. *Segretario d'Apolo*.
- TASSO, Torquato. *La Gierusalemme liberata*.
- TASSONI, Alessandro. *Considerazioni sopra le rime del Petrarca*. Mòdena, 1609. [Ple d'anotacions manuscrites, segurament de Salvini, pel que diu Bastero a la *Tavola de'poeti provenzali de la Crusca*] (8/2323).
- UBALDINI, Federigo. «Documenti d'amore di Francesco Barberino». Roma, 1640 (8/2164).
- VARCHI, Benedetto. *L'Ercolano*, Florència, 1570.
- VEGA, Félix Lope de. *Comedias*. [Tres volums, almenys]
- VETTORI. *Lodi degli ulivi*.
- Vida de Jesu Crist*. [Volum manuscrit]
- VIRGILI MARÓ, Publi. *Opere*. [A cura de Fabrini]. Venècia, 1710 (8/1279).
- ZIBALDONE A. B. [«libro di varie cose, particolarmente di privilegi e d'ordinazioni e lettere regie de'secoli 1200 e 1300», manuscrit d'Antoni de Bastero]

També ho foren probablement, encara que no és tan clara la identificació:

- MURATORI, Ludovico Antonio. *Riflessioni sopra il buon gusto nelle scienze e nelle arti*. Colònia, 1721 (248/1982).
- Recueil de plusieurs pièces d'éloquence et de poesie[...]*. Tolosa, 1727, [sense enquadrar] (8/2072-79).
- I ripieghi amorosi ovvero l'amante scaltra*. [Comedia], Roma, 1716, [enquadernat en cartró] (8/2325).

3. HISTÒRIA

- ALUNNO, Francesco. *Della fabbrica del mondo*. Venècia, 1575 (s/102).
- BALDESCHI, Alessandro; i CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Stato della SS. chiesa papale lateranense*. Roma, 1723 (27/653).
- BALDINI. *Ristretto delle vite de'pontefici*.
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Memorie istoriche della miracolosa immagine di Maria delle grazie*. Roma, 1716 (27/652).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *L'istoria della basilica di santa Anastasia*. Roma, 1722 (27/654).
- CRESCIMBENI, Giovanni Mario. *Istoria di San Giovanni avanti la porta latina*.
- FEDE, Onofri. *Le sei età del mondo*.

- HANSEN, Leonardus. *Vita mirabilis [...] sanctae Rosae peruanae*. Roma, 1680 (92/994).
- JUAN DEL SANTÍSSIMO SACRAMENTO, *Vida del venerable siervo de Dios Vicente de Paúl*. [Però una inscripció a la primera plana diu: «est Francisci Comes, presbiteri, Calaf (...)»]. Nàpols, 1701 (92/988).
- MALVEZZI. *Il ritratto del privato politico cristiano*. Bolonya, 1635 (3/760).
- MANTOVANO, Stefano. *Compendio delle croniche di Firenze*.
Memòrias, notas y fragments de l'Arxiu Real de Poblet copiadas de las que tragué lo pare Martí Marquina, monjo del monestir de Santa Maria de Poblet, qui morí a 16 de abril 1586, après de ésser estat arxiver durant quaranta anys. [Manuscrit que abans havia pertangut a Geroni Pujades]
- Notes sur le Concile[...]*
- PEIRESC, Nicolas Claude Fabri de. *Monumentum romanum*. Roma, 1638 (8/1529).
- PITTI, Buonaccorso. *Cronica*. Florència, 1720 (93/2420).
- PRIMADO DE ESPAÑA. *Memorial de la santa Iglesia metropolitana y patriarcal de Sevilla al rey nuestro señor don Felipe V*.
Recollecta de tots los privilegis, provisions, pragmàtiques e ordinacions de la vila de Perpinyà. [Imprès en foli, d'«estampa antiga»]
- Ristretto delle cose più notabili di Firenze*.
- ROIG I JALPI, Joan. *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*. Barcelona, 1678.
- SCOTTO. *Itinerario d'Italia*.
Sermons en loor del beat Ramon Llull. Final del s. XVII-començament del s. XVIII. [És una recopilació de sermons impresos feta pel mateix Bastero i relligada de forma idèntica als volums miscel·lanis en quart, catalogats entre els manuscrits. Hi ha una inscripció de Bastero, al primer full: «*Differents sermons en loor del beat Ramon Llull, predicats en Mallorca per las festas annuals que ls comuns de aquella ciutat e isla li solen fer, particularment la Universitat, etc.*»] (251/743).
- SOCARRATS, Joan de. *Commentaria in tractatum Petri Alberti De consuetudinibus Cataloniae*. Barcelona, 1551 (s/66).
- TOMIC, Pere. *Històries e conquestes dels reis d'Aragó*. [Còpia manuscrita de Salvini, que esmenta Josep de Bastero en la seva *Dissertación acadèmica*]
- Usatges de Barcelona*. [Còpia manuscrita del mateix Bastero]
- Zibaldone de privilegis, ordinacions i cartes règies dels s. XIII i XIV*. [Volum manuscrit]

També ho foren probablement, encara que no n'és tan clara la identificació, les obres següents:

- La salud de la Europa considerada en un estado de crisis*. Saragossa, 1694 (93/1392).
- GARZONI, Pietro. *Istoria della repubblica di Venezia*. Venècia, 1720. 2 vol. (93/1393-94).
- MALESPINI, Ricordano. *Istoria fiorentina*. Florència, 1718 (93/515).
- PINEDA, Juan de. *De la monarchia eclesiástica*. [s. l.], 1620 (93/2735).
- VILLEGAS, Alonso de. *Flos sanctorum*. Barcelona, 1603 (92/1669).

4. DRET

- ALTIMARIO, Blasio. *Tractatus de nullitatibus*. Venècia, 1701. 5 vol. (34/1960-64).
- BARBERINO, Carlo. *Synodus dioecesis insignium abatiarum Sanctae Mariae Farfensis et Sancti Salvatoris Maioris*. Roma, 1686 (348/768).
- BRASCIO, Giovanni Battista. *Promptuarium synodale*. Roma, 1727 (348/1384).
- CAPDEVILA, Joan Baptista. *Defensa jurídica en favor del doctor Antonio Pastor de Costa*. Barcelona, 1659. [Hi ha una inscripció manuscrita de Bastero al primer full] (34/592).
- FATTOLILLI, Giovanni Batista Carmen, *Theatrum immunitatis et libertatis ecclesiasticae*. Roma, 1714 (348/1390).
- Constitucions fetes [...] del rei don Felip II [...] l'any 1599*. Barcelona, 1635 (34/569).
- Constitucions, capítols i actes de cort del rei nostre senyor don Felip IV*. Barcelona, 1702 (34/570).
- Constitucions, capítols i actes de cort [...] del rei nostre senyor Carles III*. Barcelona, 1706 (34/572).
- ENGEL, Ludwig. *Universi iuris canonici*. Venècia, 1733 (348/1427).
- Estatutos de la Iglesia y Hospital de nuestra Señora de Monserrate*.
- FELINI, Sando. *Commentaria [...] in v librum Decretalium*. Vol. I, II, III i índex. Venècia, 1570 (s/451-54).
- LUNADORO, Girolamo. *Relazione della corte di Roma*. Venècia, 1702 (34/1581).
- MENOCHI, Giacomo. *Observationum legalium et iuridicum*. Milà, 1617 [Però inclou una anotació a la primera pàgina que diu: «Ex libris Salvatoris Ribes, utriusque iuris doctoris»] (34/1712).
- NAVAR, Tiburcio. *Manuductio ad praxim executionis litterarum sacrarum poenitentiarum*. Roma, 1714 (241/577).
- NOYDENS, Benito Remigio. *Prácticas de curas y confesores*. Barcelona, 1699 (348/552).
- PASSERINI, Pietro Maria. *De electione canonica*. Roma, 1661 (348/1013).
- PETRA, Vincenzo. *Commentaria ad Constitutiones Apostolicas*. Roma, 1705. 5 vol. (348/1268-72).
- PITHOEUS, Petrus Franciscus. *Gregorii Papae IX Decretales*. París, 1705. 2 vol. (348/704-5).
- Regulae, ordinationes et constitutiones Cancellariae Apostolicae*. Roma, 1700. [Enquadernat en cartró] (348/1666).
- Resolutiones Sacrae Congregationis Concilii* [anys 1724, 1725 i 1726], [s. l.; s. d.] (348/1327-31). [Hi trobem nombroses anotacions manuscrites de Bastero. Hi ha un altre volum (348/1332) amb *Resolutiones* de l'any 1739, enquadernat de la mateixa manera, però on les anotacions són d'una altra mà]
- TABORIS, Ioannis Ottonis. *De testamento principia ut comiti*. 1658 (34/1418).
- TABORIS, Ioannis Ottonis. *De iure cerevisario*. 1663 (34/1419).
- TABORIS, Ioannis Ottonis. *De confrontatione difficili et inexplorato*. 1663 (34/1420).

També ho foren probablement, encara que no n'és tan clara la identificació, les obres següents:

Dos volums d'allegacions i impresos jurídics diversos (34/507-508).

BERTONO, Andrea. *De negrigitis et omissionibus tractatus*. Ferrara, 1704 (348/1383).

Constitutiones synodales dioecessanae. Barcelona, 1673 (348/706).

FONSECA. *Constitutiones synodales Aesinae*. 1728 (348/1318).

PITONIO, Francesco. *Disceptationum ecclesiasticarum*. Roma, 1704. 2 vol. (348/1396-97).

PITONIO, Francesco. *De controversiis patronorum*. Parma, 1719. 2 vol. (348/1398-99).

RICCIARDELLI, Giulio Cesare. *Lyceum ecclesiasticum iuris utriusque theoricopractico* [...]. Rimini, 1704. 2 vol. (348/1436-37).

RODERIC, Emmanuel. *Quaestiones regulares et canonicae*. Tours, 1609. 2 vol. (348/631-32).

VINCENZO, Fr. *Synodicon dioecesanum*. Benevent, 1713. 2 vol. (348/1381-82).

5. RELIGIÓ I TEOLOGIA

BASSEANO, Bonaventura. *Parachopilus*. París, 1657 (25/527).

BURATTINO, Il — verídico. [No sabem res més d'aquest volum que Bastero anota entre els llibres que va dur-se de Roma; sembla que pot ser algun llibre de pietat]

Documentum pastorale archiepiscopi ducis camaracensis, contra jansenistorum.

Heures dédiées au Roy. [Potser són les que a la biblioteca del Seminari duen la signatura 26/660]

ISAAC, Abate. *Collazione dell'abate Isaac i Lettere del beato Giovanni delle Celle*. Florència, 1720 (248/884).

La perpetua spada della Regina de'martiri.

MEDICI, Paolo. *L'ecclesiástico istruito nel significato de'misteri dell'ufizio divino*. Florència, 1714 (26/1534).

MICÓ, Onofre. *Lex evangelica contra alcoranum*. València, 1699 (251/1021).

Novena del santissimo Natale.

Novena di san Antonio di Padova.

RAINALDI, Giuseppe. *Delizie del cristiano*.

SEGNERI, Paolo. *Opere*. Parma, 1714. 3 vol. (251/1513-1515).

VIEYRA, Antonio. *Il Saverio addormentato*. Venècia, 1712 (251/1484).

VILELLA, Jaume. *Manual de devoció*.

També ho foren probablement, encara que no n'és tan clara la identificació, les obres següents:

ARIAS, Francisco. *Libro de la imitación de Christo nuestro Señor*. Sevilla, 1599 (248/4434).

BAUCIO, Carlo. *Varia opuscula de miscellaneis practicis casuum conscientiae*. Nàpols, 1651. [Tot i una inscripció, ratllada, al primer full que diu: «ad usum Caroli Ferrer, canetensis, anno 1734»] (23/994).

BELLARMINO, Roberto. *De gemitu columbae*. Colònia, 1634 (23/1207).

GUARDINI, Antonio. *Opus de Ecclesia purgante et triumphante*. Roma, 1708 (23/1019).

- LUGO, Cardenal de. *Opera omnia*. Venècia, 1718. 3 vol. (23/990-92).
 MARANGONUS, Ioannis. *Thesaurus parochorum*. Roma, 1730. 2 vol. (25/643-44).
 VALENTÍN de la Madre de Dios. *Fuero de la conciencia*. Madrid, 1732. [Però inclou una inscripció a la primera plana: «Fr. Salvador Negre»] (248/4411).
 XIMÉNEZ, Dídac. *Lexicon ecclesiasticum latino-hispanicum*. Barcelona, 1713 (23/863).

* * *

Són, en total, 51 obres de tema lingüístic, la majoria textos gramaticals —entre els quals 9 diccionaris diferents (de les llengües francesa i italiana, sobretot, però també del castellà i del català); 70 obres sobre literatura —la major part són obres de crítica, encara que també trobem algun text literari—; 25 obres de caràcter històric; 23 obres que corresponen a l'apartat del dret —sobretot, textos de dret eclesiàstic—, i 14 obres de l'àmbit de la pietat o la teologia. Podem fer un inventari força assegurat, doncs, d'aquestes 182 obres que haurien pertangut a la biblioteca personal del canonge, les quals representen 228 volums, entre impresos i manuscrits; si hi afegim algunes de les altres quasi trenta obres que he ressenyat com a possiblement inventariables, encara que la identificació no és tan clara per algun motiu, arribem a passar els 250 volums —alguns, de gran format.

L'inventari resulta coherent, d'altra banda, amb la hipòtesi proposada més amunt sobre la formació i la descomposició posterior del fons. La major part de les obres de llengua i literatura, que suposen el grup més important, d'acord amb les aficions prou conegudes del seu propietari, són edicions italianes, dels anys en què Bastero residia a Florència i a Roma, o dels immediatament anteriors —molts dels textos de dret canònic també, però això ja és el més habitual. Els apartats en què podem ressenyar menys llibres —la història i la religió, que lògicament haurien de ser més abundants, tenint en compte les aficions i la pròpia condició eclesiàstica del personatge— confirmen, en canvi, que el seu germà Baltasar degué endur-se també bona part dels llibres quan marxà de Girona, ja que és raonable pensar que hauria triat aquells que l'interessaven per algun motiu, i aquests dos capítols de història i de religió corresponen justament, com ja hem vist en un altre lloc, a les grans aficions del bisbe Bastero.

5. BIBLIOGRAFIA

- BARRAQUER, Cayetano (1906). *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: F. J. Altés y Alabart, 2 vol.
- BASTERO, Antonio (1724). *La Crusca provenzale, ovvero le voci, frasi, forme e maniere di dire che la gentilissima e celebre lingua toscana ha preso dalla provenzale, arricchite e illustrate, e difese con motivi, con autorità e con esempj*. Aggiuntevi alcune memorie o notizie istoriche intorno agli antichi poeti provenzali, padri della poesia volgare, particolarmente circa alcuni di quelli, tra gli altri molti, che furono di nazione catalana, cavate da' Mss. vaticani, laurenziani e altronde. Roma: Antonio de Rossi. 174 p.
- BOHIGAS, Pere (1943). «Bastero i els orígens de la llengua catalana». A: COROMINES, Joan [cur.]. *Miscel·lània Fabra. Recull de treballs de lingüística catalana i romànica dedicats a Pompeu Fabra pels seus amics i deixebles amb motiu del 75è aniversari de la seva naixença*. Buenos Aires: Coni, p. 27-36.
- BOHIGAS, Pere; MUNDÓ, Anscari M.; SOBERANAS, Amadeu J. (1977). *Normes per a la descripció codicològica dels manuscrits*. Tarragona: Sagrañes y Cia. 8 p.
- COMAS, Antoni (1985). «Una defensa de la llengua i de la literatura catalanes de la darrereria del segle XVIII». A: COMAS, Antoni. *Estudis de literatura catalana (segles XVI-XVII)*. Barcelona: Curial (Biblioteca Torres Amat; 11), p. 224-239. [Aquest article havia estat publicat prèviament a *Estudis Romànics*, vol. XII (1963-1968), p. 35-50]
- FELIU, Francesc; MARTÍ, Sadurní; TEN, Francesc; VICENS, Josep [ed.] (1992). *Tractar de nostra llengua catalana. Apologies setcentistes de l'idioma al Principat*. Vic: Eumo; Girona: Universitat de Girona (Biblioteca Universitària, Història de la Llengua; 2), 212 p.
- FELIU, Francesc (1994). «La Història de la llengua catalana d'Antoni de Bastero». A: ROSSICH, Albert; BALSALOBRE, Pep [cur.]. *Estudi General*. Vol. 14: *Literatura i llengua catalanes a l'Edat Moderna*. Girona: Universitat de Girona, p. 163-181.
- (1997). «Sentit i context de la primera història del català». A: BASTERO, Antoni de. *Història de la llengua catalana*. Vic: Eumo; Girona: Universitat de Girona (Biblioteca Universitària, Història de la Llengua; 6), p. 7-53. [A cura de Francesc Feliu]

- (1998a). «Els inicis de la Filologia catalana moderna: estudi biogràfic d'Antoni de Bastero i Lledó, canonge de Girona (1675-1737)». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* [Girona], vol. xxxix, p. 235-341.
- (1998b). «Els treballs filològics de l'acadèmic Josep de Bastero». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [Barcelona], vol. XLVI (1997-1998), p. 213-244.
- (1998c). «La gramàtica italiana d'Antoni de Bastero i Lledó». A: MANINCHEDDA, Paolo [cur.]. *La Sardegna e la presenza catalana nel Mediterraneo. Atti del VI congresso (III Internazionale) dell'Associazione Italiana di Studi Catalani (Cagliari 11-15 ottobre 1995)*. Vol. II. Càller: Cooperativa Universitaria Editrice Cagliari. Vol. II, p. 7-29. 2 vol.
- (1998d). «L'empremta d'Antoni de Bastero entre els seus contemporanis i la pervivència del seu record. Revisió crítica dels estudis basterians». *Arxiu de Textos Catalans Antics* [Barcelona], vol. 17, p. 573-595.
- (1999). «Coneixement i percepció de la llengua catalana en l'obra d'Antoni de Bastero». A: RAFANELL, August; VALSALOBRE, Pep [cur.]. *Estudis de Filologia Catalana. Dotze anys de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba; 219), p. 89-128.
- FONTANALS, R. (1993). «El archivo del Hospital general de la Santa Creu de Barcelona». *Tabula* [Salamanca], núm. 2, p. 123-139.
- LEMAIRE, Jacques (1989). *Introduction à la codicologie*. Lovaina: Université Catholique de Louvain (Publications de l'Institut d'Études Médiévales, Textes, études, congrès; núm. 9). 265 p.
- MADURELL, José M. (1956). «Pedro Serra Postius», *Analecta Sacra Tarraconensia* [Barcelona], vol. xxix, p. 345-400.
- (1973). «Más sobre Pedro Serra Postius», *Analecta Sacra Tarraconensia* [Barcelona], vol. XLVI, p. 387-421.
- MARQUÉS, José M. (1966). «La biblioteca del Seminario». *Revista de Gerona* [Girona], núm. 35 (segon trimestre de 1966), p. 51-52.
- MILÀ Y FONTANALS, Manuel (1856). «Bastero, filólogo catalán». *Diario de Barcelona* [Barcelona] (9-II-1856). [Recollit després a *Obras Completas del doctor D. Manuel Milá y Fontanals [...] coleccionadas por el Dr. D. Marcelino Menéndez y Pelayo, de la Real Academia Española*, Barcelona. 1892, vol. iv, p. 442-447, d'on extrec les citacions]
- MIQUEL ROSELL, Francisco (1958-1969). *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Madrid: Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas. Servicio de Publicaciones de la Junta Técnica. 4 vol.
- PERÉS, Ramon D. (1929). *Un manuscrit català: «Lo perquè de Barcelona»*. *Memoria llegida en la «Real Academia de Buenas Letras» de Barcelona lo dia 13 de Janer de 1925 per l'acadèmich numerari D. Ramon D. Perés*. Barcelona: La Renaxensa (Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona; vol. ix, fascicle iv), 127 p.
- POSTIGO, Rosa Maria (1975). «Contribució a l'estudi d'Antoni de Bastero». *Anuari de Filologia* [Barcelona], vol. i, p. 497-512.

- PRATS, Modest (1974). «Notes sobre la Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català». *Els Marges* [Barcelona], núm. 2, p. 30-43.
- RAFANELL, August (1989). «Uns escolis inèdits sobre la llengua catalana escrits a la primeria del segle XVIII». *Estudis de llengua i literatura. Miscel·lània Joan Fuster*. Vol. I. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 249-260.
- ROSSICH, Albert (1995). «Una sessió pública de l'Acadèmia de Barcelona al 1731». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [Barcelona]. Vol. XLIV (1993-1994), p. 303-333.
- RIQUER, Martín de (1975). *Los Trovadores: historia literaria y textos*. Barcelona: Planeta. 3 vol., 1751 p.
- RUBIÓ Y ORS, Joaquín (1894). *Bastero, provenzalista catalán. Estudio crítico-bibliográfico que con ocasión de conmemorar el quincuagésimo aniversario de su ingreso como socio activo en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona (24 de Febrero de 1844) leyó en la sesión pública celebrada por ésta el 25 de Febrero de 1894 su autor Dr. D. Joaquín Rubió y Ors, Vicerector de esta Universidad Literaria, Presidente honorario de dicha Academia, socio correspondiente de las Reales Academias Española, de la Historia, de la de Buenas Letras de Sevilla, de la de Ciencias y Letras de Cádiz, de la Sociedad Arqueológica de Tarragona y de otras varias Academias nacionales y extranjeras, Mestre en Gay saber, etc. etc.* Barcelona: Jaime Jepús. 100 p. [Reproduït dins *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* (Barcelona). Vol. XVI (1898), p. 5-100]
- RUIZ, Elisa (1988). *Manual de codicología*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez: Pirámide, 428 p.
- SERRA POSTIUS, Pedro (1726). *Prodigios y finezas de los Santos Ángeles hechas en el Principado de Cataluña, ilustradas con dos copiosos índices: uno histórico de los autores de los manu-escritos que en este libro se citan [...] otro de lo más particular y notable de toda la obra*. Barcelona: J. Surià, [48]+415+[21] p.
- TORRES AMAT, Félix (1836). *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes, y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña. Escribiólas el Ilmo. Sr. D. Félix Torres Amat, obispo de Astorga, prelado doméstico de Su Santidad y asistente al Sacro Solio Pontificio, del Consejo de S. M. é individuo de las Reales Academias Española, de la Historia, de las Ciencias Eclesiásticas, y Ciencias Naturales en Madrid, de la de Buenas Letras en Barcelona, etc.* Barcelona: J. Verdaguer, XLV+719 p. [N'hi ha una edició facsimil publicada l'any 1973 a Barcelona: Curial (Documents de cultura, Facsímils; 1)]
- VILA, Pep (1999). «Una col·lecció d'impresos italians entre els papers d'Antoni de Bastero i Lledó». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* [Girona]. Vol. XL, p. 205-225.
- VOLTES, Pedro (1963-70). *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria (1705-1714)*. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona. Instituto Municipal de Historia (Documentos y Estudios; XI). 3 vol., XXXIV+269, 295, 311 p.

AQUESTA OBRA S'HA ACABAT D'IMPRIMIR
A L'OBRADOR DE LIMPERGRAF, SL
A BARBERÀ DEL VALLÈS
EL DIA 17 DE NOVEMBRE DE 2000

